

ZIEMIANIE POLSCY XX WIEKU

ZIEMIANIE POLSCY XX WIEKU

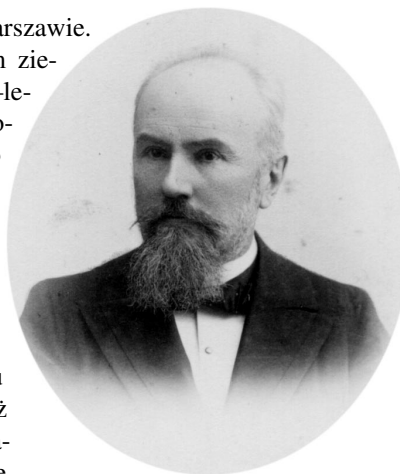

Życiorys

ANDRYCHIEWICZ WŁADYSŁAW h. Stuart (1848–12.03.1902), wł. resztówki Brzeście–Kańszczyzna w pow. kozienickim, prawnik, sędzia. Syn Wiktora i Walerii z Koperskich.

Wiktor był prawnikiem zamieszkałym w Warszawie.

Waleria miała bliskie związki ze środowiskiem ziemiańskim. Koperscy posiadali duży maj. rolno-leśny Brzeście w pobliżu Janowca nad Wisłą. Eleonora–Maria z Czemskich Koperska (wdowa po Janie), matka Walerii, a babka Władysława, straciła ten maj. na skutek kontrybucji wyznaczonej przez rząd rosyjski za udział jej synów Włodzimierza i Stanisława (obaj zginęli) w powstaniu styczniowym. Z maj. Brzeście ocalała zaledwie 10–hektarowa resztówka z kawałkiem parku, którą zostawiono krewnemu Koperskich, mieszkającemu dożywotnio we dworze, J. Kańskiemu, ponieważ było to zabezpieczone hipotecznie. Kański, umierając, zapisał resztówkę W. A. Zwano ją Brzeście–Kańszczyzna dla odróżnienia od maj. Brzeście, który od 1863 często zmieniał właścicieli.

Władysław Andrychiewicz

W. A. w l. 1865–1869 studiował na Wydz. Prawa Szkoły Głównej. Głęboko przywiązany do swego skrawka rodzinnej ziemi postanowił utrzymać Brzeście. Aplikując w sądownictwie, często tam dojeżdżał, starając się zagospodarować swoją posiadłość.

Marcela Andrychiewiczowa z Odrowążów–Pieniążków

W 1881 W. A. ożenił się z Marcelą z Odrowążów–Pieniążków h. Odrowąż, którą poznał w maj. jej stryja Teofila Odrowąża–Pieniążka, wł. Łagowa (10 km od Brześć). Ślub odbył się w kościele parafialnym w Janowcu. Niedługo potem W. A. wybudował na swej piaszczystej górze, w dawnym dworskim parku, wygodny drewniany dom w stylu dworku. Gdy nadarzała się możliwość dokupienia kawałka gruntu, korzystał z okazji, powiększając swe gospodarstwo, które osiągnęło wielkość 17 ha.

Od wiosny do jesieni przebywała w Brześciach Marcela Andrychiewiczowa z córką → Urszulą, a W. A., gdy tylko mógł się wyrwać z kręgu swych prac zawodowych, przybywał tu, aby odetchnąć nadwiślańskim powietrzem, trochę malować w plenerze i rzeźbić (był bowiem artystą–samoukiem), a przede wszystkim gorliwie pracować wraz z żoną przy zakładaniu ogrodu. Nie było to łatwe zadanie. Trzeba było piaszczyste zbocza „placówki” obsadzić akacjami, przywozić ciężką „madę” z Powiśla, wzbo-

gacić ubogą glebę próchnicznym kompostem, zanim można było posadzić drzewa i krzewy owocowe. Część pól o lekkich glebach W. A. zalesiał, a lepsze wydzierzawiał dobrym rolnikom–sąsiadom. Pomocą i radą służyli W. A. kuzyni jego żony Odrowąż–Pieniążkowie z Łągowa (pomoc ta okazała się jeszcze bardziej potrzebna, gdy po śmierci W. A. musiała się zająć Brześćcami jego żona).

W. A., utrzymując przyjazne stosunki z sąsiadami–gospodarzami, korzystał też z ich doświadczeń rolniczych, sam zaś, jako prawnik, udzielał porad przy działach rodzinnych, sprzedaży, wymianie gruntów. Ale kontakty te nie ograniczały się tylko do spraw materialnych. Według relacji starych ludzi: „Pan Andrychiewicz przywoził nam gazety, rozmawiał o sprawach narodowych, oświecał w polityce”. Pani Marcela знаła wszystkich miejscowych sąsiadów, wraz z córką często brała udział w ich uroczystościach rodzinnych. Brzeście–Kańszczyzna stały się na przełomie XIX i XX w. miejscowym ośrodkiem kultury.

Działania W. A., jako wł. rodzinnej resztówki, były jedną stroną jego życia. Druga to praca prawnika, sędziego w warunkach ucisku politycznego i gospodarczego stosowanego przez rząd rosyjski w Kongresówce. W. A. wcześniej włączył się też do akcji oświatowej, organizował kursy handlowe, na których sam był wykładawcą. Pracował w „Gazecie Sądowej”, z początku jako reporter, potem w ścisłym gronie redakcyjnym jako jeden z głównych redaktorów. Na łamach „Gazety”, jak i w innych czasopismach, poruszał sprawę konieczności założenia instytucji ubezpieczającej ludzi od wypadków, chorób i niepowodzeń finansowych; pod jego przewodnictwem powstało Tow. Ubezpieczeń „Przezorność”. Mieszkanie Andrychiewiczów w Warszawie stało się ośrodkiem przyciągającym ludzi podobnie do nich myślących, wierzących w lepszą przyszłość Ojczyzny. Gromadzili się tu starsi i młodszy literaci, prawnicy, artyści i muzycy, lekarze, ekonomiści i ziemianie. Urządzano wieczory literackie. Dyskutowano o sprawach ekonomicznych i politycznych perspektywach kraju. Przez salon Andrychiewiczów przewinęło się wielu wybitnych ludzi, jak historyk Tadeusz Korzon, finansista, właściciel „Gazety Codziennej” Leopold Kronenberg, fundator Szkoły Handlowej, w której wykładał W. A., redaktor „Gazety Warszawskiej” Stanisław Lesznowski, malarz Władysław Podkowiński, Ignacy Paderewski, prawnik Adolf Suligowski oraz wielu innych. Zbyt wiele jednocześnie prowadzonych zajęć naruszyło zdrowie W. A. Po krótkiej, ale ciężkiej chorobie, zmarł w Warszawie w wieku 54 lat.

Brzeście utrzymały się w rękach jego jedynej córki → Urszuli Olizarowej (1882–1958), a następnie wnuków i prawnuków — do chwili obecnej.

Dok.: PSB, t. I; *Studia Władysława Andrychiewicza*, poprzedzone wspomnieniem o nim Adolfa Suligowskiego, W.1903; J. Pozner, *Władysław Andrychiewicz*.

Jadwiga Olizar

BAGIEŃSKA IZABELLA MARIA z SOKOŁOWSKICH (1897–17.12.1943), współwł. maj. Radzimowice w pow. mławskim. Córka Lucjana i Rozalii z Rościszewskich, wł. maj. Dalanówek w pow. płońskim. Ur. w Głuszynie.

W dniu 24.09.1918, w Płońsku, zawarła związek małżeński z ⇒ Wiktorem Wincentym Bagieńskim (1891–1943), wł. maj. Radzimowice o areale 336 ha. I. B. w okresie międzywojennym mieszkała z mężem i synem Zdzisławem w maj. Radzimowice, pomagając wydatnie w prowadzeniu gospodarstwa, zwłaszcza zaś ogrodu owocowo-warzywnego i obory krów rasy czerwonej polskiej.

Po zakończeniu działań wojennych w 1939 oraz przejęciu Radzimowic przez zarząd niemiecki, została przesiedlona do pobliskiej miejscowości Staroguby wraz z mężem,

Izabella Bagieńska

synem i rodzicami, Rozalią i Lucjanem Sokołowskimi, którzy po wygnaniu ich z Dalanówka, znaleźli schronienie w domu córki i zięcia.

Aresztowani w dn. 1.04.1943 przez gestapo zostali wywiezieni na „przesłuchanie” do Strzegowa. Tam zginął Wiktor B. oraz Rozalia i Lucjan Sokołowski, syna Zdzisława wywieziono do obozu, zaś I. B. została tymczasowo przewieziona do więzienia na Pawiaku w Warszawie. Po 2 miesiącach (kontaktowała się w tym czasie grypsami z rodziną), jako więzień polityczny, została wywieziona w dn. 4.06.1943, transportem zbiorowym, do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu–Brzezince, oznaczona nr 45911. Na skutek przeżytej tragedii, utraty najbliższych i tortur w obozie, postradała zmysły jesienią 1943. Zginęła w krematorium.

Syn Zdzisław (1919–1943), zob. ⇒ Wiktor Wincenty Bagieński.

Dok.: Wspomnienia rodzinne.

Witold Podczaski

BIELIŃSKI ADAM HENRYK h. Szelięga (7.08.1862–12.06.1928), wł. maj. Turka w pow. lubelskim. Syn Aleksandra (1818–1877), zesłańca na Syberię, i Marii Hynke–Piotrowskiej h. Abdank (zm. 1890). Ur. w Turce.

Rodzeństwo: ⇒ Antoni (1864–1930); Jadwiga Aniela Stroynowska (1865–1949).

Kształcił się w Warszawie, musiał jednak przerwać naukę, by po śmierci ojca przyjąć na siebie obowiązki opiekuna rodziny i zarządcy maj. (120 ha). Nie udzielał się społecznie ani politycznie. Był człowiekiem o dużym uroku osobistym i wielkim poczuciu sprawiedliwości. Do końca zachował optymistyczny, pełen wiary stosunek do ludzi, mimo wielu zawodów i niełatwego życia. Dwór w Turce, położony nad Bystrzycą, otoczony parkiem schodzącym do rzeki, był przestronny, wygodnie urządzone, z dobudowanym piętrem, posiadał dużo antyków, zdobiły go portrety Bielińskich: płk. Aleksandra, Sybiraka, i jego żony.

Żona Zofia z Zarańskich (1870–1955), opiekunka rannych legionistów i organizatorka Komitetu ziemi lubelskiej dla pomocy i opieki nad żołnierzami 7 P. Uł. Lubelskich. Odznaczona odznaką pułkową.

Ich dzieci: 1) Aleksander (1894–1920), student Studium Rolniczego UJ, legionista, walczył w pułku Beliny; ukończył szkołę oficerską. W czasie konfliktu z władzami niemieckimi internowany w Szczypiornie. Po oswobodzeniu dowodził 12. plutonem w 7. P. Uł. Lubelskich. Walczył na froncie ukraińskim w obronie Lwowa. Następnie przerzucony na front litewsko–białoruski walczył o Wilno, Lidę w sławnej szarży 1. szwadronu pod Berdówką. Zginął pod Turowolą, w zasadzce, otoczony przez przeważające siły wroga; odznaczony Krzyżem *Virtuti Militari* V kl., Krzyżem *Walecznych* — czterokrotnie, Krzyżem *Niepodległości*; 2) → Maria (1898–1983) zam. za Wacławem Haczyńskim; 3) Zofia zam. za gen. Zygmuntem Piaseckim.

Maria Krystyna Dębska (S. C.)

BOCHWIC LUCJUSZ II (1864–1939), współwł. maj. Purniewicze w pow. nowogródzkim, sędzia. Syn Lucjusza I i Ksawery Szalewiczówny, pogrobowiec.

Najstarszy udokumentowany przodek rodziny Bochwiców to Szymon Bochwic (ur. 1515 w Krakowie). Był wybitnym odlewnikiem brązu i budowniczym. W 1551 Zygmunt August przeniósł go do Wilna i mianował królewskim ludwisarzem. Szymon B. odlewał armaty i dzwony. Na wieży Kościoła Mariackiego w Krakowie zawisał w 1565 dzwon zegarowy odlany w ludwisarni wileńskiej przez Bochwica. Jako architekt prowadził budowę gmachów królewskich w Tykocinie i Knyszynie.

Lucjusz II Bochwic

Szymon B. został nobilitowany i obdarzony h. Radwan.

Szymon B. był kalwinem, zmarł w 1571. Syn Szymona, Filip, pastor kalwiński, zmarł w Usowie w 1620.

Syn Filipa Samuel był wybitnym pastorem kalwińskim, kształcił się na reformowanych uniwersytetach w Niemczech, Heidelbergu, Herbornie i Frankfurcie nad Odrą. W 1625 objął stanowisko nadwornego kaznodziei u książąt Radziwiłłów w Kopysiu. Zmarł w Usowie w 1670. Samuel miał czterech synów: Jana, Daniela, Stanisława, Krzysztofa i córkę Annę. Dwaj najstarsi synowie, Jan i Daniel zginęli młodo w zwycięskiej bitwie z Turkami pod Parkanami w 1683. Stanisław B. (zm. 1721), wł. maj. Rymie, był oż. z Konstancją Kopiczówną.

Pierwszym Bochwicem, który występuje jako wł. Waszkowców i Studzieniec był Romuald. Studiował prawo na uniwersytetach w Kijowie i Wilnie; został człon-

kiem palestry nowogródzkiej. Protestant, poślubił Anielę Borzobohatą, żarliwą katoliczkę, która wychowała dzieci w swojej religii. Stąd też datuje się rzymskokatolicka linia rodziny B. Najmłodszym synem Romualda (zm. 1802), był Florian B. (1799–1856); odziedziczył on Waszkowce. Po studiach prawnych na uniwersytetach w Kijowie i Wilnie został członkiem palestry nowogródzkiej. Oż. z Pauliną Majewską, siostrzenicą matki Adama Mickiewicza, przeniósł się z Nowogródka do Waszkowców. Jako pisarz zajmował się religijną tematyką etyczno-moralną, był autorem wielu dzieł o polskiej myśli narodowej.

Florian i Paulina B. mieli pięcioro dzieci: Lucjusza (I), → Jana Ottona (1835–1915), → Romana (1845–1894), Anielę zam. za hr. Michałem O'Rourke i Józefę zam. za Antonim Abramowskim.

Lucjusz I (ur. przed 1835–1864) odziedziczył po ojcu maj. Waszkowce (600 ha) w pow. nowogródzkim. Zginął w powstaniu styczniowym. Miał dwoje dzieci: Paulinę (1860–1952) zam. za Michałem Komorowskim i Lucjusza II (1864–1939).

L. II. B. ukończył wyższe studia prawnicze w Rosji, był sędzią śledczym i prokuratorem w Tule. W RP był sędzią w Sądzie Okręgowym w Nowogródku, następnie sędzią i prezesem Sądu Apelacyjnego w Wilnie, później notariuszem w Baranowiczach; przeniósł się z żoną do Wilna, gdzie zmarł.

Żonaty (ślub 1888) z Kazimierą Świerzyńską, która wniosła do rodziny maj. Purniewicze w pow. nowogródzkim.

Dzieci: 1) Ksawera (1889–1963), zam. za Zdzisławem Ludkiewiczem wł. maj. Milewek; 2) Lucjusz III (1890–1943); 3) Emilia (1892–1960), zam. 1^ov. za Stefanem Wodnickim, 2^ov. za Edwardem Puzyńskim; 4) Helena (1893–1983), zam. za Leonem Paderewskim.

Dok. biogramów rodziny Bochwiców: PSB, t. I; Aftanazy, *Materiały*, t. II; SGKP; dr Paweł Piekarski, *Kto dał początek polskiej filozofii narodowej*, „Problemy” 1988, nr 2; M. Osiecimska, *Wspomnienia*; H. z Bochwiców Paderewska, *Wspomnienia* oraz Kazimiera z Bochwiców Czeremisinowa, *Pamiętniki* — są to rps — 10 grubych zeszytów z licznymi fotografiami w posiadaniu prof. dr. Bolesława Bochwica, inne materiały rękopiśmienne u N. Skowierzakowej w Warszawie.

Bolesław Bochwic (red.)

BOCHWIC LUCJUSZ III (1890–1943), wł. maj. Janowszczyzna (pow. lidzki, woj. nowogródzkie). Syn → Lucjusza II (1864–1939) i Kazimierzy Świerzyńskiej. Ur. w Tule.

Ukończył Korpus Kadetów. W okresie międzywojennym gospodarował w swym majątku. Oficer rez. Uczestnik kampanii wrześniowej, walczył na Wileńszczyźnie. Wywieziony do Rosji dostał się do obozu w rejonie Wołogdy, gdzie zmarł w lazarecie więziennym obozów rejonu wyżegodskiego. Oż. w l. dwudziestych z Angielką Ireną Olive de Laborde.

Miał dwoje dzieci: 1) Teresa (zmarła młodo); 2) Maksymilian–Lucjusz IV (Max Radvan), ur. 1925 w Janowszczyźnie. Maksymilian uczęszczał w Wilnie do gimn. oo. jezuitów. Na początku wojny 1939 wyjechał z matką (obywatelką angielską) do Londynu. Ukończył gimn. angielskie i politech. w Londynie, specjalizując się w petrochemii. Oż. z Angielką, otrzymał obywatelstwo angielskie i zmienił nazwisko na Radvan (h. rodziny Bochwiców). Pracował w Południowej Ameryce, następnie osiedlił się w Australii, gdzie pracował w petrochemii i w szkolnictwie. Miał czterech synów i dwie córki. Dzieci nie mówią po polsku. Mieszkają w Sydney.

Dok.: *Lista*.

Bolesław Bochwic (red.)

BOCHWIC JAN OTTON (1835–1915), wł. maj. Florianów (część maj. Waszkowce) w pow. nowogródzkim, Paulinów w pow. baranowickim i Malejew na Smoleńszczyźnie, pomolog. Syn Floriana (1799–1856) i Pauliny Majewskiej.

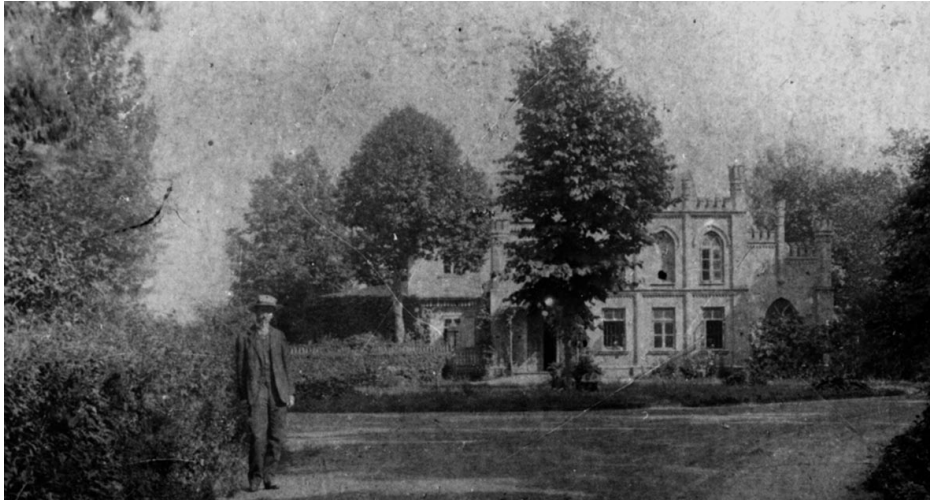
Rodzeństwo: → Lucjusz I (ur. przed 1835–1864); → Roman (1845–1894); Józefa zam. za Antonim Abramowskim; Aniela zam. za Michałem hr. O’Rourke.

J. B. odziedziczył po ojcu i starszym bracie wraz z młodszym bratem Romanem maj. Waszkowce ze starym drewnianym dworem otoczonym wiekowymi lipami. Pomimo dość żyznych gruntów, majątek dawał małe dochody, głównie z powodu niedostatku łąk i siana, które trzeba było sprowadzać z daleka, najmując łąki w dobrach rzepichowskich.

W 1853 z rozporządzenia gen. gubernatora Bibikowa J. B. został wcielony do p. huzarów, w którym jako oficer brał udział w wojnie krymskiej 1853–1856. Po powrocie z wojny i śmierci ojca objął opiekę nad młodszym rodzeństwem. Połowę Waszkowców wraz ze starym dworem oddał młodszemu bratu Romanowi. Sam objął część bez zabudowań i lasu i nazwał ją dla upamiętnienia ojca Florianowem. W 1856 J. B. nabył pod Baranowiczami od Rdułtowskich przeszło 2000 ha lasu z jeziorem, nazywając posiadłość Paulinowem na pamiątkę matki. Z czasem stanął tam dwór z dwoma skrzydłami drewnianymi i korpusem głównym murowanym, okolony parkiem i opasany rzeczką.

Jan Otton Bochwic

Pałac we Florianowie

J. B. był zwolennikiem zniesienia pańszczyzny. Choć w poglądach przeciwny powstaniu 1863, wziął udział w jego organizowaniu jako naczelnik okręgowy. Po upadku powstania został aresztowany i skazany. Po roku więzienia w Dyneburgu wrócił do Florianowa.

Żonaty (1860) ze Stefanią Bułhakówną (zm. 1917), miał z nią czterech synów i córkę.

Florianów był budowany od podstaw. Ponieważ obszar rolny nie zapewniał wystarczających dochodów, J. B. jako specjalista pomolog, na ok. 30 ha założył sad o różnych rzadkich odmianach drzew owocowych, po które przyjeżdżali kupcy nawet z Moskwy i Petersburga. Obdarzony talentem do interesów z powodzeniem handlował w Rosji majątkami i końmi; nabył piękny maj. Malejew na Smoleńszczyźnie, gdzie osadził jako zarządcę, a później właściciela, syna → Stanisława (1864–1944). Nim się też wyręczał w interesach handlowych w Rosji.

J. B. założył też we Florianowie zespół ogrodowy, w skład którego wchodził park z alejami: orzechową, modrzewiową i świerkową. Przy bramie wjazdowej usypał duży kopiec, z którego roztaczał się piękny widok na odległe pola. Przed dużą werandą rozciągał się obszerny plac krykietowy, okolony drzewami i rabatami kwiatów. Z drugiej strony domu mieszkalnego był kort tenisowy, dalej oficyna i zabudowania gospodarskie.

W I. dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia przez Paulinów przeprowadzono linię kolejową Baranowicze–Brześć oraz szosę Baranowicze–Słonim. Szerokie, kilkukilometrowe pasy przechodzące przez lasy zostały korzystnie dla właścicieli wykupione przez rząd carski. Dla rozwijającego się przemysłu drzewnego powstały dogodne warunki transportu. W pobliżu powstał duży poligon wojskowy (Skobielewskij Łagier). Wszystko to podniosło wartość Paulinowa. Był to głównie maj. leśny, posiadał jednak również grunta orne, na których uprawiano zboża, grykę i ziemniaki stanowiące surowiec dla gorzelni. Dawała ona spore dochody i dostarczała karmy dla inwentarza obory. Na polanie nad jeziorem z młynem wodnym J. B. zbudował murowany piętrowy dom w stylu neogotyckim z oficyną i zabudowaniami gospodarskimi w głębi, w otoczeniu starego sosnowego lasu. Front domu zdobiła niewielka fontanna i małe założenie ogrodowe. Dom był wyposażony w wodociąg. Po ukończeniu prac nad nową siedzibą J. B. przeniósł się tu, we Florianowie pozostawiając syna → Tadeusza. W Paulinowie gospodarował przeszło 20 lat, stał się fachowym rolnikiem, a jego maj. wzorem nowoczesnego

gospodarstwa rolnego. Rozwinął szeroką działalność społeczną i zaskarbił sobie uznanie i szacunek obywatelstwa i włościąństwa, toteż powierzono mu funkcję pośrednika pojednawczego pomiędzy dworami a wsią.

J. B. wydał drukiem dwie książki: *Niektóre spostrzeżenia owocarskie* (1901) i *Jak zakładać i pielęgnować ogrody owocowe* (1904). Ogłaszał również w pismach warszawskich liryki.

Zmarł nagle. Pochowany został w Darewie (pow. nowogródzki) obok grobu ojca Floriana. W testamencie zapisał Paulinów wnukom: Brunonowi i Bolesławowi, synom Stanisława. Reszta rodzeństwa miała otrzymać spłaty pieniężne.

W paulinowskim domu na piętrze była kaplica, w której w niedziele i święta odbywały się nabożeństwa. Stefania z Bułhaków B., żona J. B., była surowa i kostyczna, od końca powstania nosiła się na czarno, a po zgonie męża przywdziała habit zakonny, przepasany bernardyńskim sznurem, i czarny czepek. Uzyskała od biskupa pozwolenie służenia do mszy św. w paulinowskiej kaplicy. Uchodząc przed Niemcami w 1915, czas jakiś mieszkała w Petersburgu u syna Stanisława, ewakuowanego tam wraz z bankiem, w którym pracował. Lato spędzała w Malejewie, aż wreszcie zamieszkała u starszego syna Tadeusza w Jałcie na Krymie. Tadeusz również uszedł przed Niemcami z Floriano-
wa. Stefania B. zmarła w Jałcie i tam została pochowana.

Dzieci: 1) → Tadeusz (1861–1930); 2) → Stanisław (1864–1944); 3) → Florian (1876–1948); 4) Walery (zm. w dzieciństwie).

Bolesław Bochwic (red.)

BOCHWIC TADEUSZ (1861–1930), wł. maj. Florianów w pow. nowogródzkim. Syn → Jana Ottona (1835–1915) i Stefanii Bułhakówny. Ur. w Waszkowcach.

Ukończył gimn. w Słucku.

Był obdarzony talentem literackim, pisywał wiersze. Pasjonował się bibliotekarstwem, zbierał wszystkie czasopisma polskie wychodzące na świecie.

Maj. Florianów (odziedziczona po ojcu część Waszkowców) dawał główny dochód z sadu owocowego, pasieki (kilkadziesiąt pni), oprócz tego z udziału w spółdzielni mleczarskiej i serowni (ser-
y odznaczone były za jakość na wystawie w Poznaniu). Bochwicowie gościli latem wybitnych Polaków (m.in. Eliza Orzeszkowa, Władysławostwo Reymontowie, Józefostwo Kotarbińscy oraz młody Tadeusz Kotarbiński). We Florianowie odbywały się wieczory muzyczno-literackie, czytanie dzieł jeszcze nie wydanych, recytacje wierszy patriotycznych przez Józefa Kotarbińskiego, aktora i dyr. teatrów w Krakowie i Warszawie. Z pracownikami rolnymi i ludnością okoliczną stosunki dworu we Florianowie układały się doskonale.

Tadeusz Bochwic

W 1893 poślubił w Kuźnicach Bronisławę Cywińską (1865–1938), która ukończyła gimn. w Wilnie. Bronisława zajmowała się nauczaniem dzieci folwarcznych oraz leczeniem okolicznych mieszkańców. W 1915 Florianów znajdował się o parę kilometrów od pierwszej linii frontu. Stały duże namioty dla opatrywania rannych i zatrutych gazem żołnierzy. T. B., jak większość okolicznych ziemian, uszedł przed Niemcami na Krym do Jałty. Pełnił tam funkcję wyższego urzędnika miejskiego. Żona Bronisława cały ten czas

mieszkała we Florianowie, gdzie mieścił się sztab brygady rosyjskiej (chodziło głównie o ochronę sadu owocowego przed zniszczeniem, co się udało). Po zakończeniu wojny Tadeusz powrócił do Florianowa i mieszkał tam z rodziną do śmierci.

Dzieci: 1) Jadwiga zam. Rdułtowska (1890–1993); 2) → Jan (1893–1937).

Bolesław Bochwic (red.)

Jan Bochwic

BOCHWIC JAN (1893–1937), wł. maj. Florianów w pow. nowogródzkim. Syn → Tadeusza (1861–1930) i Bronisławy Cywińskiej. Ur. w Wilnie.

Uczęszczał do gimn. w Wilnie i Mińsku. Mieszkał we Florianowie i Warszawie. Oż. z Marią Holsteinówną, z którą miał córkę Teresę. Zmarł na gruźlicę.

We wrześniu 1939, po wejściu Armii Czerwonej, we Florianowie mieszkała wdowa po Janie wraz z córeczką. We dworze przebywało również wielu uciekinierów z Warszawy. Po zainstalowaniu się wojsk radzieckich, w obawie przed wywiezieniem w głąb Rosji, wdowa wyjechała najpierw do Baranowicz, następnie przez „zieloną granicę” do Warszawy. Powtórnie wyszła za mąż; mąż posiadał resztówkę maj. pod Grudziądzem.

Córka J. B. Teresa, po ukończeniu gimn. w Warszawie, wyszła za mąż i mieszka w Warszawie. Ma syna Piotra Ciborowskiego i wnuczkę Magdalenę; mieszkają w Warszawie.

Bolesław Bochwic (red.)

BOCHWIC STANISŁAW (1864–1944), wł. maj. Malejew na Smoleńszczyźnie i maj. Kwietniew w pow. wileńskim, prezes Banku Ziemskiego w Wilnie. Syn → Jana Ottona (1835–1915) i Stefanii Bułhakówny. Ur. w Waszkowcach w pow. nowogródzkim.

Za młodu pomagał ojcu w handlu w Rosji majątkami, końmi i krowami, co przynosiło znaczne dochody. Ponieważ Polakom nie wolno było kupować ziemi aż do linii Dniepru, Jan Otton kupił maj. Malejew (2500 ha), w którym osadził Stanisława jako administratora, a później zapisał mu go na własność. Maj. posiadał dobrą ziemię i łąki. Dwór stojący w ogrodzie nad jeziorem składał się z dużego domu drewnianego połączonego długim korytarzem z kuchnią.

S. B. był oż. (ślub 1900) z Janiną Andrzejowską, córką lekarza z Kobrynia (miała brata Adama, znakomitego skrzypka i kompozytora, zmarłego młodo).

Po ślubie małżeństwo B. zamieszkało w Malejewie, gdzie urodzili się ich dwaj synowie → Brunon i → Bolesław. Przebywając w obcym środowisku wśród sąsiadów Rosjan, tęsknili do rodziny i kraju i postanowili przenieść się do Wilna. W 1908 wynajęli mieszkanie w centrum miasta i Stanisław podjął pracę w Wileńskim Banku Ziemskim. Przez podstawioną osobę, powinowatego spolszczonego Niemca Oskara Roucka, kupił pod Wilnem maj. Szkojdziszki (ok. 200 ha). Rouck „podarował” go Janinie Bochwicowej. Maj. nazwano Kwietniewem. Był tam piękny park ze starodrzewem i 100-letni drewniany dom. Zasadzono sad, dom gruntownie wyremontowany pokryty czerwoną dachówką. Kwietniew posiadał niezłą ziemię, łąki i nieduży, młody las. S. B. założył oborę

Stanisław i Janina z Andrzejowskich
Bochwicowie

(ok. 50 krów), mleko wożono codziennie do Wilna, uprawiano różne zboża, również pszenicę. W Kwietniewie stosunki rodziny B. z robotnikami rolnymi były dobre, jak na to wskazuje korespondencja pomiędzy ich młodymi pokoleniami po wojnie. S. B. pracował nadal w Wilnie w Banku Ziemskim, został jego dyr., a później prezesem. Założył połączenie telefoniczne z Wilnem.

W 1939, po zajęciu Wilna przez wojska bolszewickie, S. B. został aresztowany i wywieziony z Wilna, lecz wkrótce niespodziewanie zwolniony. W 1941 po wejściu Niemców można było powrócić do Kwietniewa. Po ponownym zajęciu Wilna przez wojska bolszewickie w 1944 S. B. z żoną byli w Kwietniewie. Załamany widokiem grabieży i rozpadem gospodarstwa S. B. zachorował i zmarł.

Żona Janina niedługo po zgonie męża przyjechała do Polski, zamieszkała w Brwinowie i Łodzi u synów. Zmarła w Gdańsku w 1959.

Synowie: → Brunon (1901–1993); → Bolesław (ur. 1906).

Bolesław Bochwic (red.)

BOCHWIC BRUNON (1901–19.01.1993), wł. maj. Paulinów w pow. baranowickim. Syn → Stanisława (1864–1944) i Janiny Andrzejowskiej. Ur. w Malejewie na Smoleńszczyźnie.

Rozpoczął naukę w gimn. w rosyjskim jeszcze Wilnie. Po wybuchu I wojny światowej Bank Ziemski, w którym pracował ojciec, został ewakuowany w 1915 do Petersburga. Brunon uczęszczał tam do polskiego gimn. przy kościele Św. Katarzyny. Przeżył wraz z rodziną bardzo ciężkie chwile i głód w okresie rewolucji. W 1918 rodzinie udało się powrócić do Wilna. W 1919 wstąpił ochotniczo do wojska w obronie Wilna przed bolszewikami. Brał również udział w wojnie 1920, cofał się wraz z wojskiem z Wilna do Warszawy. W 1931 został odznaczony Krzyżem Obrońcy Ojczyzny (1918–1920) i awansowany na porucznika.

Po wojnie ukończył gimn. i podjął studia na Wydz. Rolniczym UAM. Osiedlił się w maj. Paulinów, liczącym 2000 ha, w domu zbudowanym przez dziadka → Jana Ottona (1835–1915). Dzięki prawidłowo prowadzonej gospodarce leśnej i rolnej, a także dochodowi z młyna, majątek przynosił korzyści, co pozwalało na dostatnie życie. Wraz z żoną, Wandą z Fiedorowiczów, B. B. gościł sporo osób, zimą urządzano polowania, latem bawili znajomi i rodzina. W domowej kaplicy organizo-

Brunon Bochwic

wano rekolekcje dla okolicznego ziemiaństwa, które prowadził ks. Jan Zieja. Jesienią 1939, gdy zaczęły się zbliżać do Paulinowa wojska bolszewickie, B. B. i bawiący wówczas w Paulinowie jego brat → Bolesław, w ostatniej chwili, pieszo, uszli do Baranowicz przed niechybnym aresztowaniem. Z Baranowicz bracia przedostali się do Wilna, gdzie został aresztowany ojciec Stanisław. W 1941 po wejściu Niemców zaistniała możliwość powrotu do Paulinowa. Brunon pojechał tam i przebywał do 1943; tam został aresztowany przez gestapo za nielegalną korespondencję z ojcem przebywającym w Kwietniewie. Został skierowany do obozu koncentracyjnego w Kołdyczewie pod Baranowiczami, a następnie przeniesiony na roboty do maj. Rinau w północnej części Prus Wschodnich (w Kołdyczewie wszyscy więźniowie zostali wymordowani). Po zagarnięciu Prus Wschodnich przez wojska radzieckie wraz z innymi przymusowymi robotnikami polskimi przepędzony został pieszo spod Królewca do Polski. Brunon osiedlił się w Brwinowie pod Warszawą i podjął pracę w Czerwonym Krzyżu w Warszawie. W 1968 przeszedł na emeryturę, mieszkał nadal w Brwinowie, interesując się historią, wojskowością i pamiętnikarstwem. Po ciężkiej chorobie zmarł w Brwinowie.

Żonaty z Wandą Fiedorowiczówną (ślub w 1926) miał z nią córkę Krystynę. Po rozwodzie poślubił w 1961 Wandę Górską.

Bolesław Bochwic (red.)

BOCHWIC BOLESŁAW (ur. 1906), współwł. maj. Paulinów w pow. baranowickim, prof. chemii organicznej. Syn → Stanisława (1864–1944) i Janiny z Andrzejskich. Ur. w Malejewie w dawnej guberni smoleńskiej.

W 1908 rodzina przeniosła się wraz z B. B. do Wilna, a lato spędzała w maj. Kwietniewo pod Wilnem. B. B. miał kolejno bony Francuzkę i Niemkę. Pierwszym jego

Bolesław Bochwic

językiem był francuski. W 1915 ewakuowano Bank Ziemski, w którym pracował ojciec Stanisław, do Petersburga. B. B. chodził początkowo do wstępnej klasy gimn. i do konserwatorium petersburskiego w klasie fortepianu, a przed samą rewolucją do I klasy gimn. polskiego przy kościele Św. Katarzyny. Wybuch rewolucji przerwał naukę, rodzina cierpiała głód. Dopiero w 1918 udało się powrócić do Wilna i Kwietniewa. W okresie wojny 1920 rodzice wraz z synami uszli do Torunia. Po powrocie do Wilna B. B. kontynuował naukę w gimn. im. Króla Zygmunta Augusta w Wilnie. Maturę uzyskał w 1925. W 1926 wstąpił na Wydz. Matematyczno-Przyrodniczy UW i w 1932 uzyskał tytuł mgr. filozofii w zakresie chemii. W l. 1928–1933 pracował na stanowisku asystenta w Katedrze Chemii Organicznej UW, kierowanej przez prof. Kazimierza Sławińskiego. W 1933 pod kierunkiem prof. dr. Osmana Achmatowicza ogłosił pracę naukową z dziedziny alkaloidów. W końcu

1933 udał się do Paryża, gdzie w laboratorium Katedry Chemii Organicznej Sorbony rozpoczął pracę doktorską z nowej wówczas dziedziny spektrofotometrii w nadfiolecie do badania struktury związków organicznych. W 1936 ukończył pracę doktorską i uzyskał państwowy doktorat z chemii (Doctorat des Sciences). Dyplom ten został nostryfi-

kowany przez UW. Jesienią 1936 po powrocie do kraju objął stanowisko asystenta w Katedrze Farmakologii Eksperymentalnej UW. Mimo gwarantowanych testamentem praw do dochodów z połowy gospodarstwa leśnego w Paulinowie, nie otrzymał od brata ani złotówki.

Wybuch wojny zastał B. B. w Wilnie, najpierw pod okupacją sowiecką, a od 1941 — niemiecką. W tym czasie można było powrócić do maj. Kwietniewo i prowadzić gospodarstwo. Władze hitlerowskie w Wilnie były znacznie łagodniejsze w stosunku do Polaków, niż w Warszawie. Unikając aresztowania i wywiezienia do Rosji, B. B. uszedł do Prus Wschodnich, gdzie pracował w maj. niemieckim Rinau jako robotnik rolny. Po zajęciu Prus przez wojska bolszewickie podobnie jak brat, wraz z innymi robotnikami rolnymi, został pieszo spod Królewca repatriowany do Polski.

Pałac w Paulinowie

W lipcu 1945 zgłosił się do nowo powstałej PŁ, gdzie objął stanowisko adiunkta w Katedrze Chemii Organicznej, kierowanej przez prof. dr. Osmana Achmatowicza. Niskie pobory asystenckie ledwie wystarczały na skromne życie, nie było mowy o wyjazdach zagranicznych. W 1953 powołany na kierownika Katedry Chemii Organicznej Politech., w tymże roku otrzymał tytuł prof. nadzwyczajnego. W l. 1956–1958 był Dziekanem Wydz. Chemicznego PŁ. Dorobek naukowy B. B. obejmuje 26 prac oryginalnych z dziedziny chemii organicznej, ogłoszonych na łamach czasopism krajowych i zagranicznych. Napisał kilka skryptów, słowników, przetłumaczył z jęz. angielskiego i niemieckiego 10 podręczników z dziedziny chemii organicznej. W ciągu 30 lat pracy zawodowej prowadził wykłady na PŁ z chemii organicznej, wykłady monograficzne, jak również wykłady z dziedziny mechanizmów reakcji organicznych na studium doktoranckim Instytutu Chemii Organicznej PAN w Warszawie. Za osiągnięcia dydaktyczno-wychowawcze i prace naukowe, został odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Jako zasłużony nauczyciel, został wyróżniony nagrodami ministra szkolnictwa wyższego i rektora PŁ oraz kilkoma odznaczeniami.

W 1977 B. B. przeszedł na emeryturę, zamieszkał na stałe w Brwinowie, potem w Podkowie Leśnej pod Warszawą. Z zaoszczędzonej pensji profesorskiej i licznych honorariów autorskich z wydanych prac, w 1968 nabył dom mazurski ze sporym ogrodem w Kierwiku pod Spychowem w woj. olsztyńskim. B. B. od lat przyjaźni się z Czesławem Miłoszem, który go odwiedził w Kierwiku. W kręgu jego przyjaciół są również Tymon Niesiołowski, Jarosław Iwaszkiewicz, Jerzy Andrzejewski, Igor Newerly, Paweł Hertz, Jerzy Waldorff, Jerzy Sito i in.

Bolesław Bochwic (red.)

BOCHWIC FLORIAN (1876–1948), wł. maj. Nierocz w pow. nowogródzkim. Najmłodszy syn → Jana Ottona (1835–1915) i Stefanii Bułhakówny. Ur. w Waszkowcach.

Dzieciństwo spędził we Florianowie, w 1892 przeniósł się na stałe z rodzicami i siostrą do Paulinowa w pow. baranowickim, gdzie pomagał ojcu w gospodarstwie. Żonaty z Heleną Kiersnowską. W l. 1915–1918 przebywał z żoną w Rosji w maj. ich znajomych w Mińszczyźnie. Powrócili do Paulinowa, następnie przenieśli się w 1918 do Nierocza (600 ha lasu sosnowego), do domu wybudowanego z części spadku po ojcu Janie Ottonie. W 1939 żona F. B. Helena chora na cukrzycę zmarła z powodu braku insuliny, a on w 1944 przeniósł się do Żyrardowa. Zamieszkał z bratanicą Jadwigą Rdułtowską (po jej powrocie z Kazachstanu) w Dziwiszowie pod Jelenią Górą. Tam zmarł.

Bolesław Bochwic (red.)

BOCHWIC ROMAN (1845–1894) współwł. maj. Podorosc w pow. wołkowyskim. Najmłodszy syn Floriana (1799–1856), zob. biogram → Lucjusza II, i Pauliny z Majewskich. Ur. w Waszkowcach w pow. nowogródzkim.

Rodzeństwo: Lucjusz I (zob. biogram → Lucjusza II); → Jan Otton; Aniela zam. za hr. Michałem O'Rourke; Józefa zam. za Antonim Abramowskim.

Oż. z Kazimierą Czeczotówną (ślub w 1870), która wniosła w posagu maj. Podorosc (ok. 800 ha). Po śmierci Kazimierzy poślubił w 1879 jej siostrę Elżbietę. Gospodarował do śmierci w Podorosku. Był tam duży młyn wodny oraz rozległe gospodarstwo rolne i hodowlane. Duży dom mieszkalny z piętrowym korpusem głównym i dwoma parterowymi skrzydłami położony był w malowniczym rozległym parku z murowaną bramą wjazdową. Budynki gospodarcze były murowane. Ziemia urodzajna, pszeniczna. Niedaleko dworu była duża kaplica cmentarna z grobami rodzinnymi. Po śmierci R. B., który zmarł na tyfus, Podorosc objął najstarszy syn z drugiego małżeństwa Otton (1880–1940).

R. B. z Kazimierą Czeczotówną miał dwóch synów: 1) Albina i 2) → Czesława (1874–1919), z Elżbietą Czeczotówną miał sześć dzieci: 3) → Ottona (1880–1940); 4) Kazimierz (1880–1940); 5) Wacława (1885–1948), który po uzyskaniu matury w gimn. wileńskim podjął studia na medycynie, później przeniósł się na wydz. prawny. Po I wojnie światowej pracował jako urzędnik w banku w Lublinie. Oż. z Karoliną Malińską, aktywistką partyjną, miał z nią córkę Elżbietę. Po II wojnie światowej zamieszkał w Jeleniej Górze. Zmarł na skutek wypadku; 6) → Michała (1886–1963); 7) Zofię; 8) → Witolda (1891–1960).

Bolesław Bochwic (red.)

Czesław Bochwic

BOCHWIC CZESŁAW (1874–1919), zarządca rodzinnych maj. Waszkowce w pow. nowogródzkim, a następnie Pierszaje w pow. oszmiańskim. Syn Romana (1845–1894), współwł. maj. Podorosc w pow. wołkowyskim, i Kazimierzy z Czeczotów. Ur. w Podorosku.

Cz. B. miał brata 1) Albina i rodzeństwo przyrodnie: → 2) Ottona (1880–1940); 3) Kazimierz

(1880–1940); 4) Wacława (1885–1948); → 5) Michała (1886–1963); 6) Zofię i → 7) Witolda (1891–1960).

Cz. B. jakiś czas mieszkał i gospodarował w Waszkowcach. W 1911 przeniósł się do dobrze zagospodarowanego maj. Pierszaje. Maj. ten odziedziczyła żona Cz. B. Konstancja z Korzeniowskich po śmierci swego ojca. Witold B. przejął Waszkowce, Cz. B. wstąpił do wojska w 1918. W 1919 został zamordowany przez partyzantów komunistycznych na pograniczu Wileńszczyzny.

Bolesław Bochwic (red.)

BOCHWIC OTTON (1880–1940), wł. maj. Podorosk w pow. wołkowyskim, rolnik. Najstarszy syn z drugiego małżeństwa → Romana (1845–1894) i Elżbiety z Czeczotów. Ur. w Podorosku.

Ottom ukończył gimn. w Wilnie i AR w Pradze.

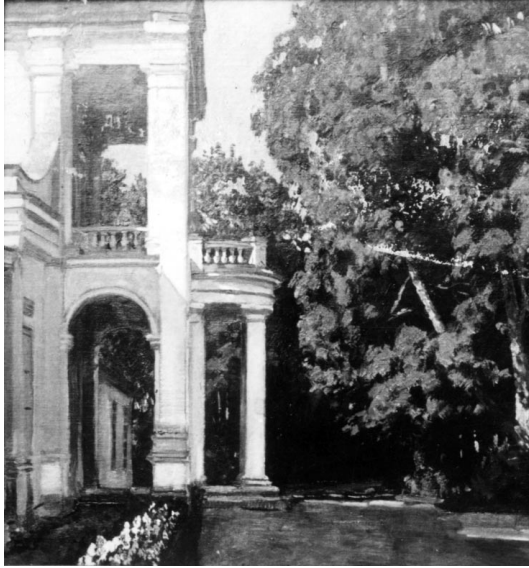
W 1894 po śmierci ojca obejął Podorosk, reszta rodzeństwa: Kazimiera, Wacław, Michał, Witold i Zofia (zob. biogram → Czesława Bochwica) miała być słacona. Nie obyło się na tym tle bez sporów rodzinnych. Podorosk liczył przeszło 3 tys. ha, składał się z pięciu folwarków,

miął spory las, łąki i dobrą ziemię uprawną. Przez dwór przepływała rzeczka Zelwianka, na której wybudowany był duży młyn wodny. W jednym z fol. Werusinie była duża obo- ra, chlewnie i sad owocowy. Otton był dobrym gospodarzem i potrafił osiągnąć z maj. znaczne dochody pozwalające na życie na wysokim poziomie. Robotnicy folwarczni i młynarze mieli murowane domy mieszkalne. Ich stosunki z dworem były bardzo dobre. Dwór był murowany, korpus główny

Salon w Podorosku, na kanapie Otton Bochwic

dwupiętrowy, skrzydła boczne drewniane, wjazd przez barokową murowaną bramę. Otoczony dużym parkiem ze starymi drzewami i alejami, przed domem kwietniki. Umeblowany dostatnio starymi stylowymi meblami mahoniowymi i czeczotowymi, mieścił m.in. duży salon, w którym stały dwa fortepiany koncertowe, pokój bilardowy i dużą jadalnię. Otton był muzykalny i grał na fortepianie. Przez szereg lat na dłuższe wakacje przyjeżdżał pianista i kompozytor Bolesław Woytowicz; gościli również śpiewacy i odbywały się koncerty. Przez kilka lat mieszkał w Podorosku malarz Stanisław Żukowski, a jego realistyczne, nastrojowe pejzaże z Podoroska, oleje przedstawiające wnętrza domu i portrety zdobiły ściany dworu obok starych portretów rodzinnych. Bywał również w Podorosku malarz angielski Charles Winzer. W 1938 spędzał dłuższe wakacje, pisarz Jerzy Andrzejewski, który tam napisał swoją pierwszą powieść *Ład serca*.

Pałac w Podorosku

O. B. lubił celebrować posiłki. Były spożywane na modłę francusko-angielską: rano lekkie śniadanie przyniesione do pokoju sypialnego, o pierwszej *déjeuner-lunch*, o piątej herbata, a o dziewiątej obfity gorący obiad — *dinner*, do którego należało się przebierać w wieczorowe stroje. Służba była dość liczna: kucharz, kuchcik, służący, pokojówki i szofer. O. B. miał limuzynę i na jej drzwiach polecił wymalować swój herb. Prawie co roku jeździł za granicę, najczęściej na Riwierę Francuską. Był członkiem Kresowego ZZ. Był niezonaty, dom prowadził bardzo sprawnie długoletni oddany przyjaciel Stefan Mariański. O. B. chorował na cukrzycę i musiał codziennie stosować zastrzyki z insuliny. Po wybuchu woj-

ny w 1939 i wkroczeniu wojsk bolszewickich, wycofujący się oddział wojska polskiego usilnie namawiał go do natychmiastowej ewakuacji, z rady tej O. B. nie skorzystał. Nazajutrz po opuszczeniu Podoroska przez oddział polski wkroczyli bolszewicy i natychmiast aresztowali O. B. i Stefana Mariańskiego. Więziony w Wołkowysku O. B. zmarł wkrótce z powodu braku insuliny.

Dok.: *Lista*.

Bolesław Bochwic (red.)

BOCHWIC MICHAŁ (1886–1963), wł. maj. Niemież w pow. wileńskim. Syn → Romana (1845–1894) i Elżbiety z Czeczotów.

Ukończył gimn. w Wilnie i wyższe studia rolnicze w Wiedniu w Hochschule für Bodenkultur (dyplom 1910).

Z młodszym bratem → Witoldem wybrali się w podróż do Meksyku. Nabyli nawet kawał gruntu z myślą o podjęciu pracy farmerskiej. Jednak zrezygnowali z tego i wrócili do Polski. M. B. wydzierżawił, a w 1919 nabył na własność maj. Niemież (80 ha) pod Wilnem od Tyszkiewiczów z pięknym, późnoklasycystycznym pałacem otoczonym dużym starym parkiem. Pierwsze piętro pałacu umeblował stylowo. W młynie na niedalekim stawie założył turbinę i prądnicę, wyremontował dom mieszkalny, a pomieszczenia fornalskie wyposażył w oświetlenie elektryczne. Naprzeciw pałacu była duża, murowana stylowa stajnia zamieniona na oborę. M. B. był doskonałym gospodarzem i potrafił z niewielkiego maj. uzyskiwać duże dochody.

Na początku wojny polsko-sowieckiej, latem 1920, założył w Niemieżu punkt werbunkowy I oddziału ochotniczego w obronie Wilna i sam brał udział w tej obronie. Po zakończeniu wojny powrócił do Niemieża. Jesienią 1939 uszedł z Niemieża przed nadciągającymi wojskami sowieckimi. Ukrywał się jakiś czas z rodziną w Wilnie, a następnie repatriował się na Wybrzeże i zamieszkał wraz z rodziną w Gdańsku-Oliwie. Po paru latach przeniósł się do Warszawy, gdzie zmarł nagle. Żonaty (ślub 1912) z Lilą Nitosław-

ską. W 1920 rozwiódł się z pierwszą żoną, z którą nie miał dzieci i ożenił się powtórnie z Heleną Koelichen.

Syn: Czesław Jacek (ur. 1922 w Wilnie). Ukończył gimn. oo. jezuitów w Wilnie. W 1943 wstąpił do partyzantki AK do oddziału „Szczerbca” i był w niej do końca wojny. Po przedostaniu się do Polski zamieszkał u rodziców w Gdańsku–Oliwie. Prowadził warsztaty samochodowe. 1955 ożenił się z Krystyną Faliszewską, a po jej śmierci z Ludwiką Wolną. W 1976 założył własny warsztat naprawy samochodów. Dzieci nie mają, mieszkają stale w Warszawie.

Bolesław Bochwic (red.)

BOCHWIC WITOLD (1891–1960), wł. maj. Waszkowce w pow. nowogrodzkim. Syn → Romana (1845–1894) i Elżbiety z Czeczotów. Ur. w Podorosku.

Za młodu podróżował ze starszym bratem → Michałem (1886–1963) do Meksyku.

Po powrocie do kraju gospodarował w Waszkowcach, które otrzymał od swego przyrodniego brata → Czesława (1874–1919).

Waszkowce miały stary rodzinny dom modrzewiowy z gankiem wspartym na białych murowanych słupach. Duże pokoje były umeblowane stylowymi meblami. Ściany zdobiły stare portrety rodzinne pędzla włoskich malarzy. Dwór miał stary park i sad owocowy. W. B. ożenił się w 1912 z Janiną Sierzpowską. W okresie I wojny światowej uszli przed Niemcami na Krym. Tam w 1916 urodził się ich syn Roman. Po wojnie powrócili do Waszkowców, przyjmowali licznych letników.

Jesienią 1939 W. B. został aresztowany przez bolszewików i osadzony w więzieniu w Baranowiczach. Po zwolnieniu z więzienia dzięki pomocy Jadwigi Rdułtowskiej przedostał się do Warszawy, gdzie przeżył okupację i mieszkał wraz z żoną do końca życia.

Syn Roman nie ukończył gimn. Mieszkał w Waszkowcach z rodzicami. W 1939 uniknął aresztowania przez bolszewików i przedostał się do Warszawy. Po wojnie ożenił się z Haliną Uziębłówną, z którą miał syna Janusza. R. B. sprzedał jednak dom i porzucił ciężko chorą na cukrzycę żonę z małym synem i starą ciotką. Pozostawił ich bez środków do życia i wyjechał do Szwecji, gdzie poślubił Szwedkę Elizabeth Riedel. Po raz trzeci ożenił się z Karl Liv. Zmarł w Hiszpanii w 1980.

Syn Romana Janusz (ur. w 1946 w Kielcach) rozpoczął naukę w miejscowym gimn.; maturę uzyskał w 1966. Ukończył filozofię na UW. Po ukończeniu studiów był asystentem na PW. Później zajął się handlem. Oż. z Teresą Rudzińską, z którą miał córkę Małgorzatę (ur. 1975). Po rozwodzie oż. w 1978 z Mirosławą Jabłońską, która zmarła nagle w 1979. Po raz trzeci oż. z Ewą Stopkówną, z którą ma syna Michała Piotra (ur. 1987). Jest najmłodszym Bochwicem z linii męskiej.

Bolesław Bochwic (red.)

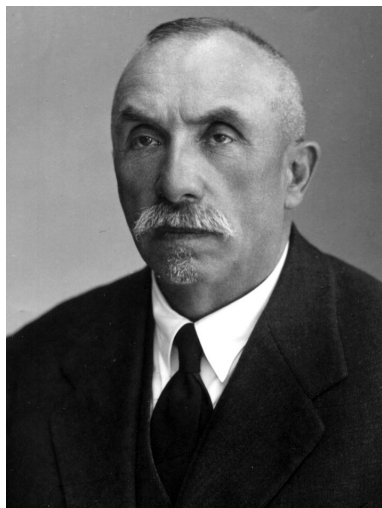

Michał Bochwic

BOJANOWSKI IGNACY JÓZEF h. Junosza odm. (8.08.1869–11.02.1956), wł. maj. Grudusk w pow. ciechanowskim, rolnik. Syn Paulina i Julii ze Świętochowskich. Ur. w Humięcinie w pow. ciechanowskim.

Studia rolnicze ukończył w Lipsku. Kupił najpierw maj. Zawady, który sprzedał i kupił w kwietniu 1899 maj. Grudusk, gdzie gospodarował do 1939, kiedy to Niemcy ustanowili zarząd niemiecki (Liegenschaft). Maj. miał wówczas 634 ha. I. B. wyremontował budynki, założył plantację buraka cukrowego, która w 1914 liczyła aż 100 ha.

I wojna światowa zniszczyła Grudusk, który 11 razy przechodził z rąk rosyjskich do niemieckich. Wszystkie budynki były zrównane z ziemią, drenaż poprzerywany okopami, urządzenia rolnicze zniszczone. Wydając na własne potrzeby jak najmniej, I. B. zdołał utrzymać Grudusk. Korzystna cena ziemniaków pozwoliła na zainwestowanie w poprawę jakości gleby i odchwaszczenie pól. Wojna 1920 też nie oszczędziła Gruduska, dwutygodniowy pobyt Czerwonej Armii opóźnił zbiory, a z inwentarza uratowano tylko 6 koni. I znowu zaczęła się odbudowa maj., który szybko odzyskał świetność.

Ignacy Józef Bojanowski

Mając talent organizacyjny, I. B. stał się animatorem życia społecznego na terenie pow. ciechanowskiego. Przed I wojną światową brał udział w pracach Gubernialnego Tow. Rolniczego, Stowarzyszenia Rolniczego w Przasnyszu. Był członkiem Powiatowego Komitetu Obywatelskiego, Rady Opiekuńczej Gimn. Filologicznego w Mławie, wiceprzewodniczącym koła młodzieży szkolnej w Grudusku, od października 1916 członkiem Zarządu Okręgowego Tow. Rolniczego w Ciechanowie.

Działał w Lidze Narodowej od 11.11.1918. Jako działacz społeczny był w Wyszogrodzie członkiem delegacji Polaków organizującej polskie władze po wycofaniu się Niemców, członkiem Zarządu Powiatowego ZZ w Ciechanowie od 1919. W maj. zbudował najpierw dziesięciórak, potem czworaki, ochronkę, budynek mleczarni spółdzielczej, remizę strażacką. Był jednym z głównych fundatorów wybudowanego przez zakonnice Domu Starców w Przasnyszu. Dawną karczmę zbudowaną w 1717 oddał na pomieszczenie sklepu spółkowego Stowarzyszenia Pieniężnego.

I. B. popierał tylko polskie produkty i płody rolne. Kiedy młodszy syn Ignacy, ówczesny student SGGW, przywiózł na Boże Narodzenie skrzynkę pomarańcz, wyrzucił go z domu i, mimo nalegań żony, nie wpuścił do domu na święta. W Grudusku pijało się tylko wina owocowe domowej roboty lub zioła (głównie mięte), kawę tylko zbożową. J. B. II wojnę światową spędził rządząc we własnym zabranym mu maj. W 1945, schowany był przed bolszewikami w piwnicy przez Kazimierę Kanigowską (która nożem usunęła mu odłamek z głowy). Cała wieś solidarnie go chroniła, nikt go nie wydał. Zmarł w Warszawie. Oż. z Zofią Schür, córką wł. maj. Zawady.

Dzieci: 1) → Bartłomiej (1896–1986), wł. maj. Wiśniewo; 2) Zofia Mierzyńska (ur. 14.05.1900 w Grudusku), żona dyr. departamentu dewizowego Banku Narodowego w II RP; 3) → Ignacy (1907–1964), wł. maj. Dziegielewo.

Dok.: Materiały i wspomnienia rodzinne.

Agnieszka Bojanowska

BOJANOWSKI BARTŁOMIEJ h. Junosza odm., pseud. wojenny „Józef Niewolski” (6.09.1896–17.02.1986), wł. maj. Wiśniewo w pow. ciechanowskim, rolnik. Syn → Ignacego Józefa (1869–1956) i Zofii z d. Schür. Ur. w Zawadach.

Od 11.11.1918 do zawieszenia broni st. ułan w 1. szwadronie 1. P. Uł. Krechowickich, odznaczony Krzyżem Walecznych, ranny pod Gródkiem niedaleko Lwowa. Rodzice złożyli śluby, że jeśli wróci z wojny, ojciec ufunduje zegar w kościele, a matka pójdzie pieszo do Częstochowy. Tak też zrobili. Ukończył Wydz. Rolniczy SGGW w 1925. Studiował także weterynarię i astronomię. Od ojca dostał maj. Wiśniewo (200 ha) w pow. ciechanowskim, który wcześniej był własnością Władysława Schüra, jego dziadka. Gospodarował w tym maj. do wojny 1939. Po wkroczeniu Niemców rządził we własnym maj. Wiosną 1940 uciekł przed wywózką do obozu, zabierając ze sobą starszego syna Lecha. Pomogli mu w ucieczce Józef Morawski i B. Pszczółkowski. W GG ukrywał się pod nazwiskiem Józef Niewolski. Po wojnie wciągnięty do Stronnictwa Ludowego przez Michała Gwiazdowicza, działacza ludowego z Ciechanowa; z ramienia tego stronnictwa od wiosny 1945 był posłem do KRN oraz pełnomocnikiem tejże Rady na woj. gdańskie, działaczem tego stronnictwa w woj. gdańskim do 1948. W 1950 jako obszarnik wyrzucony ze stronnictwa.

Przeniósł się do Warszawy i pracował jako dyr. administracyjny w Muzeum Kultur Ludowych. Od 1954 pracował w Zakładzie Doświadczalnym w Szepietowie i zaczął badania naukowe z dziedziny aklimatyzacji roślin. Kontynuował prace w Wojewódzkim Ośrodku Postępu Rolniczego w Lubaniu na Kaszubach, gdzie wyhodował łubin plonujący w tym klimacie. Tam też pracował do emerytury i tam zmarł.

W 1921 ożenił się z Amelią Dobrowolską, córką Bolesława, polonisty i pedagoga. Żona była adwokatem w Mławie, Ciechanowie i Przasnyszu.

Dzieci: 1) Lech (ur. 1.12.1922 w Wiśniewie), adwokat; 2) Agnieszka (ur. 7.12.1932 w Wiśniewie), reż. montażu filmowego; 3) Marcin (ur. 16.09.1937 w Wiśniewie), technik samochodowy.

Agnieszka Bojanowska

BOJANOWSKI IGNACY h. Junosza odm., (12.08.1907–1.05.1964), wł. maj. Dziegielewo w pow. sierpeckim, rolnik. Syn → Ignacego Józefa (1869–1956) i Zofii z d. Schür. Ur. w Grudusku (pow. ciechanowski).

Studiował w SGGW w Warszawie.

Kupił w 1936 maj. Dziegielewo (ok. 120 ha). Gospodarował w nim do czasu aresztowania przez gestapo w 1940. Przebywał 6 miesięcy w obozie koncentracyjnym w Dachau, a rodzina została wysiedlona.

Po wojnie w 1945 założył gimn. rolnicze w Goślicach pod Płockiem. W 1946 przeniósł się z rodziną do Łodzi, gdzie pracując w firmie fotooptycznej uzyskał kwalifikacje mistrza optyka. Pracował również jako kierownik PGR Oborniki k. Poznania i w Rolniczym Rejonowym Zakładzie Doświadczalnym Bęsia (woj. olsztyńskie). W ostatnich latach życia pracował w Foto–Optyce w Łodzi.

Zmarł w Łodzi i pochowany jest w grobie rodzinnym przy ul. Cmentarnej.

Ignacy Bojanowski

Żonaty był z Jadwigą z d. Roszak, abs. SGGW w Warszawie, córką prezesa Izby Kupców w Łodzi, wł. firmy fotooptycznej.

Dzieci: 1) Janusz (ur. 1931 w Warszawie), mgr inż. elektryk, jego dzieci: a) Halina (ur. 1958), b) Barbara (ur. 1960), c) Agata (ur. 1975), d) Andrzej (ur. 1982); 2) Ewa (ur. 1937 w Warszawie), bibliotekarka; 3) Zbigniew (ur. 1937 w Warszawie), inż. elektryk, jego dzieci: a) Marek (ur. 1969), b) Andrzej (ur. 1970).

Agnieszka Bojanowska

DUNIN-BORKOWSKI HENRYK h. Łabędź, pseud.: „Bohdan”, „Dunski”, „Zaremba” (26.09.1907–31.03.1943). Był synem Juliusza i Marii ze Skrzyńskich, wł. dóbr Mielnica z Mazurówką i Wołoszczyzną (pow. Borszczów).

Maturę otrzymał we Lwowie w 1925. Ukończył z odznaczeniem Szkołę Nauk Politycznych w Paryżu. Dn. 1.01.1930 podjął pracę w MSZ, potem był zatrudniony w ambasadzie polskiej przy Watykanie, następnie w centrali Ministerstwa w Warszawie. W l. 1932–1934 studiował prawo międzynarodowe w Genewie, pracując jako tłumacz na posiedzeniach Ligi Narodów. Dn. 1.07.1935 powrócił do pracy w MSZ w Departamencie Polityczno-Ekonomicznym. W 1938 został dyr. Departamentu w MWRiOP. Na tym stanowisku przyczynił się do powstrzymania akcji burzenia cerkwi prawosławnych na Chełmszczyźnie. W 1940 organizował wydawanie pisma konspiracyjnego pt. „Biuletyn Polityczny” grupy Wawel. Aresztowany w 1942, został osadzony 25.09. na Pawiaku. Wywieziony do Majdanka, został zamordowany podczas przewożenia z Majdanka do obozu we Flossenburgu. Był słabego zdrowia, w konspiracji często głodował, cały czas poświęcając pracy podziemnej jako redaktor „Biuletynu Politycznego” oraz „Myśli Państwowej”. Mógł w czasie okupacji wyjechać za granicę dzięki staraniom rodziny przebywającej na emigracji oraz różnych przyjaciół włoskich — odmówił jednak kategorycznie. Miał fascynującą osobowość: był powściągliwy w słowach, promieniowała z niego wewnętrzna dobroć — człowiek tak wielkiej kultury, rozumu i delikatności był w twardych warunkach konspiracji zjawiskiem niecodziennym.

Dok.: *Lista strat kultury polskiej*, W. 1947; C. Orlikowska, *Podziemna drukarnia przy ul. Ogrodowej 62 i jej ludzie*, W. 1975; Relacje pisemne Zofii Libiszowskiej oraz Aleksandra Bocheńskiego.

Maria Dembińska

SKARBEK-BOROWSKI JÓZEF h. Abdank (1868–10.01.1938), wł. maj. Minoga pod Ojcowem w pow. olkuskim, rolnik. Syn Włodzimierza i Zofii Tomkowiczówny. Ur. w Kobiernicach nad Sołą w pow. bielskim.

Dzieciństwo spędził w maj. rodziców Kobiernice, a kiedy po śmierci ojca maj. został sprzedany, razem z rodziną przeniósł się do Krakowa. J. S.-B. studia rolnicze ukończył w Lipsku. W l. 1890–1895 odkupił od Teofila Wężyka, brata swej babki Marii z Wężyków Tomkowiczowej, maj. Minogę. Minoga była obiektem rolno-leśnym, o pow. ok. 500 ha, położonym na falistym terenie, co utrudniało niektóre uprawy. Glebę stanowił urodzajny miechowski less. Wysokie położenie (ok. 400 m n. p. m.) przyczyniało się do znacznego skrócenia okresu wegetacyjnego w stosunku do niżej położonych okolic. Powodowało to opóźnienie prac polowych. Leśna gospodarka była wzorowa. Roczny wyręb przynosił znaczny dochód, zręby natychmiast oczyszczano i obsadzano. Korzystano przy tym z porad prof. Stanisława Sokołowskiego.

Gospodarstwo rolne poza zbożami i roślinami okopowymi produkowało rzepak, buraki i koniczynę nasienną. W hodowli liczyła się przede wszystkim duża obora krów holenderskich oraz otoczona szczególną opieką i zainteresowaniem owczarnia posiada-

jąca paręset owiec fryzyjskich, dających dwa razy do roku strzyż wełny, po I wojnie światowej odstawianej do firmy „Żurowski” w Leszczkowie. Z owczego mleka wyrabiano sery zw. „Minoga” oraz bryndzę, sprzedawane w Krakowie i we Lwowie. Z powodzeniem prowadzona była hodowla koni dla wojska. Doprowadzenie maj. do dobrego stanu po I wojnie światowej wymagało wiele zachodu, zwłaszcza że przechodził tamtędy szlak walk I Brygady Legionów. Rodzina Skarbek–Borowskich na parę miesięcy musiała opuścić Minogę, a powróciwszy, zastała w oborze tylko jedną krowę, zabrano też wszystkie konie. Dotkliwą stratę przyniosło późniejsze podpalenie zabudowań. Właściciel zadłużył się na odbudowanie gospodarstwa. W l. dwudziestych nie małe też było obciążenie liczną rodziną.

Dwór w Minodze

W 1896 J. S.-B. poślubił Irenę Gorską, z którą miał 6 córek i 3 synów.

J. S.-B. łączył gruntowne znanstwo rolnictwa z dużą kulturą humanistyczną. Jego znajomość sztuki pochodziła z bliskich kontaktów z wujem Stanisławem Tomkowiczem oraz dodatkowych studiów architektonicznych. Rozwinięty zmysł estetyki wyrażał się w trosce o piękne wykończenie wyrobów rzemiosła. Pod jego okiem majstrowie tamtejsi stawali się rzemieślnikami–artystami, a każda rzecz nabierała właściwych proporcji i piękna, czy były to piece i kominki z wypalanych przez krakowskiego zduna kafli, mostek w parku, czy bryczka.

Wiele starań włożył J. S.-B. w odbudowę kościoła parafialnego w Minodze spalonego w czasie I wojny światowej, ponosząc koszty budowy, m.in. ofiarował drewno, z którego został odbudowany ołtarz główny, rzeźbiony przez miejscowego artystę, p. Janczarskiego, wg wykonanej przez J. S.-B. fotografii ołtarza przed spaleniem.

J. S.-B. był człowiekiem głęboko religijnym, o bardzo prawym i szlachetnym charakterze, wzorowym mężem, ojcem i dziadkiem, przez wszystkich kochanym. Miał też wielkie uznanie wśród ziemian pow. olkuskiego i miechowskiego. Ze spokojem znosił spadające na rodzinę nieszczęścia, jak nagła śmierć trzyletniego synka Jana, śmierć najstarszej córki Marii, czy wieloletnie rozstanie z najstarszym synem Włodzimierzem, który przedzielony frontem, wojnę spędził z rodziną Heydlów w Rosji i o którym przez lata wojny rodzina nie miała wiadomości.

Dwór w Minodze. Pokój jadalny

Wobec pogarszającego się stanu zdrowia J. S.-B w 1931 oddał, najpierw częściowo, potem całkowicie gospodarstwo synowi → Wacławowi Antoniemu.

Sam rzadko opuszczał Minogę, interesując się wszystkim, odwiedzając dzieci i wnuki, polując (był bowiem zapalonym myśliwym). Zmarł w Minodze, został pochowany na cmentarzu Rakowickim w Krakowie w grobie rodzinnym.

Dzieci: 1) Maria Stanisława (25.06.1897–12.09.1918 w Krakowie); 2) → Włodzimierz Ignacy (23.07.1898–19.02.1972 w Krakowie), doc. dr hab., 1924 oż. z Elżbietą Jaroszyńską, mieli 5 dzieci; 3) Irena Jadwiga (27.07.1899–15.04.1993 w Warszawie), 1934 zam. za Tadeuszem Perkowskiem, mieli 2 synów; 4) Zofia (31.03.1901–4.12.1971 w Krakowie), 1932 zam. za Juliuszem Konopką, mieli 5 dzieci; 5) Jadwiga (ur. 28.06.1904), 1929 zam. za Antonim Jaroszyńskim, mieli 5 dzieci, mieszka w Krakowie; 6) → Wacław Antoni (13.06.1907–8.07.1984 w Toronto), inż. rolnik, oż. w 1933 z Anną Potocką, mieli 2 dzieci; 7) Jan (13.07.1910–14.11.1913 w Minodze); 8) Anna Monika (ur. 17.06.1916), 1939 zam. za Stanisławem Tomikiem, mieli 2 dzieci; 9) Krystyna (ur. 15.06.1919), 1947 zam. 1^ov. za Tadeuszem Szmidem, który zm. 13.12.1964, 2^ov. za André Siehen, mieszka w Irlandii.

Dok.: A. Skarbek–Borowska, M. Żółtowski, Minoga, mps. Materiały rodzinne.

Wanda Leźnicka, Włodzimierz Jaroszyński

SKARBK-BOROWSKI WŁODZIMIERZ IGNACY h. Abdank (3.07.1898–19.02.1972), współtł. maj. Minoga w pow. olkuskim, administrator dóbr Zawada, doc. dr nauk rolniczych. Syn → Józefa (1868–1938) i Ireny z Gorskich h. Nałęcz. Ur. w Minodze.

Dzieciństwo spędził w maj. swoich rodziców w Minodze. W lecie 1914 wyjechał na wakacje do wujostwa Heydlów (żona Zdzisława Heydla, Maria, była siostrą Józefa S.-B.) do Brzózy pod Radomiem i tam zastała go wojna, odcinając na długie lata od domu i rodziny. Z Brzózy w 1915 rodzina Heydlów przeniosła się do Moskwy i stamtąd W. S.-B. starał się nawiązać kontakt z rodziną, zaniepokojony losem rodziców i licznego

rodzeństwa. Wszystkie jego listy, które się zachowały, tchną wielką troską o rodzinę i dom, z którego rodzina Skarbek–Borowskich była zmuszona wyjechać na parę miesięcy z powodu działań wojennych. W październiku 1915 zapisał się do nowo założonej przez Polaków szkoły polskiej filologicznej, utrzymywanej przez Komitet Obywatelski Królestwa Polskiego w Moskwie, i w czerwcu 1916 kończył VII kl.

W czasie wakacji wyjechał na praktykę rolną na Ukrainę do p. Iwańskiego, wł. klucza 4 fol. ryżawieckich i Olszanki. Doniósł wówczas z radością rodzicom, że jest wreszcie samodzielny. Zachwycał się swoją pracą, Ukrainą i wsią.

W maju 1917 zdał maturę z odznaczeniem, otrzymał celujące świadectwo Nr 22 „Czasu wielkiej wojny 1917” i złożył papiery na wydz. medyczny Uniw. Moskiewskiego. Medycyna była jego prawdziwym powołaniem i, choć życie zmieniło jego plany, powołaniu temu pozostał wierny.

Wakacje 1917 spędził, jeżdżąc z ramienia Tow. Opieki nad Zabytkami po Ukrainie i Białorusi. Dn. 7.08. pisał do siostry Ireny: „Podróż moja jest niesłychanie ciekawa. Jeżdżę od dworu do dworu, od miasteczka do miasteczka, oglądam stare dworki i kościoły, a celem mojej podróży jest spisywanie naszych zabytków przeszłości... Zbieram fotografie, nieraz bardzo ciekawych kościółków, dworków drewnianych”. Wrócił do Moskwy we wrześniu 1917 i został przyjęty na wydz. medyczny Uniw. Moskiewskiego, już jednak 7.11. 1917 pisał do rodziców, że zmienia swe plany. Na tym doniesieniu kończy się korespondencja z Moskwą. W. S.-B., zaciągnąwszy się do wojska gen. Józefa Dowbora–Muśnickiego, przeszedł z nim cały szlak bojowy. Po powrocie do Polski w 1919 zapisał się na Studium Rolnicze przy UJ w Krakowie.

W 1920, zaciągnąwszy się ponownie do wojska, walczył w obronie ojczyzny, a 15.08. bronił mostu we Włocławku przed bolszewikami, co opisał w prowadzonym dzienniku (niestety częściowo spalonym). W 1922 skończył z odznaczeniem studia rolnicze i rozpoczął pracę w Sieciechowicach, maj. ⇒ Stanisława Reya.

Dn. 26.04.1924 zawarł związek małżeński z Elżbietą Jaroszyńską i przeniósł się, jako administrator dóbr Zawada Edwarda Raczyńskiego, do Nagawczyny pod Dębicą, doprowadzając ten maj., według oceny właściciela, do kwitnącego stanu.

Maj. Zawada został tuż po zakończeniu działań wojennych w 1939 przejęty przez Niemców jako Liegenschaft, zaś W. S.-B. mógł z rodziną zajmować już tylko małą część domu w Nagawczynie. W zimie 1940 W. S.-B. został aresztowany przez Niemców w Warszawie, parę miesięcy więziony na Pawiaku i w więzieniu mokotowskim. Zwolniony na wiosnę 1940 wrócił do Nagawczyny i zatrudniony był tam jako rządca. Dziećmi, które pozostały same na wsi (żona Elżbieta ciężko chora przebywała w Krakowie), podczas pobytu W. S.-B. w więzieniu zajmowali się spontanicznie byli współpracownicy, odwiedzając je, urządzając im święta Wielkiejnocy, zamawiając mszę św. przy cudownym obrazie Matki Bożej w Zawadzie w intencji powrotu ich ojca. Po powrocie W. S.-B. troskliwie zajmował się maj., ratując co się dało, inwestując dalej w meliorację, jednocześnie jak mógł niósł pomoc wszystkim potrzebującym.

Włodzimierz Skarbek–Borowski

W 1944 front doszedł do Dębicy i stanął na długie miesiące, rodzina wysiedlona 20 km od linii frontu spędzała zimę w Sędziszowie Małopolskim i stamtąd przeniosła się na wiosnę 1945 do Krakowa.

Cytuję za p. Marią Stolzman ze wspomnienia o W. S.-B.: „W l. 1944–1945 był kierownikiem wydz. ekonomicznego Izby Rolniczej w Rzeszowie, a następnie w Krakowie. Po 2-letniej pracy w Zarządzie Okręgu PNZ w Krakowie objął stanowisko naczelnika Wydziału Rolnego Państwowych Zakładów Chowu Koni. Po przejściu w 1949 PZChK przez PGR był przez rok dyrektorem technicznym krakowskiego Okręgu PGR. Kiedy w 1950 powstał Instytut Zootechniki W. S.-B. należał do nielicznej grupy pierwszych pracowników tej placówki. Pozostał w Instytucie do przejścia na emeryturę w 1968, tj. przez 18 lat. Z młodzieńczym zapałem i energią, które go zawsze cechowały, poświęcił się pracy badawczej, ujawniając w tym zakresie prawdziwy talent. Wielka prawość i uczciwość w połączeniu z bogatym zasobem wiedzy teoretycznej i praktycznej, dobra znajomość kilku obcych języków, dokładność i dociekliwość oraz pracowitość pozwoliły mu szybko wybić się w wybranej specjalności. Poświęcił się zoohigienii, która jest niewątpliwie nauką przyszłości, wobec szybko zachodzących zmian w środowisku zwierząt, wywołanych uprzemysłowieniem, chemizacją i mechanizacją rolnictwa. Był jednym z wielu zootechników zajmujących się tą dziedziną nauki, której trwałe podstawy rozwoju stworzyło powołanie w 1952 katedr zoohigieny w wyższych szkołach rolniczych. Zostały one obsadzone przez naukowców o wykształceniu weterynaryjnym. W. S.-B. był rolnikiem dysponującym wielkim doświadczeniem praktycznym w zakresie całokształtu warunków wpływających na produkcję zwierzęcą i zdającym sobie sprawę ze znaczenia w tym zakresie budownictwa inwentarskiego.

Stopień dr. nauk rolniczych uzyskał w 1960 w WSR we Wrocławiu, na podstawie rozprawy pt. «Gradienty mikroklimatyczne w pomieszczeniach zwierzęcych», a w 1963 mianowany został samodzielnym pracownikiem naukowo-badawczym. Habilitował się w WSR w Krakowie w czerwcu 1968 na miesiąc przed przejściem w stan spoczynku. Jego rozprawa habilitacyjna *Ważniejsze zoohigieniczne założenia jako podstawa projektowania pomieszczeń inwentarskich* (P. 1968) stanowi syntezę własnego dorobku naukowego. Dorobek ten obejmuje 38 prac i artykułów naukowych oraz 25 popularno-naukowych, nie licząc kilkunastu artykułów fachowych z różnych dziedzin rolnictwa opublikowanych przed podjęciem pracy w Instytucie Zootechniki. Wyniki jego badań nad dynamiką i rozmieszczeniem temperatury i wilgotności w budynkach dla zwierząt stanowią trwałą wkład w rozwój zoohigieny i dają założenia praktyczne do projektowania urządzeń wentylacyjnych. Wprowadził pojęcie «wilgotności charakterystycznej pomieszczeń», jako wskaźnika mikroklimatu wewnątrz, pozwalającego ocenić w tym względzie budynki inwentarskie. Uwzględnianie ekonomicznego znaczenia czynników mikroklimatycznych zwiększało znacznie przydatność praktyczną wyników jego badań. W. S.-B. był aktywnym członkiem Polskiego Tow. Zootechnicznego (od 1946) i Polskiego Tow. Nauk Weterynaryjnych, należał do Rady Naukowej Instytutu Mechanizacji i Elektryfikacji Rolnictwa, Komisji do spraw Budownictwa Wiejskiego, Rady Naukowo-Technicznej przy Min. Rolnictwa, Sekcji Zoohigieny przy V Wydziale PAN i Komisji Nauk Rolniczych i Leśnych Oddziału PAN w Krakowie.

Doc. W. S.-B. cieszył się wśród kolegów dużym uznaniem i sympatią. Cechowała go głęboka kultura i duży urok osobisty w połączeniu z wrażliwością na potrzeby innych, czemu dawał wyraz w swojej aktywnej działalności w organach związkowych. Pozostanie zawsze w naszej serdecznej pamięci jako wzór człowieka o pięknym charakterze, który życie swe poświęcił umiłowanemu zawodowi”.

Jako jeden z pierwszych zajął się też sprawą przesunięcia czasu w Polsce o jedną godzinę (artykuł dyskusyjny, „Problemy” 4, 1955), wykazując ogromne korzyści z tego wynikające tak w zużyciu energii elektrycznej, jak i dla zdrowia.

Był człowiekiem ogromnej skromności i wielkiego serca. Życie jego było nieustającą służbą dla bliźnich. Głęboko wierzący, wielki patriota, był najlepszym mężem, ojcem, bratem, dziadkiem. Każdy z nas wiedział, że zawsze może się do niego zwrócić o pomoc. Pomagał każdemu, nigdy nie wspominając o swych zasługach.

Pasją jego życia były góry. Chodził po nich, zdobywając odznaki górskie, z których tak bardzo się cieszył, niemal do ostatnich chwil swego życia. Zmarł w Krakowie.

Dzieci: 1) Wanda Leźnicka (ur. 13.02.1925 w Krakowie), ukończyła Studium Spółdzielcze przy Wydz. Rolniczo-Leśnym UJ w Krakowie; 30 lat pracy w handlu zagranicznym, emerytka, mieszka w Warszawie; 2) Maria Dembińska (ur. 3.02.1929 w Krakowie), studiowała muzykologię, matka dwojga dzieci, mieszka w Genewie; 3) Irena Skarbek-Borowska (ur. 11.04.1932 w Krakowie), pielęgniarka, mieszka w Londynie, ma córkę; 4) Róża Mycielska (ur. 6.02.1934 w Krakowie), mgr archeologii, pracowała w Muzeum Archeologii w Krakowie, gdzie mieszka, ma 2 córki; 5) Józef (ur. 30.04.1935 w Krakowie), mgr ceramiki, abs. Akademii Górniczej w Krakowie, był głównym inż. w fabryce ceramiki Sarreguemines we Francji, obecnie emeryt, ma 4 córki i syna.

Dok.: M. Stolzman, *Doc. dr hab. Włodzimierz Borowski*, „Przegląd Literatury Zootechnicznej”, 1975, R. XIX, z. 1; List E. Raczyńskiego z Londynu z 11.09.1989; Listy Włodzimierza S.-B.; Wspomnienia autorki.

Wanda Leźnicka (red.)

SKARBEK-BOROWSKI WACŁAW ANTONI h. Abdank, pseud. AK „Kmicic” (13.06.1907–8.06.1984), współwł. maj. Minoga w pow. olkuskim, rolnik, rtm. rez. Syn → Józefa (1868–1938) i Ireny z Gorskich h. Nałęcz. Ur. w Minodze.

W. S.-B. ukończył IV gimn. im. Henryka Sienkiewicza w Krakowie, studiował na Wydz. Rolno-Leśnym w Poznaniu. Szkołę Podchorążych Rez. Kawalerii w Grudziądzu skończył w 1931 z przydziałem do 5 p.s.k. w Dębicy. W 1931 ojciec przekazał mu administrację maj.

W Przecławiu 14.10.1933 ożenił się z Anną Potocką. Po śmierci ojca w 1938 przejął zarząd masy spadkowej. Maj. był w chwili objęcia go przez W. S.-B. mocno zadłużony w następstwie zniszczeń wojennych, kosztów odbudowy, wydatków na liczną rodzinę i ogólnego kryzysu gospodarczego. W. S.-B. w nowe obowiązki wszedł z dobrym przygotowaniem fachowym. Do poprawy gospodarstwa zabrał się z właściwą sobie energią i optymizmem, rozbudowując prowadzone przez ojca działy produkcji zbożowej i hodowlanej, jak i wzorowej gospodarki leśnej. Był zamiłowanym hodowcą koni i dobrym jeźdźcem terenowym, na konkursach hippicznych zdobył kilka nagród.

W momencie, gdy gospodarka w Minodze (ok. 800 ha) zaczęła dawać dobre wyniki, wybuchła wojna. W. S.-B. został zmobilizowany 30.08.1939. Kampanię wrześniową odbył w 5 p.s.k. Do niewoli niemieckiej dostał się pod Biłgorajem, jednak udało mu się

Wacław Skarbek-Borowski

zbiec i wrócić do maj. Dn. 11.11. t.r. aresztowano go jako oficera rez. Po usilnych staraniach został zwolniony dla prowadzenia maj.; Minoga ucierpiała na skutek wojny, były braki bydła, paszy, zboża.

Tymczasem dom minodzki zaczął się zapełniać liczną rodziną i sporą liczbą wysiedlonych, przyjęto wdowy wojenne z osieroconymi dziećmi. Było kilka osób semickiego pochodzenia, ukrywani byli „spaleni” akowcy oraz młodzież, której groziło wywiezienie na roboty do Niemiec. Przeciętnie liczba osób wynosiła ok. 40, w tym 18 dzieci. Wyżywienie tak dużej liczby ludzi stwarzało wielkie trudności, gdyż Niemcy ściągali z produkcji rolnej bardzo wysokie kontyngenty. Pomocy udzielało się także wysiedlonym, mieszkającym na wsi, wysyłane były paczki do oflagów i więzienia na Montelupich w Krakowie. W. S.-B. hojną ręką pomagał spalonej w czasie działań wojennych Skale i później w odbudowie wsi Barbarka, spalonej w czasie pacyfikacji.

W 1940 W. S.-B. został zaprzysiężony w AK. Od tej chwili dzielił czas między administrację maj. a konspirację pod pseud. „Kmicic”. Należąc do Okręgu Krakowskiego, pracował w powstającej paramilitarnej organizacji o kryptonimach: „Uprawa”, „Tarcza”, „Opieka”. Organizację tę prowadził ⇒ Leon Krzeczunowicz, a W. S.-B. był jego zastępcą. Praca polegała głównie na zbieraniu pieniędzy wśród ziemian, fundusze pokrywały potrzeby AK tak charytatywne, jak i wojskowe. Zajmował się też wywożeniem i lokowaniem „spalonych” członków AK. Zdobywanie, przewożenie i melinowanie broni było połączone ze stałym narażeniem życia. W Minodze, jak i w innych dworach, był przygotowany punkt sanitarny na wypadek ogólnego powstania. Dużo pracy W. S.-B. włożył w zjednoczenie oddziałów NOW i BCh z AK, które potem wspólnie walczyły. Współtworzył też pluton Ochrony Sztabu Okręgu — z początkiem sierpnia 1944 wywiózł końmi z Krakowa jego dowództwo, wraz z bronią i radiostacją, do lasów Marchocic. Nie było to łatwe zadanie, wobec ogromnej liczby patroli niemieckich.

Dn. 1.08. został aresztowany Leon Krzeczunowicz, a 15.08. odbyła się w Minodze krwawa pacyfikacja, w której zginęło kilkadziesiąt osób. Od tej chwili nie było już dla Skarbek–Borowskich powrotu do Minogi, byli bowiem poszukiwani przez gestapo. W. S.-B. dołączył do płk. Godlewskiego, do lasów Sancygniowa, gdzie oddział został otoczony i zbombardowany z dużą stratą ludzi i broni. Zdołali się jednak wymknąć z zasadzki do lasów Marchocic. Wkrótce po tych wypadkach płk Godlewski został aresztowany, a w lutym AK zostało rozwiązane. Za kampanię wrześniową W. S.-B. został odznaczony Krzyżem Walecznych, a za działalność konspiracyjną Krzyżem AK.

W zimie 1945 W. S.-B. wraz z rodziną zamieszkał w Krakowie, lecz wkrótce, uchodząc przed aresztowaniem za działalność w czasie okupacji, musiał się przenieść w Poznańskie, gdzie rodzina nie była znana. W czerwcu 1946 opuścili Polskę. We Włoszech W. S.-B. został przyjęty do Korpusu z przydziałem do 12 p. uł. Wkrótce cała rodzina znalazła się w Anglii, w obozie Shobdon, gdzie stacjonował pułk. Tam pozostali do chwili demobilizacji w 1948. Zaczął się ciężki okres przeróżnych prac. Opłaty dobrych szkół internatowych dzieci pochłaniały zarobki. Ostatnie lata w Anglii, do 1962, Skarbek–Borowski pracowali w polskim szpitalu Meabledon pod Londynem. Anglię opuścili w 1962, dołączając do córki i syna, którzy już byli w Kanadzie. Początki nie były łatwe, ale z czasem życie ułożyło się dobrze.

W 1967 W. S.-B. przeszedł ciężki zawał serca, ale jeszcze potem pracował. Zajmował się wnukami, wpajał im polskość i ojczysty język. Kosztem wielu wyrzeczeń odwiedzał Polskę (był w kraju 11 razy), stał finansową pomocą dla rodziny i charytatywnych polskich instytucji. W Toronto należał do Koła SKP Nr 20, do Koła AK i do Związku Kawalerii i Artylerii Konnej, którego był wiceprezesem. Zmarł w Toronto na atak serca.

Żona Anna z Potockich h. Piława (ur. 21.09.1909) była córką Dominika i Heleny z Badenich. Ukończyła szkołę gospodarstwa wiejskiego w Snopkowie.

Ich dzieci: 1) Cecylia (ur. 10.09.1934 w Krakowie), ukończyła szkołę średnią oraz szkołę dla sekretarek w Londynie, poślubiła Piotra Żychlińskiego–Mielżyńskiego w Kanadzie, mieszka w Toronto; 2) Andrzej (ur. 26.03.1940 w Minodze), ukończył Wydz. Inżynierii Chemicznej na politech. w Londynie, 23 lata przepracował w firmie Shell, obecnie pracuje w Montrealu.

Dok.: M. Żółtowski, *Tarcza Rolanda*, W. 1988; Informacje żony.

*Andrzej Skarbak–Borowski,
Anna Skarbak–Borowska (red.)*

CICHOWSKI ZYGMUNT GUSTAW h. Wąż (30.04.1895–28.02.1966), administrator maj. ziemskich. Syn ⇒ Henryka (1851–1910) i Teresy z Łubieńskich (1862–1939). Ur. w Skórnicach w pow. koneckim.

Miał braci: Kazimierza (1887–1940) i ⇒ Henryka (1892–1936).

W 1912 skończył Szkołę Handlową w Warszawie i w 1913 rozpoczął studia rolnicze na UJ w Krakowie. Wybuch I wojny światowej przerwał jego edukację. By uniknąć poboru do armii carskiej, wyjechał na Wileńszczyznę i Białoruś, gdzie przeżył początki rewolucji; więziony przez bolszewików w Kijowie, szczęśliwie wrócił do Polski.

Od 1921 pracował jako administrator maj.: Bietowo (pow. starogardzki) należącego do Suryna oraz Konarzewo (pow. poznański), będącego własnością Romana J. Czartoryskiego.

W 1933 wziął w długoterminową dzierżawę państwowy, mały, zaniedbany maj. Grabowo w pow. świeckim, z zamiarem wykupienia go. II wojna światowa zniweczyła te plany. W l. 1939–1942 pracował dorywczo w Warszawie, gdzie zamieszkał z rodziną. Od 1942 administrował maj. Starzechowice (pow. konecki), należącym do ukrywającego się posła II i III kadencji Sejmu RP, Mieczysława Jakubowskiego. Opiekował się rodziną właściciela i chronił jego maj. Udzielał pomocy partyzantom AK i NSZ, czego o mało nie przypłacił życiem, gdy przyszedł oddział AL. Od 1945 pracował na Pomorzu i w Poznańskim w PNZ i PGR. Był znakomitym fachowcem, całe życie związany z rolnictwem, nie interesowała go działalność polityczna, nie związał się z żadnym stronnictwem ani partią.

W 1924 ożenił się z Ireną Kamieńską, córką Antoniego i Marii z Sianożęckich, ziemian polskich z Białorusi.

Mieli troje dzieci: 1) Irena (ur. 1926) zam. za Zbigniewem Ramlau, lekarz stomatolog, mieszka w Poznaniu. Ich córki: a) Joanna (ur. 1952), lekarz, zam. za Sławomirem Magalą, dr. filozofii, mieszkają w Rotterdamie, pracują na uniwersytecie; ich dzieci: Jacek, Magdalena; b) Barbara (ur. 1957), mgr historii zam. za Tadeuszem Mielczarkiem, inż., mieszkają w Poznaniu; ich córki: Joanna, Zuzanna; 2) Krystyna (ur. 1928), zam. za Stanisławem Galasem, abs. WSE w Poznaniu, mają córkę Annę, technika dentystycznego; 3) Jan (1931–1968), mgr ekonomii i towaroznawstwa, rzeczoznawca przetwórstwa rybnego, mieszkał i pracował w Poznaniu; oż. z Teresą Dorna; syn Witold (ur. 1957), oż. z Marzeną Staniecką.

Dok.: *Kto był kim w II RP*.

Krystyna Cichowska–Galas

CIEŚLIŃSKI ZYGMUNT WALENTY h. Junosza (4.04.1880–1956), wł. maj. Cieślin w pow. plockim. Syn Jana i Wandy z Krzęciewskich. Ur. w Chomentowie w pow. plockim.

Pierwsza wzmianka o rodzinie Cieślińskich z Cieślina plockiego pochodzi z 1538. W końcu XIX w. Cieślińscy byli wł. trzech maj.: Chomentowa, Cieślina i Obręba Wielkiego.

Z. C. miał troje rodzeństwa: 1) Jadwigę Podczaską; 2) Zofię Julię Strumiłło; 3) Jana zmarłego w wieku młodzieńczym.

Po sprzedaży maj. Chomentowa i Obręba Wielkiego i spląceniu siostr Z. C. został wł. Cieślina (311 ha). W 1909 wydzielił z maj. Cieślin 38 ha, przyjął do spółki dwóch właścicieli sąsiednich maj. i w 1912 wybudował na tym terenie krochmalnię. Krochmalnia ta od 1912 do 1939 produkowała z ziemniaków dostarczanych przez trzy majątki mączkę sprzedawaną na eksport do Anglii przez Związek Krochmalników w Warszawie. Z. C. po zajęciu 2.12.1939 maj. przez Niemców wyjechał z rodziną do Warszawy. Dn. 19.02.1945 zarówno maj. jak i krochmalnia przejęte zostały na cele reformy rolnej.

Oż. był z Jadwigą Sadtowską, córką Jadwigi i Aleksandra, inż. budowy dróg i mostów, a jednocześnie założyciela i współwł. fabryki wyrobów metalowych „Konrad Jarnuszkiewicz i Ska” w Warszawie. Po powstaniu warszawskim Z. C. spotkał się z żoną i córką w Częstochowie, gdzie w trudnych warunkach przeżył jeszcze 12 lat. Zmarł w Częstochowie, pochowany jest w Warszawie na Powązkach.

Dzieci: 1) Wanda (ur. 1921); od 1941 pracując, utrzymywała rodzinę. W czasie okupacji pracowała 3 lata w byłej żydowskiej fabryce trykotarzy pod zarządem niemieckim, a od marca 1945 kolejno w: Rejonowym Urzędzie Telefoniczno-Telegraficznym, w Narodowym Banku Polskim w Częstochowie, od 1957 w różnych Centralach Handlu Zagranicznego w Warszawie. Od 1.01.1982 na emeryturze; 2) Andrzej Jan (1923–1944), pseud. Antek. W 1938/1939 był uczniem kl. IVb gimn. im. Stefana Batorego w Warszawie. Zaangażowany w konspiracji, zginął prawdopodobnie na Starym Mieście pierwszego dnia powstania warszawskiego jako żołnierz AK-saper.

Dok.: *Lista*.

Wanda Cieślińska

Zygmunt Cieśliński

Andrzej Cieśliński

CYGAŃSKI IGNACY h. Prus I (1889 lub 1890–1939?), wł. maj. Cygany w pow. łączyckim, inż. rolnik. Syn Ignacego (1845–1898) i drugiej jego żony z Chądzyńskich I^ov. Książczewskiej.

I. C. studiował rolnictwo w Pradze i Wiedniu, po zakończeniu nauki objął maj. Cygany. W 1911 poślubił Lucynę ze Złotnickich. W czasie I wojny światowej był członkiem P.O.W. i wziął udział w walkach I Brygady Legionów. W wojnie z bolszewikami walczył w stopniu por. W 1922 rozszedł się z żoną, pozostawiając jej i córkom maj. Cygany. Sam rozpoczął pracę w różnych instytucjach rolniczych. Ożenił się ponownie z daleką kuzynką Ireną Cygańską. Mieszkali w Kielcach, Krakowie i w Brześciu n. Bugiem, gdzie zastał ich wybuch II wojny światowej. W październiku 1939 I. C. został aresztowany przez NKWD i odtąd wszelki ślad po nim zaginął.

W 1945 Cygany zostały przejęte na rzecz reformy rolnej i rozparcelowane. Piękny dwór o ciekawej architekturze, zbudowany w l. 1909–1910, uległ dewastacji i grabieży. W 1949 zakupił go Sławomir Roszkowski z Płocka.

I. C. z Lucyną ze Złotnickich (1890–1960) miał 3 córki: 1) Maria (1912–1992), żona Ignacego Kozłowskiego (1898–1976), geodety, wł. przedsiębiorstwa melioracyjno–mierniczego. Ukończyła polonistykę i pracowała m.in. w filii Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu. Ich dzieci: a) Kazimierz (ur. 1933), prof. geologii UŚl., b) Elżbieta (ur. 1935), żona Bogdana Banacha, c) Marian (ur. 1941), inż. budowlany, oż. z Magdaleną Olach; 2) Hanna (1914–1986), żona Zdzisława Wardejna (1913–1939), dziennikarza poległego w obronie Warszawy. Mieli syna Zdzisława (ur. 1940), aktora; 3) Zofia (ur. 1918), żona Mieczysława Wlotersdorfa (1905–1978), instruktora spadochronowego. Oboje należeli do AK do zgrupowania „Parasol”. Zofia otrzymała od władz polskich w Londynie Medal Wojska i Krzyż AK. Ich dzieci: a) Danuta (ur. 1940), ekonomistka, żona Stasiuka, b) Bożena (ur. 1943), żona Bolesława Zająca, c) Mirosław (ur. 1947) radiooficer w rybołówstwie, d) Lech (ur. 1949), e) Joanna (ur. 1951), żona Stanisława Koralewskiego.

I. C. z Ireną Cygańską (1896–1984) miał 2 synów: 1) Mirosław (ur. 1925), historyk, prof. Instytutu Śląskiego w Opolu, oż. z Marią Lisowską; 2) Andrzej (ur. 1927), prof. chemii nieorganicznej na PŁ, oż. z Janiną Mruk, dr. chemii organicznej.

Pierwsza żona I. C. poślubiła Jana Franka, z którym miała syna Krzysztofa i córkę Kazimierę. Hanna i Zofia Cygańskie oraz rodzina Franków mieszkali w Cyganach przez całą wojnę.

Dok.: Genealogia Cygańskich h. Prus I, oprac. pod red. Barbary z Cygańskich i Michała Wilandów, mps, Wr.; „Nowy Tygodnik Płocki” 1991, nr 13.

Barbara z Cygańskich i Michał Wilandowie (B. K.)

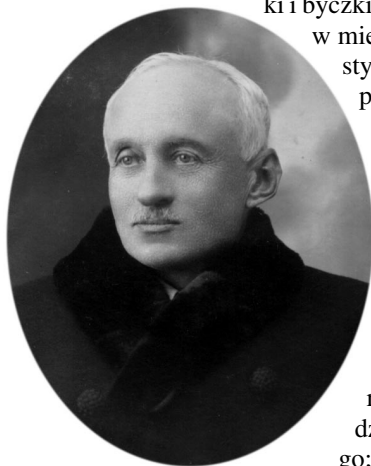
CZAPLICKI LUCJAN h. Lubicz (10.05.1874–11.11.1949), wł. maj. Grąbiec w pow. sierpeckim, później maj. Chocenek–Jarantowiczki w pow. włocławskim. Syn Antoniego (1839–1916), wł. maj. Czaplice, powstańca 1863, i Wandy z Gadomskich (1848–1925), wł. maj. Grąbiec. Ur. w Czaplicach–Furmanach w pow. przasnyskim.

Miał brata → Antoniego (1885–1972) i siostrę Stanisławę Pruską.

W 1875 L. C. skutkiem działań rodzinnych sprzedał Czaplice, przenosząc się do Grąbca, maj. swej żony. W l. 1892–1896 studiował w Dublinach, na Wydz. Rolniczym PLw., uzyskując w 1896 dyplom „uczzonego agronoma”. W l. 1897–1898, po odbyciu rocznej praktyki rolniczej, przejął od rodziców Grąbiec, zobowiązując się do spłat na rzecz swej siostry Stanisławy z Dyblina (pow. lipnowski).

Dn. 10.01.1902 poślubił Marię Helenę Szemplińską.

Ok. 1910. rozparcelował Grąbiec i w lecie 1911 kupił na Kujawach maj. Choceń–Jarantowiczki (417 ha), potocznie zwany Jarantowicami; tu mieszkał i gospodarował do 13.10.1939. L. C. był wzorowym rolnikiem, doprowadził Jarantowice do kwitnącego stanu. W 1938 uzyskał średnie plony zbóż w wysokości 32 q, kukurydzy na ziarno 50 q, buraków cukrowych 240 q z ha. Ziemniaki–sadzeniaki były sprzedawane na eksport do Francji i Belgii. Zarodowa obora nizinnego czarno–białego bydła, produkująca jałówki i byczki hodowlane, osiągała przez wiele lat najlepsze wyniki

Lucjan Czaplicki

w miejscowym kole kontroli obór. Pod koniec l. dwudziestych rozwinął zarodową hodowlę konia szlachetnego półkrwi, produkując młode konie dla wojska.

L. C. był organizatorem i działaczem następujących organizacji społecznych i gospodarczych: w l. 1919–1920 członek powiatowej komisji weryfikującej powstańców z 1863; w l. 1921–1927 wiceprezes sejmiku powiatowego; w l. 1921–1925 z ramienia tego sejmiku uczestniczył w pracach komitetu budowy szkoły rolniczej w Starym Brześciu Kujawskim, gdzie przez rok szkolny 1924/1925 razem z trzema sąsiadami (Antonim Byszewskim, Jerzym Gabryelem i Henrykiem Krzymuskim) prowadził nauki z powodu braku personelu nauczycielskiego; był członkiem Zarządu, a następnie wiceprezesem Oddziału ZZ we Włocławku, a także współwł. i członkiem zarządu oraz rad nadzorczych następujących zakładów

przemysłowych: cukrownia „Choceń” S.A., spółdzielnia–mleczarnia w Czerniewicach, krochmalnia udziałowa w Borzymiu, rzeźnia–bekoniarnia w Czerniewicach, spółdzielnia rolniczo–handlowa „Rolnik” w Czerniewicach oraz spółka wodna meliorująca kilkanaście maj. i kilka wsi stanowiących zlewnię jeziora Borzymowieckiego.

Żona L. C. Maria przez kilkanaście lat pełniła funkcję prezesi Koła Ziemianek „Kujawy–Borowa”. Z chwilą wybuchu II wojny światowej dwóch synów i dwóch zięciów walczyło w WP. Dn. 13.10.1939 L. C. został zatrzymany przez gestapo i osadzony w więzieniu we Włocławku razem ze wszystkimi ziemianami i księżmi pow. włocławskiego. Zwolniony po 2 miesiącach, został wysiedlony do Warszawy i od tej chwili zaczynają się jego losy tułaczki: 3 miesiące — Warszawa, 2 lata w maj. Dańków (pow. grójecki) u pp. Janaszów, 3 lata w należącym do rodziny zięcia Władysława Mikułowskiego–Pomorskiego maj. Leszczków w Sandomierskiem, 8 miesięcy w Sandomierzu, miesiąc w 1945 we wsi Pikutkowo, niedaleko (16 km) Jarantowic, gdzie bezsilnie obserwował grabież ukochanej rodzinnej siedziby i dzieła swego życia. Następnie 4 lata w Stolniewie (pow. kołobrzeski) i w Koszalinie u syna Tadeusza pracującego w PNZ.

Żona L. C. Maria wraz z córką Barbarą Mikułowską–Pomorską i 1,5-letnim wnukiem Jerzym w początku listopada 1939 zostały w brutalny sposób ograbione i wysiedlone z Jarantowic do Warszawy.

W ciągu swego długiego życia L. C. był kilkakrotnie aresztowany: będąc studentem w Dublinach, brał udział w manifestacji patriotycznej o charakterze antyrosyjskim we Lwowie. Po paru miesiącach, gdy przyjechał do Grąbca na wakacje, „ochrona” z Sierpca aresztowała „buntowszczyka”, co skończyło się po 10 dniach karą grzywny. W 1915 po wejściu Niemców do pow. włocławskiego w rezultacie protestu ZZ złożonego na ręce wojskowego komendanta Włocławka przeciw barbarzyńskiemu bombardowaniu Kali-

sza przez wojska niemieckie w 1914 aresztowano rejonowy zarząd ZZ, przetrzymano go w więzieniu przez ok. miesiąc i nałożono karę pieniężną. W 1930 zarząd ZZ postanowił zaprotestować przeciwko brutalnemu potraktowaniu więźniów opozycyjnych w Brześciu: Witosa, Liebermana i innych. Po złożeniu odpowiedniego dokumentu przez zarząd ZZ na ręce ówczesnego starosty włocławskiego doszło do ostrej wymiany zdań, po czym starosta wyszedł, zamykając w swoim gabinecie protestujących na klucz. Zanim woźny wypuścił zatrzymanych, minęło parę godzin. W 1947, w czasie pierwszych wyborów w PRL, w miejscowości Stolniewo — obecnie Sławoborze (pow. kołobrzeski), L. C. wraz z synem Tadeuszem zostali zaaresztowani „dla zapewnienia bezpieczeństwa wyborów” na 48 godzin. L. C. zmarł u swej córki Anny Różyckiej w Kaliszu.

Dwór w Jarantowicach

Maria Helena Czaplicka była córką Mikołaja Szemplińskiego h. Ślepowron, dzierżawcy domeny państwowej Stara Biała pod Płockiem (obecnie teren Petrochemii), wł. maj. Mazowsze w pow. rypińskim, i Kazimiery Stryjewskiej h. Rawicz.

L. i M. Czaplicy mieli czworo dzieci: 1) Anna (1902–1973), zam. za → Stanisławem Różyckim (1903–1991); 2) Barbara (1909–1939), zam. za Władysławem Mikułowskim–Pomorskim, zamordowanym w Starobielsku; 3) Jerzy (1912–1959), oż. z Włoszką, Eleną Dona dalle Rose. Syn ich Jerzy jest rektorem Akademii Ekonomicznej w Krakowie; 4) → Tadeusz (ur. 1915), oż. z Marią Teresą z Boguckich.

Tadeusz Czaplicki (M. D.)

CZAPLICKI TADEUSZ h. Lubicz (ur. 31.05.1915), administrator maj. ziemskich. Syn → Lucjana (1874–1949) i Marii Heleny Szemplińskiej. Ur. w Jarantowicach w pow. włocławskim.

W 1938 ukończył SGGW i objął praktykę w maj. Chwaliszewo (pow. szubiński) Michała Szulczewskiego.

Dn. 29.09.1939 został zesłany jako jeńiec wojenny na roboty w Prusach Wschodnich. Zwolniony 20.12.1940 przyjechał do GG i zaczął pracować jako agronom gm. Błędów w pow. grójeckim. W okresie od 1.07.1941 do 30.06.1942 pracował w Liegenschaft

Łuzki (pow. Sokółów Podlaski), następnie od 1.07.1942 do 30.06.1943 w maj. Blizne (pow. warszawski). Od lipca 1943 mieszkał w Warszawie, prowadząc firmę nasienną „Chełchowski–Czaplicki”.

Po wojnie pracował najpierw jako administrator maj. w pow. kołobrzeskim i w przejętych przez państwo nieruchomościach ziemskich, a następnie jako inspektor. Od 1949 zamieszkał w Warszawie, pracował kolejno w Zjednoczeniu Przemysłu Drożdżowego jako inspektor rolny, następnie jako główny księgowy przedsiębiorstwa budowlanego, a ostatnie 20 lat w Biurze Studiów i Projektów Budownictwa i Urzędzeń Rolniczych. T. C. był współautorem prac zbiorowych zakwalifikowanych jako podręczniki akademickie w zakresie inwestycji i budownictwa technicznego; są to: *Zootechniczny Słownik Encyklopedyczny*, W. 1969; *Zootechnika*, W.1972, t. 1–3; *Poradnik inżyniera i technika budowlanego*, W. 1982 (list pochwalny od ministerstwa); jest także autorem projektów urzędzeniowych dla 24 gospodarstw rolnych (majątków państwowych), wreszcie w Biurze Studiów i Projektów Budownictwa opracował sto kilkadziesiąt projektów budynków dla „ferm” (zabudowa nowego typu gospodarstwa).

Żonaty z Marią Teresą Bogucką, mają dwóch synów: 1) Paweł (ur. 1944), architekt, współprojektant portu lotniczego Okęcie w Warszawie, obecnie projektuje budowlę przemysłowe i inne użyteczności publicznej; 2) Stanisław (ur. 1946), abs. Szkoły Nauk Politycznych w Louven, pracownik UNICEF.

Tadeusz Czaplicki (M. D.)

CZAPLICKI ANTONI h. Lubicz (1885–1972), wł. maj. Osiek i Krubice w pow. plockim, rolnik, działacz społeczny. Syn Antoniego, wł. maj. Czaplice, i Wandy Gadomskiej, wł. maj. Grąbiec. Ur. w Grąbcu w pow. sierpeckim.

Antoni Czaplicki

Miał brata → Lucjana (1874–1949) i siostrę Stanisławę Pruską.

Ukończył Szkołę Rolniczą w Czernichowie k. Krakowa w 1908, po czym współgospodarzył z ojcem, a w 1910 został wł. maj. Osiek (324 ha) i Krubice (403 ha) o ogólnej pow. użytków rolnych ok. 600 ha.

W l. 1919–1920 A. C. walczył z wojskami sowieckimi m.in. jako ochotnik w 201 p. sz. na froncie wołyńskim w potyczkach pod Równem, w bitwie pod Mereczem nad Niemnem, pod Oranami, a później w 1920 na Mazowszu, gdzie brał udział w zdobyciu bolszewickiej radiostacji w Ciechanowie. Następnie we wrześniu 1920 uczestniczył w słynnym kawaleryjskim zagonie na Korosteń na Ukrainie.

Po powrocie z wojny w 1920 A. C. oddał się z zapałem pracy zawodowej rolniczej i hodowlanej w zniszczonych przez wojnę maj. oraz pracy społecznej w ramach Płockiego ZZ i Wyszogrodzkiego Koła Porad Sąsiedzkich. Ze zniszczeń wojennych wyprowadził maj. dzięki budowie i uruchomieniu suszarni cykorii i dużej jej produkcji w l. 1921–1924. Gospodarstwa Osiek i Krubice położone na niezłych, choć bielcowatych glebach, prowadzone fachowo i energicznie, wyposażone w nowoczesne maszyny rolnicze, szybko zaczęły dawać wyso-

kiego Koła Porad Sąsiedzkich. Ze zniszczeń wojennych wyprowadził maj. dzięki budowie i uruchomieniu suszarni cykorii i dużej jej produkcji w l. 1921–1924. Gospodarstwa Osiek i Krubice położone na niezłych, choć bielcowatych glebach, prowadzone fachowo i energicznie, wyposażone w nowoczesne maszyny rolnicze, szybko zaczęły dawać wyso-

Dwór w Osieku

kie plony, zwłaszcza buraków cukrowych (dla cukrowni „Borowiczki”), pszenicy, jęczmienia browarnego i nasion koniczyzny, co przyniosło w efekcie dość znaczne dochody, umożliwiające budowę nowego dworu w Osieku w l. 1918–1922, łatwe pokonanie wielkiego kryzysu ekonomicznego w rolnictwie polskim w początkach l. trzydziestych, a nawet w 1937 kupno ok. 200 ha maj. Wilkanowo w dalekim sąsiedztwie Osieka. Poza intensywną produkcją roślinną, na wysokim poziomie prowadzona była w Osieku hodowla koni półkrwi angielskiej i angloarabskiej, z coroczną produkcją kilkunastu remontów dla wojska, wielokrotnie nagradzanych na licznych wystawach rolniczych, m.in. w 1938 i 1939 na krajowej wystawie koni w Lublinie.

A. C. był znanym jeźdźcem sportowym i uczestnikiem wielu zawodów hippicznych w Ciechocinku, Płocku, Włocławku oraz międzynarodowych konkursów w Warszawie w Łazienkach, na których zdobywał liczne medale i nagrody. Zapalony myśliwy i działacz organizacji łowieckich.

Po wybuchu II wojny światowej A. C. został wraz z rodziną w początkach 1940 wysiedlony z Osieka. Dzięki ostrzeżeniu wyjechał do Warszawy, unikając w ten sposób aresztowania, podczas gdy niemal wszyscy sąsiedzi–ziemianie z pow. płockiego zostali aresztowani i wywiezieni do obozów koncentracyjnych Dachau i Mauthausen, gdzie większość zginęła. Okres wojny A. C. przeżył wraz z rodziną w Warszawie, prowadząc niewielkie przedsiębiorstwo rikszy rowerowych (środek komunikacji miejskiej w okupowanej Warszawie). Z chwilą wybuchu powstania warszawskiego 1944 A. C. przeżył tragedię — jedyny syn Janusz, student konspiracyjnej SGGW, zginął jako podchorąży AK w ataku na siedzibę gestapo w al. Szucha.

Po wojnie w l. 1945–1950 A. C. powrócił do rolnictwa i kierował państwowymi maj. rolnymi na Ziemiach Odzyskanych, początkowo z ramienia Urzędu Ziemskiego: maj. Zachęcin w pow. łęborskim, a następnie PNZ–Grąbków w pow. słupeckim. Oba te zespoły doprowadził do kwitującego stanu, osiągając plony zbóż i okopowych równe przedwojennym. W 1950 przeniósł się do Warszawy, gdzie rozpoczął pracę w Centrali Nasiennej, skąd został zwolniony jako były obszarnik. Resztę życia zawodowego spędził, kierując małą spółdzielnią wytwarzającą asfalt i lepek. Został pochowany w Bielsku pod Płockiem.

Żona Józefa z Piwnickich h. Lubicz (1892–1969) była córką wł. dóbr Gilin, prezesa dyrekcji TKZ ówczesnej guberni płockiej.

Dzieci: 1) Irena (1914–1949) ukończyła gimn. Cecylii Plater–Zyberkówny w Warszawie; zam. za Janem Janotą Bzowskim (zob. biogram ⇒ Tadeusza Janoty Bzowskiego), dr. inż. rolnikiem, współwł. maj. Bobrowniki w pow. włoszczowskim, administratorem pełnomocnym dóbr Lubiec (pow. wieluński) do 1940, a po wojnie pracownikiem naukowym PAN. Mieli dwoje dzieci: a) syn Ryszard (ur. 1940), mgr inż. rolnik, jest oż. z Marią Cedro, ma troje dzieci: Michała, Marka i Martę; b) córka Jolanta (ur. 1943) wyszła za mąż za Henryka Piotrowskiego, a następnie za Jana Wiszniewskiego; synowie: Roman i Tomasz Piotrowski; 2) Jadwiga (1916–1978) ukończyła gimn. Cecylii Plater–Zyberkówny w Warszawie; wyszła za mąż za Andrzeja Krąkowskiego, mgr. inż. rolnika z ziemiańskiej rodziny z Polesia, później oficera wojsk polskich we Francji, w 1940 internowanego w Szwajcarii, a następnie oficera WP w Szkocji; ich syn: Tadeusz Krąkowski (ur. 1952), inż. rolnik, zm. w 1977; 3) Janusz (1923–1.09.1944) — poległ w ataku na siedzibę gestapo.

Ryszard Bzowski i Tadeusz Czaplicki

CZERWIŃSKI JULIAN MARIAN KAZIMIERZ h. Lubicz (16.06.1914–15.12.1991) współwł. maj. Podberezie w pow. łuckim. Komandor marynarki wojennej. Syn ⇒ Zygmunta Juliana (1885–1941) i ⇒ Marii z Grocholskich (1890–1946) h. Syrokomla.

Chrzest odbył się w Nieświeżu, a rodzicami chrzestnymi byli prababcia Maria Bohdanowiczowa oraz ks. Karol Radziwiłł. Do gimn. chodził we Lwowie; w okresie 1.09.1929–1.06.1933 do gimn. oo. marianów na Bielanach, gdzie zdał maturę.

Służbę wojskową rozpoczął w Szkole Podchorążych Rez. Artylerii we Włodzimierzu Wołyńskim, a w 1933 studiował w Szkole Podchorążych Marynarki Wojennej w Toruniu. Promocję na ppor. otrzymał na ORP „Bałtyk”. We wrześniu 1939 pełnił funkcję oficera nawigacyjnego na ORP „Wicher”. Po zbombardowaniu okrętu brał udział w obronie Helu. Wraz z grupą kolegów próbował, bez powodzenia, ucieczki na kutrze rybackim po kapitulacji półwyspu. Nastąpiły długie lata wojennej niewoli (nieudana próba ucieczki podkopem w Alpy). Po wojnie wrócił nad Bałtyk, powtórnie powołany do Marynarki Wojennej. Był dowódcą żaglowca szkolnego Marynarki Wojennej „Iskra”, który przyprowadził z Anglii do Gdyni w 1949, następnie zastępcą dowódcy na okręcie „Błyskawica”, dowódcą dywizjonu ścigaczy, dowódcą trałowca „Czapla” i zastępcą dyr. w Oficerskiej Szkole Marynarki Wojennej w Gdyni. W 1951 został zwolniony z Marynarki Wojennej, następnie administracyjnie wysiedlony z Wybrzeża. Październikowa „odwilż” 1957 umożliwiła mu powrót do Gdyni i Marynarki Wojennej. Później był wykładowcą w Wyższej Szkole Morskiej.

Jeszcze w okresie czynnej służby w Marynarce Wojennej, podjął działalność publicystyczną. Był autorytetem w sprawach jachtingu światowego, konsultantem wielu wydawnictw. Niezwykle aktywny w życiu organizacyjnym środowiska byłych oficerów Marynarki Wojennej II RP. Wśród licznych pasji J. C. naczelne miejsce zajmowało kronikarskie dokumentowanie losów oficerów Marynarki Wojennej okresu międzywojennego i czasu wojny. Sporządził unikatowy słownik biograficzny — plon wieloletnich poszukiwań.

Był jednym z twórców panteonu Marynarki Wojennej w Gdyni–Oksywiu, który powstał w l. 1969–1983. Zmarł w Gdyni i pochowany został na cmentarzu oksywskim — ostatniej przystani wielu oficerów Marynarki Wojennej II Rzeczypospolitej.

Małgorzata Czerwińska

DASZEWSKA ANNA z POPLAWSKICH (ur. 1907), wł. maj. Ruda Strawczyńska w pow. kieleckim. Córka Adama i Marii z Daszewskich. Ur. w Promniku w pow. kieleckim.

Rodzeństwo: → Maria Dzierzbicka (1904–1994); → Zofia Daszewska (ur. 1909); brat Stanisław.

Początkowo uczyła się w domu, maturę zdała w szkole w Zbylitowskiej Górze. W ramach działów rodzinnych otrzymała w 1934 Rudę Strawczyńską. Ruda została rozparcelowana w 1945.

A. D. poślubiła Jerzego Daszewskiego, który po zwolnieniu z wojska wrócił z Anglii. Zamieszkali w kolonii Jordanki pod Sztumem. Jedyne dziecko, Włodzimierz.

Andrzej Daszewski (red.)

DASZEWSKA ZOFIA z POPLAWSKICH (ur. 1909), współwł. maj. Krasów w pow. jędrzejowskim. Córka Adama i Marii z Daszewskich. Ur. w Promniku w pow. kieleckim.

Rodzeństwo: → Maria Dzierzbicka (1904–1994); → Anna Daszewska (ur. 1907); Stanisław.

Razem z siostrami po początkowych naukach w domu mieszkała w internacie w Zbylitowskiej Górze i tam zdała maturę. Poślubiła w dn. 2.08.1933 swego stryjecznego brata Andrzeja Daszewskiego. Przy podziale maj. ojca w 1934 Z. D. otrzymała maj. Krasów (300 ha). Daszewscy mieszkali w Orońsku do 3.08.1943 — w tym dniu Andrzej D. został aresztowany przez gestapo, a maj. skonfiskowany. Z. D. przeniosła się do Krasowa, po paru miesiącach i ten maj. został skonfiskowany.

Po wojnie i parcelacji maj. Andrzej administrował ośrodkiem szkolnym w Ludynie i mieszkał tam z całą rodziną. Po likwidacji tego ośrodka pracował w Centrali Rybnej w Kielcach. W 1963 otrzymał mieszkanie służbowe i sprowadził do Kielc żonę z dziećmi, którzy mieszkali w wynajętym mieszkaniu w Słowiku, oraz teściową.

Dzieci: 1) Maria Aniela (ur. 1934); 2) Franciszek (ur. 1935); 3) Maria Krystyna (ur. 1946).

Andrzej Daszewski (red.)

DĄBSKI STANISŁAW h. Godziemba (28.12.1865–29.03.1941), wł. maj. Rudna w pow. rzeszowskim, poseł do galicyjskiego sejmiku krajowego, do austriackiej Rady Państwa, senator RP. Syn Józefa i Zofii z Trzecieckich z Miejsca Piastowego. Ur. w Rudnej.

Rodzina Dąbskich z Lubrańca była właścicielem maj. Rudna od przełomu XVIII i XIX w., gdy kupił go Józef, szambelan Stanisława Augusta. Kolejnymi właścicielami byli: Aleksander, syn Józefa, mjr wojsk polskich w armii napoleońskiej, kawaler Virtuti Militari, uczestnik kampanii moskiewskiej w 1812, oż. z Józefą hr. Bobrowską; jego syn Józef, oż. z Zofią Trzeciecką (ur. w 1840), zmarł bardzo młodo w 1869, pozostawiając żonę z czworgiem dzieci, z których młodszy syn Aleksander odziedziczył Nosówkę, a starszy Stanisław — Rudnę. Podczas gdy w Rudnej gospodarowała matka, S. D. ukończył gimn. św. Anny w Krakowie, a następnie studia prawnicze na UJ, gdzie uzyskał stopień dr. praw.

Maj. Rudna składał się z dwóch fol.: Rudna Wielka — (210 ha) obejmująca grunty orne, pastwiska, łąki oraz cegielnię; Rudna Mała (dawniej Rejterada) — 550 ha lasu oraz 180 ha gruntów ornych, łąk, a także gorzelnię.

Fol. Rudna Wielka z dworem i parkiem przekazał S. D. córce Zofii po jej ślubie ze → Stefanem Dąbskim (1893–1961), zatrzymując sobie Rudnę Małą. Od tej chwili gospodarstwo rolne obu fol. prowadził jego zięć, lasem gospodarował S. D. osobiście do

śmierci w 1941. Wówczas Rudnę Małą odziedziczył Stefan Dąbski z wyrażonym jasno życzeniem spadkodawcy, aby Rudna była traktowana zawsze jako całość, i tak została przekazana jednemu z dzieci Zofii i Stefana. Jej struktura gospodarcza (zróżnicowanie gleb, las, gorzelnia) wymagała organizacji umożliwiającej intensywną gospodarkę rolno-leśno-hodowlaną. Na lepszych glebach uprawiano buraki cukrowe i zboże siewne, na słabszych — ziemniaki, przerabiane w większości we własnej gorzelnii. Dobre łąki i racjonalnie prowadzone pastwiska umożliwiały posiadanie obory zarodowo-mlecznej (ok. 120 sztuk bydła łącznie w obu fol.). Maj, zupełnie nie zadłużony nie podlegał parcelacji według ówczesnie obowiązującej ustawy o reformie rolnej, dzięki odrębnej własności dwu fol. oraz ustawowym wyłączeniom gruntów związanych z uprzemysłowieniem.

Dwór w Rudnej

S. D. był doktorem praw, kawalerem Orderu Franciszka Józefa (1908). W ciągu całego swego życia łączył gospodarstwo w Rudnej z aktywną działalnością społeczną i polityczną. Należał do grupy Konserwatyistów Krakowskich „Stańczyków”. Był posłem do galicyjskiego Sejmu Krajowego (1913–

1914), członkiem Wydz. Krajowego we Lwowie, posłem do austriackiej Rady Państwa w Wiedniu, członkiem C. K. Komisji Krajowej Operacji Ziemskich oraz członkiem Rady Nadzorczej C. K. Uprzywilejowanego Akcyjnego Banku Hipotecznego we Lwowie. Po odzyskaniu niepodległości był prezesem Rady Naczelnej Polskich Organizacji Ziemiańskich oraz Senatorem RP wybranym z listy BBWR w 1928 i 1930. Swe opinie na temat spraw bieżących i zagadnień społeczno-politycznych publikował na łamach krakowskiego „Czasu”.

Działalność ogólnokrajowa nie przeszkodziła mu w staraniach o podniesienie poziomu społeczno-gospodarczego regionu swego zamieszkania. Zlikwidował istniejące na terenie jego maj. trzy karczmy, oddając teren pod budowę szkół, do których powstania doprowadził we wszystkich trzech wsiach sąsiadujących bezpośrednio z dworem (Rudnej Wielkiej, Rudnej Małej i Pogwizdowie). Przyczynił się też istotnie, przeforsowując konieczną wówczas zgodę rządu w Wiedniu, do powstania odrębnej parafii rzymskokatolickiej w Rudnej, jak również do budowy na подарowanym przez siebie terenie plebanii i tymczasowej kaplicy. Budowę kościoła odroczył wybuch I wojny światowej — wzniesiono go w okresie międzywojennym. S. D. wybudował również ochronkę i postarał się o osadzenie przy niej ss. służebniczek, obsługujących kościół, pielęgnujących chorych w parafii i prowadzących ochronkę. S. D. zmarł w Rudnej i został tam pochowany.

W stulecie swego istnienia w 1991 szkoła w Rudnej, dziś 8-klasowa szkoła podstawowa, obrała Stanisława Dąbskiego za swego patrona.

S. D ożenił się z Antoniną Zaleską h. Dołęga (1873–10.06.1973 w Rudnej) córką Filipa, ówczesnego namiestnika Galicji, i Aleksandry Suchodolskiej. Mieli cztery córki: 1) Maria (1898–1944), żona Marcina Brykczyńskiego. W ramach działów rodzinnych otrzymała maj. Krzywe na Podolu; 2) Zofia (21.05.1900–7.10.1989), żona → Stefana Dąbskiego — otrzymała Rudnę Wielką; 3) Aleksandra Rudecka, pseud. AK „Zuzanna” (1902–23.03.1988). Jej prawa do sukcesji po rodzicach były zabezpieczone na zasobach leśnych Rudnej Małej. Pielęgniarka, należała do pionierskiej grupy wychowanek miss Bridge, tworzących nowoczesne pielęgniarstwo w wolnej Polsce. Zapisała piękną kartę w organizacji opieki przeciwgruźliczej w okresie międzywojennym we Lwowie. W kampanii 1939 brała udział jako pielęgniarka w pociągu sanitarnym nr 66. W czasie okupacji była kierownikiem referatu pielęgniarskiego oddziału opieki społecznej i zdrowia IX Oddziału Wydz. Wojskowego AK sztabu komendy Obszaru nr 3, później przy Delegaturze Rządu. Współpracując z RGO, brała czynny udział zarówno w oficjalnej, jak konspiracyjnej opiece nad więźniami i ich ratowaniu oraz w ukrywaniu osób narodowości żydowskiej. Zagrożona aresztowaniem już po zajęciu Lwowa przez wojska sowieckie przyjęła nazwisko Rudecka (pod którym żyła do śmierci) i wyjechała wówczas ze Lwowa do Polski. Była instruktorką w szkole pielęgniarsko-położniczej w Gdańsku, a następnie niemal do śmierci pracowała w pielęgniarstwie parafialnym w Krakowie, współpracując blisko z jego organizatorką, Hanną Chrzanowską. Zmarła w Krakowie; 4) Izydora (1904–1983). Podobnie jak siostra miała prawo do sukcesji zabezpieczonej na lasach Rudnej Małej. Ukończyła studia filozoficzne pod kierunkiem prof. Stanisława Twardowskiego (była jego asystentką), należała do wybitnych przedstawicieli tzw. filozoficznej szkoły lwowsko-warszawskiej. W czasie II wojny światowej była żołnierzem AK, organizatorką i wykładownicą tajnego nauczania we Lwowie. Po 1956 prof. filozofii na UJ, następnie została przeniesiona (ze względu na „niewłaściwy” światopoglądowo wpływ na studentów) do Instytutu Filozofii PAN. Wieloletni członek Institut Philosophie Français.

Dok.: *Kto był kim w II RP*; materiały rodzinne; *Hof- und Staats-Handbuch*.

Maria Dąbska

DAŃBSKI ADOLF CYRYL ANTONI h. Godziemba (9.06.1885–16.09.1961), wł. maj. Kalina Wielka w pow. miechowskim. Syn Tomasza Sylwestra (1854–1939), wł. Kaliny Wielkiej, Kaliny Małej, Kaliny Rędziny, i Marii z Lipowskich h. własnego (1861–1932).

Ojciec A. D. Tomasz obok prowadzenia gospodarki rolnej, założył warsztaty tkackie; przędziona na kołowrotkach wełna służyła do haftowania na kanwie makat i wyrobu kilimów, dając zatrudnienie mieszkankom wsi.

A. D. od 1895 pobierał nauki w zakładzie naukowym oo. jezuitów im. św. Józefa w Bąkowicach pod Chyrowem. Potem ukończył szkołę realną im. J. Dietla w Sosnowcu, następnie studiował w szkole rolniczej w Neutitschein (Novy Jičín). W czasie studiów został powołany do służby wojskowej w Kijowie, gdzie przydzielono go do oddziału saperów. Po zwolnieniu z wojska ukończył studia w 1913 i zaczął gospodarować w maj. dzierżawionych na Wołyniu: Lipa (wł. Olgi Miączyńskiej) oraz Peremyl (wł. Kuszewskiego) w pow. dubieńskim. Dalsze gospodarowanie uniemożliwiły straty spowodowane działaniami wojennymi i rabunkiem mienia przez armię austriacką w 1914, a przez wojska rosyjskie w 1916. Gdy podczas bitwy chciał udać się do Lipy, uznano go za podejrzanego, został aresztowany i odesłany do Lwowa. Dzięki znajomości z tamtejszym generałem został zwolniony, powrócił do Kaliny Wielkiej.

Wobec ogromnych strat poniesionych na Wołyniu pozostał wraz z rodzicami w Kalinie Wielkiej, gdzie gospodarował, a w 1927 po ślubie z Antoniną Żychlińską, przejmując maj. na własność drogą kupna–sprzedaży, zarządzał już samodzielnie do 1945. Maj. Kalina Wielka obejmował 254 ha ziemi ornej. A. D. nie był zainteresowany specjalnie jakąś uprawą czy hodowlą, poza tataraką, celem produkcji kaszy w różnych odmianach.

W okresie międzywojennym A. D. aktywnie uczestniczył w różnego typu działalności społecznej: jako Radca Okręgowy TKZ w Warszawie, członek Spółdzielni z o. o. „Młot”

Adolf Dąbski

w Miechowie, członek Syndykatu Rolniczego w Kielcach, członek powiatowego Koła ZZ w Miechowie, członek Komisji Rewizyjnej Spółdzielni Rolniczo–Handlowej w Miechowie, członek Komitetu Kościelnego w Kalinie Wielkiej, radny gm. w Raławicach, członek Tow. Ubezpieczeniowego „Florianka” w Krakowie. Łożył na cele społeczne: na budowę gmachu rękodziela i przemysłu Związku Młodzieży w Krakowie, na odbudowę Wawelu, coroczną pomoc dla braci albertynów z Krakowa, dla probostwa w Kalinie Wielkiej.

W okresie okupacji niemieckiej pomagał materialnie m.in. pp. Tannenbaumowi z Działoszyc i Muschteinowi z Miechowa i chronił przed wywiezieniem ich do Oświęcimia. Udzielał także schronienia ukrywającym się ze względu na żydowskie pochodzenie dr. med. Horoszkiewiczowi i prof. matematyki Marii Zajączkowej. Dzięki za-

biegom A. D. został zwolniony z obozu niemieckiego ks. J. Beisert, proboszcz z Uzarzewa (pow. poznański). Zaangażował się też w obronę Kaliny Wielkiej w czasie pacyfikacji niemieckiej w 1943 i wybronił jej mieszkańców przed wysłaniem na roboty do Rzeszy. Pozostawił po sobie wśród znajdującej go okolicznej ludności jak najlepszą pamięć.

Dn. 17.01.1945 na skutek donosu miejscowych komunistów (Jana Madetko, Bocianowskiego i Norberta Michty z Janowic) NKWD aresztowało go. Więziony w Miechowie, a później w Krakowie, został ostatecznie wywieziony w marcu do obozu pracy w Donbasie. (Gospital Czystiokowo, Stalinskaja Oblast', Śnieżnijski Rajon). Był tam tłumaczem dla jeńców niemieckich, a pracował jako pastuch i tzw. sanitar.

Do Krakowa powrócił dopiero 31.10.1947. Wobec trudności w znalezieniu pracy, skorzystał z możliwości zatrudnienia jako kasjer w cukierni Marii Pruszyńskiej („Trzy świnki”). We wrześniu 1951 był ponownie aresztowany i uwięziony przez UB w Krakowie przy pl. Inwalidów. Po roku więzienia zwolniono go jako „niewinnego”. Podjął wówczas pracę inspektora Krakowskiej Sekcji Delegatów Centrali Zarządu Głównego Tow. Opieki nad Zwierzętami w Warszawie. Później pracował w charakterze likwidatora szkód gradowych w PZU w Krakowie. W ostatnich pięciu latach życia A. D. ciężko chorował. Występujące u niego objawy ciągłego lęku były — jak można sądzić — następstwem przeżyć z czasów śledztwa i więzienia. Zmarł w Krakowie, został pochowany na cmentarzu na Salwatorze w grobowcu rodzinnym Dąbskich z Lubrańca.

Żona: → Antonina Dąbska z Żychlińskich (1894–1964) h. Szeliga, ślub 1.06.1927 w Uzarzewie.

Dzieci: 1) Amelia Maria Bernadetta (ur. 21.03.1928 w Poznaniu), abs. Akademii Ekonomicznej w Krakowie 1950. Pracownik w Obsłudze Ruchu Turystycznego w PTTK

w Krakowie. Działaczka na rzecz turystyki i krajoznawstwa wyróżniona licznymi odznaczeniami resortu. Współautorka *Przewodnika po Krakowie*, Kr. 1957. Mąż ⇒ Józef Stanisław Ludwik Dunin h. Łabędź (1896–1980), wł. Głębowic (pow. wadowicki), inż. rolnik; 2) Aleksandra Maria Teresa (ur. 7.02.1930 w Poznaniu). Ukończyła Szkołę Gospodarczą w Kuźnicach–Zakopanem. Mąż Ryszard Barton (ur. 21.05.1930 w Kazimierzu Dolnym), mgr inż. hutnik–odlewnik, abs. AGH w Krakowie, wieloletni dyr. Huty Częstochowa. Ich syn Ireneusz (ur. 13.12.1956 w Gliwicach) mgr inż. wibroakustyki, abs. AGH w Krakowie, oż. z Alicją Kijeńską h. Gryf (ur. 17.05.1956 w Częstochowie), pozłotnikiem. Ich dzieci: Karol (ur. 13.02.1987 w Częstochowie) i Marek (ur. 22.01.1989 w Częstochowie).

Dok.: Archiwum rodzinne, wspomnienia oraz korespondencja.

Amelia Duninowa

DĄMBSKA ANTONINA MARIA ZENOBIA z ŻYCHLIŃSKICH (25.03.1894–30.12.1964), współwł. maj. Uzarzewo w pow. poznańskim. Córka Józefa Izzydora Żychlińskiego h. Szeliga (1856–1926), wł. maj. Modliszewo (pow. gnieźnieński), Uzarzewo i Kosowo (pow. poznański), dr. praw, i Amelii Graeve h. własnego (27.12.1863–18.05.1947). Ur. w rodzinnym Modliszewie.

W 1911 A. D. ukończyła gimn. ss. niepokalanek w Nowym Sączu. Od 1912 była uczennicą szkoły Sacré Cœur w Ostendzie. Z pobytu w Belgii i podróży do Londynu zostawiła dzienniczek.

Po powrocie z zagranicy do rodzinnego Uzarzewa (827 ha) zajęła się działalnością społeczną. Prowadziła miejscową ochronkę dla dzieci pracowników rolnych, maj. Uzarzewo bowiem jako „wieś rycerska” (nazwy Rittergutbesitz używano jeszcze do I wojny światowej) nie miała mieszkańców poza dworem, zabudowaniami folwarcznymi i plebanią. Ochronka–szkoła mieściła się w osobnym budynku zbudowanym na ten cel przez dziadka A. D., Józefa. W Uzarzewie działało Koło Robotników pod opieką A. D. Urządzała ona obchody rocznic narodowych, pogadanki na tematy historyczne, udzielała praktycznych porad gospodarskich. Za swą długotrwałą i aktywną działalność otrzymała srebrny medal jako odznaczenie „za gorliwą i umiejętną pracę” w Oddziale PCK w Poznaniu oraz troskliwą opiekę nad inwalidami. W 1919 uczestniczyła w zbiórce żywności w Poznaniu dla mieszkańców Lwowa. Była współfundatorką sztandaru dla 2 P. Uł. Wielkopolskich, powołanego 24.08.1919 rozkazem Nr 114 Dowództwa Głównego na b. zabór pruski przez głównodowodzącego Józefa Dowbora–Muśnickiego. Jako ochotniczka–sanitariuszka z grupą z Wielkopolski, kierowaną przez Sewerynę Mielżyńską z Iwna (żonę Ignacego), przebywała (8.10–20.11.1920) na Białorusi w okolicach Mińska, gdzie po klęsce wojsk bolszewickich prowadzone były poszukiwania grobów Polaków pomordowanych wcześniej przez bolszewików. Po zawieszeniu broni wróciła do domu.

Antonina z Żychlińskich Dąmbska

Dn. 1.06.1927 w Uzarzewie poślubiła → Adolfa Dąbskiego (1885–1961) h. Godziemba i przeniosła się do jego maj. Kaliny Wielkiej (pow. miechowski). Nadal zajmowała się działalnością charytatywną, a także ogrodnictwem i sadownictwem, stosując w nowym otoczeniu doświadczenia i wzory ulepszeń wielkopolskich. Współpracowała też w przygotowaniu planu budowy nowego dworu. Była czynnym członkiem Koła Ziemi Miechowskiej w ZZ i Polskiego Związku Narcziarskiego w Krakowie. Udzielała lekcji niemieckiego zdolniejszym chłopcom wiejskim.

W latach II wojny światowej prowadziła osobiście księgowość maj., której wymagały władze niemieckie. Było to ważne ze względu na konieczność ukrycia kwot pieniężnych i produktów, które maj. przeznaczał na pomoc materialną dla profesorów UJ, na wysyłkę paczek dla więźniów w oflagach, stalagach czy do więzienia na Montelupich w Krakowie. Starła się pomagać nie tylko własnej rodzinie, ale i innym wysiedlonym z Poznańskiego, m.in. klerykom z Poznania, którzy, ukrywając się w Kalinie Wielkiej, kontynuowali tu studia pod opieką ks. dr. Kazimierza Świetlińskiego. W 1943 A. D. zorganizowała rekolekcje dla księży i młodzieży prowadzone przez jej brata ks. prof. Aleksandra Żychlińskiego, który również ukrywał się w maj. Po powstaniu warszawskim w Kalinie Wielkiej znalazło schronienie i utrzymanie, aż do wkroczenia Armii Czerwonej, jeszcze kilka rodzin.

W 1945 zmuszona do opuszczenia maj. w następstwie reformy rolnej, znalazła się w Krakowie bez środków do życia razem ze swoją niewidomą matką i dwiema nieletnimi córkami. Jej mąż Adolf 17.01.1945 został aresztowany i wywieziony do ZSRR. Wrócił w 1947. Aresztowany w 1951 przez UB, trzymany był w więzieniu przez rok.

A. D. zmarła w Krakowie i została pochowana w grobowcu rodzinnym Dąbskich z Lubrańca na cmentarzu na Salwatorze w Krakowie.

Dok.: Dąbska Antonina: Wspomnienia (rps); archiwum rodzinne, rodzinne wspomnienia, korespondencja.

Amelia Duninowa

DĄBSKI STEFAN h. Godziemba (30.06.1893–30.04.1961), wł. maj. Rudna Mała k. Rzeszowa, działacz społeczny. Syn Antoniego, wł. maj. Ludziska na Kujawach, i Marii z Mittelstaedtów h. własnego. Ur. w Ludzisku.

Szkołę średnią ukończył w Inowrocławiu. W latach szkolnych był czynnym członkiem kół oświatowo-niepodległościowych. Zaledwie rozpoczęte studia rolnicze na uniw. w Halle przerwał wybuch I wojny światowej. W 1919 był uczestnikiem powstania wielkopolskiego, następnie jako oficer 15 P. Uł. Poznańskich brał udział w wojnie bolszewickiej 1920–1921, był ranny w czasie odwrotu. Został odznaczony dwukrotnie Krzyżem Walecznych. Po zakończeniu wojny opuścił służbę czynną jako por. rez.

Dn. 27.12.1924 ożenił się z Zofią Dąbską, córką → Stanisława Dąbskiego (1865–1941) i Antoniny z Zaleskich, abs. Wyższych Kursów Ziemiańskich Jerzego Turnaua we Lwowie, wł. (od chwili ślubu) maj. Rudna Wielka k. Rzeszowa. S. D. przeniósł się do Małopolski i gospodarował w maj. żony i teścia Stanisława Dąbskiego, po którego śmierci w 1941 odziedziczył maj. Rudną Małą. Maj. prowadzony, o ile można było, intensywnie, przetrwał kryzys l. trzydziestych. Przed II wojną światową, gdy poprawa ogólnych warunków ekonomicznych umożliwiła inwestycje, wybudowano nowy dom dla pracowników (tzw. czworaki), unowocześniono obory i stajnie oraz rozpoczęto elektryfikację domu i budynków gospodarczych zakończoną już w czasie wojny. Podniesiono standard hodowli, wprowadzając oprócz prowadzonej od wielu lat obory zarodowej, również zarodową chlewnię.

Gospodarowanie w Rudnej S. D. łączył z pracą społeczną. Jako aktywny członek Rady Parafialnej w znacznej mierze przyczynił się do budowy kościoła w Rudnej wybudowanego z cegły wypalanej w cegielni w maj. Rudna Wielka. W uznaniu zasług na tym polu otrzymał godność tajnego szambelana papieża Piusa XI. S. D. był jednym z głównych organizatorów Związku Spółdzielni Mleczarskich Ziemi Rzeszowskiej, w którym był prezesem Rady Nadzorczej. Był członkiem Rady Powiatowej w Rzeszowie w l. 1933–1936, prezesem, a potem patronem lokalnego Związku Strzeleckiego, prezesem Rady Oddziału Powiatowego Ochotniczej Straży Pożarnej w Rzeszowie.

W czasie II wojny światowej, jesienią 1939 aresztowany przez Niemców, po paru tygodniach zwolniony, został uznany opiekunem (Treuhänderem) własnego majątku. Pozwoliło mu to na ratowanie młodych ludzi, m.in. przez wyrobienie kilkudziesięciu kart pracy chroniących przed wywozem do Niemiec. Wielu z nich zatrudniono w Rudnej. Inne akcje pomocy obejmowały dożywianie getta w Rzeszowie, wysyłanie paczek do obozów jenieckich w Niemczech oraz udzielanie schronienia rodzinom wysiedlonym z Poznańskiego przez Niemców do GG i uchodzącym przed sowietami ze wschodnich terenów Polski. W samym dworze w Rudnej przez okres wojny stale przebywało ok. 20 osób. We dworze zorganizowano tajne nauczanie w zakresie szkoły średniej, z którego korzystało, poza córkami S. D., kilkoro młodzieży wysiedlonej i miejscowej.

Dn. 18.10.1944 S. D. został aresztowany przez władze PRL, rodzinę wyrzucono z domu, majątek w całości skonfiskowano. Po zwolnieniu z więzienia wcielony do wojska, ale po 2 miesiącach zdemobilizowany (w jednostce, do której otrzymał przydział, żaden z oficerów poza polityczno-wychowawczym nie umiał mówić po polsku, szybko wystąpiono o zwolnienie Polaka, który nie mówił po rosyjsku). Wobec zakazu zamieszkania w powiecie, na terenie którego mieścił się zabrany majątek, S. D. przeniósł się pod Poznań, gdzie w l. 1945–1947 administrował kolejowym majątkiem w Kobylepolu–Huby. Ze względu na stan zdrowia zmienił pracę i do śmierci pracował jako bibliotekarz w Bibliotece Akademii Medycznej w Poznaniu.

Żona Stefana Zofia z Dąbskich ukończyła wprawdzie Wyższe Kursy Ziemiańskie Jerzego Turnaua we Lwowie, ale od ślubu nie zajmowała się gospodarstwem rolnym. W czasie II wojny światowej bardzo zaangażowała się w pomoc dla wysiedlonych do GG osób z Poznańskiego i z terenów wschodnich. Po wojnie, odkąd wraz z mężem zamieszkała w Poznaniu, była czynna aż do późnej starości w parafialnej opiece nad chorymi. Zmarła w Poznaniu w dn. 7.10.1989.

Maria Dąbska

Stefan Dąbski

DEMBIŃSKI (vel DĘBIŃSKI) STANISŁAW h. Rawicz (ok. 1855–27.12.1902), wł. dóbr Niestępowo w pow. pułtuskim, rolnik i społecznik.

Pochodził w prostej linii od Jana Dembińskiego (1768–1868), dziedzica dóbr Niestępowo, wylegitymowanego ze szlachectwa w Królestwie w 1837.

Dobra Niestępowo leżące nad rzeką Niestępówką składały się ok. 1886 z fol.: Niestępowo z wsią Niestępowo oraz Obrąbek i Witki (*vel* Łempice Małe) i liczyły 756 ha pow., w tym grunty orne i ogrody — 370 ha, łąki — 341 ha, las — 385 ha. W dobrach znajdowało się 12 budynków murowanych i 27 drewnianych. S. D. zajmował się szerzeniem oświaty rolnej wśród włościan. Był żonaty i miał dzieci. Zmarł w Niestępowie.

Dok.: „Gazeta Rolnicza” 1903, nr 2; Uruski, *Rodzina*; Boniecki, *Herbarz*; SGKP; KAP.

Krzysztof Jasiewicz

DESCOURS WOJCIECH (?–1943), wł. maj. Strzałków, w pow. radomskim.

Część rodziny w pewnych okresach używała tego nazwiska w pisowni spolszczonej: Deskur.

Gospodarował w maj. o pow. 381 ha do 1940, kiedy to maj. został zarekwirowany przez rząd niemiecki i włączony do Luftwaffeübungsplatz. Właściciel wraz z rodziną został wysiedlony i przeniósł się do wsi Strzałków (na drugą stronę szosy Przysucha–Radom), gdzie wydzierżawił część gospodarstwa chłopskiego i tam gospodarował.

Zginął tragicznie, najechany przez niemiecki samochód wojskowy, kiedy wracał do domu konnym wozem.

W czasie okupacji synowie szukali różnych zajęć zarobkowych, m.in. karczowali pniaki w lasach państwowych, a córki wykonywały prace chałupnicze. Młodzi należeli do organizacji podziemnych.

Po wojnie maj. został rozparcelowany, w budynkach i dworze mieścił się POM. Po parcelacji rodzina przeniósła się do Warszawy. Synowie Jan i Adam, rolnicy z wykształcenia, pracowali w różnych instytucjach rolniczych. Andrzej, prawnik, pracował w Płocku w swoim zawodzie. Był aresztowany i prześladowany przez UB za przynależność do AK. Zrujnowało mu to zdrowie.

W. D. był oż. z Ewą z Lipińskich, córką Adama i Ryszardziny ze Skrobaczewa, potem Młocina; Ewa D., zmarła w l. pięćdziesiątych i została pochowana obok męża w grobie rodzinnym w Wolanowie.

Mieli 5 dzieci: 1) córka Romana, zam. za Wojciechem Weichtem. Dzieci nie mieli; 2) Ewa, zam. za Januszem Biernawskim; ich dzieci: a) Tomasz, b) Maciej, c) Paweł; 3) Jan, inż. rolnik, oż. z Ireną Świecką; ich dzieci: a) Wojciech, b) Magdalena, c) Jadwiga; 4) Adam (zm. 1978) inż. rolnik oż. z Janiną Kopcą; ich dzieci: a) Piotr, b) Andrzej, c) Ewa; 5) Andrzej (zm. 1993), prawnik, oż. z Lilianą Beker. Dzieci nie mieli.

Henryk Łuniewski

DOBIECKI ARTUR STANISŁAW LUDWIK ANTONI (19.09.1884–1948), wł. maj. Biskupiec–Miedzko w pow. sieradzkim oraz maj. Cianowice w pow. olkuskim, poseł i senator RP. Był wnukiem Eustachego (1805–1880) oż. z Cecylią Cieszkowską, a synem Bronisława (1840–1890), dr. nauk politycznych, wł. maj. Cianowice i Objechów w pow. włoszczowskim, oż. z Marią von Graeve (20.01.1856–1915) — ślub w miejscowości Borek 8.10.1878 — córką Aleksandra Karola (1818–1883) i Emilii z Koczorowskich. Ur. w Cianowicach.

Studiował w Ecole des Sciences Politiques w Paryżu, a następnie na Wydz. Filozoficznym uniw. w Heidelbergu, gdzie w 1910 otrzymał tytuł doktora za pracę „Organizacja kredytu ziemskiego włościańskiego i jego znaczenie dla stosunków agrarnych w Rosji”.

W l. 1910–1914 był sędzią okręgowym w Spale k. Krakowa. W 1914 został radcą Dyrekcji Głównej TKZ w Warszawie. W 1920 wybrany posłem, a w 1928 z ramienia BBWR senatorem do Sejmu RP. Zasiadał w Komisji Senackiej Spraw Zagranicznych.

Współreprezentował mniejszość akcjonariuszy fabryki włókienniczej w Żyrardowie. Wraz z Januszem Radziwiłłem był współwł. „Gazety Konserwatywnej” w Warszawie.

W czasie okupacji niemieckiej wykazał piękną patriotyczną postawę, zaopatrując i goszcząc w maj. Cianowice partyzantów polskich i pomagając miejscowej ludności żydowskiej. W 1945 odrzucił propozycje współpracy z władzami komunistycznymi i udało mu się z końcem 1945 wraz z rodziną wyjechać pociągiem ewakuacyjnym z Polski. Wstąpił do dywizji gen. Stanisława Maczka. Po wojnie rodzina zamieszkała w Paryżu, skąd wyjechała do USA. A. D. był Kawalerem Zakonu Maltańskiego. Opracował do druku książkę: *Edgar Vincent vicehrabia d'Aberton. Osiemnasta decydująca bitwa w dziejach świata pod Warszawą 1920 roku*; tłum. S. A. Arnsen, W. 1990.

Oż. z Pią Lasocką z Woronieckich (krewną ojca Jacka Woronieckiego), miał syna Eustachego.

Dok.: *Kto był kim w II RP*; informacje mecenasa Stanisława Koscha z Krakowa i wspomnienia rodzinne; Boniecki, *Herbarz*.

Józef Kleszczyński (red.)

DOLAŃSKI HENRYK h. Korab (30.05.1856–18.10.1935), wł. maj. Grębów w pow. tarnobrzeskim i Radłów w pow. tarnowskim. Syn Feliksa i Wandy z Piaseckich z Popkowie w Lubelskiem, córki Józefa i Antoniny z Sokołowskich. Ur. w Grębowie.

H. D. po ojcu odziedziczył dobra Grębów (ok. 4200 ha), nabyte przez pradziadka Piotra Celestyna D. na licytacji wraz z dobrami Majdan w pow. kolbuszowskim w l. 1830–1834. Były to dawne królewskie, przejęte po rozbiorach przez władze austriackie. Dobra Majdan przeszły potem drogą małżeństwa do rodziny Kozłowieckich. Feliks D. postawił gospodarke Grębowa na wysokim poziomie, dzięki czemu mógł w 1867 dokupić na licytacji od skarbu austriackiego dobra Baranów w pow. tarnobrzeskim wraz z renesansowym pałacem. H. D. poślubił Irenę bar. Christiani–Grabięński–Kronaue von Kronwald (zm. 11.12.1951 w Krakowie), Polkę z Wiednia, córkę bar. Teodora i Ludgardy z Grabowskich. Małżonkowie sprzedali posagowe dobra Niechobrze w pow. rzeszowskim, a w 1898 dokupili klucz Radłów (4022 ha). H. D. przyczynił się wydatnie do rozwoju gospodarki w Grębowie i Radłowie. Kontynuował zapoczątkowane przez ojca prace melioracyjne, zamieniając bagna i nieużytki w łąki.

Był działaczem galicyjskich samorządów powiatowych i prezesem kółek rolniczych w pow. tarnobrzeskim, które zainicjował. W 1904 należał do współzałożycieli syndykatu rolniczego w Krakowie i został jego prezesem. Wraz z synem Sewerynem ufundował kościół parafialny w Grębowie i we wsi Stale. W 1910 przekazał synowi dobra Grębów, a sam posiadał łącznie 4022 ha użytków rolnych i lasu w Radłowie. Dobra te zapisał wnukowi, Henrykowi, synowi swej córki Ireny i Henryka hr. Skrzyńskiego. Był członkiem Tow. Przemysłowego Krajowego w Krakowie (1915). H. D. zmarł w Radłowie.

Dzieci: 1) → Seweryn (1888–1979), 2) Irena poślubiła 1^ov. Henryka hr. Skrzyńskiego. Mieli syna Henryka. Henryk hr. Skrzyński jun., aresztowany przez Niemców w 1942 za działalność w AK, przeszedł przez obozy koncentracyjne, a uwolniony w 1945 wyemigrował do Australii; 2^ov. Piotra Piłarskiego, nauczyciela: ich córka Irena zam. za Jerzym Jarmonttem h. Pobóg.

Dok.: Archiwum biograficzno–genealogiczne rodziny Dolańskich; Odpowiedź na ankietę IH PAN; *Hof- und Staats-Handbuch*.

Jan Marian Włodek (W. R., S. G.)

DOLAŃSKI SEWERYN h. Korab (1.01.1888–22.02.1979), wł. maj. Grębów w pow. tarnobrzeskim, rolnik, działacz polityczny i gospodarczy. Syn → Henryka (1856–1935) i Ireny bar. Christiani–Grabieński–Kronauge von Kronwald. Ur. w Grębowie.

Ukończył Hochschule für Bodenkultur w Wiedniu i w 1910 objął ofiarowany mu przez ojca Grębów o pow. ok. 4200 ha. Był to maj. zbożowo–hodowlany zagospodarowany bardzo dobrze. Jednopiętrowy murowany dwór (pałac) w Grębowie, zbudowany według projektu architekta włoskiego, dzisiaj służy jako szkoła z internatem.

W 1911 S. D. zorganizował spółkę rolniczo–handlową „Gleba”, a w dwa lata potem otworzył jej filię w Rozwadowie. Spółka prosperowała do końca II wojny światowej. W l. 1911–1913 S. D. pełnił funkcję prezesa Tarnobrzeskiego Tow. Rolniczego i należał do Rady Powiatowej w Tarnobrzegu. Choć z poglądów był konserwatystą galicyjskim, miał też przyjaciół wśród członków PSL „Piast”. Za poparciem „Piasta” został wybrany prezesem Małopolskiego Tow. Rolniczego w Krakowie, a po jego połączeniu z Lwowskim Tow. Gospodarczym w RP, prezesem Małopolskiego Tow. Rolniczego we Lwowie. Przed I wojną światową był ostatnim marszałkiem szlachty pow. tarnobrzeskiego.

W Grębowie sfinansował ochronkę, katolicki dom ludowy i wraz z ojcem budowę kościoła. Mimo to, w okresie silnych zaburzeń w Galicji w styczniu 1919 grupa zrewoltowanych chłopów najechała dwór w Grębowie.

Dobra Grębów nie były objęte międzywojenną reformą rolną, gdyż wykazywały wysoką efektywność i były uprzemysłowione (gorzelnia). Natomiast S. D. rozparcelował dobrowolnie ok. 300 ha z fol. Chyb. Zmeliorował ok. 500 ha i na 100 ha założył stawy rybne. Przyczynił się też wydatnie do zorganizowania dużej bekoniarni w Dębicy, która podniosła rentowność produkcji wieprzowiny w powiecie.

W l. 1920–1926 S. D. kierował wydz. powiatowym w Tarnobrzegu, a do 1939 należał też do Rady Powiatowej w tym mieście. Dotychczasowy budynek władz powiatowych w Tarnobrzegu oddał na potrzeby gimn., zaś sam zakupił dla nich inną siedzibę. Wystarał się też o fundusze państwowe na budowę mostu na Sanie w Rozwadowie. W 1937 obchodził 25-lecie pracy dla pow. tarnobrzeskiego, z którego ramienia był delegatem do Wojewódzkiej Rady we Lwowie. W l. 1927–1939 był prezesem Komisji Rewizyjnej Rady Nadzorczej Państwowego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych. W l. trzydziestych pełnił też funkcję prezesa przemysłowej diecezjalnej Akcji Katolickiej.

W l. 1939–1944 S. D. nadal kierował majątkiem. Wojna i okupacja zacieśniły więzi między właścicielami i pracownikami dóbr grębowskich. Przez dwór przewinęło się ok. 200 osób wysiedlonych i ukrywających się przed Niemcami. Na prośbę oo. benedyktynów z Tyńca S. D. ukrywał w Grębowie kilka rodzin żydowskich i utrzymywał dziesiątki osób, a także dostarczał pomoc rozdzielaną w ramach RGO i wysyłaną w paczkach do obozów. Z powodu licznego napływu uchodźców S. D. przerobił stare zakłady i spichrze na pomieszczenia mieszkalne.

W Grębowie mieściła się placówka AK. W czasie okupacji S. D. pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Rewizyjnej RGO. Pow. tarnobrzeski żył w atmosferze terroru pod rządami wyjątkowo okrutnego niemieckiego Kreislandwirta Fuldnera, który zorganizował masowy mord ziemiaństwa polskiego we dworze w Zbydniowie. Wycofujące się wojska niemieckie osłaniane były w lecie 1944 przez oddziały Rosyjskiej Armii Wyzwoleńczej (ROA), które w ostatniej chwili usiłowały zdobyć i ograbić dwór w Grębowie. Właściciele zabarykadowali się i przeczekali do nadejścia oddziałów radzieckich na początku lipca 1944. We wrześniu 1944 przebywały tu 83 osoby. Na jesieni w budynkach gospodarczych Grębowa znajdował się szpital polowy Armii Czerwonej (wojska radzieckie zachowywały się poprawnie, płacąc za pobierane zaopatrzenie).

S. D. pozostawał wówczas jedynym polskim wł. ziemskim w powiecie, gdyż inni zginęli lub byli nieobecni. Na początku października nowe władze powiatowe poleciły mu nawet zagospodarowanie maj. nieobecnych właścicieli. Nie zdążył tego zrobić, gdyż 23.10.1944 komórka PPR ze Stalowej Woli nakazała S. D., jego żonie i wszystkim mieszkańcom maj. grębowskiego opuszczenie go w ciągu trzech dni. Już 24.10. pojawiły się oddziały MO, usuwając mieszkańców i aresztując samego S. D. Po paru dniach zwolniony, zatrzymał się wraz z żoną w Tarnobrzegu. Aresztowany ponownie w sierpniu 1945, trzymany był w więzieniu UB w Tarnobrzegu przez trzy miesiące. Po zwolnieniu zamieszkał z żoną w Krakowie, lecz ponownie zagrożony aresztowaniem ukrył się u żony przybranego syna w Rąbczynie k. Ostrowia Wlkp.

W czerwcu 1946 Dolańscy przenieśli się ostatecznie do Warszawy, gdzie pomogła się im urządzić ukrywana w Grębowie w czasie okupacji p. Natanson–Świerczewska. W l. 1946–1949 S. D. pracował w Państwowych Zakładach Hodowli Roślin w Warszawie. Zagrożony aresztowaniem w 1949 zrezygnował z tej pracy, lecz nie mógł przez jakiś czas znaleźć innej. W 1950 znalazł zatrudnienie jako rewizor sklepów „Ars Christiana” należących do nowego „Caritasu”, w ramach „Zrzeszenia Katolików” powstała Jana Frankowskiego. W 1963 wybrany został prezesem Komisji Rewizyjnej grupy „Za i Przeciw” J. Frankowskiego. Zmarł 22.02.1979 w Warszawie; pochowany wraz z żoną na cmentarzu w Grębowie.

Dn. 3.08.1920 S. D. poślubił Teresę hr. Ponińską (9.03.1889 w Kościelcu — 28.08.1980 w Warszawie). Założyła ona w l. 1929–1939 kilkanaście kół gospodyń wiejskich w pow. tarnobrzesckim, znanych m.in. z kursów kroju i szycia.

Własnych dzieci nie mieli, adoptowali w 1941 Stefana hr. Ronikiera (1914 w Moskwie – 31.05.1987 w Domanówku pod Warszawą), syna Adama, prezesa RGO. Był on inż. rolnikiem i kpt. w brygadzie zmotoryzowanej gen. Stanisława Maczka. Ranny we wrześniu 1939. Podczas okupacji pełnił funkcję rządcy w Grębowie i działał w AK. Przejściowo więziony przez gestapo. W chwili nadejścia frontu w 1944 zorganizował samoobronę przed bandami rabunkowymi podającymi się za partyzantkę polską. Zgłosił się ochotniczo do LWP i brał udział w operacji dreźnieńskiej II Armii LWP. Awansowany do stopnia mjr., otrzymał m.in. list pochwalny podpisany własnoręcznie przez Stalina. Podczas pierwszej amnestii po wojnie ujawnił swą przynależność do AK, za co został natychmiast zdegradowany. Po przejściu do rez. pracował jako zootechnik.

Dok.: zob. Dolański Henryk.

Jan Marian Włodek (W. R.)

DOMAŃSKA TERESA z JELEŃSKICH, pseud. AK „Dorota” (ur. 13.04.1910), 1^ov. za Witoldem Goreckim, 2^ov. za → Wacławem Zaleskim (?–1940?), 3^ov. ⇒ za Zygmuntem Domańskim (189[...]-1965). Wł. maj. Jeleniopol w pow. nieświeskim. Córka ⇒ Józefa Jeleńskiego h. Korczak odm. (1868–1922) i ⇒ Marii z Kończów h. Ogończyk (1876–1922). Ur. w rodzinnym maj. Glinciszki w pow. wileńsko-trockim.

Rodzeństwo: 1) → Maria Erdmanowa (1902–1982); 2) ⇒ Kazimierz (1903–1943); 3) → Gabriela Zaleska (1905–1992); Paweł (1907–1923); → Jadwiga Mielżyńska (ur. 1916).

I wojnę światową spędziła wraz z rodzicami i rodzeństwem w należącym do jej ojca maj. Opol na Polesiu. Po zakończeniu wojny rodzice jej przenieśli się do Glinciszek. W ciągu roku szkolnego, w celu kształcenia dzieci, mieszkali w Wilnie.

Okres wojny polsko-bolszewickiej cała rodzina spędziła u bliskich krewnych Seweryny i Ignacego Mielżyńskich, wł. maj. Iwno w woj. poznańskim. Teresa wraz ze starszą

siostrą Gabriellą była w gimn. i internacie ss. urszulanek w Poznaniu. Po otrzymaniu matury skończyła roczną szkołę gospodarczą w Kuźnicach–Zakopanem.

W 1929 wyszła za mąż za Witolda Goreckiego, kapitana artylerii konnej (w służbie czynnej) i wykładowcę w Wyższej Szkole Artylerii we Włodzimierzu Wołyńskim. Mieszkała tam aż do odejścia męża ze służby wojskowej. Objęli mają. Jelenpol (ok. 1000 ha, w tym kilkaset ha bardzo pięknego starego lasu), który przypadł Teresie z tytułu działów rodzinnych. Urodzili się synowie: 1) Władysław; 2) Paweł (zmarły we wczesnym dzieciństwie) i 3) Jan. Mąż Teresy zmarł w 1934 na skutek ciężkiego zapalenia gruczołów chłonnych w wojskowym szpitalu w Wilnie.

W 1935 Teresa wyszła za mąż za Wacława Zaleskiego, brata swego szwagra Bogusława (zob. biogram ⇒ Stefana Czarnockiego). Razem pomyślnie gospodarowali w Jelenpolu, Wacław Zaleski znał się doskonale na rolnictwie. Teresa prowadziła całe tzw. „gospodarstwo kobiece”, m.in. świetnie funkcjonującą oranżerię (specjalność lilie „regale”). Miody o specyficznych właściwościach zamawiane były przez fabryki papierosów do uszlachetniania różnych gatunków tytoniu. Ogórki z dużej plantacji dostarczane były do fabryki konserw w kluczu radziwiłłowskim i stamtąd eksportowane do Anglii. Zasadzonych zostało 30 ha sadów owocowych. Doskonale była postawiona hodowla inwentarza — cały materiał hodowlany kupowała Izba Rolnicza. Urodzili się dwaj synowie: 4) Szymon (wcześnie zmarł) i 5) Andrzej.

Gdy we wrześniu 1939 przyszła wiadomość, że wojska sowieckie przekroczyły granicę polską, Zalescy postanowili ewakuować się wozami z dziećmi na Zachód. Wacław i jego brat Bronisław, który wraz z rodziną dołączył do uciekających, zostali aresztowani w Pińsku przez NKWD jako „pomieszczy”. Teresa bezskutecznie podejmowała usilne starania o ich uwolnienie. Słuch po nich zaginął. Teresie, która oczekiwała wkrótce urodzenia dziecka, udało się wrócić do Jelenpola. Przydzielono jej i dzieciom dwa pokoje we dworze. Pracowała jako fornał. Była stale pilnowana. Uzyskała pozwolenie na krótki wyjazd do matki w Tuczy i tam urodziła się córeczka Maria. Wkrótce po porodzie i po powrocie do Jelenpola Teresa musiała iść do pracy przy młócce i wykonywać podwójną pracę podawania na młocarnię widłami snopów oraz odbierania wymłóconej słomy. Pracowała też przy zwózce drzewa w lesie. Po dniu takiej pracy wracała do domu

Pałac Jeleńskich w
Glinciszkach

Pałac w Glinciskach od strony jeziora

półżywa ze zmęczenia. W nocy udawało się jej czasem zakraść do obory, by niepostrzeżenie wydoić trochę mleka dla dzieci.

W kwietniu 1940 jej matka i siostra wraz z dziećmi zostały wywiezione na Syberię. Teresa spodziewała się też lada moment wywózki. Zdecydowała się więc na nielegalne przekroczenie zielonej granicy. Miało jej w tym pomóc dwóch wysłanników jej brata ⇒ Kazimierza Jeleńskiego i siostry → Marii Erdmanowej, która przysłała środki nasenne dla dzieci, by nie płakały przy przekraczaniu granicy. Symulując chorobę dzieci i konieczność wyjazdu do doktora, spotkała się z nimi u proboszcza na plebanii w Klecku. Granicę usiłowali przekroczyć w Wielkich Solecznikach. Zostali w nocy ujęci przez ukrytą przy moście sowiecką straż graniczną i przewiezieni do więzienia w Lidzie. Teresa zwolniona z dziećmi z więzienia, nie widząc sposobu przetrwania, powtórnie starała się przekroczyć nielegalnie granicę. Została okradziona z resztek biżuterii przez rzekomych przewodników i pozostawiona z dziećmi w polu. Trafiła do domku leśniczego, który okazał się konfidentem i oddał ich w ręce NKWD. Teresa z dziećmi znalazła się w więzieniu w okropnych warunkach głodu, zimna i wilgoci. Część więźniów zdolnych do pracy deportowano na wschód. Teresie z dziećmi NKWD kazało przekroczyć granicę, mimo że Niemcy nie przyjmowali już uciekinierów, a złapanych przerzucali na sowiecką stronę. Udało się jej niepostrzeżenie dla straży niemieckich przejść przez granicę. Pieniądze, potrzebne na kupno biletów kolejowych do Warszawy ofiarował jej kościelny na plebanii, do której udała się z prośbą o pożyczkę. W Warszawie spotkała się z siostrą → Gabriellą Zaleską, zabiegającą o zwolnienie swego męża → Bogusława Zaleskiego z oflagu. Małutka Maria była skrajnie wyczerpana. Mimo usilnych starań w szpitalu, gdzie została natychmiast umieszczona, nie udało się jej uratować.

Teresa zamieszkała z Gabriellą i dwiema szwagierkami Zaleskimi w Nałęczowie. W domku letniskowym, w którym zamieszkało 19 osób z rodziny, warunki były ciężkie. Siostry zarabiały różnymi pracami dorywczymi. Ich brat Kazimierz Jeleński został aresztowany przez Niemców w Rabce. Zmarł w Oświęcimiu.

W Nałęczowie Teresa zaangażowała się w działalność konspiracyjną. Przysięgę przyjął od niej bezpośredni zwierzchnik w AK, Józef Bisping. W domu, w dużej bańce

z grochem ukryta była stacja nadawczo–odbiorcza. Teresa ukrywała u siebie spalonych akowców, przeżywając w związku z tym dramatyczne chwile. Uczestniczyła w ratowaniu znajdujących się w tragicznym stanie wysiedleńców z Zamojszczyzny przywożonych transportami do Nałęczowa.

W 1945, zagrożona przez UB, pod presją siostry i szwagra przybyłego z oflagu Bogusława Zaleskiego, osiedliła się z nimi w Sopocie. Nie rezygnowała z dalszej aktywnej pracy w konspiracji. W organizacji „Semper fidelis” kierowała odcinkiem, którego zadaniem było organizowanie chwilowej kryjówki dla spalonych akowców, a następnie przerwanie ich przez granicę (m.in. J. Bispinga do Szwecji). Z powodu licznych aresztowań w sopockiej organizacji musiała na jakiś czas wyjechać do Wrocławia. W 1947 Zalescy opuścili Wybrzeże. Bogusławowi, wicedyr. PNZ na woj. gdańskie, groziło aresztowanie w związku z politycznym procesem naczelnego dyr. PNZ, Leonarda Maringe’a. Po usilnych prośbach Teresa wyraziła zgodę na powierzenie Zaleskim opieki nad swym synem Andrzejem, któremu Bogusław pragnął zastąpić utraconego ojca. Andrzej został z nimi na stałe. Starsi synowie: Władysław i Jan Górecki pozostali w Sopocie.

W 1951 Teresa wyszła po raz trzeci za mąż za ⇒ Zygmunta Domańskiego (189[...]-1965), przyjaciela rodziny Zaleskich i Jeleńskich, ziemianina z Kresów Wschodnich. Zygmunt, działacz Narodowej Demokracji, po wieloletnich więzieniach w PRL i niezwykle ciężkich śledztwach wyszedł na wolność nie złamany, lecz z zupełnie zrujnowanym zdrowiem. Oboje pracowali na Wybrzeżu (m.in. w Centrali Przemysłu Ludowego). Zygmunt zmarł na serce. Teresa jako emerytka mieszka nadal w Sopocie.

Dzieci: 1) Władysław Górecki (1930–1.03.1991), abs. Wyższej Szkoły Morskiej, kapitan Żeglugi Wielkiej, zmarł na statku na zawał serca; 2) Paweł Górecki (ur. 1931), zm. we wczesnym dzieciństwie; 3) Jan Górecki (ur. 1933), abs. PG pracował na kierowniczych stanowiskach w przedsiębiorstwach na Wybrzeżu; 4) Szymon Zaleski (ur. 1936), zm. we wczesnym dzieciństwie; 5) Andrzej Zaleski (ur. 3.08.1938), wychowanek Gabrieli i Bogusława Zaleskich, abs. SGGW, dyr. Stacji Hodowli Roślin w woj. toruńskim; 6) Maria Zaleska (11.1939–1940).

Dok.: Aftanazy, *Materiały*, t. II; Archiwum rodziny Jeleńskich oprac. m.in. przez Gabrięłę Zaleską.

Dorota Mycielska

Tadeusz Dowojno

DOWOJNO TADEUSZ h. Szeliga (1870–1940), wł. maj. Dobrzeitak na Wileńszczyźnie w pow. święciańskim, prawnik, komisarz Policji Państwowej w Wilnie, syn Teofila Konstantego i Marii z Kostrowickich.

Pochodził z dawnego rodu szlachty litewskiej. Jego członkowie uczestniczyli w Radzie Królewskiej od czasów Kazimierza Jagiellończyka do okresu panowania Zygmunta Augusta.

Brat Mieczysław, oż. z Katarzyną Okulicz, administrował fol. Zogły na Wileńszczyźnie. Zmarł w okresie międzywojennym. Zostawił dwie córki: Janinę za Janem Lipińskim — ich syn Edward jest pracownikiem naukowym uniw. w Oxfordzie — i Aldonę za Januszem hr. Dąbskim. Mieli córkę Jolantę Rutkowską zamieszkałą w Warszawie.

T. D. wychowany na najlepszych patriotycznych wzorach polskiego ziemiaństwa Kresów Wschodnich Rzeczy-

pospolitej ukończył Wydz. Prawa na uniwersytecie w Moskwie. Po studiach do wybuchu I wojny światowej administrował swoim majątkiem Dobrzeitak. Od 1915 organizował i dowodził samoobroną, tzw. Milicją Obywatelską przekształconą w 1918 w Policję Państwową. T. D. był jej komendantem w Nowej Wilejce, a od 1922 komisarzem Policji w Wilnie. W 1930 przeszedł na emeryturę i osiadł w majątku Dobrzeitak (150 ha).

W październiku 1939 został aresztowany przez NKWD. Więziony i torturowany w Postawach, zginął zamordowany w Berezeczu w kwietniu 1940. Na T. D. i jego bracie Mieczysławie wygasł ród Dowojnow h. Szeliga, gdyż żaden z nich nie pozostawił męskiego potomka.

T. D. ożenił się z Janiną z domu Szadurską ur. 1881 w majątku Kleszcze pod Kobryniem. Aresztowana przez NKWD w kwietniu 1940, zmarła śmiercią głodową w kwietniu 1945 pod Pawłodarem w Kazachstanie.

Tadeusz i Janina D. mieli dwie córki: 1) Halinę (ur. 1906) i 2) Annę (ur. 1913). Obie po ukończeniu żeńskiego gimnazjum w Wilnie wyszły za mąż. Halina poślubiła Bohdana Drueta; mieli czworo dzieci: a) Czesława, znanego oceanologa, prof. dr. hab., dyr. Instytutu Oceanologii PAN w Sopocie; b) Wojciecha, mgr. inż. zamieszkałego w Gdańsku; c) Wandę Jadcowską zamieszkałą w USA oraz d) Jolantę Staniewicz zamieszkałą w Gdańsku. Anna poślubiła Zygmunta Jabłońskiego. Zygmunt, oficer rez., więziony w Starobielsku, zginął jak tysiące oficerów polskich z rąk NKWD. Anna została zamordowana w 1949 przez nieznaną sprawców w majątku Dobrzeitak.

Wojciech Druet

DZIERZBICKA MARIA z POPLAWSKICH (1904–1994), wł. lasu „na Kamieńcu”. Córka Adama Popławskiego i Marii z Daszewskich. Ur. w Promniku.

Siostry: → Anna Daszewska (ur. 1907); → Zofia Daszewska (ur. 1909); brat Stanisław.

Po początkowych naukach w domu rodzinnym zdała maturę w Zbylitowskiej Górze.

W ramach działań rodzinnych po śmierci ojca otrzymała w 1934 las „na Kamieńcu”. M. D. poślubiła Janusza Dzierzbickiego z Szywnaldu w pow. grudziądzkim i tam zamieszkała.

Po wybuchu II wojny światowej Dzierzbicki utracili Szywnald skonfiskowany przez Niemców i zamieszkali „na Kamieńcu” k. Promnika. Następnie znaleźli schronienie u siostry Zofii w Krasowie. W 1943 Niemcy skonfiskowali Krasów, przenieśli się więc ponownie do domu w Kamieńcu. Po wojnie sprzedali ten dom i zamieszkali w Warszawie.

Andrzej Daszewski (red.)

DZIEWANOWSKI MICHAŁ (1904–1970), wł. majątek Sułkowice w pow. grójeckim. Syn Henryka, wł. Moszczennego w pow. lipnowskim, i Zofii z Waldorffów–Preyssów h. Nabram. Ur. w Moszczennem.

Ukończył gimnazjum im. Jana Zamoyskiego w Warszawie w 1923, a następnie kursy Turnaua we Lwowie. Praktyki rolne odbył w majątku kilku znanych ze stosowania doskonałych metod uprawy roli ziemian, m.in. u Wyganowskiego. Gospodarował następnie w odziedziczonym po ojcu majątku Sułkowice k. Góry Kalwarii (290 ha). Dn. 15.02.1945 zmuszony przez komunistyczne władze do opuszczenia majątku, udał się na Śląsk. Tam uczestniczył w przejmowaniu majątków niemieckich i wprowadzaniu w nich polskiej administracji. Następnie z ramienia zarządu okręgowego PNZ administrował majątkiem Obrowiec k. Gogolina. Gdy rozpoczęła się nagonka na byłych ziemian, zamieszkał w Gliwicach i tam pracował do ok. 1960. Ostatni okres życia spędził w Warszawie i pracował jako

naczelnik wydz. w Zjednoczeniu Przemysłu Tłuszczowego. Zmarł w Warszawie w 1970. Pochowany został na cmentarzu w Chynowie koło swego ojca. Był nieżonaty.

Sławomir Leitgeber

EKIERT KRYSZYNA z NIECIECKICH (ur. 1905), wł. maj. Krychnowice w pow. radomskim, córka Ludwika Niecieckiego h. Poraj i Anny z Dutkowskich. Ur. w Kossowie Większym.

Ukończyła szkołę ss. benedyktynek w Staniątkach k. Krakowa. W 1926 poślubiła Wacława Ekierta, urzędnika kolejowego w Radomiu. W posagu otrzymała część gruntów Kossów (ok. 200 ha), które nazwano Krychnowice. W 1939 maj. przejęli Niemcy. Mąż K. E., aresztowany, zginął w Oświęcimiu. K. E. wyjechała do Radomia i zamieszkała w swoim mieszkaniu. Została przez Niemców z niego wyrzucona z dwojgiem dzieci. Przydzielono jej małe, zimne, brudne, zapluskwione mieszkanie. Miała dwoje dzieci: córkę 1) Iwonę, która uczyła się na tajnych kompletach, mając lat czternaście była w partyzantce, i syna 2) Jacka.

(Red.)

ERDMAN KAROL h. Szczaplina (1890–15.12.1952), wł. maj. Plechtin na Smoleńszczyźnie. Kapitan WP. Syn Wacława i Marii ze Szwojnickich. Ur. w maj. Konstanpol na Wileńszczyźnie.

Karol Erdman

Erdmanowie to rodzina pochodzenia niemieckiego, która przybyła do Polski w XVII w. i na sejmie 1652 otrzymała indygenat. Rodzina o polskich tradycjach patriotycznych. Dziadek K. E. za udział w powstaniu styczniowym został zesłany na Sybir, a majątki Erdmanów położone na Litwie zostały skonfiskowane.

K. E. po ukończeniu gimn. rosyjskiego w Smoleńsku studiował na politech. w Petersburgu, Lwowie (gdzie należał do „Strzelca”), a następnie w Charkowie, uzyskując tytuł inż. Bezpośrednio po studiach, w czasie I wojny światowej, wcielony do wojska rosyjskiego. Po wybuchu rewolucji przedostał się przez front do Polski. Wstąpił do V Armii gen. Stanisława Szeptyckiego. W l. 1919–1920 był w sztabie tej armii szefem budownictwa wojskowego w randze kapitana.

W 1920 ożenił się z Marią Jeleńską (1902–1982), córką ⇒ Józefa (1868–1922) i ⇒ Marii z Jeleńskich (1876–1941). Po wojnie wraz z żoną objął gospodarkę przypadającą jej w myśl działów rodzinnych maj. Annowil (w pow. wileńsko–trockim). W czasie II wojny światowej był oficerem AK, walczył na Wileńszczyźnie.

Po wojnie zamieszkał z żoną w Białymstoku, pracował w Urzędzie Wojewódzkim. Był delegatem Ministerstwa Odbudowy na woj. białostockie.

W 1951 aresztowany przez UB, zmarł zamęczony w czasie śledztwa w więzieniu na Rakowieckiej w Warszawie. Do udziału w pogrzebie dopuszczono tylko żonę i syna. Nie wydano zgody na otwarcie trumny. Pochowany w Warszawie na Wojskowym Cmentarzu Powązkowskim. Odznaczony Orderem Odrodzenia Polski. Dzieci: 1) Czesław Paweł

(1921 w Głinciszkach – 1971 w Białymstoku). W okresie II wojny światowej żołnierz AK. Studia na SGGW w Warszawie. Pracownik naukowy Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Białymstoku oraz nauczyciel Technikum Budowlanego. Kawaler. Zm. 1971. Pochowany na cmentarzu Komunalnym w Białymstoku; 2) Maria (ur. 1923) w Wilnie. W okresie II wojny światowej członek AK. Po wojnie wyższe studia na wydziale malarstwa oraz konserwacji ASP w Krakowie. Pracownik naukowy KUL w Lublinie. Od 1968 kierownik Pracowni Konserwacji Dzieł Sztuki przy PP PKZ w Jarosławiu, a następnie w Olsztynie. Obecnie emerytka. Zam. za Janem Przełomcem, artystą malarzem. Mieszka w Olsztynie. Ma dwie córki: a) Maria, studia na wydz. archeologii na UJ w Krakowie. Uczestniczka włoskiej ekspedycji archeologicznej do Peru. Obecnie korespondentka polskiej sekcji BBC w Warszawie; b) Agnieszka, studentka wydz. artystyczno-pedagogicznego na Uniwersytecie im. Marii Curie-Skłodowskiej. Zam. za Zbigniewem Rytelem, rozwiedziona, syn Michał. Mieszka w Olsztynie; 3) Gabriela (ur. 1932). Studia na wydz. historii sztuki na UJ w Krakowie. W 1958 wyjechała z Polski. Zam. za inż. Jerzym Słomką. Bezdzietna. Na stałe mieszka w Grecji (wyspa Ydra). Co roku przyjeżdża do Polski.

Dok.: Archiwum rodziny Jeleńskich, wspomnienia rodzinne.

Maria Erdman-Przełomcowa, Gabriela Erdman-Słomka

ERDMANOWA MARIA z JELEŃSKICH h. Korczak odm. (1902–1982), wł. maj. Annawil w pow. wileńsko-trockim, córka ⇒ Józefa Jeleńskiego (1868–1922) i ⇒ Marii z Kończów (1876–1922). Ur. w rodzinnym maj. Opol na Pole-siu (pow. Drohiczyń Poleski). Rodzeństwo: 1) ⇒ Kazimierz (1903–1943), 2) → Gabriela Zaleska (1905–1992), 3) Paweł (1907–1923), 4) → Teresa Domańska (ur. 1910), 5) → Jadwiga Mielżyńska (ur. 1916).

W l. 1903–1912 Maria razem z rodzicami mieszkała w drugim ich maj. Głinciszki (pow. wileńsko-trocki), gdzie przyszła na świat jej rodzeństwo. Na przełomie l. 1912/1913 rodzice przenieśli się do Opola, a Maria, by uniknąć nauki w języku rosyjskim umieszczona została w szkole i internacie ss. niepokalanek w Nowym Sączu. Po wybuchu I wojny światowej powróciła do rodziców do Opola. Po przesunięciu się frontu rosyjsko-niemieckiego na wschód Maria została umieszczona w gimn. ss. nazaretanek w Wilnie (sprowadzone z Rzymu ss. nazaretanki otrzymały od Marii Mieczysławowej Jeleńskiej w jej kamienicy pomieszczenie na szkołę, internat i klauzulę).

Maria Erdmanowa z Jeleńskich

Po zakończeniu wojny Maria i Józef Jeleńscy przenieśli się ponownie do Głinciszek i Wilna, gdzie posiadali dom odziedziczony przez M. J. po ojcu. Po ukończeniu gimn. w Wilnie Maria uczyła się w Szkole Gospodarczej w Chyliczkach pod Warszawą. Po roku wróciła do Głinciszek, gdzie poznała swego przyszłego męża → Karola Erdmana (1890–1952). W 1920 po wybuchu wojny polsko-bolszewickiej i wobec zbliżania się Armii Czerwonej cała rodzina wyjechała w Poznańskie do krewnych Mielżyńskich z Iwna. Maria pozostała w Białymstoku, gdzie wzięła ślub. Po zakończeniu wojny Karol E. za namową

teściów zwolnił się z wojska i zamieszkał z żoną w maj. Annowil, który Maria otrzymała od rodziców.

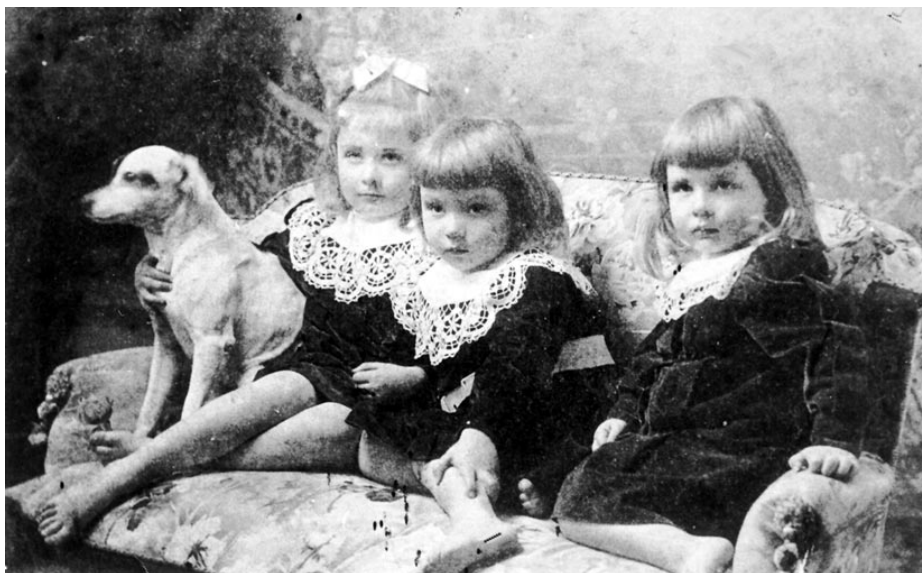
Ponieważ w Annowilu nie było domu mieszkalnego, gdyż spłonął on w XIX w., małżonkowie zamieszkali na razie w Glinciszkach oddalonych zaledwie o 5 km. Po przebudowie dawnej ekonomówki w 1922, Erdmanowie przenieśli się do Annowila.

Maj. Annowil wraz z fol. Troki oraz leśniczówką Wika obejmował 1300 ha, w tym gruntów ornych ok. 460 ha, łąk 300 ha, lasu ok. 20 ha, stawów rybnych ok. 20 ha, sadów owocowych ok. 20 ha, resztę stanowiły nieużytki. Obok dworu znajdowały się zabudowania gospodarskie, w większości murowane, kryte gontem lub blachą: spichlerz połączony ze stajnią cugową i mieszkaniami furmana i kowala, obora połączona ze stajnią roboczą, wozownią i piekarnią, wielka stodoła i szopa na siano zwana „odryną”, chlewnia i kurnik. Był też murowany budynek przeznaczony na mieszkanie ekonomy i stolarza, kuźnia i czworaki.

W Trokach znajdowały się: czworaki, gorzelnia i owczarnia, nad jeziorem była leśniczówka z zabudowaniami gospodarczymi. Początki pracy w Annowilu po zniszczeniach wojennych były bardzo ciężkie.

Erdmanowie starali się uprzemysłowić i unowocześnić gospodarke. Założyli też stawy rybne i sady owocowe, plantację pomidorów, zmeliorowali łąki. Annowil słynął z pięknych kwietników, szczególnie róż, oraz ze świetnie organizowanych polowań (trzydniowe, tzw. wielkie polowania zimowe). Wśród ożywionego życia towarzyskiego, szczególne znaczenie miały zjazdy sąsiedzkie, służące doradztwu gospodarczemu (tzw. „Porady sąsiedzkie”). Pod koniec międzywojennego dwudziestolecia Annowil był już dobrze zagospodarowanym majątkiem.

Gdy 1.09.1939 wybuchła wojna młodzi pracownicy zostali zmobilizowani, starsi z rodzinami gromadzili się we dworze, by posłuchać radiowych komunikatów. Na folwarku pospiesznie młóciło się zboże, by zdążyć wypłacić ordynarię z półrocznym wyprzedzeniem. Na wiadomość o wkroczeniu wojska sowieckiego M. E. z dziećmi spakowała dobytek; rzeczy szczególnie cenne zostały zakopane, reszta złożona na cze-

Dzieci Józefa i Marii Jeleńskich: Maria, późniejsza Erdmanowa, Kazimierz i Gabriela, późniejsza Zaleska

rech wozach. Rano Erdmanowie wyjechali z Annowila ku granicy litewskiej. Po drodze zabrali z Gliniszek żonę ⇒ Kazimierza Jeleńskiego, będącego w wojsku brata Marii, wraz z trojgiem małych dzieci. Z wielkimi trudnościami udało im się przekroczyć granicę polsko–litewską. Zatrzymali się u krewnych w maj. Szeszolki. Gdy w listopadzie sowieci przyłączyli okręg wileński do Litwy, wrócili do swego zdewastowanego maj. Starsze dzieci zostały w Wilnie, by się uczyć.

Dwór w Annowilu

Po przyłączeniu Litwy do Związku Radzieckiego (3.08.1940) rodzina uciekła do Wilna i tam ukrywała się, żyjąc w nędzy ze sprzedawanych rzeczy i dorywczych zarobków.

Po zajęciu terenów wschodnich przez Niemców M. E. ze starszymi dziećmi wróciła do Annowila, będącego pod zarządem niemieckim. Pracowała za nędzną opłatą jako pomocnik buchaltera, ale żyła stosunkowo dostatnio, zaopatrywana w nocny przez ludność folwarczną.

Rodzina Erdmanów ukrywała się początkowo u sąsiednich gospodarzy, a następnie w Wilnie, skąd wyjechała w lutym 1945 pociągiem repatriacyjnym do Polski, do Białegostoku. Przed ponownym wkroczeniem bolszewików w 1944 Karol Erdman wraz z synem Czesławem wstąpili do partyzantki AK.

M. E. po śmierci męża zamieszkała u siostry → Gabrieli Zaleskiej w Milanówku. Zmarła w 1982.

Dzieci: zob. → Karol Erdman.

Dok.: Aftanazy, *Materiały*, t. II; Archiwum rodziny Jeleńskich.

Maria Erdman–Przełomcowa, Gabriela Erdman–Słomka

FROELICH STANISŁAW JAN h. Boleszczyc (1.09.1904–3.12.1943), wł. maj. Ruda Maleniecka (pow. Końskie), prawnik. Syn Władysława i Heleny z Jankowskich h. Jastrzębiec, córki → Felicjana (1839–1916) i Karoliny Joly de Fleury z Jankowskich, wł. Rudy Malenieckiej. Ur. w Rudzie Malenieckiej.

Rodzeństwo: 1) Hanna (1909–1961) zam. za M. Niezabitowskim, wł. maj. Śleszyn w pow. żychlińskim; 2) Andrzej (1918–1941). Student SGH, wł. maj. Lipa (pow. Końskie). Aresztowany w 1941, więziony na Pawiaku, ciężko chory, na skutek starań rodziny uwolniony, zmarł w kilka dni potem.

Stanisław Jan Froelich

S. F. ukończył Wydz. Prawa UW.

Matka Helena F., wł. maj. Lipa i Świątne, po rozwodzie z mężem przejęła należącą do niego Rudę Maleniecką. W 1937 dokonała podziału maj. między dzieci. S. F. otrzymał Rudę Maleniecką; dla jego siostry Hanny zakupiony został Śleszyn Wielki (ponad 300 ha). Młodszy brat Andrzej otrzymał Lipę z cegielnią i Świątne (1824 ha), ale ze względu na studia przekazał kierownictwo maj. bratu Stanisławowi. Ruda Maleniecka obejmowała 1450 ha (w tym grunta rolne, łąki, lasy, stawy rybne) oraz tartak, młyn i fabrykę szpadli.

S. F. był dobrym administratorem maj. i czynnym działaczem ZZ i Stronnictwa Narodowego. Utrzymywał przyjazne stosunki ze Zbigniewem Stypułkowskim i pośłem Mieczysławem Jakubowskim ze Stronnictwa Narodowego.

Dn. 18.04.1932 ożenił się z Marią Anną Lisicką, córką lekarza. Jako por. rez. brał udział w kampanii wrześniowej w 1 P. Uł. Krechowickich.

Uwolniony z oflagu wrócił do domu i wstąpił do NOW (Okręgu Radomskiego); aresztowany pod koniec 1940 uciekł z więzienia i ukrywał się w Warszawie pod fałszywym nazwiskiem. Należał do grupy SN, związany z grupą „Szańca”, potem z NSZ.

W 1942 wstąpił do Służby Cywilnej Narodu, której przewodniczył K. Gluziński, i został jego zastępcą jako przedstawiciel SN. Poszukiwany przez gestapo ukrywał się w Leśnej Podkowie. Aresztowany 10.11.1943, więziony na Pawiaku, przesłuchiwany w al. Szucha, został rozstrzelany 3.12.1943 w grupowym mordzie na ul. Puławskiej w Warszawie.

Dwór w Rudzie Malenieckiej

Żona S. F. z córką Krystyną oraz jego matka pozostały w Rudzie Malenieckiej aż do końca wojny, po czym w 1945 zostały usunięte z dworu w ramach dekretu o tzw. reformie rolnej. Zaopiekowała się nimi czasowo znajoma rodzina Zyngerów ze wsi Żarnów, do której odwiózł je zaprzyjaźniony z S. F. mieszkaniec wsi Budków Wlkp. Matka Helena zmarła w Żarnowie 10.07.1945. Córka Krystyna (ur. 24.02.1934) zam. Przybylska, mieszka w Warszawie.

Dok.: H. Regulska, *Tamte lata, tamte czasy. Wspomnienia z II wojny światowej*, Wr. 1988; Dokumenty i informacje rodziny.

Antoni Arkuszewski

GODLEWSKI NEPOMUCEN

(1865–1945), wł. maj. Cząstków w pow. konińskim, lekarz. Syn Józefa i Antoniny z Miśkiewiczów. Ur. w maj. Utrata w pow. kaliskim.

Rodzice N. G. sprzedali swój maj. Młodzieniaszek (pod Pabianicami) za bezcen w obawie przed konfiskatą z powodu uczestnictwa w powstaniu 1863 trzech braci Antoniny Godlewskiej. Ojciec Nepomucena, Józef, był łącznikiem

w powstaniu styczniowym. Maj. Utrata był dzierzawiony przez Józefa Miśkiewicza, brata Antoniny Godlewskiej, i tam zamieszkali Godlewscy po sprzedaży swego maj.

Nauki gimnazjalne N. G. pobierał w Kaliszu, zdał maturę w 1884. Następnie studiował na Wydz. Medycyny UW, ukończył studia w 1890. Wychowywany był pod wpływem wuja Władysława Miśkiewicza, uczestnika powstania Mierosławskiego (1848), wojny krymskiej i legionu Mickiewiczowskiego (nazwa późniejsza: Legion Czajkowskiego). W powstaniu 1863 Władysław Miśkiewicz walczył w stopniu rtm., a jego bracia Ignacy i Józef w randze por. Mając wpojone za młodu idee walki o niepodległą Polskę, N. G. całe życie ponosił niemałe ofiary dla ojczyzny. W Uniwersytecie pracował w kółkach oświatowych i samokształceniowych. Za udział w demonstracji w cyrku Salamońskiego, ośmieszającego polski patriotyzm w Warszawie, został skazany wraz z 32 kolegami administracyjnie na 2 miesiące aresztu. Studiując, N. G. mieszkał razem z Romanem Dmowskim, dla którego miał wielki podziw i uznanie; pod jego wpływem zapisał się do Narodowej Demokracji.

Po odbyciu praktyki szpitalnej osiedlił się w pow. wieluńskim w Wieruszowie, gdzie do 1900 praktykował, nie zaniedbując bezinteresownej pracy społecznej. Organizował ochotniczą straż pożarną. Zbudował dla niej ze składek publicznych specjalny gmach z salą teatralną, a także łaźnię parową z natryskami (było to jeszcze przed powstaniem warszawskiego Tow. Higienicznego).

Przez granicę sprowadzał nielegalne wydawnictwa zagraniczne dla miejscowego użytku, które także w większych ilościach wysyłał do Warszawy. Brał czynny udział

Nepomucen Godlewski z żoną Jadwigą z Porowskich

w polskim życiu ekonomicznym, organizując w Klonowie specjalną Spółkę dla podtrzymania podupadłej Huty Szklanej.

Po odbyciu krótkich uzupełniających studiów w Krakowie, Wrocławiu i Berlinie przeprowadził się do Kalisza, gdzie pracował do 1905 w szpitalu Świętej Trójcy, zajmując się też praktyką prywatną. I tutaj poza pracą zawodową brał czynny udział w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym. Był lekarzem kolonii letnich Tow. Higienicznego, współpracował w organizacji Kasy Pożyczkowej, był inicjatorem założenia polskiej fabryki koronek pod firmą L. Kindler z udziałem przedstawicieli miejscowej inteligencji. W życiu politycznym Kalisza brał żywy udział w początkowo tajnych kółkach, a po ogłoszeniu konstytucji, jawnie organizując w czasie wyborów manifestacje protestacyjne.

W 1904 N. G. ożenił się z Jadwigą Porowską, córką Sylwestra i Aleksandry z Podgórskich, z rodziny ziemiańskiej, która po powstaniu 1830 przeniosła się do miasta. Ojciec Jadwigi, Sylwester był nauczycielem matematyki w gimn. polskim w Krakowie.

W 1905 przeniósł się do Konina na stanowisko lekarza szpitalnego. Zdobywszy tutaj szybko rozległą praktykę, był w dalszym ciągu czynny we wszelkich poczynaniach społecznych, politycznych i ekonomicznych powiatu. Brał żywy udział w wyborach do „Dumy” popierając Dmowskiego, był inicjatorem i organizatorem polskiej szkoły średniej w Koninie, w której wykładała bezinteresownie język francuski jego żona Jadwiga (wykładowcą języka polskiego i literatury był tu prof. Sławomir Czerwiński, późniejszy minister oświaty). N. G. założył też Macierz Szkolną. Wkrótce po przybyciu do Konina został członkiem Rady Kasy Pożyczkowo-Oszczędnościowej. Oczywiście działalność ta nie dała się ukryć przed władzami rosyjskimi, które wrogo odnosiły się do osoby młodego i energicznego lekarza. Wytoczono mu proces polityczny o zdradę stanu i skazano na półtora roku twierdzy, którą to karę odsiedział w więzieniu w Kaliszu. Po wyjściu z więzienia wrócił do Konina na swe dawne stanowisko jako lekarz i w dalszym ciągu przodował w pracy społecznej wśród miejscowej inteligencji.

I wojna światowa zastała go w Koninie. Jako kierownik szpitala leczył przeszło rok jeńców niemieckich, Polaków i Rosjan. W 1916 przeniósł się na wieś do kupionego przed wojną mają. Częstków w pow. konińskim, gdzie mieszkał i praktykował aż do czasu wyrzucenia przez Niemców w czasie II wojny światowej (1940).

Poza pracą zawodową i pracą nad doprowadzeniem do kultury warsztatu rolnego, działał społecznie jak poprzednio. Pomagał w założeniu schroniska w Kazimierzu Biskupim dla dzieci robotników z Łodzi (jeździł po nie osobiście), a następnie miał nad nimi opiekę lekarską (bezpłatną) do czasu zlikwidowania tegoż schroniska. Organizował straż ogniową we wsi parafialnej Dobrosłowo i do końca życia był jej prezesem. Brał udział w organizacji mleczarni udziałowej w Kleczewie obliczonej na przerób 2500 litrów mleka dziennie. Nie sposób wymienić tu wszystkich placówek ekonomicznych, w których powstanie był zaangażowany, jak np.: Tow. „Pług Parowy” przy Cukrowni Gosławice, Zjednoczone Fabryki Terpentyny „Terebentin”, Syndykat Rolniczy Kaliski, „Rolnik” w Strzałkowie, Gorzelnia w Golinie, Bank Ludowy w Koninie itd. Tam, gdzie kierownictwo stało na wysokości zadania placówki ostały się i rozwijały znakomicie. Myślą N. G. było uzdrowienie stosunków ekonomicznych w kraju, a przede wszystkim na wsi, przez wyeliminowanie zbyt drogiego pośrednictwa.

Dzień 1.09.1939 zastał N. G. w Częstokowie. Na początku wojny zginął jego jedyny syn Władysław.

N. G. działał jako jedyny lekarz Polak na znacznym terenie. Nie bacząc na swój podeszły wiek, spieszył zawsze z pomocą chorym, od początku wojny, do końca życia

jeździł dwa razy w tygodniu bez względu na pogodę do odległej o 8 km osady Kazimierz Biskupi, gdzie bezinteresownie przyjmował niezamożnych pacjentów.

Wyrzucony przez Niemców z maj. Cząstków, zamieszkał we wsi Dobrosłowo, gdzie przebywał i pracował do końca życia. Choć cały okres wojny upływał mu w dość trudnych warunkach materialnych, szczerą ręką dzielił się z każdym potrzebującym. W pierwszym rzędzie pomocy tej doznali jeńcy w obozach koncentracyjnych i wojennych, często ludzie dla niego i jego rodziny zupełnie obcy i nieznanymi. Olbrzymią liczbę swoich pacjentów nie tylko leczył darmo, ale często udzielał im pomocy pieniężnej lub w naturze. Leczył również darmo ludzi wywłaszczonych przez Niemców.

We wrześniu 1943 najukochańsza i najmłodsza jego córka Wanda, pracując jako asystent u lekarza w Kleczewie, zachorowała na szkarlatynę i zmarła po kilku dniach choroby. I ten cios nie złamał jego ducha. Wierzył niezłomnie w zwycięstwo słusznej sprawy. Toteż ucieczka Niemców i odrodzenie Państwa Polskiego były jedynym jaśniejszym momentem w ostatnich latach jego niestrudzonego żywota.

Pracował do ostatnich dni życia. Jeszcze w dniu ostatnich swych imienin, tj. 16.05.1945, wyjeżdżał do chorych i przyjmował ich w domu. Złożony niemocą został przewieziony do szpitala powiatowego w Koninie, gdzie mimo serdecznej, troskliwej pomocy i opieki kolegów, zmarł 22.05.1945. Został pochowany na cmentarzu katolickim w Dobrosłowie. Pogrzeb zgromadził tłumy okolicznej ludności, a radziecki komendant wojenny z Kazimierza Biskupiego zarządził oddanie honorów wojskowych.

Dn. 25.06.1947 Wydz. Rolnictwa Starostwa Pow. Konińskiego zawiadomił wdowę po N. G., że maj. Cząstków w pow. konińskim w obszarze 321,35 ha, należący do jej męża, przejęto na własność Skarbu Państwa z dniem 22.02.1945.

N. G. był oż. od 1904 z Jadwigą z Porowskich (1883–5.05.1948). Porowscy byli rodziną ziemiańską, która po powstaniu 1830 przeniosła się do miasta. Ojciec Jadwigi, Sylwester Porowski, ukończył Wydz. Matematyczny UW i pianistykę w Konserwatorium Muzycznym w Warszawie. Po studiach pracował jako nauczyciel matematyki w gimn. polskim w Kaliszu (odmawiając pracy w gimn. rosyjskim).

Jadwiga G. ur. w 1883 w Kaliszu, ukończyła gimn. w Kaliszu i dwuletni kurs języka i kultury francuskiej w prowadzonej przez zakonnicę szkole Notre Dame de Sion w Paryżu.

Jadwiga i N. G. mieli czworo dzieci:

1) Aleksandra (5.03.1905 w Kaliszu — 19.02.1969 w Poznaniu). Ukończyła gimn. w Poznaniu w 1921, następnie Wyższą Szkołę Rolniczą w Cieszynie, uzyskując tytuł inż. rolnictwa. Po studiach gospodarowała w maj. rodziców w Cząstkowie. W czasie okupacji oskarżona przez Niemców o sabotaż i karnie wysłana do pracy fizycznej w gospodarstwie niemieckim, następnie w charakterze rządcy w maj. Niemców przybyłych z Łotwy. Po wojnie pracowała do 31.12.1947 jako sekretarka w maj. Mieczownica (pow. koniński) upaństwowionym przez władze polskie. Potem była dyr. w Liceum Rolniczym w Grzybnie (pow. śremski), a następnie projektantem Biura Projektów Organizacji Gospodarstw Rolnych w Poznaniu. Dn. 31.04.1966 przeszła na emeryturę.

2) Maria (ur. 16.10.1910 w Koninie), ukończyła gimn. Anny Jagiellonki w Kaliszu oraz roczny kurs języka francuskiego na Sorbonie w Paryżu. W grudniu 1938 ukończyła Akademię Stomatologiczną w Warszawie, uzyskując dyplom lekarza dentysty. Kształciła się w Warszawie jako wokalistka u Ady Sari i u prof. Orłowa. W 1939 zdała egzamin konkursowy w Polskim Radiu i została solistką I programu Radia Warszawskiego. Jednocześnie została przyjęta na praktykę lekarsko–dentystyczną w Akademii Stomatologicznej w Warszawie. Wybuch wojny uniemożliwił podjęcie pracy w Warszawie. W czerwcu 1940 zamieszkała na plebani w Dobrosłowie, aby chronić ją od zajęcia na

szkołę niemiecką. W jednym pokoju był gabinet lekarsko–dentystyczny, w drugim zamieszkała ze swą pomocnicą. Potem Niemcy aresztowali 70 księży z pow. konińsko–słupckiego, w tym również proboszcza w Dobrosołowa, wywieźli do obozu koncentracyjnego i zamordowali.

Wkrótce potem wysiedlono z Cząstkowa N. G. i jego żonę Jadwigę, którzy przenieśli się do córki do Dobrosołowa. Niemcy po doszczętnym obrabowaniu plebanii, pozwolili tam zamieszkać doktorstwu Godlewskim. Po śmierci N. G. Maria przenieśli się z matką do Giewartowa, gdzie otworzyła gabinet dentystyczny. Od 1.10.1945 zamieszkała z matką i pracowała w Gnieźnie jako lekarz dentysta kolejowy i szkolny. W 1948 w styczniu przeprowadziła się do Poznania. Od 1.01.1948 przez 14 lat pracowała w Akademii Medycznej jako st. asystent. W 1952 uzyskała tytuł dr. medycyny za pracę kliniczną pod tytułem: „Rola zakażenia ogniskowego w zapaleniu skórno naskórkowym — praca oparta na przypadkach własnych”. Od dn. 1.01.1962 przez rok pracowała jako lekarz dentysta szkolny dzielnicy Poznań–Jeżyce, a następnie od 1.01.1963 przez 9 lat jako chirurg stomatolog w Zespole Opieki Zdrowotnej Wilga Poznań. W 1972 przeszła na emeryturę. Obecnie pracuje już tylko we własnym gabinecie. Dn. 5.06.1949 wyszła za mąż za Tadeusza Vetulaniego, prof. i kierownika Katedry Hodowli Szczegółowej Zwierząt AR w Poznaniu. W 1950 urodziła syna Zygmunta; mąż jej zmarł w 1952. Była więc zmuszona do dorabiania do niskich poborów przez otwarcie gabinetu prywatnego.

Za pracę naukową i stomatologiczną oraz społeczną otrzymała następujące odznaczenia: Honorową Odznakę Miasta Poznania, Srebrną i Złotą Odznakę Polskiego Tow. Stomatologicznego, Odznakę za Wzorową Służbę Zdrowia z Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej i wiele honorowych dyplomów.

Syn Marii i Tadeusza Vetulanich — Zygmunt, ukończył w Poznaniu liceum, a następnie studia matematyczne w UAM oraz studia romanistyczne na Wydz. Filologicznym UAM. Jest adiunktem w Instytucie Matematycznym UAM. Oż. w 1980 z Grażyną Małgorzatą Świerczyńską. Mają córkę Agnieszkę.

Maria z Godlewskich i Tadeusz Vetulani

3) Władysław (ur. 24.11.1913 w Koninie), ukończył gimn. w Kaliszu i studia na Wydz. Rolniczym UAM. W 1939 jako oficer 17 p. uł. był ciężko ranny w bitwie między Łęczycą a Walewicami, zmarł z wykrwawienia. Ciało zostało odnalezione i pochowane na cmentarzu parafialnym w Dobrosołowie. Władysław G. został odznaczony Krzyżem Walecznych.

4) Wanda (22.10.1920 w Cząstkowie – w 1943 w Koninie). Oskarżona przez Niemców na początku wojny o sabotaż, skierowana została na trzy miesiące karnej pracy fizycznej, która nadszarpięła jej zdrowie. Następnie pracowała jako asystentka w Kleczewie (pow. Konin) u lekarza niemieckiego z pochodzenia Ukraińca. Pomagała lekarzowi w gabinecie i jeździła z nim do chorych. Żona tegoż lekarza obarczała ją dodatkowo pracami domowymi. Mimo to Wanda w razie potrzeby jeździła rowerem do chorych, robiąc im bezpłatnie zastrzyki i opatrunki. Zakaziła się od chorej szkarlatyną i zmarła w szpitalu. Pochowana została w Dobroszowie w 1943.

Maria Vetulani

GOETZENDORF–GRABOWSKI TADEUSZ hr. h. Zbiświcz (zm. 1938), wł. maj. Kramarzewo w pow. działdowskim. Był synem Ignacego i Marii z Rychłowskich.

Miał brata Józefa zmarłego bezpotomnie i siostrę Irenę zmarłą w 1955.

Rodzina Goetzendorf–Grabowskich osiadła w ziemi człuchowskiej na Pomorzu od 1283. Pruski tytuł hrabiowski otrzymała w 1786 i 1840.

Do czasu wojny 1939 rodzina posiadała dobra rycerskie Kramarzewo (pola 920 ha i las 250 ha). Obecnie, po wywłaszczeniu przez Niemców i PRL, jest tam PGR. Dwór, park z zabytkową aleją lipową, gorzelnia i budynki gospodarcze nie zniszczone.

T. G.-G., oż. z Heleną ze Świdrygiełłów (zm. 1930), miał trzech synów: 1) Edward (ur. 1921), obecnie zamieszkały we Wrocławiu, oż. z Karoliną Słubicz Załęską. Ma syna Andrzeja (ur. 1946), oż. z Jadwigą Mańkowską; ich dzieci: a) Izabela (ur. 1976), b) Stanisław (ur. 1978), c) Karol (ur. 1979), d) Katarzyna (ur. 1982), e) Andrzej (ur. 1986); 2) Jan (1923–1975 we Wrocławiu); 3) Jerzy (1924–1942 w obozie koncentracyjnym w Dachau).

Jako jedyny właściciel maj. Kramarzewo zgodnie z księgą wieczystą Kw nr 1753, jego syn Edward wystąpił 25.04.1992 do Prezesa Agencji Własności Rolnej p. Tańskiego w Warszawie o zwrot tej nieruchomości rolnej.

Dok.: Dokumenty rodzinne złożone w Ossolineum; Boniecki, *Herbarz*.

Edward Goetzendorf–Grabowski

GÓRSKI STANISŁAW h. Boża Wola, krypt. „S. G.” (1820–1900), wł. maj. Uleniec w pow. grójeckim. Syn Franciszka, gen. wojsk polskich (1783–1838), i Teodozji Krempskiej (1793–1875).

Rodzeństwo: 1) Józef (1816–1837); 2) ⇒ Ludwik (1818–1908); 3) Jan (1827–1898); 4) ⇒ Konstanty (1827–1901); 5) Zofia Marcelina (zm. 1857).

Brak jest informacji o wykształceniu S. G. Wiadomo, że wiele podróżował. Po śmierci ojca gospodarował wraz z bratem ⇒ Ludwikiem w Woli Pękoszewskiej (pow. skierniewicki). Matka wydzierżawiła dla niego maj. Karnice. Po przeniesieniu się brata Ludwika do maj. Sterdyń, odkupił w 1849 od niego maj. Uleniec. Na wystawie rolniczej w Warszawie w czerwcu 1851 otrzymał: I nagrodę za owce hodowane na wełnę i I nagrodę za maciory. S. G. został wybrany sędzią pokoju okręgu czerskiego.

Był członkiem Tow. Rolniczego Królestwa Polskiego, wraz z bratem ⇒ Ludwikiem członkiem redakcji i współwł. „Roczników Gospodarstwa Krajowego”. W piśmie tym zamieścił w l. 1848–1854 kilka artykułów na temat ekonomiki rolniczej. Po ślubie z Heleną z Mężyńskich nabył w 1856 maj. Stroniec k. Radomia. Po wybuchu powstania 1863 sprzedał oba maj. i wraz z rodziną przeniósł się do Krakowa. Uzyskane ze sprzedaży dóbr pieniądze ulokował w banku Kirchmajera, który zbankrutował w 1870. Do końca życia przebywał w Krakowie w trudnych warunkach finansowych.

Był pogodnym i pełnym miłosierdzia człowiekiem, ale równocześnie ekscentrykiem. Jego pobożność przechodziła niekiedy w ekstazę: miał wizje Matki Boskiej. Pod koniec życia przetłumaczył i opublikował dwie książki o tematyce religijnej. Pisywał artykuły do „Czasu” i krakowskiego czasopisma „Ogrodnictwo”. Na swoje skromne możliwości był bardzo hojny. Zmarł w Krakowie i pochowany został na cmentarzu Rakawickim.

Opublikował m.in.: *O usposobieniu przedsiębiorcy zakładu przemysłowego a w szczególności rolniczego*, „Roczniki Gospodarstwa Krajowego” 1848, t. 12, s. 109–134 (krypt. S. G.); *Niektóre prawdy z ekonomii politycznej czerpane, tyżące się produkcji, konsumpcji i zamiany ze stanowiska rolniczego*, tamże 1850, t. 16, s. 102–144 (krypt. S. G.); *Niektóre uwagi nad gospodarstwem trzypolowym i przejściem do płodozmiennego wielopolowego*, tamże 1854, t. 25, s. 1–43 (krypt. S. G.); *Wiadomości z Czerskiego o zbiorach, płonach, zasiewach w r. 1854 oraz cena targowa zboża po dzień 5 października w mieście Grójcu*, tamże 1854, t. 25, s. 356–358 (krypt. S. G.); *Pogadanka z włościanami o gospodarstwie przez...*, Kr. 1884, s. 41, oraz: *Z Grenady Ludwik ks.: Żywot Chrystusa Pana, tłum. St. Górskiego*, Kr. 1890, s. 248 i *Gayard ks.: Ojciec Nasz, czyli wytłumaczenie modlitwy pańskiej, streszczone dla pożytku wiernych przez St. Górskiego z dodaniem ustępów z odpowiednich kazań św. Franciszka Salezego*, Kr. 1896, s. 113.

W małżeństwie z Heleną z Meżyńskich (1834–1887) miał pięciu synów: 1) Piotra (1857–1906); 2) ⇒ Franciszka (1858–1904); 3) ⇒ Antoniego (1862–1928) oraz 4) i 5) dwóch synów zmarłych w niemowlęctwie o nieznanym imionach, a także 6) córkę Helenę Annę (1875–1878).

Dok.: R. Czepulis, *Myśl społeczna Tow. Rolniczego (1842–1861)*, Wr. 1964; A. A. Kosiński, *Przewodnik heraldyczny*, Kr. 1877; „Kurier Warszawski” 1851, nr 155; P. Górka, *Wspomnienia*, mps w posiadaniu rodziny; M. Górka z Łubieńskich: *Dziennik*, rps w BN w Warszawie. Materiały i informacje rodzinne.

Stanisław Konarski

GÓRSKI KONSTANTY h. Boża Wola, krypt.: „K. A. Zadora”, „F” (8.05.1827–1.03.1901), współwł. maj. Wola Pękoszewska w pow. skierniewickim, wł. maj. Tułowice w pow. sochaczewskim i dóbr Motkowice w pow. jędrzejowskim oraz Kije i Kliszów w pow. pińczowskim, prawnik. Syn Franciszka, gen. wojska polskiego (1783–1838) i Teodozji z Krempskich (1793–1875). Ur. w Woli Pękoszewskiej.

Rodzeństwo: 1) Józef (1816–1837); 2) ⇒ Ludwik (1818–1908); 3) → Stanisław (1820–1900); 4) Jan (1827–1898); 5) Zofia Marcelina (zm. 1857).

K. G. uczył się w gimn. gubernialnym w Warszawie, gdzie w 1847 zdał maturę, otrzymując złoty medal. Następnie wraz ze swym bratem Janem został wolnym słuchaczem na Wydz. Prawa i Administracji uniwersytetu w Berlinie. Nawiązał tam przyjazne stosunki z Janem Koźmianem i wszedł w skład grupy młodzieży polskiej skupionej wokół niego. Po dwóch latach studiów wrócił do kraju i odbył praktykę w Prokuraturii Królestwa Polskiego pod kierunkiem znawcy prawa polskiego radcy Przeszkodzińskiego. Pracował także kilka miesięcy w Wydz. Hipotecznym Ziemijskim i w Sądzie Policji III Wydz. Warszawskiego. W 1851 wyjechał do Francji, gdzie na wydz. prawnym Sorbony studiował przede wszystkim prawo administracyjne pod kierunkiem prof. Vautrina. W czasie pobytu w Paryżu K. G. nawiązał szerokie kontakty zarówno w kręgach emigracji polskiej, jak intelektualistów francuskich. Zbliżył się do ludzi otaczających ks. Adama Czartoryskiego i w Hotelu Lambert był częstym gościem. Zaprzyjaźnił się zwłaszcza ze Stanisławem Tarnowskim, Walerianem Kalinką i Julianem Klaczką. Równocześnie nawiązał bliskie stosunki z grupą liberalizujących katolików francuskich, m.in. ze zna-

komitym publicystą i politykiem Karolem Montalembertem, jezuitą Ksawerym Ravigonem, historykiem Antonim Ozanamem, filozofem Antonim Gratnym i proboszczem paryskim Augustynem Cochinem. W tym okresie K. G. rozpoczął działalność publicystyczną, drukując anonimowo artykuły w polskich czasopismach emigracyjnych i przysyłając korespondencje do „Przeglądu Poznańskiego”. Przyłożył także rękę do założenia „Wiadomości Polskich”, które wychodziły w Paryżu od 1854.

Do kraju powrócił ok. 1854 (wg innych wersji w 1852) i prowadził wraz z bratem Janem gospodarkę rolną w Woli Pękoszewskiej. Był równocześnie członkiem Rady Opiekuńczej Zakładów Dobroczynnych pow. rawskiego, a także przewodniczącym w Rawskiej Kasie Oszczędności. Wyjeżdżał kilkakrotnie na krótkie pobyty do Niemiec, Anglii i Belgii, gdzie pogłębiał wiedzę w zakresie administracji publicznej. W 1855 zrzekł się swego udziału w Woli Pękoszewskiej i objął w posiadanie maj. Tułowice w pow. sochaczewskim obejmujący ogółem 1335 ha (w tym grunty orne i ogrody liczyły 891 ha, łąki 167 ha, pastwiska 66 ha, lasu było 186 ha, nieużytków 25 ha). Budynków gospodarczych murowanych było 8, drewnianych 23.

K. G. wszedł do ziemiańskiego konsorcjum, które założyło w Warszawie w 1856 dziennik „Kronika Wiadomości Krajowych i Zagranicznych”, i współpracował z redakcją tego pisma przez kilka lat.

Po zawiązaniu się w 1858 Warszawskiego Tow. Rolniczego K. G. został powołany na członka Komitetu tego Tow., mając powierzone sobie sprawy referatu włościańskiego. Od lutego 1859 spisywał protokoły z walnych zebrań Tow. Na posiedzeniu w lutym 1860 był jednym z referentów w dyskusji nad sprawą włościańską, a w lecie tegoż roku na zebraniu plenarnym wygłosił sprawozdanie z wystawy zwierząt gospodarskich, która odbyła się w Warszawie w czerwcu 1860.

Od lutego 1861 do wiosny 1863 był K. G. stałym tajnym korespondentem donoszącym ks. Adamowi Czartoryskiemu o wydarzeniach, jakie miały miejsce w kraju. Korespondencje swe wysyłał przez okazje, gdy ktoś zaufany wyjeżdżał z kraju do Paryża. Korespondencje te podpisywane były przez K. G. krypt. „F”, uzgodnionym z Hotelem Lambert. K. G. dostał z Paryża polecenie przeprowadzenia sondażu wśród ziemiaństwa. Dotyczyło to m.in. wyjaśnienia stosunku właścicieli ziemskich w Królestwie Polskim do sprawy rezygnacji z dawnych ziem polskich na wschodzie. W swych korespondencjach K. G. zalecał poparcie margrabiego Aleksandra Wielopolskiego jako obrońcy interesów ziemiaństwa w kwestii agrarnej. Korespondencje i raporty K. G. stanowią cenne źródło do dziejów Królestwa Polskiego przed wybuchem i w pierwszych tygodniach powstania styczniowego 1863.

W dn. 25.07.1862 K. G. przyjął od Wielopolskiego stanowisko referendarza w Wydz. Administracyjno-Skarbowym Rady Stanu Królestwa Polskiego. Zrezygnował z tej funkcji w marcu 1863. Rezygnacja ta spowodowana była wybuchem powstania styczniowego, którego K. G. był zdecydowanym przeciwnikiem.

W 1864 roku K. G. podjął starania o objęcie katedry na Wydz. Prawa i Administracji Warszawskiej Szkoły Głównej. Oprócz podania złożył obszerny program swych wykładów. Mianowany przez Komisję Rządową WRiOP z dn. 1.07.1864 wykładowcą prawa administracyjnego, „czyniąc zawód Uczelni nie objął powierzonych sobie obowiązków”. Przesłał pismo datowane 13.08.1865, w którym zrzekł się powierzonego mu stanowiska, motywując to „koniecznością zajęcia się własnymi sprawami rodzinnymi i majątkowymi”. Prawdopodobnie główną przyczyną rezygnacji był ślub K. G. w początku 1865 w Wiesbaden z Julią ks. Golicyn.

W roku 1866 K. G. nabył od Kazimierza hr. Lanckorońskiego dobra motkowickie (swój poprzedni maj. Tułowice sprzedał na krótko przed wybuchem powstania styczniowego) i wraz z żoną osiadł w pięknym modrzewiowym dworze otoczonym starym parkiem. Dobra to obejmowały 1305 ha: fol. Motkowice 786 ha (w tym ziemi ornej 206 ha i 545 ha lasu), fol. Antoniów 52 ha (w tym 25 ha ziemi ornej), fol. Korálówka 87 ha (w tym 78 ha ziemi ornej), fol. Borszowice 247 ha (w tym 109 ha ziemi ornej), fol. Siekiera 133 ha (w tym ziemi ornej 86 ha). Gospodarczych budynków murowanych miały dobra motkowickie łącznie 23, a drewnianych 31. Była też gorzelnia, destylarnia, cegielnia, tartak, 3 młyny wodne, a także eksploatowane pokłady torfu. W l. 1866–1874 do dóbr Motkowice należały także maj. Kije i Kliszów leżące już w granicach pow. pińczowskiego. Maria z hr. Łubieńskich Górską napisała w swym dzienniku, że K. G. nie był dobrym gospodarzem i że „bardzo źle mu szło w Motkowicach”. Po kilku latach gospodarowania na roli K. G. przyjął propozycję Leopolda bar. Kronenberga i w 1872 przeniósł się do Warszawy. Dobra ziemskie rozdzielił między synów, a sam objął kierownictwo Warszawskiego Tow. Ubezpieczeń od Ognia. Przed objęciem stanowiska odbył półroczną podróż do krajów Europy Zachodniej dla zapoznania się z organizacją analogicznych instytucji i systemami ubezpieczeń. Kierował Tow. aż do śmierci przez blisko 30 lat, ugruntowując jego pozycję i znaczenie w gospodarczym życiu Królestwa. Dbając przede wszystkim o sprawy rolnicze, utworzył związek ubezpieczeń rolnych, który miał przedstawicielstwa w poszczególnych powiatach; rozszerzył też działania reasekuracyjne.

K. G. był bardzo wrażliwy na wszelką ludzką niedolę. Dzięki temu rysowi charakteru kierowane przez niego Tow. cechowała nieznaną w stosunkach finansowych tolerancja, zarówno przy regulowaniu strat pogorzelowych, jak nawet w odzyskiwaniu należności. K. G. wyczerpywał zazwyczaj wszelkie pojednawcze środki, unikając sporów sądowych i nie dopuszczając do wywłaszczania dłużników. Mimo tych liberalnych metod finanse Tow. stały dobrze. K. G. był szefem wymagającym, ale sprawiedliwym i wyrozumiałym. Dla pracowników Tow. załatwił szereg udogodnień, m.in. bardzo korzystną kasę emerytalną. Na 25-lecie kierowania pracą Tow. K. G. otrzymał złoty medal, wybity na jego cześć z napisem: „Rozumem prowadził — serca zdobył sercem”.

K. G. był równocześnie w l. 1876–1887 członkiem redakcji „Niwy”. Współpracował też z „Biblioteką Warszawską”. Jemu zawdzięcza istnienie dziennik „Słowo” założony w 1881; był jego współinicjatorem i współpracował przez wiele lat z jego redakcją. W piśmie tym pod pseud. „K. A. Zadora” opublikował dwie poważne prace z dziedziny polityki międzynarodowej. W drukowanej w 1887 rozprawie *Europa krzyżacka* przewidział trafnie powstanie sojuszu francusko-rosyjskiego jako przeciwwagi dla hegemonii Prus Bismarckowskich. Większość prac publicystycznych K. G. została wydrukowana anonimowo.

Współpracował z warszawską finansjerą. Był w l. 1877–1900 członkiem Rady (w l. 1896–1900 wiceprezesem) Banku Handlowego w Warszawie, a w 1889 (i chyba w l. następnych) wiceprezesem Rady Zarządzającej Tow. Drogi Żelaznej Warszawsko-Wiedeńskiej i Warszawsko-Bydgoskiej. Przyczynił się do założenia krajowych tow. ubezpieczeń na życie („Przeorność”) i od skutków gradobicia („Ceres”); był m.in. współautorem statutow tych towarzystw.

Również w dziedzinie społeczno-dobroczynnej miał K. G. poważne zasługi. Wielokrotnie, za pośrednictwem swej żony, występował z interwencjami do władz rosyjskich o uwolnienie z więzienia Polaków zatrzymanych przez policję za działalność polityczną. K. G. popierał finansowo Warszawski Szpital dla Dzieci, a w 1898 zapisał na rzecz Kasy im. Mianowskiego 2/3 domu w Warszawie o wartości ok. 10.000 rubli. W l. 1881–1901 wspierał też Warszawskie Tow. Dobroczynności.

Zmarł w Warszawie i pochowany został na cmentarzu Powązkowskim. Jego pogrzeb przerodził się w manifestację.

Dn. 2.02.1865 poślubił Julię ks. Golicyn (1840–1914). Dzieci: 1) Jan (zm. w dzieciństwie); 2) ⇒ Paweł Stanisław Sergiusz Sebastian (1870–1921); 3) ⇒ Stanisław (1877–1932); 4) Maria (1865–1951) zam. za Kazimierzem Sobańskim; 5) Katarzyna (zm. w dzieciństwie); 6) Zofia (1869–1896); 7) Julia (1877–1903) zam. za Michałem Karskim.

Dok.: PSB, t. VIII; S. Borkiewicz, Z. Linowski, *Monografia historyczna i gospodarcza pow. jędrzejowskiego*, Kielce 1937; S. Borowski, *Szkoła Główna Warszawska 1862–1869. Wydział Prawa i Administracji*, W. 1937; J. Jeziorański, K. G., „Słowo” 1901, nr 62; S. Kieniewicz, *Między ugodą a rewolucją*, W. 1962; *Warszawskie Towarzystwo Ubezpieczeń. Księga Pamiątkowa. 1870–1920*, W. 1921; H. Wereszycki, *Hotel Lambert i Obóz Biały przed Powstaniem Styczniowym*, „Przegląd Historyczny” 1959, nr 3; W. Czartoryski, *Pamiętnik 1860–1864*, W. 1960; „Kurier Warszawski” 1901, nr 61 dodatek; por. Informacje i materiały rodzinne.

Stanisław Konarski

GÓRSKA TERESA MARIA ANTONINA z PLATER-ZYBERKÓW (15.10.1898–9.02.1990). Córka hr. Ludwika Wiktora Plater-Zyberka h. własnego (1853–1939) z Kurtowian w pow. szawelskim i Teresy Zamoyskiej h. Jelita (1858–1912) z Podzamcza. Ur. w Kurtowianach; współgospodarowała z mężem w jego maj. Kamienica w pow. tucholskim.

Dzieciństwo spędziła w Kurtowianach. W wieku 13 lat straciła matkę i odtąd wychowywała ją starsza o 12 lat siostra Elżbieta. W 1915 wraz z rodziną znalazła się w Petersburgu, gdyż tam ewakuowano Bank Ziemski z Wilna, w którym jej ojciec był jednym z dyrektorów. Początkowo uczyła się w domu, a w Petersburgu uczęszczała do prywatnej polskiej szkoły żeńskiej, której nie ukończyła. Wraz z rodziną przeżyła w Petersburgu rewolucję 1917 i straszliwy głód panujący w tym mieście. Po przyjeździe w listopadzie 1918 do Polski uczyła się w szkole gospodarczej w Chyliczkach k. Warszawy, a następnie przez kilka miesięcy w l. 1919–1920 była sanitariuszką w wojskowym pociągu sanitarnym. W maju 1925 uzyskała dyplom ukończenia dwuletniej Szkoły Pielęgniarskiej Amerykańskiego Czerwonego Krzyża w Warszawie. Pracowała w przychodni przeciwgruźliczej przy ul. Miodowej w Warszawie, a później do 1928 utrzymywała się z dyżurów pielęgniarskich w domach prywatnych.

W 1928 wyszła za mąż za ⇒ Jana Tadeusza Górskiego (1899–1939) h. Boża Wola, syna Konstantego i Antoniny z Chłapowskich. Ślub odbył się 22.05.1928 w Kazimierzu Biskupim, gdyż przyjęcie ślubne (z powodu odcięcia Kurtowian granicą) urządziła jej stryjeczna siostra Wanda z Plater-Zyberków Stanisławowa Mańkowska. Po ślubie T. G. zamieszkała z mężem w majątku Kamienica w pow. tucholskim. Oprócz gospodarstwa domowego z czasem przejęła w całości nadzór nad hodowlą koni. Jej ulubionym sportem była jazda konna. W okresie wakacji odbywała rajdy konne, odwiedzając zaprzyjaźnione dwory wielkopolskie.

Gdy 24.08.1939 jej mąż został zmobilizowany, przejęła na siebie obowiązki związane z nakazaną przez władze ewakuacją inwentarzy zarodowych (konie i krowy) z Kamienicy do Polski centralnej. Wywiozła więc dzieci do Woli Pękoszewskiej, do Andrzejów Górskich, gdzie została jej pod opieką nauczycielki, sama zaś powróciła do Kamienicy i w przeddzień wojny wyruszyła konno na czele karawany liczącej kilkadziesiąt krow, 24 klacze żrebaki, i ogiera. Po wybuchu wojny, aby jak najprędzej połączyć się z dziećmi, podzieliła tę karawanę i, zostawiwszy krowy i żrebaki pod opieką oborowego Kuli-gowskiego, sama ruszyła szybciej tylko z ogierem i kilkoma klaczami. Nie zastawszy swych dzieci w Woli Pękoszewskiej, ruszyła ich śladem; jednakże do spotkania nie

doszło, gdyż Górkim z Woli nie udało się przekroczyć Wisły, a T. G. przepłynęła się przez nią k. Góry Kalwarii i dotarła w rejon Kowla i Kamienia Koszyrskiego. Na wiadomość o wkroczeniu wojsk sowieckich natychmiast zawróciła na zachód i wraz z napotkanym Państwowym Stadem Ogierów ze Starogardu i jego dyr. Zdzisławem Koziel–Poklewskim wróciła na Pomorze do Starogardu; tam konie jej razem z ogierami zostały zarekwirowane przez władze niemieckie. Nie wróciła już do Kamienicy, gdzie groziłoby jej niechybnie aresztowanie, lecz wraz z rodziną dyr. Poklewskiego (po jego aresztowaniu i śmierci) przyjechała w listopadzie 1939 do Warszawy i wtedy dopiero mogła się połączyć z dziećmi w Woli Pękoszewskiej.

Wiadomość o śmierci męża otrzymała w końcu 1941; była obecna przy ekshumacji.

W czasie okupacji niemieckiej mieszkała wraz z dziećmi w Woli Pękoszewskiej, w Warszawie, w Zawadach (fol. k. Woli Pękoszewskiej) oraz na przełomie l. 1944/1945 w niedalekiej od Woli wsi Jeruzal. Własnym koniem i wozem przejechała w 1945 w okolicy Poznania, osiadła w Puszczykowie Starym i próbowała zarabiać na życie przy pomocy tego konia (przewozy różnych towarów). W l. 1946–1951 mieszkała w Bydgoszczy, a od 1951 w Poznaniu.

W jesieni 1939, natychmiast po zakończeniu swej podróży, napisała z dużym zacięciem literackim wspomnienia ze swej wyprawy pt. „Rajd Wojenny” (mps został złożony w bibliotece Ossolineum we Wrocławiu). W posiadaniu dzieci są ponadto jej wspomnienia z lat dziecińczych („Kurtowiany”), młodości („Moje karnawały”), z wczesnych lat kamienieckich („Dzieciństwo moich dzieci” — nie ukończone); zachował się również zbiór napisanych przez nią okolicznościowych wierszyków.

Z powodu niedostatecznego ukrwienia ośrodków słuchowych w mózgu miała trudności w rozumieniu dochodzących do niej dźwięków; pierwsze objawy choroby pojawiły się już przed wojną, z czasem się nasiliły. Ponieważ z natury była towarzyska, bardzo komplikowało jej to kontakty z otoczeniem, a także uniemożliwiło kontakt z muzyką (za młodo lubiła grać na fortepianie). Zmarła w Poznaniu; została pochowana tamże na cmentarzu Junikowskim w grobowcu rodziny Karnkowskich.

Dzieci: 1) Krystyna (ur. 3.04.1929 w Poznaniu), historyk (doktorat 1960); w l. 1949–1968 pracowała w Archiwum Państwowym w Poznaniu, specjalizując się w opracowywaniu zbiorów prywatnych i zbiorów kartograficznych, od 1968 pracownik Instytutu Historii PAN i współautor *Słownika historyczno–geograficznego Wielkopolski w średniowieczu* (8 zeszytów do 1994). W 1958 wyszła za mąż za Janusza Gołaskiego, geodetę, obecnie prof. w AR w Poznaniu i prezesa poznańskiego Klubu Inteligencji Katolickiej. Ich dzieci: a) Jan (ur. 1960), mgr inż. telekomunikacji, informatyk w Wielkopolskim Banku Kredytowym, oż. z Marią Pachciarek (mgr pedagogiki); mają syna Pawła (ur. 1993); b) Stanisław (ur. 1962), przez kilka lat właściciel drobnej firmy prywatnej wytwarzającej galanterię skórzaną, obecnie rencista; c) Wojciech (ur. 1964), w l. 1983–1986 student polonistyki, od 1986 dominikanin, wyświęcony na księdza w 1993; d) Tomasz (ur. 1968), technik telekomunikacji, uczy się śpiewu (bas, kontratenor); 2) Jerzy (ur. 4.03.1933 w Poznaniu), elektronik, pracownik techniczny PP i działacz Klubu Krótkofalowców. W 1964 oż. z Anną Karnkowską h. Junosza. Ich dzieci: a) Maria (ur. 1965), mgr geografii, st. asystent na Wydz. Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM; b) Stanisław (ur. 1968), abs. AWF w Poznaniu, wł. prywatnej firmy marketingowej, oż. z Joanną Skorupską, studentką psychologii; mają syna Amadeusza (ur. 1993); c) Agnieszka (ur. 1973), po maturze (ur. 1991) uczy się języków, równocześnie pracując (Paryż, Londyn); d) Andrzej (ur. 1975), maturzysta (1994).

Krystyna Górka–Gołaska, Stanisław Konarski

GÓRSKI ANDRZEJ JAN h. Boża Wola (12.04.1911–28.08.1977), współwł. maj. Wola Pękoszewska w pow. skierniewickim, rolnik. Syn ⇒ Antoniego (1869–1938) i ⇒ Anny z hr. Szembeków h. własnego (1880–1966). Ur. w Woli Pękoszewskiej, ochrzczony w Jeruzalu w pow. skierniewickim.

Rodzeństwo: 1) Maria Pia (1908–1946); 2) Zygmunt (1909–1976); 3) Jerzy (1915–1978).

A. G. ukończył Wyższe Kursy Ziemiańskie → Turnaua we Lwowie; ok. 1931 uzyskał tytuł inż. rolnictwa. Po studiach gospodarował wraz z bratem Zygmuntem w Woli Pękoszewskiej i przyległych fol.: Zawady, Nowiny i Pękoszew. Maj. przejął zadłużony, ale w ciągu kilku lat doprowadził wraz z bratem gospodarkę do porządku. Posiadał ponadto place na Grochowie oraz pałac przy ul. Foksal w Warszawie.

Mimo iż część dworu w Woli Pękoszewskiej w czasie II wojny światowej zajęła żandarmeria niemiecka, gościli w Woli tak członkowie rodziny (m.in. Pia Górską i Teresą Górską z dziećmi), jak i ludzie potrzebujący schronienia. A. G. był w kontakcie z okolicznymi oddziałami AK, przechowywał radiostację i broń, a także dostarczał im żywność, lekarstwa i środki opatrunkowe. Za tę pomoc został po wkroczeniu armii radzieckiej aresztowany i groziło mu rozstrzelanie. Został jednak uwolniony. Wysiedlony z maj., zamieszkał w 1945 wraz z rodziną w Skierniewicach, a w roku następnym przeniósł się do Milanówka, gdzie przebywał do 1956, prowadząc sklep, a następnie utrzymując się z dorywczych prac chałupniczych (malowanie na tkaninach, pończosznictwo). W 1956 przeniósł się do Krakowa, gdzie pracował jako inspektor rolny w Krakowskiej Centrali Nasiennej. Interesował się po amatorsku historią. Zmarł w Krakowie.

W małżeństwie (ślub 10.09.1938) z Różą z hr. Belina-Brzozowskich (1911–1977) miał troje dzieci: 1) Gabrielę (ur. 2.07.1938), prawniczkę i literatkę; 2) Marię Teresę (ur. 18.03.1944), nauczycielkę i 3) Huberta Marię Włodzimierza (ur. 24.08.1945).

Dok.: Materiały rodzinne.

Stanisław Konarski

GÓRSKI LUDWIK h. Boża Wola (2.03.1897–9.01.1988), współwł. maj. Jemieliste w pow. łomżyńskim i Stropieszyn w pow. kaliskim. Syn Włodzimierza i Heleny z Budnych. Ur. w rodzinnym maj. Jemieliste. Pochodził z linii zakroczymsko-łomżyńskiej rodu Górskich.

Ojciec odumarł go młodo, gdy chłopiec miał zaledwie 13 lat. Wychowywała go matka razem z dwoma starszymi braćmi. W czasie I wojny światowej poszedł na ochotnika do I Korpusu gen. Józefa Dowbora-Muśnickiego i służył w 3 P. Uł. Śląskich. Uczestniczył w wielu walkach na terenie Rosji i Polski. Za odwagę i męstwo wykazane w działaniach wojennych otrzymał Krzyż Walecznych, Odznakę I Korpusu Polskiego w Rosji oraz Odznakę Honorową „Orleń” za obronę Lwowa. W 1919 przebył niewolę ukraińską, z której udało mu się uciec.

Po wojnie studiował na Wydz. Rolniczym SGGW i gospodarował razem z matką w swej części maj. rodzinnego Jemieliste. W dn. 24.10.1925 zawarł związek małżeński z Heleną Świecką (1901–1989) h. Pobóg, (→ Helena Górską), z którą miał dwie córki i syna. W okresie międzywojennym mieszkał i gospodarował w maj. żony. Był to Stropieszyn w pow. kaliskim (dawna własność rodziny Celińskich). Maj. ten (318 ha ziemi ornej oraz duże lasy) był bardzo ładnie położony. Posiadał piękny, duży park z rzadkimi gatunkami drzew i krzewów, stawy rybne, liczne zagajniki i stary las sosnowy. L. G. był zapalonym myśliwym i dobrym strzelcem. Urządzane przez niego polowania dla okolicznych ziemian cieszyły się powodzeniem, gdyż zwierzyny drobnej i płowej było dużo i była specjalnie chroniona przed kłusownictwem. L. G. prowadził gorzelnię, gospodar-

stwo rybne, a w l. trzydziestych również hodowlę bażantów, w specjalnie do tego celu wybudowanych wolierach. Eksport za granicę bażantów oraz specjalnie odławianych kuropatw i zajęcy dawał w kryzysowych czasach największe dochody.

Podczas II wojny światowej i po kampanii wrześniowej, L. G. administrował w czasie okupacji niemieckiej maj. Budnych (Jasków, Bychawa) w Lubelskiem, a w 1941 przeniósł się do Jemielistego, gdzie byli już jego żona, teść Feliks Świecki (w okresie międzywojennym administrował Jemielistem) i trójka dzieci. Jemieliste leżało na samym skraju GG i nie zostało zabrane przez Niemców. Rodzina Górskich mieszkała tam do czerwca 1944. Był to ciężki okres z powodu ciągłych, nieoczekiwanych „wizyt” Niemców i strachu przed aresztowaniem, bo L. G. należał do AK i przechowywał broń. Był przez krótki okres więziony i trzymany na Pawiaku, ale z powodu nie udowodnienia winy oraz starań rodziny, został zwolniony. W czasie powstania warszawskiego żona z dwiema córkami (syn zmarł w 1942) znajdowała się w oblężonej stolicy, a L. G. w oddziałach AK w Puszczy Kampinoskiej. Za działalność w AK został odznaczony Krzyżem Armii Krajowej, wydanym w Londynie 30.07.1969 (Nr 5842). W czasie działań wojennych maj. Jemieliste został doszczętnie rozgrabiony i spalony.

Po II wojnie światowej L. G., mający wykształcenie rolnicze, zaczął pracę w maj. państwowych zajmujących się hodowlą nasion zbóż, warzyw i kwiatów ozdobnych. Od 1946 do 1977 (na emeryturę przeszedł, mając 80 lat) gospodarował w kilku ośrodkach hodowlanych, z których ważniejsze to: Dańków, Straszków, Straszkówki, Kaleń, Niwki (woj. Konin) oraz Skibice (woj. Włocławek). W maj. tych były całe łąny warzyw i kwiatów, a za wyhodowanie nowych odmian otrzymywał premie autorskie (za pomidory „Rubin Kujawski”, odmiany astrów „Królowe Śniegu, Nocy, Poranku” i wiele in.). Za zasługi dla polskiej hodowli eksportowej nasion, warzyw i kwiatów, 27.08.1971 został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Ludwik Górski

Po przejściu na emeryturę zamieszkał we Wrocławiu, gdzie przebywała jego rodzina. Zmarł, mając prawie 91 lat. Został pochowany w grobowcu–kaplicy rodu Górskich w Goworowie (woj. łomżyńskie), gdzie od 1858 spoczywają jego przodkowie.

Był patriotą, człowiekiem przez wszystkich bardzo lubianym, uczynnym dla otoczenia, wielkim życiowym optymistą, pasjami lubiącym opowiadać o wydarzeniach z okresu I wojny światowej.

Z kolegami z 3 P. Uł. Śląskich utrzymywał stałe kontakty aż do lat osiemdziesiątych. Co roku spotykali się na zjazdach koleżeńskich w Warszawie. Do późnej starości zachował humor i pogodę ducha, które zjednywały mu przychylność znajomych i miłość bliskich.

Dzieci: 1) Zofia (ur. 17.02.1927 w Warszawie), 24.06.1956 zam. za Zbigniewem Michalskim (lekarz medycyny i weterynarii) we Wrocławiu. Ukończyła Wydz. Medycyny Weterynaryjnej UW. (1946–1951). Obecnie prof. nadzwyczajny Wydz. Medycyny Weterynaryjnej AR we Wrocławiu; 2) Teresa (ur. 18.02.1928 w Stropieszynie), w 1955

Ludwik Górski z córką Zofią i B. Smoleńskim

wysłała za mąż za Andrzeja Kwiatkowskiego we Wrocławiu. Ukończyła Wydz. Rolniczy UWr. ze specjalizacją zootechniczną (1946–1950). Jako inż. mgr zootechnik pracowała do 1990. Obecnie emerytka zamieszkała we Wrocławiu; 3) Włodzimierz (13.02.1930 w Stropieszynie – 2.07.1942 w Jemielistem pow. Łomża), zmarł na gronkowcowe zapalenie wsierdza; pochowany w kaplicy–grobowcu rodziny Górskich w Goworowie (pow. łomżyński).

Zofia Górsko–Michalska

GÓRSKA HELENA ze ŚWIĘCICKICH (29.10.1901–4.03.1989), wł. maj. Stropieszyn w pow. kaliskim. Córka Feliksa Święcickiego h. Pobóg i Jadwigi z Łagunów, wnuczka baronówny Krompoltz z Kurlandii. Ur. w Sokołowie na Podlasiu.

Była jedynaczką, we wczesnym dzieciństwie straciła matkę. Wychowywała ją macocha, Helena z Butkiewiczów, która okazała jej wiele serca i dobroci. Ostatnie lata szkoły elementarnej i gimn. spędziła w zakładzie ss. niepokalanek w Szymanowie pod Warszawą. Tam zdała maturę. W czasie wojny bolszewickiej Sokołów został doszczętnie spalony i rodzice jej nabyli maj. Kosobudy k. Rawy Mazowieckiej.

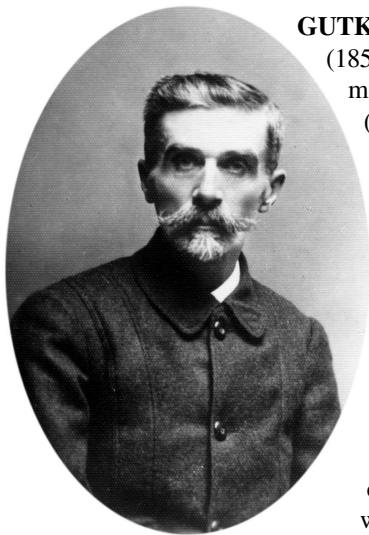
W dn. 24.10.1925 zawarła związek małżeński z → Ludwikiem Górskim (1897–1988) h. Boża Wola i jako wiano otrzymała maj. Stropieszyn w pow. kaliskim, w którym z mężem i trojgiem dzieci mieszkała do wybuchu II wojny światowej. Prowadziła Koło Gospodyń Wiejskich w Kościelcu, gdzie była jej parafia. W czasie wojny, po przebyciu oblężenia Warszawy przez Niemców, zamieszkała w maj. męża Jemieliste pow. łomżyński. W 1942 zmarł syn Włodzimierz. Śmierć tę odczuła szczególnie boleśnie. W czerwcu 1944 zamieszkała w Warszawie z powodu zbliżającego się frontu. Wraz z dwiema córkami przeżyła całe powstanie warszawskie i po jego upadku uciekła z transportu ludno-

ści cywilnej, który prowadził do obozu w Pruszkowie. Przez pewien czas mieszkała u krewnych pod Sochaczewem (córki uczęszczały do liceum ss. niepokalanek w Szymanowie). Pod koniec 1945 zamieszkała tam na stałe we Wrocławiu. Opiekowała się córkami, które kończyły studia wyższe rozpoczęte w 1946. Po zamążpójściu starszej córki Zofii, mieszkała razem z jej rodziną i wychowywała wnuczkę Danutę. Zmarła we Wrocławiu, została pochowana w kaplicy-grobowcu rodu Górskich w Goworowie (pow. łomżyński).

Była osobą odważną i inteligentną, humanistką interesującą się wszystkimi zagadnieniami otaczającego ją świata, łącznie z polityką. Głęboko wierząca i praktykująca, wpoiliła zasady wiary swym córkom i wnuczce. Interesowała się prasą katolicką. Zawsze czytała trudno dostępny w tym okresie „Tygodnik Powszechny”. Była prawną, pracowitą, bardzo kochała swą rodzinę, ale miała też otwarte serce na potrzeby innych ludzi. Pozostawiła po sobie dobrą pamięć.

Dzieci: zob. → Ludwik Górski.

Zofia Górską-Michalską

Kazimierz Marceli Gutkowski

GUTKOWSKI KAZIMIERZ MARCELI h. Rawicz (1858–1916), wł. maj. Sierzeń (pow. błoński), następnie maj. Wielgie (pow. wieluński) syn Szymona Marcelego (1812–1875), wł. maj. Saków i Kiki (pow. turecki), i Krystyny Radolińskiej h. Leszczyc, z kaliskiej linii rodziny Radolińskich. Ur. w maj. Kiki.

Po sprzedaży Sierzenia, ok. 1902, był wł. maj. Wielgie, gdzie zmarł. Jest pochowany w grobie rodzinnym na Powązkach w Warszawie.

Z małżeństwa z Wandą Myszkiewicz, h. Leliwa (1869–1932), córką Ludwika i Anieli Niesiołowskiej h. Korzbok, miał cztery córki i syna: 1) Stefania (1889–1941), żona Tadeusza Pawłowskiego, znanego lekarza w Kaliszu, później w Warszawie; 2) Zofia (1889–1966), była żoną Maksymiliana Szulca z rodziny przemysłowców, wł. tkalni w Tomaszowie Mazowieckim, zmarłego w Oświęcimiu; 3) Helena (1891–1977), lekarz, żona Bronisława Chmielikowskiego, inż., kpt. saperów w 1920; 4) Maria (1897–1990), lekarz, żona Michała Zbigniewa Zaremba-Cieleckiego h. Zaremba, wł. maj. Rożdżały, syna Rocha i Józefy Pstrokońskiej h. Paparona; 5) → Kazimierz (1904–1944).

Kazimierz M. Gutkowski (T. E.)

GUTKOWSKI KAZIMIERZ h. Rawicz (1904–22.02.1944), wł. maj. Wola Krzykowska, a następnie Bieniewo w pow. brzezińskim, syn → Kazimierza Marcelego (1858–1916) i Wandy z Myszkiewiczów. Ur. w maj. Stępów.

Abs. SGH w Warszawie. Na początku l. trzydziestych K. G. rozparcelował Wolę Krzykowską i przejął na własność od swego teścia maj. Bieniewo (358 ha), który następnie na początku okupacji przepisał na swą żonę Zofię. W czasie okupacji niemieckiej działał w Warszawie, gdzie był prezesem spółki „Wspólnota” związanej z ruchem oporu. W lutym 1944 został aresztowany wraz z całym zarządem i radą nadzorczą spółki

i po przyspieszonym procesie przed niemieckim sądem specjalnym, rozstrzelano go na Pawiaku w Warszawie.

Z małżeństwa z Zofią Moszoro (ur. 1907), córką → Mikołaja (1882–1955), abs. SGH, miał jednego syna, Kazimierza Mikołaja (ur. 1929 w Warszawie), inż., abs. PW, dr. nauk technicznych, autora dwóch podręczników akademickich, od 1992 ambasadora RP w Lagos (Nigeria), 1^ov. oż. z Elżbietą Massalską h. Masalski, nie miał dzieci, 2^ov. z Krystyną Biesiadecką h. Prus I z Wroćmirowej, ma syna Szymona Marcina (ur. 1970 w Warszawie), studenta matematyki UW.

Dok.: Zarozyc, *Wykaz*, t. 1, W. 1991.

Kazimierz M. Gutkowski (T. E.)

Kazimierz Gutkowski

HAACK WŁODZIMIERZ HUGO (20.10.1904–3.01.1991), wł. Dębic i Poddębic w pow. włocławskim. Syn Artura i Ireny Bojańczyk. Ur. w Dębicach.

Dziadek W. H., Hugo (1847–1900), wł. Dębic (Dembice), Poddębic i Kruszyna (razem 4275 mórg) pozostawił dwoje dzieci: Artura i Martę (1879–1945), żonę Stanisława hr. Skórzewskiego.

Ojciec W. H. Artur H. (21.09.1881 w Kruszynie – 19.08.1919 w Warszawie) odziedziczył po ojcu majątek. Wraz z żoną, pochodzącą ze znanej włocławskiej rodziny przemysłowców, założył w 1904 szkołę gospodarstwa wiejskiego w Kruszynku specjalnie kupionym na ten cel (pod oficjalną nazwą „Szkoła tkacka dla dziewcząt wiejskich”). W rzeczywistości szkoła miała charakter ogólny z położeniem nacisku na sprawy gospodarki wiejskiej. Artur H. dał szkole budynek (dawny dwór), ogród, ochronkę dla dzieci i ordynaria żywnościowe. Pozostawił dwoje dzieci: Włodzimierza i Marię (1912–1987), żonę Kornela Sulimierskiego z Konecka, która odziedziczyła Kruszyn i Kruszynkę.

Kazimierz Haack

W. H. odbywał edukację domową do 1917, a następnie przebywał 2 lata w gimn. realnym we Włocławku. W l. 1919–1920 był w Korpusie Kadetów we Lwowie, w l. 1923–1925 studiował na Wydz. Rolniczo-Leśnym UAM, gdzie należał do korporacji studenckiej „Korona”. Abs. Institut Supérieur de Commerce w Antwerpi w 1928, gdzie uzyskał dyplom. W 1930 ukończył Szkołę Podchorążych Rez. Kawalerii w Grudziądzu.

Do 1939 był wł. Dębic i Poddębic, których część uległa parcelacji na upełnomorlenie gospodarstw chłopskich. Dwór swymi początkami sięgał XVIII w., słynął z pięknej oranżerii połączonej z zasobną biblioteką.

W sierpniu 1939 W. H. został zmobilizowany do szwadronu kawalerii przy IV Dywizji Piechoty. Walczył pod Jabłonowem, Toruniem, Kutnem i Łowiczem, gdzie był ranny ok. 12.09. i dostał się do niewoli. Przebywał w obozie czasowym w Łęczycy do 20.10., a potem został wywieziony do oflagu Murnau w Bawarii, gdzie był do 23.04.1945. Ponieważ jego maj. został w 1939 przez władze niemieckie skonfiskowany, a po wojnie rozparcelowany, postanowił nie wracać do kraju. Przez kilka miesięcy był w II Korpusie gen. Andersa w Galipoli we Włoszech, a następnie przeniósł się do Paryża, gdzie pracował w UNRRA i UNICEF jako urzędnik. W 1951 wyjechał do Australii, gdzie pracował m.in. jako ogrodnik w Ogrodach Botanicznych w Sydney, uzyskując dyplom ogrodniczy w 1956. Jednocześnie rozpoczął pisanie opowiadań osnutych na wspomnieniach czasów młodości, ze stron rodzinnych, a także o tematyce australijskiej

Dwór w Dębicach

i polinezyjskiej. Powrócił zachęcony propozycjami wydawniczymi do Polski w 1957 i zamieszkał w Warszawie. W 1958 ukazała się jego powieść o Polinezji *Chleb i korale*. Przez dwa lata jeszcze drukował artykuły w „Słowie Powszechnym” i „Kierunkach”, potem kilka książek i kilkanaście opowiadań nie znalazło wydawcy. Był członkiem Związku Autorów i Kompozytorów Scenicznych (ZAIKS). W 1960 rozpoczął pracę jako lektor języków angielskiego i francuskiego w instytucjach państwowych. W 1978 przeszedł na emeryturę. Zmarł w Warszawie.

Żonaty (ślub 31.08.1961 w Warszawie) z Tatianą Łopuchin (ur. 18.10.1920 w Rzymie), córką rosyjskiego dyplomaty Jerzego i Marii z Dawydowych, wnuczką Jana, wł. donacji Chrózcin w gub. kaliskiej. Potomstwa nie pozostawił. Był ostatnim przedstawicielem kujawskiej gałęzi swojej rodziny.

Dok.: Żychliński, *Kronika żałobna; Zbiory polskie*, t. II, 92; T. Wieczorek, *Zarys dziejów szkolnictwa rolniczego w Polsce do 1939 r.*, W. 1968; *Kawaleria polska*; Radomski, 54. Informacje Włodzimierza Haacka.

Tatiana Haackowa (T. E.)

HACZYŃSKA MARIA z BIELIŃSKICH (18.01.1898–17.11.1983), wł. maj. Turka w pow. lubelskim. Córka → Adama Henryka Bielińskiego h. Szeliga (1862–1928) i Zofii z Zarańskich (24.01.1874–10.03.1955). Ur. w Turce.

Siostra Zofii generalowej Piaseckiej i Aleksandra, legionisty.

Skończyła gimn. im. Czarnieckiego w Lublinie i kursy pedagogiczne oraz ogrodniczo–pszczelarskie w Warszawie. W l. 1917–1921 była kierowniczką szkoły powszechnej w Turce, a w l. 1923–1925 pomagała ojcu w gospodarstwie i prowadziła ogród. Po śmierci ojca w wyniku działań została właścicielką Turki (120 ha).

M. H. dn. 3.03.1941 została aresztowana przez gestapo i uwięziona w Lublinie „pod zegarem” przy ul. Uniwersyteckiej, a po przesłuchaniach przewieziona na Zamek Lubelski. Zarzucano jej członkostwo w AK, przechowywanie i ukrywanie broni i amunicji cofających się oddziałów polskich oraz agitowanie ludności wiejskiej przeciw wywożeniu na roboty do Niemiec. W czasie rewizji znaleziono „lewe” dowody osobiste (kenn-karty) członków AK, którzy ukrywali się w Turce. Po 7 miesiącach zwolniono ją, ale do Turki wrócić nie mogła. Pracowała jako ogrodniczka początkowo w Wostrzenicach k. Białej Podlaskiej, później w Sobianowicach (pow. lubelski) w maj. Kazimierza Rójowskiego, swego krewnego i sąsiada. Po wprowadzeniu reformy rolnej przez PRL zamieszkała w Lublinie, gdzie pracowała zarobkowo.

W 1925 wyszła za mąż za Wacława Haczyńskiego (1894–1940), legionistę. Ukończył szkołę oficerską. Rtm. 7 P. Uł. Lubelskich, zwolniony ze służby na własne żądanie w 1924. Gospodarował z żoną w Turce i w osadzie instruktorskiej. Był wójtem gm. Wólka w l. 1935–1938 i posłem z 33. okręgu w Lublinie. Zmobilizowany w 1939, zginął w Katyniu.

Odnaczenia M. H.: Krzyż *Virtuti Militari* V kl., Krzyż Walecznych (czterokrotnie), Order Odrodzenia Polski.

Zmarła w Warszawie u wnuczki Anny Koszowy z domu Haczyńskiej, u której mieszkała. Pochowana w Lublinie w grobach rodzinnych.

Dzieci: 1) Anna (ur. 1928) zam. za Zygmuntem Bekieszą (1921–1976), ich córki: a) Joanna (ur. 1948); b) Dorota (ur. 1957); 2) Jan (ur. 1926) żołnierz AK oż. z Anną Chomka, ich córki: a) Anna (ur. 1949) za Waldemarem Koszowy, b) Zofia (ur. 1955).

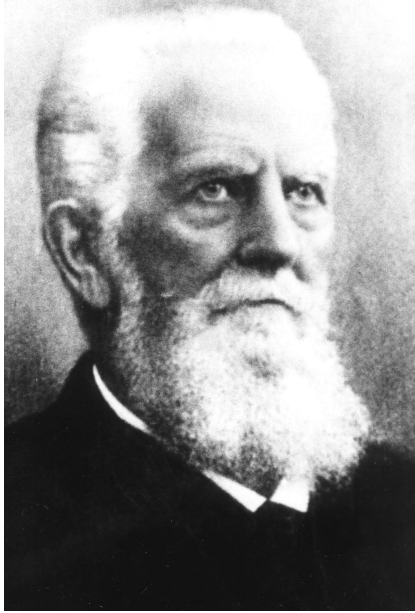
Dok.: *Spis ziemian, woj. lubelskie*, W. 1990; *Kto był kim w II RP*.

Maria Krystyna Dębska (S. C.)

JANKOWSKI FELICJAN h. Jastrzębiec (1839–1916), wł. maj. Ruda Maleniecka w pow. końskim, przemysłowiec. Syn Adama i Marty Kleinerówny. Ur. w Pleszewie.

Według przekazu rodzinnego dziad Felicjana Michał pochodził z Podlasia, brał udział w wojnach napoleońskich, a następnie emigrował. Po powrocie osiadł w Kaliszu, tam ożenił się z M. Krzyżanowską. Syn ich Adam ukończył gimn. w Kaliszu. Ożenił się z córką pastora z Pleszewa, M. Kleinerówną. Przez pewien czas pełnił funkcję starosty w Pleszewie, ale jako Polak został zdegradowany do stanowiska niższego urzędnika miejskiego.

F. J. był jednym z sześciu synów Adama. Do szkoły podstawowej uczęszczał w Pleszewie, do gimn. w Ostrowiu. Po dojściu do kl. VI zdecydował się zostać agronomem, marzeniem jego było posiadanie własnego gospodarstwa. Z powodu ciężkiej sytuacji finansowej ojciec nie oddał 15-letniego Felicjana na praktykę do maj. rolnego, ale do destylatorni w Pleszewie, należącej do Niemca Neufelda. Po dwu latach F. J. stał się wykwalifikowanym destylatorem z wysoką pensją. W 1858 właściciel zlikwidował destylatornię. F. J. utracił pracę i został powołany na 3 lata do wojska pruskiego. Po powrocie do domu przeniósł się do Królestwa Polskiego. Pracę dostał w destylatorni K. Sznajdera w Warszawie. W 1863 w związku z wojną prusko–duńską ponownie powołano go do wojska. Po zakończeniu wojny wrócił do Warszawy. Dzięki pomocy brata matki został udziałowcem destylatorni Sznajdera, na której modernizację przekazał

Felician Jankowski

Karolina Jankowska z domu Joly de Fleury

otrzymane 15 tys. złp. Przedsiębiorstwo zwiększyło siedmiokrotnie dochody, a F. J. stał się zamożnym człowiekiem. W czasie podróży do krajów zachodnich poznał młodą Szwajcarce, córkę Francuza Karolinę Joly de Fleury, i poślubił ją w 1872. W 1874 wycofał swój wkład z destylatorni Sznajdera i założył własną fabrykę wódek. Zakupił plac przy ul. Marszałkowskiej 130, wybudował dom i fabrykę. Pomocą służyli mu bracia. Dn. 1.10.1874 destylatornia rozpoczęła pracę. Do 1880 spłacił prawie w całości zaciągnięte długi i zakupił maj. Pawłowice (1260 ha) przy trasie Warszawa–Dęblin. W posiadłość tę włożył dużo pracy i pieniędzy, przeprowadził meliorację, postawił budynki i zakupił inwentarz.

W końcu I. osiemdziesiątych musiał sprzedać Pawłowice z wielką stratą, gdyż tereny te miały być zajęte pod wojskowe obiekty rosyjskie. Mimo to nie wycofał się z interesów, inwestował w różne przedsiębiorstwa, jak cukrownie, papiernie, cegielnie. Dzięki temu zgromadził wkrótce znaczny majątek i w 1904 zakupił za blisko 2 mln rubli dobra Ruda Maleniecka wraz z maj. Lipą i Miedzieżą. Dobra te obejmowały 8400 ha. Ruda Maleniecka, znana z bogactw rudy żelaznej i glinki ogniotrwałej, w końcu XIX w. straciła swoją atrakcyjność. Przemysł żelazny w Zagłębiu Staropolskim przestał być opłacalny. F. J. zajął się leśnictwem. Pierwszą inwestycją była budowa tartaku, który postawiony przez firmę wrocławską Hofmana, okazał się o tyle lepszy od jedynego istniejącego w okolicy, że ten dawniejszy uległ likwidacji i został przeniesiony do innego miasta. Oprócz gospodarki leśnej maj. posiadał gospodarstwo rolne, stawy rybne oraz młyn. F. J. zorganizował sprawnie działającą administrację, a maj. prowadzony był według nowoczesnych metod. Zajął się także podniesieniem oświaty w okolicy, przyczynił się do budowy kościoła w Miedzieży. Przy jego wydatnej pomocy utworzono w 1909 dwuletnią szkołę dla dzieci wiejskich. Oficjalnie było to przedszkole, tzw. ochronka, gdyż po 1907 nie wolno było zakładać tu polskich szkół. W okresie międzywojennym przedszkole to działało jako normalna szkoła elementarna. F. J. przywiązywał dużą wagę do spraw

oświatowych. Świadczy o tym fakt, że po utworzeniu w 1910 Kursów Przemysłowo–Rolniczych przy Muzeum Przemysłu i Rolnictwa F. J. ofiarował tej instytucji kilka hektarów łąk i stawów rybnych. Udzielił też pomocy finansowej na budowę mieszkań i pracowni. W ten sposób powstała na terenie Rudy Malenieckiej Stacja Doświadczalna Wydz. Ichtiologii SGGW.

Wybuch I wojny światowej zastał F. J. w Warszawie. Do Rudy Malenieckiej nie wrócił. Front niemiecko–rosyjski przebiegał przez tamte tereny. F. J. zmarł w Warszawie po krótkiej chorobie.

Dzieci: 1) Edward (1873–1955) przemysłowiec, żona Wanda z Kotkowskich; 2) Władysław (1878–1934) przemysłowiec, żona Wanda Jankowska; 3) → Alfred (1882–1947); 4) Helena (1882–1945), wł. maj. Ruda Maleniecka, zam. za Władysławem Froelichem. Ich syn → Stanisław Jan Froelich (1904–1943).

Dok.: Materiały i wspomnienia rodzinne.

Jadwiga Olizar

JANKOWSKI ALFRED h. Jastrzębiec (1882–1947), administrator gospodarstwa leśnego maj. Ruda Maleniecka, wł. maj. Miedzieża i części Rudy Malenieckiej w pow. końskim oraz maj. Kruchowo (pow. Mogilno), rolnik, działacz gospodarczy. Syn → Felicjana (1839–1916) i Karoliny Joly de Fleury. Ur. w Warszawie.

Przez pierwsze 10 lat życia pobierał naukę w domu. Wobec niskiego poziomu szkolnictwa w Kongresówce i obowiązującego nauczania w jęz. rosyjskim, ojciec oddał go do gimn. z internatem pod Berlinem. Dwunastoletni A. J. uciekł z tej szkoły z powodu pruskiego systemu wychowawczego, bicia dzieci po twarzy. Ojciec uznał powód ucieczki syna za słuszny i zawiózł go do Stuttgartu, gdzie A. J. zdał maturę. Pod koniec pobytu w szkole oraz w czasie studiów ogarnęła A. J. pasja sportu alpinistycznego. Przeszedł najtrudniejsze szlaki alpejskie, od Dolomitów tyrolskich po Alpy francuskie. Potem, zgodnie z życzeniem ojca, A. J. odbył praktyki rolnicze w maj.: Pakosławiu pod kierunkiem wybitnego rolnika Pomianowskiego, w Niechcicach (pow. piotrkowski) oraz w maj. rolno–przemysłowym Niemca, Gustawa Krygiera. W 1904 rozpoczął studia w Zurychu, po roku przeniósł się do Monachium i tam ukończył w 1908 wydz. leśno–ekonomiczny. W czasie studiów A. J. włączał się, w okresach wakacji, do prac podejmowanych przez ojca na terenie Rudy. Po powrocie z Monachium ojciec wciągał go do zajęć gospodarczych w poszczególnych działach administracji maj. Następnie A. J. objął administrację całego gospodarstwa leśnego Rudy Malenieckiej. Prowadząc gospodarkę leśną, A. J. starał się wprowadzać ulepszenia zgodnie z wiedzą nabytą na studiach. Pomagał również w budowie i organizacji powstałej w maj. Stacji Doświadczalnej Rybactwa Śłodkowodnego.

Wybuch wojny w 1914 zahamował przedsięwzięcia gospodarcze. Jednocześnie, gdy pobór do wojska rosyjskiego zagrażał wielu rodzinom, A. J. zorganizował pomoc i opiekę nad żonami i dziećmi rezerwistów z najbliższej okolicy. Gromadził dane dotyczące strat wojennych na terenie pow. spowodowane przesuwaniem się frontu, rekwizycjami dobytku i ostrzałem domów. Pod koniec 1915, gdy linia frontu ustaliła się w okolicy Rudy, a dwór miał być zajęty na szpital tyfoidalny, przeniósł się z rodziną do Warszawy. Tu rozpoczęła się jego intensywna praca społeczna. W Warszawie działało już od 1906 CTR. Alfred był czynnym członkiem Sekcji Leśnej w Końskich. W warunkach okupacyjnych najważniejszym zadaniem CTR było zorganizowanie rejestracji strat wojennych wyrządzonych rolnictwu i wsi polskiej. W listopadzie 1915 powstało Biuro Rejestracji Strat Wojennych, w którym A. J. objął dział leśny, współpracując z komisją rolną. Był

współautorem wydanych drukiem instrukcji. W 1919 został delegowany przez CTR, którego był sekretarzem od 1917, do Paryża na kongres wersalski z dokumentacją strat wojennych. Dokumenty CTR zostały złożone w odpowiedniej komisji kongresu przez Romana Dmowskiego. Po powrocie do kraju i ukończeniu akcji rejestracji strat wojennych, A. J. skierował swe wysiłki ku stworzeniu organizacji leśników. W 1919 powstało Zrzeszenie Właścicieli Lasów, którego został prezesem. Współpracował wówczas z powstałym Departamentem Leśnictwa Ministerstwa Rolnictwa. Propagując ochronę lasów zniszczonych w czasie wojny, osiągnął uchwalenie prawa zabraniającego wycinania lasu w wieku poniżej 80 lat oraz nakazu natychmiastowego zalesiania wyrębów. Dowodem uznania jego zasług było odznaczenie go przez Prezydenta RP w 1929 Orderem Odrodzenia Polski (w 10–lecie prezesury Zrzeszenia Właścicieli Lasów).

Z CTR A. J. był związany również po odzyskaniu niepodległości, gdy został delegowany w maju 1923, wspólnie z prezesem CTR ⇒ Marianem Kiniorskim, na Międzynarodowy Kongres Rolniczy w Paryżu. W październiku następnego roku na pierwszym ogólnopolskim Kongresie Rolniczym w Warszawie przewodniczył Sekcji Leśnej. Niezależnie od pracy w organizacjach rolniczych, zdając sobie sprawę z ogromu potrzeb opieki zdrowotnej społeczeństwa polskiego wyczerpanego działaniami wojennymi, postanowił zorganizować PCK. W pamiętniku żony Zofii Jankowskiej jest notatka: „Po powrocie z Paryża zajął się propagandą PCK. Oparł ją o sieć stworzoną dla rejestracji i w ciągu paru miesięcy zdobył ok. 2 000 000 członków, gdy jeden milion był niezbędny dla wprowadzenia PCK jako członka Międzynarodowego Czerwonego Krzyża (...)” W czasie najazdu sowieckiego w 1920 wstąpił ochotniczo do Armii gen. J. Hallera i był na froncie północnym jako pełnomocnik PCK przy I Armii WP.

Przedłużające się działania wojenne opóźniły postępowanie spadkowe po zmarłych rodzicach Felicjanie i Karolinie. Przez szereg lat trwało regulowanie serwitutów, co uniemożliwiało sprawiedliwy podział majątku. Dopiero pod koniec 1925 zostały one definitywnie uregulowane, przy czym znaczna część gruntów przeszła w ręce dotychczasowych użytkowników. A. J. otrzymał Miedzieżę i sporą liczbę poręb z Rudy Malenieckiej i gruntów poserwitutowych. Wtedy zakupił majątek w Kruchowie w Poznaniu. Kruchowo było obciążone długami hipotecznymi. A. J. włożył dużo wysiłku w zagospodarowanie majątku, wyremontował gorzelnię, założył stawy rybne, z których narybek wzbogacił 38–hektarowe jezioro. Oboje z żoną zorganizowali produkcję chlewni, obory, owczarni i ogrodu. Wprowadził nawet mechanizację robót w postaci pługa parowego. Zwiększył wysiew nawozów sztucznych. Niestety, gwałtowny spadek cen na produkty rolne i ogólnoswiatowy kryzys 1929, spowodowały wzrost zadłużenia. Przewidując realizację reformy rolnej, A. J. zdecydował się na parcelację oddłużeniową, którą przeprowadził w l. 1934–1938, a uwłaszczenie hipoteczne parcelantów zostało dokonane w lipcu 1939. W majątku pozostało 216 ha ziemi ornej.

W połowie l. trzydziestych A. J. zapadł na zdrowiu, dokuczały mu silne ataki astmy. Zawał serca w jesieni 1938 spowodował niewydolność krążenia, prowadząc do inwalidztwa. W październiku 1939 gestapo aresztowało go jako zakładnika, a następnie wraz z rodziną został wypędzony z Kruchowa do GG, z pozwoleniem zabrania „dwóch sztuk” ubrania na zmianę.

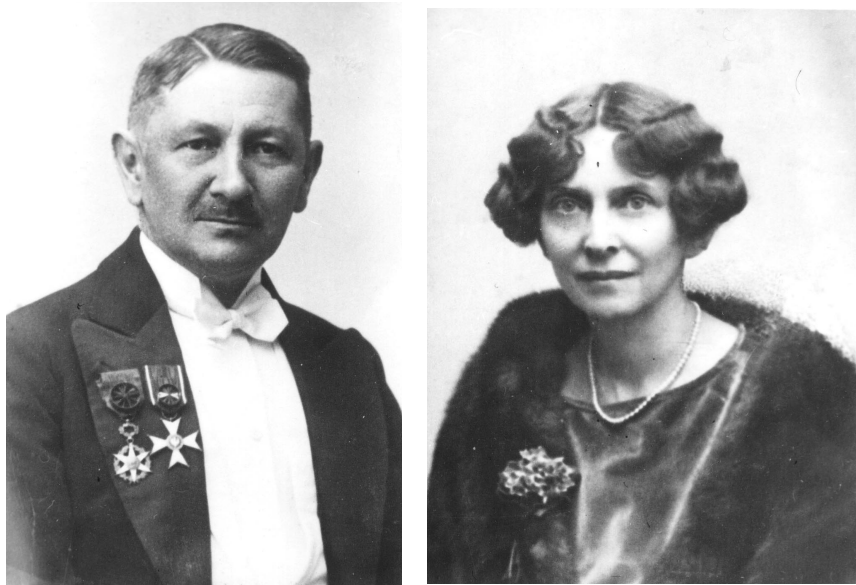
Zamieszkał z rodziną w gospodarstwie ciotki Aleksandry Jawornickiej w Szeligach pod Warszawą, skąd został powtórnie usunięty 23.01.1945 przez władze komunistyczne. Ostatnie dwa lata życia przebywał u córki i zięcia, Aleksandry i Stanisława Żarynow, w odbudowanym z ruin mieszkaniu w Warszawie.

Żoną A. J. była → Zofia z Karszo–Siedlewskich (1884–1957).

Dzieci: 1) Jadwiga (ur. 1912), mgr. rolnictwa, zam. za → Władysławem Olizarem (1908–1982); 2) Aleksandra (ur. 1916), prawnik, zam. za Stanisławem Żarynem, architektem. Ich dzieci: a) Maria, architekt, zam. Wójtowiczowa; b) Anna, lekarz, zam. Jankowska; c) Szczepan, etnograf, dziennikarz, oż. 1^ov. z Mirosławą Banasińską, zm. 1986, 2^ov. z Krystyną Berowską; d) Joanna, filolog, zam. Metzger; e) Jan, historyk, oż. z Małgorzatą Grzmiłas.

Dok.: Księga Tow. Alpinistycznego; Materiały rodzinne.

Jadwiga Olizar

Alfred i Zofia z Karszo–Siedlewskich Jankowscy

JANKOWSKA ZOFIA z KARSZO–SIEDLEWSKICH (15.10.1884–1957) współwł. maj. Kruchowo w Poznańskim, działaczka społeczna. Córka ⇒ Aleksandra Karszo–Siedlewskiego h. Ogończyk (1857–1941) i ⇒ Felicji (1859–1939) z Jawornickich h. Gozdawa. Ur. w Popławach w pow. opoczyńskim.

Z. J. wysoko ceniła rodzinne tradycje i zasady życia swoich rodziców. Wychowana w surowych zasadach moralnych domu kalwińskiego, w 1926 przeszła na katolicyzm. Jej duchowym kierownikiem był ks. Władysław Kornilowicz z Lasek. Wpływ Z. J. na otoczenie był tak wielki, że mimo iż nigdy nie czyniła żadnego nacisku, na katolicyzm przeszły obie jej córki, a wkrótce po nich jej mąż Alfred Jankowski i dwie inne osoby z rodziny. Pomimo bardzo silnych przekonań religijnych i głębokiego przywiązania do religii katolickiej, Z. J. zachowała pełny szacunek dla przekonań religijnych swoich rodziców i stała się w rodzinie żywym przykładem idei ekumenizmu, dość nowej w ówczesnych latach. Z. J. była jedynaczką. Szczupłą blondynką, o „eterycznej urodzie”, przez całe lata poważnie chora, pozbawiona była możliwości normalnego życia. Uwielbiana w rodzinie, wywierała wpływ na otoczenie i była ośrodkiem życia rodzinnego, skupiając wokół siebie bliskich i przyjaciół. Stale kształciła swój charakter i umysł. Dzięki wybitnej inteligencji i zdolnościom organizacyjnym umiała sprostać wielu trudnym zadaniom, służąc Bogu, ojczyźnie i rodzinie.

Z. J. poślubiła w 1910 → Alfreda Jankowskiego (1882–1947), który gospodarował w maj. Ruda Maleniecka w pow. końskim. Urodziła dwie córki: Jadwigę (ur. 1912) i Aleksandrę (ur. 1916). Zajmowała się ich wychowaniem; wpajanie im zasad chrześcijańskich uważała za najważniejszy obowiązek w życiu. Studiowała historię, historię sztuki, filozofię i pedagogikę. Kochała piękno i wprowadzała je na co dzień do własnego domu, gromadząc w mieszkaniu w Warszawie, które dzieliła z rodzicami i we dworze w Kruchowie, dzieła sztuki, książki i pamiątki rodzinne.

Pracowała na niwie społecznej, troszcząc się o wychowanie kobiet wiejskich oraz rozwój rodziny. Mieszkając przez lat kilka w Warszawie, pracowała w Zjednoczeniu Ziemianek Polskich, których pierwsze koła zakładała wraz z matką. Prowadziła Sekcję Spraw Międzynarodowych. Przez kilka lat była redaktorką pisma „Ziemianka Polska”. Brała udział w Międzynarodowych Kongresach Rolnych (1923 Paryż, 1925 Warszawa, 1927 Bruksela), gdzie wygłaszała wiodące referaty i reprezentowała Koło Gospodyń Wiejskich przy CTR. Wcześniej Z. J. zakładała Koła Włóścianek Polskich w Rudzie Malenieckiej, potem w Kruchowie i w Trzemesznie. W uznaniu jej zasług dla rolnictwa i organizacji kobiet wiejskich została odznaczona Krzyżem Zasługi przez króla Belgów Alberta I na kongresie w Belgii (1927). W Zjednoczeniu Zrzeszeń Rodzicielskich kierowała Komisją ds. Rodziny i została wybrana na wiceprzewodniczącą Międzynarodowej Komisji Wychowania Rodzinnego. Jako delegatka polska wygłaszała referaty na kongresach w Rzymie (1927) i w Bernie (1928). W pracy politycznej Z. J. brała udział w czasie wyborów do sejmu w 1919 i 1922. Kierowała wówczas Sekcją Propagandy i Kolportażu Narodowej Organizacji Wyborczej Kobiet Polskich. Intensywną pracę w tym okresie przyplaciła nawrotem ciężkiej choroby. W okresie, gdy zdrowie jej pozwalało, Z. J. gospodarowała z mężem w świeżo nabytym maj. Kruchowo (1926). Wydawała przyjęcia z okazji Powszechnej Wystawy Krajowej (PWK) w Poznaniu. Zorganizowała wzorowe gospodarstwo warzywnicze i szklarnie oraz chlewnię zarodową. W trudnych gospodarczo l. 1930–1935 prowadziła w Kruchowie pensjonat.

Z. J. była dla męża dzielną towarzyszką i najbliższym przyjacielem. Ostatnie lata życia pielęgnowała go w ciężkiej chorobie. W rok po jego śmierci została sparaliżowana i w tym stanie żyła jeszcze 9 lat. Pomimo cierpienia wywołanych postępującą chorobą, zajmowała się wychowaniem wnuków, spisywała historię rodziny, interesowała się polityką i wszystkim co ją otaczało. Była kochana i ceniona przez obu zięciów. Jej pogłębione pracą nad sobą życie religijne i nieugięte zasady moralne miały niezatarty wpływ na rodzinę i całe otoczenie.

Dzieci: zob. → Alfred Jankowski.

Aleksandra Żaryn

JANOWSKI JÓZEF h. Jastrzębiec (7.1910–14.02.1984), wł. maj. Bartodziej w pow. radomskim, prawnik, ogrodnik. Syn ⇒ Bolesława (1883–1969) i Marii z Żółkowskich. Ur. w Hruszniewie w pow. siedleckim.

Od 1911 mieszkał w rodzinnych Bartodziejach. Uczył się początkowo w domu, następnie w Warszawie w gimn. oo. marianów na Bielanach. Ostatnie dwa lata nauki spędził w Zakopanem. Po maturze w 1930 ukończył Wydz. Prawno-Administracyjny na KUL. Służbę wojskową odbywał w Szkole Podchorążych w Grudziądzu.

Pracę zawodową rozpoczął w biurze prawnym huty Stalowa Wola, gdzie poznał swoją przyszłą żonę Jolantę Żebrowską, córkę Konstantego i Marii Hauke h. Bosak.

Zmobilizowany w 1939 jako ppor. rez. brał udział w kampanii wrześniowej w kawalerii zmotoryzowanej. W Złoczowie dostał się do niewoli sowieckiej, po szczęśliwej

Dwór w Bartodziejach

ucieczce udało mu się wrócić do Bartodziejów, gdzie przez kilka miesięcy gospodarował z ojcem. Wiosną 1940 odbył się ślub J. J. i Jolanty, a w sierpniu władze niemieckie wysiedliły ogromne połacie pow. radomskiego i kozienickiego, w tym także i Bartodzieje. Niemcy nakazali zabrać ze sobą cały inwentarz i nieruchomości. Bartodzieje zostały przeznaczone na ośrodek wielkiego latyfundium rolnego pod zarządem wojskowym. W obszernym dworze urządzono dom wypoczynkowy dla wyższych rangą oficerów wojskowych. Rodzina Janowskich przeniosła się wówczas do Kluczewska w pow. włoszczowskim do maj. należącego do Stanisława Konarskiego, zięcia Bolesława J. Gdy Kluczewsko z kolei zostało zabrane pod zarząd niemiecki jako Liegenschaft, Bolesław wraz z żoną do końca wojny mieszkał w maj. Usarzów w pow. opatowskim, należącym do p. Jabłońskiej, i pracował w nim jako administrator. J. J. zaś z żoną przenieśli się do Warszawy, utrzymywali się z handlu, jednocześnie pracując w konspiracji. W 1943 urodziła im się córka Małgorzata. W lecie t. r. na zaproszenie ciotki Józefa Krystyny Kopicowej (zob. biogram ⇒ Tadeusza Kopcia) pojechali do jej maj. Patków w Siedleckiem. Mąż Krystyny Kopicowej ⇒ Tadeusz, był wywieziony przez Niemców do obozu w Buchenwaldzie za przechowywanie Żydów. Krystyna i jej córka Wanda (zob. biogram ⇒ Tadeusza Kopcia), pracująca również w konspiracji, nadal przechowywały w domu Żydów. Tymczasem gestapo w Warszawie zaczęło poszukiwać J. J.; ostrzeżony w porę wziął posadę rządzący w maj. Rusków (w Siedleckiem), należącym do p. Humnickiej.

W 1945 J. J. został powołany do LWP. Szczęśliwie udało mu się uzyskać przydział do Rejonowej Komendy Uzupelnień w Radomiu.

Rodzice J. J. zaraz po zakończeniu wojny wrócili do Bartodziejów, nie zostały one rozparcelowane dzięki zabiegom J. J. i jego wyjątkowym umiejętnościom zjednywania sobie ludzi. Początkowo ofiarował dwór na cele wypoczynkowe dla wojska, gdy wojsko z niego zrezygnowało, przeznaczył na dom pracy twórczej pracowników kultury i sztuki z Radomia. Bartodzieje służyły temu celowi przez kilka lat. Prócz tego część domu i oficyna zajęte były na szkołę, pocztę oraz prywatne mieszkanie funkcjonariusza MO. Część ziemi należącej do maj. tuż po wojnie sprzedał ojciec Bolesław J. i za uzyskane pieniądze wybudował dużą szklarnię, która w nowych warunkach mogła zapewnić utrzymanie rodzinie. J. J. rozpoczął wówczas pracę jako inspektor wojewódzkiej plantacji chmielu na terenie trzech województw; umożliwiało mu to częste pobyty w domu i pracę

przy wszelkich robotach polowych i w szklarni. Po paru latach wrócił na stałe do Bartodziejów, aby zastąpić starego już ojca. Od tego momentu wraz z żoną i kilkoma pracownikami prowadził szklarnię i niewielkie gospodarstwo rolne.

Józef Janowski

Po śmierci Bolesława w 1969, Bartodzieje przeszły na własność J. J., który wyspecjalizował się już w ogrodnictwie szklarniowym. Należał do Radomskiego Oddziału Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Ogrodnictwa i przez jakiś czas był jego prezesem. Był zapałym myśliwym i członkiem Polskiego Związku Łowieckiego. Najbardziej lubił polować na kuropatwy z ukochanym wyżłem. Pasją swą zaraził córkę Małgorzatę. Był człowiekiem niezwykle towarzyskim, otocznym licznym gronem przyjaciół. Serdeczny, miły, życzliwy ludziom. Swoją ogromną pracą, przy pomocy żony Jolanty prowadzącej rachunki i całą księgowość gospodarstwa, udało mu się utrzymać przez 40 lat istnienia PRL rodzinny maj. Bardzo intensywna i wyczerpująca praca zrujnowała jego zdrowie. Zmarł w Bartodziejach.

Dzieci: 1) Małgorzata (ur. w 1943), zam. za Ryszardem Girtlerem — architektem, mają dwoje dzieci Martę i Szymona, mieszkają w Warszawie; 2) Tadeusz (ur. w 1948), ukończył studia ogrodnicze.

Po śmierci ojca gospodarował wraz z matką w Bartodziejach. Oż. po raz pierwszy z Teresą Galon, z którą ma córkę Justynę, a po rozwodzie po raz drugi z kuzynką Anną Hauke h. Bosak, obywatelką szwedzką. Warunki ekonomiczne zmusiły go jednak w 1989 do sprzedaży Bartodziejów. Tadeusz wraz z rodziną zamieszkał w Szwecji.

Żona Józefa, Jolanta, mieszka w Warszawie wraz z córką i jej rodziną.

Jolanta Janowska

JARNIŃSKI JAN (23.03.1898–31.03.1945), wł. maj. Wólka Proszewska w pow. węgrowskim. Ur. w Baczkach w pow. węgrowskim. Syn Piotra (11.10.1844–2.06.1934) i Marcjanny z Tarkowskich. Jedynek.

Piotr J. pracował w Tow. Ubezpieczeń od Ognia. Po objęciu maj. przez syna zamieszkał razem z żoną w Wólce Proszewskiej i tam przebywał aż do śmierci.

J. J. ukończył szkołę średnią. Walczył jako ochotnik w wojnie 1920 i pozostawał w wojsku do 1923. Odziedziczył po rodzicach fol. o pow. ok. 164 ha. Na rozległych łąkach nad Liwcem hodował bydło rasy holenderskiej. Uprawiał zboże i rośliny okopowe. Założył sad. Dwór zbudowany był z drewna i pokryty blachą, zabudowania gospodarskie pokryte gontem.

W sierpniu 1939 J. J. powołany został do wojska. Walczył pod Mławą i Działdowem. W czasie wojny pozostał w maj. razem z rodziną. W sierpniu 1944 maj. rozparcelowano, usunięto całą rodzinę. Pozwolono zabrać trochę ubrania, bieliznę, pościel i część mebli. Jarnińscy zamieszkali w sąsiedniej wsi Mączyn leżącej już w pow. siedleckim, wynajmując u miejscowego gospodarza jeden pokój. Warunki życia stały się bardzo trudne. J. J. podstępnie aresztowano pod zarzutem przynależności do AK i wywieziono do ZSRR, gdzie zmarł. O śmierci J. J. zawiadomił żonę repatriant współwięźni.

J. J. zaślubił Anielę z Rybaków (1898–1972), która samotnie od 1945 wychowywała ośmioro dzieci: 1) Janina (ur. 1923). Do 1939 uczęszczała do gimn. w Siedlcach. W czasie okupacji przy rodzicach. Po wojnie ukończyła Liceum Pedagogiczne i pracowała do emerytury jako nauczycielka. Mąż Jan Zdzisław Gorczyca (1922–1994) ukończył wyższe studia pedagogiczne i pracował jako nauczyciel oraz w administracji szkolnej. Wychowali dwoje dzieci: a) Ewa (1948) redaktor; b) Bogdan (1953) pracownik naukowy PW; 2) Wanda (ur. 1925), do 1939 uczennica gimn. w Łukowie. W czasie okupacji przy rodzicach. Po wojnie założyła prywatne przedszkole, które prowadzi do dziś. Mąż Józef Łaskiewicz (1916–1979), architekt. Wychowali trzech synów: a) Krzysztof (ur. 1944), wykształcenie średnie, intendent; b) Zdzisław (1945–1974), student IV roku PW, zginął tragicznie; c) Paweł (ur. 1950), ukończył AWF, prowadzi własne przedsiębiorstwo; 3) Józef (ur. 1927), wyższe studia historyczne. Do emerytury pracował jako nauczyciel. Oż. z Józefą Haliną z Szylukowskich (ur. 1927), wykształcenie średnie nauczycielskie. Mają córkę Urszulę (ur. 1954), pielęgniarkę; 4) Wincenty Sławomir (1931–1938); 5) Barbara Teresa (ur. 1933), pielęgniarka. Mąż Teofil Bledzewski (ur. 1930) wykształcenie wyższe, nauczyciel. Mają dwie córki: a) Małgorzata (1959) wykształcenie średnie; laborantka; b) Agnieszka (1964), SN, nauczycielka; 6) Maria (ur. 1934) szkoła zawodowa, zajmowała się wychowaniem synów. Mąż Marian Zygmunt Gorczyca (1930–1972) ukończył szkołę zawodową. Synowie: a) Jarosław (ur. 1954); b) Adam (ur. 1955); c) Grzegorz (ur. 1958); d) Paweł (ur. 1961); e) Jacek (ur. 1964). Z drugiego małżeństwa ze Stanisławem Orłowskim (ur. 1920) córka f) Magdalena (ur. 1971); 7) Tadeusz-Krzysztof (ur. 1938), taksówkarz, szkoła zawodowa, oż. z Ireną z domu Kostrzewa (ur. 1942), wykształcenie średnie, księgowka. Mają 2 dzieci: a) Wojciech (ur. 1963), wykształcenie średnie, policjant; b) Agata (ur. 1969), wykształcenie zawodowe handlowe, sprzedawca; 8) Jan Zenon (1940–1943).

Jan Jarmański

Dok.: *Spis ziemian, woj. lubelskie*, W. 1990; Wspomnienia córki J. Gorczykowej.

Janina Gorczykowa

JARUZELSKI WŁADYSŁAW MIKOŁAJ h. Ślepowron (9.09.1888–6.10.1944), wł. maj. Siemionki k. Kruszwicy (pow. Strzelno, od 1933 pow. Inowrocław). Syn Jarosława (25.04.1850–29.01.1926) i Józefy z Zeydowskich. Ur. w Warszawie.

Jaruzelscy, przynajmniej od połowy XIX w. posiadali maj. Piskrzyń, w pow. opatowskim.

Liczący 150 ha w 1885 maj., wskutek ruiny spowodowanej pożarem gorzelni i zabudowań, został sprzedany przez Jarosława ok. 1891. Jarosław zarządzał następnie maj. Kiełbów k. Radomia. W 1897 przeniósł się z rodziną do Radomia, gdzie kierował drukarnią Grodzickiego. Przeniesienie do miasta mogło mieć związek z kształceniem dzieci.

Rodzeństwo: 1) Janina (15.12.1878 w Modliborzycach – ok. 1960). Siostra przyrodnia, z pierwszego małżeństwa Jarosława w 1877 ze Stefanią z Jabłuszkowskich z Kaliszem w Lubelskiem (zm. 1878); zam. za Wacławem Kalisiewiczem w 1906, bezdzietna.

Czterej bracia, z drugiego małżeństwa Jarosława w 1880 z Józefą Telesforową z Zeydowskich (4.01.1862 w Warszawie – 9.01.1906 w Radomiu); 2) Jerzy Julian (22.05.1882 w Modliborzycach – 4.04.1905 w Radomiu); 3) Janusz Melchior (1.01.1884 w Modliborzycach – 1969 w Białymstoku), inż. kolejowy, zamieszkały w Wilnie w okresie II RP; miał córkę Wandę, lekarza medycyny; 4) Jarosław Lucjan (1.01.1885 w Modliborzycach – 8.03.1905 w Radomiu); 5) Józef Marian (10.10.1887 w Warszawie – 29.12.1907 w Baku).

Władysław Jaruzelski

Matka i trzech bracia W. J., w ciągu niespełna dwu lat zmarli na suchoty; Józef w Baku, gdzie z bratem Januszem, byli zesłani za działalność w PPS w Radomiu; przyjaźnili się z rodziną K. Kelles–Krauza.

W. J. w lutym 1904 został wyrzucony z radomskiego gimn. za udział w demonstracjach. W. J. studiował rolnictwo w SGGW. Przedtem, w l. 1909–1912 odbywał praktykę rolniczą w maj. Adama Lipińskiego Skrobaczów k. Stopnicy w Kieleckiem; był tam świadkiem zastrzelenia wuja przez pracownika maj.

W 1919, jako ułan–ochotnik, służył w 5 P. Uł. Zasławskich, który operował wtedy przeciw Ukraińcom w rejonie Kowel–Łuck; został ranny w rękę.

Siemionki zostały nabyte ok. 1923 od Skarbu Państwa; po parcelacji — ok. 250 ha; ponadto

dzierżawy; większość gruntów — czarnoziemy nadgoplańskie; prawie całość obszaru maj. stanowiły grunty orne, zmeliorowane i wyposażone w kolejki gospodarcze. Dominowała uprawa buraków cukrowych. Na półwyspie jez. Gopło–Potrzymiech, działała, należąca do maj., kopalnia torfu. Na terytorium Siemionek i sąsiednich Lachimorowic odkryto po wojnie rozległe cmentarzysko z II w. n.e. związane ze „szlakiem bursztynowym” (naczynia, skarb monet rzymskich etc.). Wyorywanie monet zdarzało się wcześniej.

W. J. zbliżony był do PSL–„Wyzwolenie”. W 1922 redagował i wydawał tygodnik „Poradnik Kótek i Stowarzyszeń Rolniczych” (Warszawa, ul. Kopernika 30). Od połowy l. dwudziestych działał w Krajowym Związku Kótek i Organizacji Rolniczych (wiceprezes) oraz we władzach centrali Banku Rolnego. W 1929 został odznaczony przez Prezydenta RP Złotym Krzyżem Zasługi. W l. trzydziestych zasiadał we władzach krajowych „Społem”, uczestniczył w pracach organizacji samorządowych powiatowych i wojewódzkich, był akcjonariuszem cukrowni w Mątwach; buraki dostarczano tam barkami jeziorem Gopłem i Kanałem Noteckim.

W pierwszych dniach września 1939, po wydaniu ordynarii i wypłaceniu należności pieniężnych służbie maj. W. J. karetą i wozem zaprzężonym w 4 konie (tzw. „heli”) wyjechał z rodziną, przez Skulsk i Ślesin, kierując się na południowy wschód. Eskapada zakończyła się ok. 12.09. we wsi Tum pod Łęczycą, gdzie rozwijała się wstępna jeszcze, zwycięska faza bitwy pod Kutnem. Bez przeszkód, poza ograbieniem wozu z cenniejszych rzeczy przez nieznaną sprawców w miejscowości Przedacz, zdołano wrócić do domu.

Dn. 11.10.1939 W. J. został w aresztowany w Kruszwicy i osadzony wraz z innymi ziemianami w więzieniu w Inowrocławiu. Uniknął śmierci podczas zbiorowego mordu jesienią t.r. (korytarzowy, volksdeutsch, z niejasnych powodów zgasił światło i zamknął

cełą; więźniowie sąsiednich cel zostali wymordowani). Dn. 12.02.1940 został wypuszczony z nakazem udania się do GG. Rodzina wysiedlona z Siemionek w końcu października 1939, po 3 tygodniach pobytu w obozie przejściowym w Gniewkowie pod Inowrocławiem, znalazła się w Chełmie Lubelskim, skąd w grudniu 1939 dotarła do Warszawy.

Siemionki, na przełomie 1939/1940, objął Sturmbahnführer SS baron von Heuning-Huene, repatriant z Łotwy (jego portret w mundurze, z innymi obrazami rodziny, wisiał wiosną 1945 w salonie; jego żona z dziećmi uciekła z Siemionek w styczniu 1945; podobno zginęli w kolumnie uchodźców rozjechanej przez czołgi pod Nakłem).

Żona Janina W. J. z synami wróciła w końcu marca 1945 do Siemionek.

Podczas okupacji W. J. pracował w Landwirtschaftliche Zentralstelle Distriktstelle Warschau, jako inspektor młynów. Instytucja była obsadzona przez ziemian wielkopolskich, na ogół znających język niemiecki. Działał w departamencie Rolnictwa Delegatury Rządu na Kraj (był zastępcą dyr. departamentu inż. Witolda Maringe'a, sąsiada Siemionek i przyjaciela domu). Pracował również, na zasadach półlegalnych, we władzach „Społem” przy ul. Grażyny w Warszawie.

W październiku 1943 został aresztowany przez gestapo wraz z żoną i dwoma synami w mieszkaniu przy ul. Filtrowej 65 (najmłodszego, 12-letniego zostawiono w domu). Po przesłuchaniu w al. Szucha wszyscy trafili na Pawiak, gdzie przebywali ponad 5 miesięcy, wyciągnięci dzięki zabiegom Jana Pętkowskiego i Maurycego Potockiego z Jabłonny. Wyszli z Pawiaka 4.03.1944 (Jan Pętkowski, podobnie jak W. Maringe, był sąsiadem i przyjacielem z Kujaw).

Dn. 8.08.1944, po opanowaniu Ochoty przez brygadę SS Kamińskiego (RONA), W. J. z rodziną oraz mieszkańcami kamienicy przy ul. Uniwersyteckiej 4, wśród grabieży i zabójstw, zdołał przedostać się przez „Zieleniak” do obozu w Pruszkowie. Znajoma urzędniczka z Landwirtschaftliche Zentralstelle, zatrudniona jako tłumaczka i maszynistka w komendzie obozu, spotkana przypadkowo, załatwiła zwolnienie (jednozdaniowy papierek z datą 10.08.1944, zachował się). Mieszkańcy domów Uniwersytecka róg Raszyńskiej, zostali uratowani przed wystrzeleniem przez RONA przez patrol Waffen SS ze Szkoły Nauk Politycznych przy Wawelskiej, następnie na Opaczewskiej przez uzbrojonych pocztowców niemieckich.

W. J. zmarł w Podkowie Leśnej; pochowany w Brwinowie. W 1986 przeniesiony do grobu rodzinnego na Powązkach.

Maj. i dwór przejęte na cele reformy rolnej były prawie nietknięte. Dzięki części starej służby, odzyskano trochę sprzętów i obrazów. Janina J. podjęła pracę nauczycielki w szkole we wsi Chrosno graniczącej z Siemionkami. Niebawem jednak musiała opuścić okolice na polecenie UB w Inowrocławiu z 5.06.1945. Maj. został rozparcelowany. Dwór i park do 1980 należał do UMK w Toruniu, mieściła się tam Stacja Ornitologiczna Uniw. Obecnie istnieje we względnie dobrym stanie. Siemionki znajdują się teraz na terenie Nadgoplańskiego Parku Narodowego.

W. J. poślubił 7.07.1923 w kościele św. Aleksandra w Warszawie Janinę z Jaźwieskich (13.11.1892 w Warszawie – 3.04.1979 w Warszawie), córkę Piotra i Antoniny z Łopacińskich. Synowie: wszyscy ur. w Siemionkach: 1) Janusz (ur. 4.10.1924), członek AK; w 1946 z kolegami z Wydz. Chemii UW, podczas praktyk w Kopenhadze uciekł do Szwecji; 1954 doktorant chemii na Pensylwania State Univ.; 1960–1992 prace badawcze w laboratoriach „Exxon” w Linden Nowy Jork; patenty. Żona: Katherine Neywood; dzieci: a) Janina (ur. 23.04.1958 w Westfield Nowy Jork), dr praw, pracuje w biurach Kongresu USA; b) Barry (ur. 15.06.1961 w Westfield Nowy Jork), ekonomista, pracuje w firmie konsultingowej w Nowym Jorku; 2) Andrzej (ur. 10.01.1927), „Szare Szeregi”

— Batalion Szturmowy; inż. rolnik (SGGW, 1951), dziennikarz. Żona: Ewa Pielat, syn Paweł (ur. 11.03.1979 w Warszawie); 3) Jerzy (12.02.1931) prawo, dziennikarstwo UW, doktorat z historii, dziennikarz („Życie Warszawy” 1949–1975; tygodnik „Kultura” 1975–1981), historyk, doc. kontr. Instytut Dziennikarstwa UW. Żona: Dorota Szczepańska, córka Katarzyna (ur. 30.11.1965 w Warszawie), polonistka, oż. z Pawłem Kastory, mają dwóch synów.

Tablica poświęcona W. J. i Janinie znajduje się na frontonie kościoła św. Barbary przy ul. Emilii Plater (1988). Rodzina Janiny J. należała do parafian świątyni; są fundatorami figury Chrystusa przed kościołem.

Dok.: A. Włodarski, *Ród Jaruzelskich herbu Ślepowron*, W. 1926, R. Aftanazy, *Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej*, województwo wołyńskie, t. 5. Wyd. II „Ossolineum”, Wr. 1994; Aftanazy, *Materiały*, dawne województwo ruskie: ziemia halicka i lwowska, t. VIIA i VIIB, W. 1990; *Katalog Zabytków Sztuki. Województwo łomżyńskie*. Seria Nowa, t. 9, z. 2., W. 1986; „*Zarzewie*” 1909–1920. *Wspomnienia i materiały*. Wybór. A. Garlicka, W. 1973. H. Łada, *Kółka Rolnicze na Kujawach 1867–1939*, Inowrocław 1988 (życiorys, fot. Władysława J.); „*Jezioranin*”, nr 5, 1993 (Fot., aktualny opis Siemionek). Dokumentacja urzędowa z l. 1940–1948 w posiadaniu rodziny. AP w Radomiu raporty żandarmerii z l. 1904–1907.

Jerzy Jaruzelski

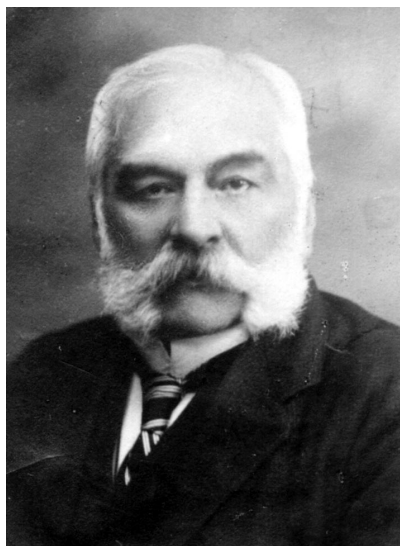
JĘDRZEJOWICZ ADAM LUDWIK h. własnego (17.12.1847–4.05.1924), wł. maj. Zaczernia z browarem i gorzelnią, Nowej Wsi i Trzebińska w pow. rzeszowskim oraz Słobódki Leśnej III w pow. kołomyjskim, dr praw. Syn Jana Jakuba, wł. Zaczernia i Tekli Marianny ze Straszewskich h. Radwan.

Rodzeństwo: 1) Władysław, kawaler; 2) Maria za Antonim Popielem h. Sulima, bezdzietni.

A. J. był ministrem Galicji 1898–1899 i tajnym radcą (1898). Od 1907 był członkiem Izby Panów; od 1883 posłem na Sejm Krajowy galicyjski i od 1891 dożywotnim członkiem Rady Państwa; był członkiem Wydz. Krajowego i wiceprezesem Koła Polskiego w Wiedniu; członkiem zarządu c. k. prywatnego Banku i Kasy Wymiany — Towarzystwo Akcyjne „Merkur” w Wiedniu; członkiem Rady Nadzorczej Banku galicyjskiego dla handlu i przemysłu w Krakowie. Po I wojnie światowej A. J. był wiceprezesem Stronnictwa Pracy Narodowej oraz prezesem Rady Powiatowej w Rzeszowie.

Pałac w Staromieście

Ludwik Jędrzejowicz

Publikował w dzienniku krakowskim „Czas”. Był m. in. kawalerem austriackiego Orderu Żelaznej Korony I kl. (1899).

A. J. zmarł w Krakowie i został pochowany w grobowcu w kaplicy przykościelnej w Zaczerniu.

A. J. poślubił w Wiedniu 6.02.1978 Gabrielę Felicję hr. Mier h. własnego (16.04.1850 we Lwowie – w 1938 w Staromieście), wł. Staromieścia z pałacem i dachówczarnią, Ruskiej Wsi, Drabinianki, Miłocina, Stykowa i Głogowa (pow. rzeszowski), córkę Feliksa (1820–1870) i Felicji hr. Starzeńskiej h. Lis (1830–1900), z którą miał syna ⇒ Jana Feliksa (1879–1942).

Dok.: PSB, t. XI, Bigo, 1886 i 1918; *Skorowidz dóbr; Spis ziemian, woj. lwowskie*, W. 1990, s. 36; J. Szymczak-Hoff, *Życie towarzyskie i kulturalne Rzeszowa w dobie autonomii Galicji*, Rzeszów 1993; informacje Stanisława Jędrzejowicza z Warszawy; *Hof- und Staats-Handbuch*.

Stanisław Jędrzejowicz

KEMPNER MARIAN (15.08.1873–12.10.1955), wł. maj. Łętownia k. Jordanowa (pow. myślenicki), rolnik. Syn Władysława (1841–1906), więźnia stanu z powstania styczniowego, i Stanisławy z Gadomskich (1852–1885). Ur. we Lwowie.

Gimn. ukończył we Lwowie w 1893, następnie studia (1896–1901) w Wyższej Szkole Rolniczej w Wiedniu. W l. 1893–1896 służył w artylerii armii austriackiej. Po powrocie do Polski przejął po ojcu maj. (47 ha roli, 170 ha lasu), w którym gospodarzył do 1945.

W 1918 wstąpił do Legionów, w stopniu porucznika brał udział w akcji pociągu pancernego w rejonie Lwowa. Był mianowanym przez Sąd Apelacyjny w Krakowie w 1929 biegłym sądowym w zakresie oszacowań większych posiadłości dla Sądu Okręgowego w Wadowicach. Odznaczony Srebrnym Medalem Zasługi przez Główny Związek Straży Pożarnych.

Od 1939 M. K. współpracował razem ze szwagrem, dr. prawa Stanisławem Chodorowskim, prokurentem Komunalnej Kasy Oszczędności w Krakowie, w strukturze Służby Zwycięstwu Polsce, później AK, w finansowaniu ruchu oporu. Stanisław Chodorowski 5.05.1941 został aresztowany i wywieziony do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu. Od 27.05.1942 w karnej kompanii Birkenau, skąd przesyłał grypsy do Łętowni do M. K. i swojej żony Ireny z informacjami o obozie. Dn. 11.06.1942 zamordowany podczas buntu komanda SK.

Janina i Marian Kempnerowie

Dwór w Łętowni

Zarówno M. K., jak i jego żona Janina wspierali walkę zbrojną w różnoraki sposób. Dostarczali partyzantom żywność, odzież, dawali schronienie ukrywającym się żołnierzom armii podziemnej, Żydom i wszystkim potrzebującym pomocy i opieki. M. K. był jednym z założycieli oddziału BCh. Zorganizowali też w domu tajne nauczanie, głównie dla dzieci więźniów Oświęcimia. W pracach tych pomagali: syn Stanisław z żoną Zofią, dr Edward Stapf, kuzyn Janiny (opieka nad rannymi i chorymi), brat Bronisław Stapf, leśniczy oraz wielu znajomych. Chronili zagrożonych wywiezieniem do Niemiec, dając im zajęcia w lesie i na roli. Działalność ta była powodem pacyfikacji Łętowni w 1943.

W 1945, po zabraniu majątku na rzecz reformy rolnej przez władze PRL, Kempnerowie wraz z rodziną i mieszkańcami korzystającymi z ich opieki (23 osoby), zostali przesiedleni do miejscowości odległej o 50 km od majątku. M. K. z żoną zamieszkał w bardzo trudnych warunkach w Zakopanem, gdzie zmarł i został pochowany na zakopiańskim cmentarzu. Dwór XVII-wieczny został przez chłopów łętowskich ograbiony, zdewastowany i rozebrany. Pozostały tylko oficyny. Chłopi łętowscy i z innych wsi, w formacjach PPR, MO i BCh, uzbrojeni w karabiny zabierali meble, rzeczy osobiste, dzieła sztuki, zawartość strychów i piwnic. Zachowywali się ordynarnie, straszili karabinami i strzelali. W okresie stalinowskim M. K. z żoną byli szykanowani i wielokrotnie wzywani na przesłuchania.

Żonaty: 1^ov. z Celestyną z Gołębiowskich (1879–1925), miał z nią syna Stanisława (30.04.1903–23.12.1965), oż. z Zofią z d. Stapf (13.04.1906–13.09.1990); 2^ov. z → Janiną Stapfową (1900–1977), ślub w 1937.

Dok.: Materiały rodzinne przekazane do IH PAN.

Marek Chodorowski (syn Stanisława)

KEMPNEROWA JANINA ze STAPFÓW (18.05.1900–1.11.1977), współwł. majątku Łętownia k. Jordanowa w pow. myślenickim. Córka Adolfa i Marii z Dzianottów. Ur. w Tarnowie.

Skończyła Seminarium Nauczycielskie w Tarnowie, następnie w 1926 Państwowy Wyższy Kurs Nauczycielski w Warszawie. Pracowała jako nauczycielka w szkole powszechnej w Tarnowie, gdzie organizowała prace przy budowie nowego budynku szkolnego.

W 1937 poślubiła Mariana Kempnera, przeniosła się do Łętowni.

Od listopada 1939 pracowała w Łętowni w filii RGO z ks. Karabulą z Nowego Targu. Od 2.12.1939 do 13.01.1945 prowadziła w Łętowni tajne nauczanie w zakresie gimn. razem ze szwagrem, prof. Michałem Małaszyńskim z Zakopanego, zweryfikowane później przez Kuratorium Okręgu Szkolnego w Krakowie. Dla radzieckiego oddziału spadochronowego płk. Kalinowskiego zorganizowała stałą pomoc lekarską i codziennie posyłała pieczywo i żywność. Podobnie pomagała partyzantom AK i BCh.

Po wyrzuceniu przez władze PRL z Łętowni zamieszkała z mężem w Zakopanem i wróciła do pracy w szkole. Uczyła w Zawodowej Szkole Budowlanej, w Technikum Handlowym, w Technikum Gospodarczym i w Zespole Szkół Ekonomiczno–Hotelarskich w Zakopanem.

Odnaczenia: brązowy medal za inicjatywę i pomoc w wybudowaniu nowego budynku szkolnego w robotniczej dzielnicy Tarnów–Strusina (1938); medal papieski Pro Ecclesia et Pontifice (1937); Medal 10-lecia Polski Ludowej (1955); srebrna odznaka za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej (1971), za 50 lat pracy nauczycielskiej w Polsce.

Marek Chodorowski

KLESZCZYŃSKI BOGUSŁAW h. Gryf (1851– 1908), wł. maj. Skrzyszowice, Polanowice, Szczepanowice i Rędziny w pow. miechowskim, rolnik. Syn Edwarda.

Wzmianki o rodzie Kleszczyńskich h. Gryf datują się od XVII w. Edward K., inż. górnictwa, pracował w kopalniach srebra w Příbramie na Morawach. Za czynny udział w rewolucji 1848–1849 osadzony w twierdzy Spielberg, skazany na śmierć, został jednak ułaskawiony przez cesarza Franciszka Józefa. Powrócił na ziemie polskie ze znaczną sumą pieniędzy (wygraną w procesie z rządem w sprawie płatności za surowiec kopalniany) i zakupił rozległy maj. Skrzyszowice z fol. Polanowice i Szczepanowice wraz

z lasem dębowym na Rędzinach o łącznej pow. ok. 800 ha. Osiadł tam i gospodarował jego syn → Bogusław (1885–1963). W nabytych maj. uprawiał hodowlę bydła i mleczarstwo. W 1902 przystąpił do spółki „A. Dobrzańskiego”, która prowadziła rozległe prace doświadczalne i produkcję nasion zbożowych, buraczanych oraz traw szlachetnych, wykorzystując doskonałe warunki glebowe w pow. miechowskim.

B. K., działacz społeczny, dążący do podniesienia kultury wsi, był czynnym członkiem stowarzyszeń ziemiańskich, przyjmował kilkakrotnie teatr objazdowy z Warszawy.

Żona Helena była córką gen. WP Franciszka Czarnomskiego, wykładowcy Szkoły Podchorążych Jazdy w Warszawie, uczestnika powstania listopadowego.

Dzieci: 1) → Bogusław (1885–1963); 2) Helena (1887–1952), zakonnica, fundatorka i przełożona ochronki ss. skrytek w Kiełczewicach w Lubelskiem; 3) → Edward (1892–1984); 4) → Józef Franciszek (1894–1979).

Bogusław Kleszczyński

Józef i Barbara Kleszczyńscy

KLESZCZYŃSKI BOGUSŁAW h. Gryf (1885–1963), wł. maj. Skrzeszowice, Polanowice, Szczepanowice i Rędziny w pow. miechowskim, rolnik. Syn → Bogusława (1851–1908) i Heleny z Czarnomskich.

Abs. wiedeńskiej Hochschule für Bodenkultur (studia w l. 1903–1907 — melioracja).

Po śmierci ojca, jako 23-letni człowiek objął prowadzenie maj. i zajął się wychowaniem i edukacją młodszego rodzeństwa. Maj. zniszczony w czasie działań I wojny światowej dźwignął i znacznie rozwinął. W celu lepszego zbytu produktów gospodarczych otworzył w Krakowie „Sklep Wiejski” przy ul. Karmelickiej z filią przy ul. Wiślniej. Szczególną wagę przywiązywał jednak do „laktolu” — wzorcowej mleczarni dostarczającej badane mleko dla niemowląt, dzieci i chorych. Ponadto w Polanowicach założył słynną później stację hodowli elit i nowych odmian zbóż, buraków i traw szlachetnych. W 1926 B. K. założył w Krakowie firmę „Hodowla Roślin Braci Kleszczyńskich”, a później „Tow. Handlu Zbożem”. Firmy te działalnością swoją nie tylko wspierały rolnictwo polskie, lecz również miały swoje przedstawicielstwa i poletka doświadczalne w Austrii, Szwajcarii, Jugosławii i pñ. Włoszech.

Po wprowadzeniu w 1950 przymusowego zarządu państwowego B. K. do 1952 osobiście kierował oboma spółkami; w 1958 zostały one przejęte na własność państwa dekretem z 24.02.1958.

Wprowadzone do upraw nowe odmiany roślin przyczyniły się do podniesienia kultury rolnej w Polsce.

Wszystkie powyższe instytucje pozwalały B. K. wraz z żoną okazywać szeroką pomoc biednym i prześladowanym w czasie II wojny światowej (zarówno żywnościową, jak przez zatrudnianie zagrożonych przymusową wywózką na roboty). W maj. przechowywani byli Żydzi, Cyganie, angielski spadochroniarz, stanowiły też zaplecze bytowe dla pobliskich oddziałów AK. Po powstaniu warszawskim w maj. Skrzeszowice znalazło schronienie ok. 80 wysiedlonych.

B. K. ożenił się z Anną z Wdziękońskich (1910–1953), która pochodziła z kresowej rodziny ziemiańskiej. Dzieci: 1) Maria (ur. 1934) zam. za Bolesławem hr. Rozwadowskim, mieszka w USA; 2) Zbigniew (ur. 1936); 3) Barbara (ur. 1937), historyk sztuki; 4) Helena (ur. 1939), chemik, zam. za Janem Prus-Czarneckim, fizykiem, syn Andrzeja (ur. 1964) fizyk, oż. z Weroniką Böhm; 5) Anna (ur. 1941) inż. zootechniki, zam. za Andrzejem Lendą; 6) Piotr (ur. 1948), oż. z Danutą Czapczyńską, syn Jan (ur. 1990).

Dok.: Brzozowski, *Studia*, 177.

Barbara Kleszczyńska

KLESZCZYŃSKI EDWARD h. Gryf, pseud. legionowy i AK „Dzik”, „Miechowita” (6.09.1892–20.01.1984), wł. maj. Radziemice i Czechy w pow. miechowskim oraz kamienicy w Krakowie, rolnik, poseł i senator II RP. Syn → Bogusława (1851–1908) i Heleny z Czarnomskich.

Ukończył wyższe studia handlowe i rolnicze w Wiedniu (1910–1914 — rolnictwo). Służył w Legionach, a następnie w WP, wystąpił z wojska w stopniu mjr. rez. kawalerii.

E. K. objął zakupiony w ramach podziału spadku po ojcu maj. Radziemice (241 ha), a później maj. Czechy (300 ha), nabyty dla żony od Leonarda hr. Mieroszewskiego.

Mieszkając w swym maj., prowadził szeroką akcję społeczną i polityczną. Miał duże zasługi na polu spółdzielczości. Wybudował i zorganizował pierwszą w tej okolicy spółdzielnię mleczarską we wsi Radziemice. Hojnie wspierał parafię, wyposażył kościół, ufundował szkołę. Był prezesem Izby Rolniczej w Krakowie. Z ramienia BBWR został posłem do sejmu (1928–1935), a potem senatorem (od 1935).

Z przekonania piłsudczyk, zwolennik i bliski współpracownik premiera Walerego Sławka, był przeciwnikiem późniejszych tendencji dyktatorskich Obozu Zjednoczenia Narodowego.

W sierpniu 1939 zgłosił się ochotniczo w stopniu mjr. rez. do swego macierzystego 11 p. uł. w Ciechanowie, był nadetatowym zastępcą dowódcy pułku, którym pod koniec kampanii wrześniowej dowodził. Po zakończeniu działań wojennych (27.09.) dostał się do niewoli niemieckiej, skąd po kilku dniach uciekł w przebraniu. Wróciwszy z wojny do swego maj., rozpoczął działalność konspiracyjną, organizując wraz ze swym kolegą legionowym płk. Julianem Filipowiczem (pierwszym dowódcą rejonu krakowskiego ZWZ), a na rozkaz gen. Michała Tokarzewskiego, podziemną sieć placówek ZWZ.

Od początku 1940 dowództwo obszaru Kraków objął (na rozkaz gen. W. Sikorskiego z Francji) płk Tadeusz Bór-Komorowski, który przez parę miesięcy ukrywał się w maj. E. K. Czechy. W 1942 gestapo aresztowało E. K. i po śledztwie osadziło go w celi śmierci w więzieniu na Montelupich w Krakowie. Po pół roku, dzięki interwencji austriackiej rodziny z Wiednia, teczka z materiałami obciążającymi „zginęła”, i został on przewieziony do siedziby gestapo w al. Szucha w Warszawie. Tam, wobec braku obciążających dowodów, skierowano E. K. do więzienia kryminalnego, skąd łatwo już można go było wykupić. Tylko sporadycznie E. K. zjawiał się w domu, ukrywając się na terenach pow. miechowskiego, pińczowskiego i olkuskiego u ludzi z podziemia. W lipcu

Edward Kleszczyński

1944, kiedy to bratanek jego Bogusław, podchorąży AK (1923–1944), pseud. „Jabłoński”, wykonał udaną akcję, atakując z zasadzki wycofującą się z Proszowic na szosie do Słomnik policję granatową i żandarmerię niemiecką, przez maj. Czechy przeszła na drugi dzień w odwiecie tyraliera niemiecka, strzelając na chybił trafił do ludzi. Zginął ogrodnik, trzy osoby ze służby folwarcznej raniono, wszystkich domowników dworu trzymano kilka godzin leżących na klombie przed dworem, szukając „bandytów”.

Po upadku tzw. Rzeczypospolitej Proszowicko-Kazimierskiej, jeszcze w lipcu 1944, nowa tyraliera niemieckich żandarmów najechała ponownie maj., przetrząsając oba fol. Szef gestapo pow. miechowskiego Rettinger i Kreislandrat wydali ultimatum, żądając ujawnienia się E. K. i Bogusława K. Ci, na parę miesięcy musieli ukryć się w sąsiednich maj., m.in. w Posiłowie u pp. Kamockich, w Pośmiechach u pp. Karwackich, w Tomaszowie u p. Szrednickiego. Ostatni etap przed potajnym powrotem do domu to Żydów prof. Sarny.

W tym okresie nastąpiła reorganizacja AK; na terenach południowo-wschodnich obszaru woj. krakowskiego powstała Zmotoryzowana Krakowska Brygada Kawalerii składająca się z 8. p. uł. i 5. p. s. k., (ok. 4 tys. zakonspirowanych częściowo ludzi), pod dowództwem mjr. „Dzika”, „Miechowity”. E. K. zorganizował kadrę Brygady i jej szkolenie, aż do rozwiązania w styczniu 1945.

E. K. poszukiwany przez UB przedarł się z tajnym meldunkiem do gen. Bora-Komorowskiego, wstąpił do 1 Dywizji gen. Stanisława Maczka w Niemczech, a później dołączył do 1 P. Uł. Krechowieckich II Korpusu Polskiego gen. Władysława Andersa. Przebywał w Anglii w l. 1946–1950, służąc w wojsku, a następnie, pracując zarobkowo.

W 1950 wyemigrował do USA, gdzie włączył się w prace powstającego Instytutu im. Józefa Piłsudskiego. Działal w Polskiej Radzie Narodowej (Oddział Stany Zjednoczone) oraz w Stowarzyszeniu Polskich Kombatantów. Awansowany do stopnia ppłk. Zmarł w USA, po życiu wypełnionym pracą i walką dla Polski. Pochowany na cmentarzu wojskowym w amerykańskiej Częstochowie.

Żona Irena z Mieroszewskich, została w lecie 1944 aresztowana przez gestapo w Miechowie i odstawiona jako zakładniczka do więzienia na Montelupich w Krakowie, gdzie jako „salowa” ze znajomością języka niemieckiego (pierwszy mąż Szwarzenberg–Czerny był konsulem RP w Niemczech) podtrzymywała na duchu i wspomagała żywnością współtowarzyszki–więźniarki. Wypuszczona po paru miesiącach. Zmarła w 1986 w Krakowie.

Dok.: *Kto był kim w II RP; Spis ziemian, woj. kieleckie*, W. 1990; Łoza; W. Cygan, *Kawaleria Polska 1939*, z. 2; Brzozowski, *Studia*, 167.

Józef Kleszczyński

KLESZCZYŃSKI JÓZEF FRANCISZEK h. Gryf (1894–13.02.1979), wł. maj. Jakubowice i Stogniowice w pow. miechowskim, rolnik. Syn → Bogusława (1851–1908) i Heleny z Czarnomskich. Ur. w Skrzyszowicach.

Uczęszczał do szkoły realnej w Krakowie, następnie do Hochschule für Bodenkultur w Wiedniu. Dyplom inż. rolnictwa nostryfikował na UJ w 1928, po dodatkowych studiach. Brał udział jako ochotnik w wojnie 1920.

Objęty przez niego na podstawie działów spadkowych po śmierci ojca dwufolwarczny maj. miał ok. 550 ha. Zabytkowy XVI-wieczny dwór w Jakubowicach był piętrowym, utrzymanym w stylu wczesnorenansowym domem o potężnych, niemal 2-metrowej grubości murach, ze sklepioną salą jadalną. Do

Józef Kleszczyński

wschodniej ściany dworu, J. K. dobudował piętrową przybudówkę z kuchnią, kredensem, spiżarnią, łazienkami i mieszkaniami dla służby; dwór otoczony był 4-hektarowym parkiem. Składał się on z dwóch części: tzw. dzikiej, zadrzewionej, z małym stawem, i tej kultywowanej wokół dworu z drózkami, klombami i rabatami kwiatów oraz z kortem tenisowym, użytkowanym ostatnio jako boisko do siatkówki. J. K. maj. zelektryfikował, a zbudowana w tym celu elektrownia z turbiną wodną na rzece Szreniawie dostarczała prądu nie tylko Jakubowicom i Stogniowicom, ale również oświetlała Proszowice. Hodowli bydła holenderskiego, uprawie zbóż i buraków towarzyszyły wysiłki w kierunku uprzemysłowienia maj. W obawie przed parcelacją przewidzianą reformą rolną J. K. część areалу zalesił, a część nawodnił, rozbu-

dowując gospodarkę rybną (hodowla karpia). Okres wielkiego kryzysu to czas wielkich trudności finansowych. J. K. nie poniechał mimo to działalności społecznej. Otaczał swych pracowników, a także sąsiadów i chłopów opieką finansową, prawną i lekarską. Był założycielem i pierwszym prezesem Zarządu Związku Plantatorów Tytoniu w Proszowicach, organizatorem tamtejszej Ochotniczej Straży Pożarnej. O poglądach prawicowo–demokratycznych, był przeciwnikiem sanacji, deklarował się jako zwolennik Stronnictwa Narodowego.

W czasie II wojny światowej oba majązki zajęte przez Niemców nie uległy zniszczeniu, a wojenna koniunktura na płody rolne i ogrodowe (mimo kontyngentów) umożliwiła spłatę dłuów i dalszą intensyfikację gospodarki, a nawet dokupienie ziemi. Dopiero pacyfikacja wsi po upadku tzw. Rzeczypospolitej Proszowicko–Kazimierskiej i zajęcie dworu przez żandarmerię niemiecką zmusiło J. K. do ucieczki i ukrywania się wraz z rodziną.

W 1945 majązki zostały zabrane na cele reformy rolnej.

J. K. prowadził państwowe gospodarstwa rolne w różnych częściach Polski. Wyjechał do USA do syna. W 1964 wrócił do kraju, do końca życia zajmując się czynnie nasieniem. Zmarł w Krakowie, pochowany obok poległego w 1944 syna Bogusława w Więclawicach k. Krakowa.

J. K. oż. był z Bronisławą z Sopińskich, córką lekarza z Krakowa, pracującego później w Sarajewie na stanowisku rządowym. Matka jej, Julia z Lohmannów, pochodziła z ziemiańskiej rodziny, wywodzącej się z Kurlandii. Bronisława po ukończeniu prywatnej szkoły średniej (pensji) w Krakowie, ukończyła wyższą szkołę ogrodniczą i uczęszczała do konserwatorium muzycznego (fortepian). Poglądy miała konserwatywno–demokratyczne, była głęboko religijna, niezwykle aktywna na polu prac społecznych (np. udział w Tow. Ziemianek mającym na celu podniesienie higieny społecznej i zdrowia wśród ludności wiejskiej). Wychowanie czworga dzieci, prowadzenie gospodarstwa domowego oraz osobiste kierowanie dużym przedsiębiorstwem jakim był (ok. 60 ha) sad i ogród warzywno–owocowy, pochłaniały całkowicie jej czas. Po 20 latach ogród stał się obiektem pokazowym. Produkcja warzyw i owoców zasilala rynek krakowski, dając dochody pokrywające częściowo inwestycje i deficyt głównego majązki. Drzewa owocowe, sadzone lub chronione i pielęgnowane pod osobistym nadzorem Bronisławy K., dawały doskonałe plony. Liczne nagrody za szlachetne odmiany jabłek na wystawach pomologicznych w Krakowie i Warszawie były dowodem jej osiągnięć.

Dzieci: 1) Zofia pseud. AK. „Wanda” (1921–1947), ur. w majązki. Stogniowice, ukończyła gimn. w klasztorze ss. niepokalanek w Nowym Sączu, następnie liceum humanistyczne w prywatnej szkole S. Münnichowej w Krakowie, maturę otrzymała po ukończeniu liceum tajnego nauczania w majązki. Jakubowice w 1943. Zaprzysiężona jako żołnierz ZWZ dn. 5.08.1941, zorganizowała punkt opatrunkowo–apteczny w majązki. Jakubowice, była łączniczką w kompanii dywersyjno–partyzanckiej „Kłosa” na terenie podobowodu AK Proszowice w 106 Dywizjonie Piechoty rejon Inspektoratu „Maria”. Pośmiertnie mianowana ppor. czasu wojny, odznaczona Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami i Krzyżem Partyzanckim. Po wojnie studiowała romanistykę na UJ w Krakowie, zmarła na gruźlicę; 2) Bogusław pseud. „Jabłoński” (1923–1944), ur. w majązki. Jakubowice, uczęszczał do gimn. oo. salezjanów we Lwowie, gimn. w Rydzynie i gimn. Jana III Sobieskiego w Krakowie; maturę zdał po ukończeniu liceum tajnego nauczania w majązki. Jakubowice w 1943. Zaprzysiężony jako żołnierz ZWZ 15.05.1940, zginął na polu walki pod Naramą 18.12.1944 jako dowódca plutonu z batalionu „Kaliny” Krakowskiej Brygady Kawalerii AK. Ukończył konspiracyjną szkołę podchorążych piechoty, zorganizował pluton dywersyjny AK składający się w większości ze służby folwarcznej z majązki. Jakubowice i Stogniowice, z którym wyruszył do lasów w maju 1944. Pośmiertnie awansowany do stopnia por., odznaczony Orderem Virtuti Militari V kl., Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami i Krzyżem Partyzanckim; 3) Józef Edward, pseud. „Młodzik” (ur. w 1928) w majązki. Jakubowice, uczęszczał do szkoły im. S. Münnichowej w Krakowie, następnie na komplety tajnego nauczania w Krakowie, ukończył gimn. Jana III Sobieskiego w lipcu 1945, ścigany przez UB za posiadanie broni i współpracę z organizacją Wolność i Niezawisłość, przedostał się na Zachód, gdzie wstąpił jako ochotnik do 7 P. Uł.

3 Dywizji Strzelców Karpackich II Korpusu Polskiego gen. Andersa we Włoszech. Zaprzysiężony jako żołnierz AK przez kpt. „Józefa” dn. 1.07.1943 na Agrodach pod Proszowicami, pełnił funkcje łącznika i kolportera prasy podziemnej. Zdał maturę po ukończeniu Liceum Humanistycznego Dywizji Strzelców Karpackich w Anglii. Wyemigrował do Stanów Zjednoczonych w 1951, gdzie studiował rolnictwo na Uniwersytecie Cornell w Nowym Jorku. Jest z zawodu licencjonowanym brokerem realnościowym. Mianowany do stopnia ppor. w Korpusie Oficerów Kawalerii przez Prezydenta RP Augusta Zaleskiego w 1966, odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi za wybitną działalność społeczną i polityczną na emigracji. W 1954 ożenił się z Marią Wilusz, mają czworo dzieci: a) Krystyna (ur. 1954), b) Czesław (ur. 1956), c) Teresa (ur. 1959), d) Maciej (ur. 1961); 4) Krystyna (ur. 1937 w Krakowie), ukończyła Wydz. Rolny UJ w Krakowie, odbyła studia specjalistyczne w zakresie hydroponiki w Wyższej Szkole Rolniczej w Wiedniu. Wyemigrowała do USA w 1970, gdzie uzupełniła studia, pracując jako ichtiolog w rządowej instytucji Ministerstwa Rolnictwa. Mąż: George Braga Esteves. Ich dzieci: a) Antoni Zebedeo (ur. 1966), b) Julia (ur. 1969).

Józef Kleszczyński

KOSIŃSKI BOHDAN (1897–1983), wł. maj. Mąchocice w pow. kieleckim, rolnik. Syn Feliksa i Stanisławy z Poziomskich. Ur. w Noworosyjsku na Kaukazie.

Ojciec Feliks, inż., pracował przy budowie mostów i portów czarnomorskich, aby zgromadzić dostatecznie duże środki finansowe dla powiększenia i zmodernizowania rodzinnego maj. oraz dokonania spłat rodzinnych. Klimat Kaukazu okazał się zbyt ostry dla zagrożonego chorobą płuc Feliksa K., co zmusiło go do wcześniejszego powrotu do kraju i objęcia rodzinnych Mąchocic (70 ha). Zmarł w 1903, pozostawiając żonę i czworo małych dzieci. Stanisława K., chociaż nie była przygotowana do samodzielnego prowadzenia maj. (ukończyła konserwatorium), okazała się niezwykle dzielną kobietą. Utrzymała maj. i wykształciła dzieci: 1) Bohdana; 2) Jana, pseud. AK „Inspektor”, „Jacek”, który zginął w walce z Niemcami; 3) Wandę, zam. Borkowską, w jesieni 1939 deportowaną z Grodzieńszczyzny wraz z dwiema córeczkami w głąb ZSRR, skąd wróciła po wojnie do Polski; 4) Zofię, zam. Orłowską, wywiezioną do Ravensbrück. Jej syn Janek walczył i zginął w oddziale „Nurta”.

B. K. ukończył Szkołę Mechaniczno–Techniczną H. Wawelberga i S. Rotwanda w Warszawie i rozpoczął studia w Wyższej Szkole Ogrodniczej. W 1914, korzystając z tego, że I Brygada Legionów maszerowała przez pobliskie Kielce, zabrawszy konia ze stajni, przyłączył się do Legionów. Po przebytej kampanii wojennej był internowany w Szczybiornie. Po odzyskaniu niepodległości pozostał w wojsku. W 1921 pod dowództwem gen. Lucjana Żeligowskiego brał udział w zdobyciu Wilna. Za udział w wojnach 1914 i 1920 otrzymał Order Virtuti Militari, Krzyż Niepodległości oraz Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski. Po zakończeniu wojny polsko–sowieckiej oddelegowany został do Belwederu jako adjutant marszałka Piłsudskiego. Mimo namowy do kontynuowania kariery wojskowej, zdecydował się wystąpić z wojska w stopniu rtm. i ukończyć studia rolnicze, by zastąpić matkę samotnie gospodarującą w Mąchocicach.

W 1922 ożenił się z Haliną Sosnowską, córką ówczesnego rektora SGGW, prof. Jana Sosnowskiego. Po powrocie do Mąchocic i spłaceniu rodzeństwa zajął się prowadzeniem i powiększaniem maj. oraz pracą społeczną. Prowadził gospodarstwo wzorowo, głównie hodowlę czerwonego bydła rasy, jak również duże gospodarstwo drobiarskie, uzyskując wspólnie z żoną szereg nagród i dyplomów. Założył i zmodernizował duże sady owocowe, a także ogrody warzywne, skąd szlachetne warzywa, np. szparagi, sprze-

dawane były nie tylko w pobliskich Kielcach, ale również wywożone do Krakowa i Katowic.

Wspólnie z chłopami z okolicznych wsi założył Straż Pożarną i Spółdzielnię Mleczarską „Radostowa” z własnym sklepem w Kielcach. Spółdzielnia ta przetrwała pod tą samą nazwą do dziś. Mąchocice uznane zostały za wieś wzorcową, dzięki czemu w 1927 B. K. wraz z rodziną przyjmował na uroczystej wizycie w swoim domu Prezydenta RP Ignacego Mościckiego. Kontynuując tradycje rodziców i dziadków, którzy za czasów niewoli prowadzili w Mąchocicach szeroką akcję oświatową, B. K. zajął się młodzieżą wiejską, organizując drużynę sportową, a także sprowadzając z Warszawy instruktorów, którzy prowadzili wykłady z różnych dziedzin.

W okresie II wojny światowej dom Kosińskich, z których rodziny wiele osób działało w oddziałach AK, był dla tych oddziałów azylem. Dwór w Mąchocicach położony był z dala od wsi i miał przez znaczną część roku trudny dojazd dla samochodów. Łatwo więc było w razie akcji niemieckiej, korzystając z bocznych ścieżek, ostrzec przed zbliżającym się niebezpieczeństwem. Takie sytuacje miały wielokrotnie miejsce. Dwór w Mąchocicach pełnił dla partyzantów, m.in. z oddziałów „Ponurego”, rolę szpitala oraz miejsca rekonwalescencji. Tu znaleźli schronienie zrzućeni „cichociemni”, a także ludzie zagrożeni, np. rodzina żydowska Marberów, uciekinier z obozu — Anglik itp.

Po powstaniu warszawskim dwór w Mąchocicach stał się miejscem schronienia dla wielu uciekinierów zarówno z Warszawy, jak i ziem zajętych przez wojska radzieckie. W zasadzie cały dobytek w postaci koni, bydła i trzody został poświęcony bądź na potrzeby partyzantów, bądź w późniejszym czasie zagrabiony przez oddziały „własowców”, a następnie przez Armię Czerwoną. W ten sam sposób zgrabione zostały prawie wszystkie cenniejsze ruchomości w Mąchocicach. Tragiczne były też losy rodzinne.

Oczekując wyzwolenia, Halina i B. K. — wraz z synem Maciejem, urodzonym w końcu lipca 1939 po 17 latach wyczekiwania oraz śmierci dwóch córeczek, jedynym spadkobiercą wielopokoleniowej tradycji i majątku — planowali odbudowanie zniszczonego gospodarstwa. Mimo że byli już w średnim wieku, zdecydowali się rozpocząć wszystko od początku. Dalsze losy potoczyły się inaczej i plany te nie zostały nigdy zrealizowane. B. K. zmarł w Kielcach. Pogrzeb jego był prawdziwą manifestacją. Okoliczni chłopcy, którzy utrzymywali z B. K. przyjacielskie stosunki aż do jego śmierci, uprosili rodzinę, aby pogrzeb mógł się rozpocząć od progu tego, co pozostało z rodzinnego domu. B. K. został przewieziony do domu w Mąchocicach, a następnie tysięczny kondukt z trumną niesioną na ramionach chłopów, udał się do oddalonego o 5 km cmentarza parafialnego w Leszczynach.

Halina Kosińska, jedna z ostatnich, które zdążyły jeszcze gospodarować we własnym majątku, zmarła w sierpniu 1993 w Warszawie.

Dok.: *Spis ziemian, woj. kieleckie*, W. 1990; L. C. Chlebowski, *Pozdrowcie Góry Świętokrzyskie*, W. 1985; Materiały rodzinne.

Bohdan Kosiński

Maciej Kosiński

KRASIŃSKI HENRYK PIOTR h. Ślepowron (29.04.1866–20.09.1928), współzarządzający z żoną maj. Mszana Dolna w pow. limanowskim, dr praw. Był synem dr. Huberta Krasińskiego (1833–1890), wł. dóbr Regimentarzędówka na Ukrainie, i Julii Olgi z Naumowów, wł. dóbr w guberni kijowskiej i chersońskiej. Ur. w Regimentarzędowce.

Był potomkiem tzw. linii ukraińskiej Krasińskich założonej przez Antoniego Krzysztofa Krasińskiego (1698–1732) z Krasnego, podkomorzego ciechanowskiego, który opuścił ziemie Korony w 1723. Żonaty był z Aleksandrą Jakuszewicz. Ich syn Józef, żonaty z Zuzanną Mężyńską, miał syna Kajetana, chorążego trembowelskiego, który kupił dobra regimentarzędowickie na Ukrainie. Zmarł, będąc marszałkiem szlachty czehryńskiej, w 1814. Żonaty z Teklą z Pawulskich, miał syna Teodora żonatego z Konstancją z Kotiużyńskich. Z tego małżeństwa był syn Hubert (ojciec Henryka Piotra), który ukończył studia medyczne w Petersburgu. Był społecznikiem, członkiem wielu towarzystw naukowych.

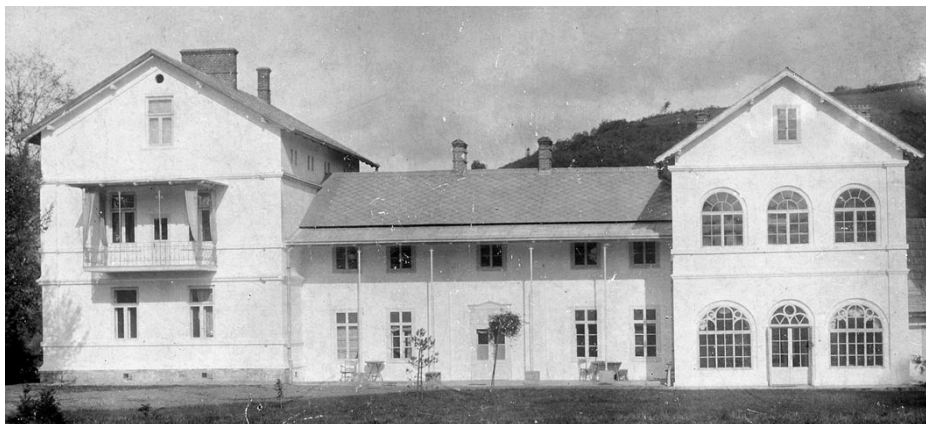
H. K. żonaty był z → Marią Stanisławą Gertrudą z Łęskich (1874–1958), córką Hilarego Łęskiego, wł. maj. Waka k. Wilna, i Marii ks. Druckiej–Lubeckiej. Ojciec kupił córcę w wianie maj. Mszana Dolna w woj. krakowskim. Po utracie maj. na Ukrainie H. K. przeniósł się z żoną do Mszany Dolnej i tam razem gospodarowali. Maj. w 1942 obejmował 355 ha (w tym ok. 2/3 lasów) w gm.: Gronoszowa, Słomka, Kasina Wielka (maj. zakupiony był większy, sprzedano część lasów na wykształcenie dzieci); do maj. należał również tartak.

Henryk Krasiński

H. K., członek Sodalicji Mariańskiej, głęboki katolik, ofiarny dla Kościoła (kolator) i biednych, wielki patriota i społecznik, był członkiem Wydz. Rady Powiatowej, przewodniczącym ZZ, prezesem Rady Nadzorczej Związku Kółek Rolniczych. Jego działalność pełna energii i inicjatywy wywierała dodatni wpływ na gospodarkę gmin, a zwłaszcza chłopów. Zajmował się astronomią, tworząc własne teorie naukowe oparte na obserwacjach, m.in. o związku trzęsień ziemi z zaćmieniem Słońca (odczyt na ten temat na UJ). Dalszym badaniom przeszkodziła nagła śmierć. Zmarł w Mszanie Dolnej. Z małżeństwa z Marią Łęską pozostawił siedmioro dzieci:

1) Hubert Antoni (22.11.1898 w Krakowie – 11.11.1958 w Londynie), inż. płk lotnictwa, podczas wojny na Zachodzie w RAF; 2) Maria Antonina (23.11.1899 w Mszanie Dolnej – 27.09.1987 w Warszawie). Wykształcenie średnie, doskonała znajomość języków obcych. Dn. 10.09.1924 poślubiła płk. dyplomowanego Konstantego ks. Druckiego–Lubeckiego, z tego małżeństwa dwie córki: a) Teresa (ur. 2.12.1925), zam. za Janem Danglem i b) Elżbieta (ur. 10.08.1929); 3) Franciszka Maria (14.02.1901 w Mszanie Dolnej – 20.01.1920 tamże), zm. na tzw. hiszpankę; 4) Henryk Hilary (31.01.1902 w Mszanie Dolnej – 1979 w Rabce), magister prawa; 5) Jan Kazimierz (5.09.1905 w Mszanie Dolnej – 29.03.1992 w Maria Laach, Niemcy), o. Cyryl, zakonnik zakonu benedyktynów, dr teologii i filozofii, autor wielu prac teologiczno-filozoficznych; 6) Marian Gerard (8.12.1909 w Mszanie Dolnej – 27.02.1965 w Katowicach), mgr geologii. Do wojny przebywał w Mszanie Dolnej i pomagał matce w gospodarowaniu; 7) Józef An-

Dwór w Mszanie Dolnej

drzej (ur. 15.06.1914 w Mszanie Dolnej), inż., kpt. lotnictwa. Podczas wojny na Zachodzie, pilot samolotów bombowych. Obecnie zamieszkały w Kanadzie.

Dok.: PSB, t. XV; Akt notarialny kupna maj. Mszana Dolna; dokumentacje rodzinne; Ks. Wł. Wojtynia, Henryk Piotr książe Krasiński — wspomnienie pośmiertne rps.

Teresa Dangel

KRASIŃSKA MARIA STANISŁAWA GERTRUDA z ŁĘSKICH (27.11.1874 w Wilnie – 2.09. 1958 w Mszanie Dolnej), wł. maj. Mszana Dolna w pow. limanowskim. Córka Hilarego i Marii z ks. Druckich–Lubeckich. Ur. w Białej Wace k. Wilna.

Maria Krasińska z Łęskich

Posiadała wykształcenie średnie oraz znajomość języków: francuskiego, angielskiego i niemieckiego. W 1897 poślubiła → Henryka Piotra hr. Krasińskiego (1866–1928). W wianie od ojca otrzymała maj. Mszana Dolna.

Bardzo religijna, była kolatorką miejscowego kościoła. Wrażliwa na ludzkie nieszczęścia, niosła potrzebującym wszechstronną pomoc. Gorąca patriotka.

Po wczesnej śmierci męża w 1928 zarządzała, z pomocą jednego z synów, Mszaną Dolną. W czasie okupacji pomagała partyzantom AK. Szef miejscowej komórki AK ukrywał się we dworze po „wspie” organizacji w 1943. Miała siedmioro dzieci.

Dzieci: zob. → Henryk Piotr Krasiński.

Dok.: zob. Henryk Piotr Krasiński.

Teresa Dangel

KUNICKI JÓZEF (1841–28.10.1916), wł. maj. Zakrzew i Błażejowice w pow. rawskim. Sędzia. Syn Karola (1808–1873) i Elżbiety z Szemiotów (1818–1888).

J. K. w 1876 nabył maj. Zakrzew, liczący ok. 360 ha ziemi żytnio–ziemniaczanej. Mądrze gospodarując, dostosował profil produkcji do zmieniających się warunków ówczesnego rynku rolnego w Królestwie Polskim w sytuacji światowego kryzysu agrarnego i napływu taniego zboża z cesarstwa rosyjskiego. Wobec malejącej z tego powodu opłacalności produkcji zbóż, J. K. przestawił gospodarkę na chów owiec merynosów. Znaczny dochód z hodowli pozwolił mu na kupno sąsiadujących z Zakrzewem Błażejowic (ok. 430 ha ziemi pszenno–buraczanej). Maj. ten został zdrenowany, dzięki czemu uzyskano plony o kilkadziesiąt procent wyższe. Dwór w Zakrzewie, gdzie mieszkał J. K., był piętrowy. Na górze mieściły się dwa pokoje gościnne. Na parterze był pokój jadalny, hol, z którego wychodziło się na oszklony balkon i do ogrodu. Po obu bokach jadalni mieściły się salon i salonik oraz pokoje sypialne oddzielone od spiżarni korytarzem. Na końcu znajdowało się zejście do suterenu, gdzie była kuchnia i pokoje służby.

J. K. wcześniej przyuczył do zawodu rolnika swego najstarszego syna Stanisława Antoniego, gdyż sam, pełniąc funkcję sędziego ziemskiego, nie mógł poświęcić się wyłącznie zarządzaniu maj.

Żonaty z Marią Badowską, córką Sebastiana i Tekli z Bajkowskich, ur. w Galinkach. Dzieci: 1) Wanda Józefa (1874–1892); 2) Natalia Antonina (1876–1920), zam. za Antonim Mękarskim, wł. maj. Wola Worowska k. Grójca; 3) Józef (1877 zm. jako dziecko); 4) → Stanisław Antoni (1879–1963); 5) Władysław Kazimierz (1882–1956); 6) Czesław Marian (1884–1959).

Dok.: Informacje i materiały rodzinne; A. Grodziński, Suplement do pracy „Losy ziemian w czasie II wojny światowej i okupacji”, rps nr 219/70 w Ossolineum; M. F. Kunicki, Zarys historii rodzinnej (1808–1873), mps.

Miłostaw Franciszek Kunicki (S. C.)

KUNICKI STANISŁAW ANTONI (25.04.1879–14.04.1963), wł. maj. Łaziska w pow. radomskim, rolnik. Syn → Józefa (1841–1916) i Marii z Badowskich. Ur. w maj. Zakrzew (pow. rawski).

Jako najstarszy syn z sześciorga rodzeństwa przygotowywany był przez ojca do zawodu rolnika. Administrował, a później dzierżawił maj. ojca Błażejowice (ok. 430 ha). W 1906 kupił, przy pomocy finansowej ojca, Łaziska (ok. 600 ha) posiadające wiele podmokłych gruntów. Po zdrenowaniu gleba stała się żyzną ziemią pszenno–buraczaną. W rękach nowego właściciela, który wykazał się swymi umiejętnościami i zamiłowaniem do roli, Łaziska stały się maj. gospodarowanym wg nowoczesnych metod.

W 1915 cofające się wojska rosyjskie zmusiły S. K. do przesiedlenia się wraz z rodziną i inwentarzem żywym na Wołyń, aż za Łuck. Później, korzystając z anarchii spowodowanej odwrotem wojsk, powrócił, ale bez bydła. Budynek zastał nie zniszczony, co było rzeczą niezwykłą. Uznając to za dowód szczególnej opieki boskiej, wystawił na obrzeżu parku figurę Matki Boskiej z wykutym napisem dziękczynnym. S. K. nastawiał gospodarstwo na wytwarzanie produktów wysoko przetworzonych. Założył oborę zarodową bydła nizinnego czarno–białego, przerabiając mleko na śmietankę, a wytworzone z niej masło sprzedawał w Radomiu. Natomiast „chudym” mlekiem spasał bekony, tuczone dla Radomskiej Bekoniarni Eksportowej. Z ramienia Związku Hodowców Bydła przyjeżdżał okresowo kontroler mleczności, układający „jadłospisy” dla grup krów o zbliżonych wydajnościach. Aby te nowości były doceniane przez pracowników, S. K. powiązał premie płacowe z wynikami pracy. Lasy (ok. 360 ha), początkowo zagajniki, w l. czterdziestych stanowiły już drzewostany bliskie wieku rębności.

Dwór w Łaziskach był położony równolegle do osi wjazdu do parku (zwykle siedziby ziemiańskie zwracały się frontem do bramy wjazdowej). W parku, w dwóch pagórkach znajdowały się dwie piwnice, kiedyś znajdujące się pod nie istniejącymi już skrzydłami dworu, z jego częścią centralną zwróconą w kierunku bramy wjazdowej. Tradycja głosiła, że przed 1831 dwór składał się z trzech części, z których pozostała jedynie prawa oficyna. Reszta została spalona przez Kozaków. Ocalała oficyna zawierała 18 pomieszczeń mieszkalnych.

Na początku II wojny światowej sąsiadujący z Łaziskami maj. Orońsko został zajęty przez oddziały Luftwaffe, a S. K. zmuszony do dostarczania żywności dla stacjonujących tam Niemców. Kiedy zażądał pokwitowania za dostarczoną żywność, został aresztowany i miał być skazany przez sąd wojenny. Uratował go rozkaz wyjazdu na front wschodni jednostki niemieckiej.

S. K. był członkiem AK, oddziałom dostarczał żywność i pieniądze. Wykupywał z więzień ludzi podziemia. W maj. mieszkali inspektorzy AK i szef wywiadu obwodu Jędrzejów AK Zdzisław Duh Imbor, pseud. „Chudy”, „Paweł”, „Stary”. Zgodnie z „cichymi ustaleniami” stanowisko pisarza podwórzowego w Łaziskach zostało zapewnione dla członka podziemia. W lasach stacjonowały oddziały AK, które urządzały pozorowane napady rabunkowe po przygotowaniu dla nich „kontyngent”. Zgodnie z instrukcją AK o każdym takim napadzie informowano w gminie. Dla zapobieżenia tym praktykom Niemcy postawili w Łaziskach, wiosną 1944, kompanię rehabilitacyjno-ćwiczebną SS. Kilka dni wcześniej Duh przeniósł się gdzie indziej. Zarząd przymusowy z ramienia Niemców sprawował Walter Erdmann, który okazał się przyzwoitym człowiekiem. Równolegle z tymi działaniami we dworze, na zlecenie RGO w Radomiu, przyjmowano licznych wysiedleńców z Poznańskiego, zza Buga, a w 1944 z Warszawy.

Dzięki zaradności S. K. maj. był do końca wojny w dobrym stanie finansowym. Nie wyniszczyły go stałe dostawy dla Niemców i pomoc dla partyzantów. Dwór dwukrotnie był obrabowany przez Niemców, w 1939 i 1944. Po wycofaniu się ostatecznym wojsk niemieckich przystąpiono do omłotu zboża, które podzielono między pracowników jako ordynarię na lata przyszłe. Te dobre stosunki z pracownikami pomogły S. K. wywieźć meble i rzeczy osobiste do Radomia, gdy został zmuszony do opuszczenia Łazisk w lutym 1945. Po przejściu frontu S. K. udał się do Warszawy na operację, po której nie powrócił już do pełnego zdrowia. Przeniósł się wraz z rodziną z Radomia do Warszawy, gdzie zmarł.

Oż. był z Eugenią z Żakowskich (18.05.1888–6.10.1980), ur. w Żabokrzekach w pow. łęczyckim, córką Mścisława i Felicji Stodolskiej. Prowadziła hodowlę drobiu. Była aktywną działaczką Koła Gospodyń Wiejskich i Stowarzyszenia Ziemianek. Za pracę społeczną została odznaczona przez prezydenta S. Wojciechowskiego Złotym Krzyżem Zasługi.

Dzieci: 1) Miłosław Franciszek (ur. 3.07.1912). W 1930 zdał maturę w Radomiu, w 1938 skończył rolnictwo na SGGW. Po studiach pracował jako likwidator pogorzeli rolnych w Zawierciu. W czasie wojny pomagał ojcu w gospodarstwie i działał w konspiracji. Po 1945 pracował w PNZ w Łodzi, później pełnił funkcję inspektora w wydz. rolniczym Państwowego Zakładu Chowu Koni na Służewcu. W 1948 otrzymał pracę w Tow. Handlu Międzynarodowego „DAL S.A.” Od 1951 został zatrudniony w CHZ Animex, skąd przeszedł do Instytutu Informacji Naukowej i tam na stanowisku docenta pracował do przejścia na emeryturę w 1979. Ożenił się (ślub 29.12.1948) z Janiną Tymieniecką (ur. 26.11.1920), mają dwóch synów: a) Jana Stanisława (ur. 26.04.1956), dr. matematyki i elektroniki, wykładowcę w Nigerii i RPA. Oż. z Hanną Sierpińską, ma

troje dzieci; b) Andrzeja Adama (ur. 26.10.1957), mgr inż. elektroniki. Prowadzi komputerową firmę handlowo-usługową. Oż. z Grażyną Lucyną Budzyńską, ma córkę; 2) Halina Felicja (ur. 15.05.1914) wyszła za mąż za ⇒ Tadeusza Kuglera (zm. 1961), wł. maj. Mstyczów; 3) Maria Zofia (ur. 28.02.1918).

Dok.: A. Grodziński, Suplement do pracy „Losy ziemian w czasie II wojny światowej i okupacji”, Ossolineum rps nr 219/70; W. Borzobohaty, *Jodła*, W. 1988; Materiały syna Miłostawa Franciszka Kunickiego.

Miłostaw Franciszek Kunicki (S. C.)

KURNATOWSKI FELIKS h. Łódzia (19.08.1867–17.08.1928), wł. maj. Dusina i Pożegowo w pow. gostyńskim, Mórka w pow. śremskim. Był synem Jana Nepomucena (14.05.1828–6.04.1879) i Ludwiki Potworowskiej h. Dębno z Goli (1.11.1836–2.01.1905), córki Gustawa i Klementyny z Chłapowskich. Ur. w Dusinie.

Rodzina Kurnatowskich wzięła nazwisko od miejscowości Kurnatowice w pow. międzychodzkiem. Pierwszym z tej rodziny, wymienionym w aktach w 1448, jest Świętosław z Kurnatowic. Później przez dłuższy czas Kurnatowscy byli właścicielami Bytynia w pow. szamotulskim i stąd niektórzy z nich używali przy nazwisku przydomku „z Bytynia”. W 1800 Maciej Kurnatowski nabył maj. Dusinę, od której jedna z gałęzi rodu Kurnatowskich nosi nazwę dusińskiej.

Rodzina Kurnatowskich, 1919. Biała Sala w hotelu Bazar, Poznań. Siedzą od lewej panie: Felicja z Kurnatowskich z Dusiny, późniejsza Witoldowa Brzeska; Tekla z Morawskich Edwardowa Potworowska z Goli; Helena z Szembeków Józefowa Lossowa z Gryżyny; Aleksandra Kurnatowska z Dusiny, późniejsza Adolfowa Brzeska z Mierzewa. Stoją od lewej: rtm. Witold Mikulicz Radecki, adiutant gen. Józefa Dowbora-Muśnickiego; Jan Wroczyński; Janusz Czarnecki z Dolejewka; płk Stabile, szef misji lwowskiej; gen. Józef Dowbór-Muśnicki; płk Tonini, członek misji włoskiej; ppor. Zygmunt Pluciński z Lusówka; rtm. Witold Szebeko, adiutant gen. Józefa Dowbora-Muśnickiego; por. Widacki, adiutant gen. Jana Wroczyńskiego; ppor. Tadeusz Morawski z Jurkowa.

Po wczesnej śmierci ojca Jan Napomucen i jego siostra bliźniaczka Zofia wychowywani byli przez Gustawa Potworowskiego i zaprzyjaźnionego z nim Antoniego Kotlińskiego (1793–1868), który był powstańcem 1830/1831, redaktorem „Przewodnika Rolniczo-Przemysłowego” w Lesznie. Jan Nepomucen przejął maj. rodziców Dusinę o pow. 856 ha, razem z fol. Pożegowo, odbudował w 1865 dwór i zabudowania gospodarcze, zniszczone wielkim pożarem.

F. K. (o jego bracie Stanisławie brak jest wiadomości) poślubił → Sewerynę z Lossowów (1873–1951), z którą miał ośmioro dzieci. Po odejściu od żony i przekazaniu jej maj. ostatnie kilkanaście lat życia zamieszkiwał w Rawiczu, gdzie zmarł.

Dzieci: 1) Aleksandra (14.02.1894 w Dusinie – 17.08.1974 w Krakowie) (zob. biogram ⇒ Adolfa Brzeskiego). Poślubiła 7.06.1921 ⇒ Adolfa Brzeskiego (1878–1945). Była ostatnią przewodniczącą Tow. Ziemianek Wielkopolskich. Miała dwóch synów: Erazma (ur. 1922) i Zygmunta (1926–1986) (zob. biogram ⇒ Adolfa Brzeskiego); 2) Felicja Maria (20.06.1896–7.09.1939) (zob. biogram ⇒ Henryka Brzeskiego). Zam. 16.01.1923 za ⇒ Witoldem Henrykiem Brzeskim h. Oksza; 3) → Jan Nepomucen (1898–1970); 4) Maria (1900–1901); 5) Antonina (7.01.1901 w Dusinie – 18.03.1974 w Krakowie). Zam. 19.03.1935 za dr. Juliuszem Trzecińskim (26.08.1880–13.10.1939), rozstrzelanym przez Niemców w lasach k. Gniewkowa. Ich dzieci: a) Helena (ur. 24.10.1936 w Poznaniu), b) Justyna (ur. 10.09.1939 w Ostrowiu n. Gopłem) ekonomistka, mężatka; 6) Joanna (7.03.1902 – 14.09.1982 w Częstochowie) — zakonnica s. Amata urszulanka Unii Rzymskiej; 7) Józef (8.03.1904 – 14.12.1966 w Zaniemyślu). Oż. 09.1936 z Aleksandrą Skrzydlewską z Mechlina (8.11.1911–30.08.1986), córką Zdzisława i Stanisławy z Lossowów z Gryżyny. Dzieci: a) Michał (ur. 16.05.1937), inż. mechanik, żonaty, b) Teresa (ur. 31.12.1939), mężatka, c) Marek (ur. 8.03.1941), zootechnik, żonaty, d) Jan (ur. 1951), żonaty; 8) Ludwika (26.12.1906–1936). Razem z siostrą Antoniną dzierżawiła maj. Mościeszycy w pow. kościańskim. Zm. w Mościeszycach, pochowana w Starym Gostyniu.

Dok.: SGK; PSB, t. XVI, *Wielkopolski Słownik Biograficzny*; Żychliński, *Złota księga*, t. VI, s. 217; *Księga adresowa woj. poznańskiego*; K. Dembski, *Wielkopolska w początkach II Rzeczypospolitej*, P. 1972; ks. L. Sobkowski i L. Krotoski, *Stary Gostyń*, P. 1938; Sprawozdania Tow. Kółek Rolniczych i Wlkp. Kółek Rolniczych; różne artykuły w „Dzienniku Poznańskim” i „Kurierze Poznańskim”, wg A. Wojtkowski, *Bibliografia historii Wielkopolski*, P. 1938; *Złota księga ziemiaństwa polskiego poświęcona kulturze i wytwórczości rolnej*, pod red. St. Lityńskiego, t. *Wielkopolska*, P. 1929; St. Sierpowski, *Dzieje Ziemi Gostyńskiej*, P. 1979; J. Dzieżbicki, Kronika mps. (w zbiorach W. Dworzaczka); Materiały i wspomnienia rodzinne.

Maria Brzeska

KURNATOWSKA SEWERYNA z LOSSOWÓW (13.02.1873–18.02.1951), wł. maj. Dusina i Pożegowo w pow. gostyńskim. Córka Aleksandra Lossowa (1848–1911) i Joanny z Lossowów (1850–1926).

Poślubiła → Feliksa Kurnatowskiego (1867–1928) i z nim razem gospodarowała w Dusinie. Po opuszczeniu przez męża przejęła hipotecznie własność maj. S. K. prowadziła szeroką działalność charytatywną, pomagając przede wszystkim wielodzietnym rodzinom z miejscowych wsi. Zbudowała ochronkę dla dzieci w Dusinie i pokrywała koszty jej utrzymania. Wspomagała piętą kościół i parafię w Starym Gostyniu oraz szpital ss. szarytek w Gostyniu. W 1945, po wyrzuceniu z maj., znalazła schronienie w tymże szpitalu. Zmarła w Zaniemyślu.

Maria Brzeska (red.)

KURNATOWSKI JAN NEPOMUCEN h. Łódzia (28.03.1898–28.02.1970), wł. maj. Dusina i Pożegowo w pow. gostyńskim. Syn → Feliksa (1867–1928) i → Seweryny z Lossowów (1873–1951). Ur. w Dusinie.

Brał udział w powstaniu wielkopolskim. Ukończył służbę w stopniu kpt. W 1926 objął Dusinę, którą hipotecznie przekazała mu matka i gospodarował w niej do jesieni 1939. J. K., aktywny działacz społeczny, był członkiem Tow. Pomocy Naukowej, przewodniczącym Kółka Rolniczego w Starym Gostyniu (1937–1939), należał do zarządu Gostyńskiej Mleczarni Spółdzielczej (istniejącej do dzisiaj), Wlkp. Związku Myśliwych i Tow. Kynologicznego.

Dn. 12.02.1929 poślubił Jadwigę Mogilnicką z Bzowca w pow. krasnostawskim (25.08.1899 w Zdołbunowie – 12.06.1977 w Poznaniu).

J. K. zmarł w Poznaniu i jest pochowany razem z żoną na cmentarzu Junikowskim tamże. Dzieci: 1) Jacek (ur. 28.06.1931), inż. elektryk, żonaty, ma dwie córki; 2) Joanna (ur. 2.10.1933), inż. rolnik.

Maria Brzeska, Dezydery Chłapowski

LASOCKI ROMAN h. Dołęga, pseud. AK „Uprawa”, „Prezes” (2.05.1893–21.07.1964), wł. maj. Dzierzbia w pow. łomżyńskim, rolnik, sekretarz generalny Rady Naczelnej Organizacji Ziemiańskich do 1939. Syn Stanisława i Anny z Kurnatowskich z Pożarowa. Ur. w Poznaniu.

Miał brata → Mariana (1895–1950).

Rodzinne maj. Lasockich to m.in.: Strachów, Kownaty, Spondowo, Pruszków, Niewikła, Lipiny, Duczki, Żółwin i Lechlin oraz Dzierzbia do wojny 1939. Maj. Dzierzbia z fol. Zaskrodzie przeszedł w 1810 w ręce rodziny L. w następstwie ślubu dziadków Romana, tj. Romana i Emilii Dunin. Był to maj. uprzemysłowiony, rolno–leśny o pow. ok. 1300 ha. Do wojny 1914–1918 miał młyny, tartak, gorzelnię, rozlewnię wódek, fabrykę mebli, dużą hodowlę owiec itp. Po podziale maj. w 1920, Dzierzbę przejął R. L., a fol. Zaskrodzie brat Marian; w rękach R. L. pozostało ok. 850 ha oraz mocno zniszczony po wojnie przemysł; zniszczeń dokonały głównie wojska sowieckie w l. dwudziestych. Matka R. L. — Anna zmarła w 1912 (leczona w Berlinie na raka), ojciec Stanisław stracił życie w wypadku z bronią w 1919. Obaj bracia L. brali udział jako ochotnicy w l. 1919–1921 w wojnie z bolszewikami, służąc w Legionach.

R. L. studiował rolnictwo w Wyższej Szkole Rolniczej w Warszawie i uzyskał tytuł inż. rolnictwa.

Dn. 5.02.1921 R. L. ożenił się z Anną Marią Kisielnicką z Korzenistego (sąsiedztwo Dzierzbi), córką Kazimierza i Józefy ze Skórzewskich. Ród Kisielnickich to przedstawiciele jednej z najstarszych rodzin ziemi łomżyńskiej (m.in. maj. Kisielnica, Stawiski, Korzeniste i in.). Stan maj. Dzierzbia po wojnie był bardzo zły, ale maj. nie podlegał reformie rolnej, gdyż od lat był mocno uprzemysłowiony. Za cenę odsprzedaży lasu, młynów itp. udało się odbudować część przemysłu, uruchomić gorzelnię, a potem zbudować rektyfikację — jedną z dwóch w powiecie, oraz tartak ze składowiskiem drewna budulcowego, stawy rybne itp. Głównym źródłem dochodów w Dzierzbie była rektyfikacja. W okresie międzywojennym Dzierzbia została doprowadzona do dobrego stanu gospodarczego, przynosząc poważne dochody. Dwór zbudowany w początkach XIX w., piętrowy, z portykiem kolumnowym od frontu i dużym tarasem–werandą wychodzącym na park był murowany, pokryty czerwoną dachówką. Wewnątrz był nowoczesnie urządzone, pełna kanalizacja z łazienkami, centralne ogrzewanie (torfem), elektryczność z własnej elektrowni wodnej oświetlającej dwór i zabudowania gospodarcze, fabryki

i budynki administracyjne. Park pięknie położony, duży, tarasowo schodzący aż do stawu porośniętego częściowo trzciną, zarybionego, gdzie przez cały rok mieszkają dzikie kaczki i plectwo wodne, często czaple i bekasy, a czasem przelotne łabędzie i czarne bociany. Na stawie zawsze była do dyspozycji łódka, a w zimie służył całej okolicy (wsi i dworowi) do jazdy na łyżwach lub saneczkach.

R. L. kochał psy zarówno myśliwskie, jak i domowe (sky–teriery) pochodzące z hodowli sławnej przed wojną pani Haddy Pate, żony Amerykanina Maurycego Pate, reprezentanta firmy Packard na Polskę, który często na lato przyjeżdżał w te okolice i lubił dyskutować z babką Józefą ze Skórzewskich Kisielnicką, autorką beletrystycznych książek z początku XX w. wydawanych pod pseud. „Esteja”. Dom w Dzierzbi gościł wielu ciekawych ludzi. Bywała tu często Zofia Kossak–Szatkowska, cioteczna siostra żony R. L., rzeźbiarka Zofia Trzcińska–Kamińska, prof. Wincenty Lutosławski. Czasem też goście z Automobilkлубu Warszawskiego, liczna rodzina Minkiewiczów z Wileńszczyzny, rodziny z Poznańskiego itp. R. L. przed wojną zajmował się pracą społeczną w Łomżyńskim. Był wieloletnim prezesem ZZ i radcą ziemskim. Dobrze dbał o gospodarstwo, rozwijał przemysł i unowocześniał majątek. Wojna przerwała tę działalność. W 1939 ewakuował cenne rzeczy z Dzierzbi do majątku Zalesie szambelana Józefa Szczuki k. Ostrowi Mazowieckiej. Linia demarkacyjna między Niemcami i Rosjanami przebiegała przez podwórze Zalesia, stąd też wszystkie ewakuowane rzeczy przypadły, podobnie jak pozostawione w Dzierzbi, która od razu dostała się w ręce sowieckie. W chwili wybuchu wojny pomiędzy Niemcami a ZSRR oddział wycofujących się Kozaków zdołał wysadzić w powietrze i spalić dwór, budynki fabryczne i folwarczne, pozostawiając tylko mały domek mieszkalny administracji, jedną stajnię i oborę oraz garaż, wozownię, wiatę i studnię. Reszta legła w ruinach, w tym gorzelnia, destylarnia, obora, stajnia, stodoła, owczarnia, spichrz i spalony dwór.

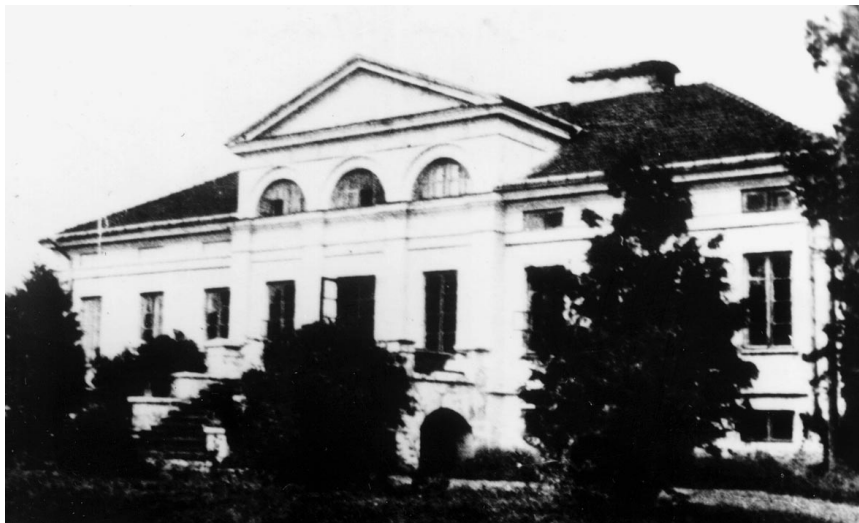
Majątek w l. 1941–1944 znajdował się na terenach włączonych do Rzeszy i nikt z rodziny nie wracał w tym czasie do Dzierzbi. Niektórzy administratorzy z poręki niemieckiej próbowali się z R. L. kontaktować, aby mu przedstawić sytuację majątku.

Po wyjeździe z Dzierzbi w czasie wojny 1939 rodzina przebywała kolejno w majątku Zalesie Józefa Szczuki, w majątku Ostrożany Tadeusza Ciecierskiego, potem na krótko powróciła do okupowanej przez Niemców Dzierzbi i ostatecznie wyjechała — przed wejściem bolszewików — do majątku Szczawin Stanisława Glinki (k. Goworowa) i do Warszawy, gdzie już osiedliła się na resztę życia, mieszkając kolejno przy ul. Czerwonego Krzyża 21/23 w mieszkaniu Witolda Czerwińskiego i Mili Kamińskiej–Czerwińskiej, potem przy Brackiej 9 w mieszkaniu należącym do hr. Grażyny Dzieduszyckiej, która przebywała w tym czasie w Rzędowicach w majątku brata Fortunata Zdziechowskiego.

Roman Lasocki

R. L. pracował w TKZ jako jeden z dyrektorów. Był też dyr. Fundacji im. Łubieńskich w Warszawie. Równocześnie podjął się pracy konspiracyjnej jako kierownik organizacji pod nazwą „Uprawa”, a następnie „Tarcza”, znanej ziemiańskiej organizacji paramilitarnej związanej z AK. R. L. nigdy nie powierzał tajemnic „Uprawy” żadnemu z członków rodziny, nawet własnym dzieciom, zarówno w czasie okupacji, jak i po wojnie. Organizacja ta, powstała na przełomie l. 1941/1942, świetnie zakonspirowana, nie doczekała się jeszcze gruntownego opracowania. Najwięcej światła na efektywność działania „Uprawy” — „Tarczy” i kierowniczą w niej rolę R. L. rzuciła książka M. Żółtowskiego *Tarcza Rolanda*.

Dwór w Dzierzbi

W domu przy Brackiej 9 odbywały się spotkania konspiracyjne. Wiemy, że u R. L. były spotkania z komendantem Borem-Komorowskim i wiele innych. Maria L. brała też czynny udział w pracy konspiracyjnej organizowanej przez Zofię Kossak-Szatkowską (ukrywającą się w czasie wojny pod nazwiskiem Zofia Sikorska). Tak narodziła się organizacja katolicka Front Odrodzenia Polski, która z czasem zajęła się pomocą w ukrywaniu Żydów i udzielaniu im finansowego wsparcia. Z tej działalności powstała później „Żegota”. Front Odrodzenia Polski wydawał miesięcznik „Prawda”, którego redaktorami byli m.in. Witold Bieńkowski, Władysław Bartoszewski, a przede wszystkim Zofia Kossak. Maria L. zajmowała się kontaktem z drukarnią „Prawdy” i innymi wydawnictwami katolickimi. Działalność Zofii Kossak-Szatkowskiej trudno nazwać działalnością konspiracyjną. Była prowadzona prawie jawnie, a tylko opiece boskiej można zawdzięczać, że na ogół wszyscy ją jako przeżyli.

Po aresztowaniu Zofii Kossak-Szatkowskiej na Pawiak przesyłano paczki, grypsy, a nawet komunikanty, a następnie do Oświęcimia — w zakamarkach tekturowych opakowań z żywnością przemycano grypsy, a nawet prasę konspiracyjną dla Zofii Kossak i razem z nią aresztowanej „Urszuli”, czyli Marii Tomaszewskiej-Przyłuskiej, obecnie stale zamieszkałej w Anglii.

W czasie powstania warszawskiego R. L., który był sanitariuszem przy Szpitalu Ujazdowskim, został razem z nim ewakuowany na Dolny Mokotów, a potem wyprowadzony z Warszawy. Po wyzwoleniu powrócił do Warszawy, gdzie nadal pracował

w TKZ. Zajmował się m.in. odbudową budynku TKZ przy ul. Kredytowej 1. Wraz ze Stanisławem Milewskim byli ostatnimi dyrektorami TKZ i zostali zmuszeni do przeprowadzenia jego likwidacji. R. L. był poszukiwany przez UB, które do końca nie dowiedziało się, kto stał na czele „Uprawy”. Przez pewien czas do przejścia na emeryturę pracował jako inż. w Państwowym Przedsiębiorstwie Robót Komunikacyjnych. Zmarł w Warszawie i został pochowany w rodzinnym grobie we wsi Poryte Włościańskie k. Dzierzbi; do Dzierzbi nigdy po wojnie nie wrócił.

Po wojnie, po częściowej parcelacji, Dzierzbia wchodziła w skład państwowego kombinatu obejmującego maj. Stawiski–Dzierzbia–Korzeniste. Ocalałe po pożarze urządzenia zostały przeniesione do innych fabryk i przemysł nie został odbudowany. W l. siedemdziesiątych reszta ziem uległa parcelacji i obecnie nawet podwórze i w większości wycięty park z wysuszonym stawem został rozparcelowany i podzielony między miejscowych rolników. Rozebrany dwór porósł kępami drzew i trudno nawet odnaleźć ruiny.

Kontakty potomków R. L. z tymi stronami ograniczają się do odwiedzania coraz mniej licznych znajomych, a także grobów rodzinnych położonych na cmentarzu parafialnym w Porytem Włościańskim (4 km od Dzierzbi).

Lasocka przeżyła wraz z córką Teresą powstanie warszawskie i wyszła do Pruszkowa, skąd wydostała się przy pomocy znajomych. Na trasie Warszawa–Kraków w grudniu 1944, w czasie rewizji na stacji w Piotrkowie, gestapo odnalazło przy niej laurkę tajnej drukarni i aresztowało, męcząc w Pruszkowie, a następnie w obozie w Ravensbrück. W stanie agonalnym wywieziona do Szwecji, w ramach akcji pomocy organizowanej przez hr. Bernadotte, została tam uratowana. Powróciła w 1946 do Warszawy i połączyła się z mężem, mieszkali do końca życia przy ul. Górnośląskiej 22. Pracowała po wojnie w Prymasowskiej Bibliotece Dobrej Książki, a potem do emerytury w Bibliotece Lekarskiej. Zmarła w wieku 86 lat w dn. 29.06.1986. Została pochowana w grobie swojej matki Józefy ze Skórzewskich Kisielnickiej na cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

R. L. miał z Anną Marią z Kisielnickich troje dzieci:

1) Zygmunt (ur. w 1921), prof. PŁ, chemik; 2) Krzysztof (ur. w 1924), inż. technolog przemysłu cukrowniczego; 3) Teresa (ur. 1927), mgr psychologii, działacz społeczny harcerstwa i wieloletni pedagog w zakładach dzieci trudnych i upośledzonych.

Dok.: M. Żółtowski, *Tarcza Rolanda*, Kr. 1989; T. Prekerowa, *Konspiracyjna Rada Pomocy Żydom w Warszawie 1942–1945*, W. 1982; wspomnienia syna.

Krzysztof Lasocki

LASOCKI MARIAN h. Dołęga (26.07.1895–17.08.1950), wł. maj. Zaskrodzie w pow. łomżyńskim. Syn Stanisława i Anny z Kurnatowskich. Ur. w maj. Dzierzbia (pow. łomżyński).

Stanisław Lasocki był wł. maj. Dzierzbia i fol. Zaskrodzie. Jego żona Anna z Kurnatowskich pochodziła z rodziny licznie rozrodzonej w Poznańskim.

Miał brata → Romana (1893–1964).

M. L. nie ukończył szkoły średniej. Oż. był z Janiną Kozakowską (ślub 24.04.1920). W 1918 służył w żandarmerii polowej. Brał udział w odtransportowaniu misji bolszewickiej Czerwonego Krzyża do miejscowości Łapy (ówczesna granica RP).

M. L. jako młodszy syn otrzymał w spadku po ojcu fol. Zaskrodzie o pow. ok. 300 ha ziemi ornej i tyleż lasu sosnowego i łąk. Maj. nie był uprzemysłowiony, miał słabą ziemię. Uprawiano żyto, pszenicę, owies, ziemniaki, koniczynę. Na parę lat przed II wojną światową zaczęto na lepszych kawałkach uprawiać rzepak ozimy. Hodowano też konie, sprzedawane później jako remonty dla wojska. M. L. był członkiem ZZ w Łomży.

Ponieważ Zaskrodzie było fol., dom był bardzo skromny, drewniany na podmurówce. Na parterze było 5 pokoi i kuchnia. Na poddaszu dwa małe pokoiki. Dom nie posiadał światła elektrycznego, kanalizacji, telefonu.

We wrześniu 1939, po otrzymaniu wiadomości od wojsk niemieckich, że tereny te, po rzeczkę Pissę na mocy porozumienia Niemców i rządu ZSRR zostaną przekazane Związkowi Radzieckiemu, w dn. 26.09.1939 M. L. wraz z żoną Janiną i córką Anną, na dwóch konnych wozach, opuścił maj. i już do niego nie wrócił. Po zajęciu we wrześniu 1939 tych terenów przez Armię Czerwoną dworek został rozebrany. W 1961 z domu pozostały tylko ślady podmurówki i schody. Po wojnie maj. został rozparcelowany pomiędzy służbę folwarczną i okolicznych gospodarzy.

M. L. w czasie okupacji mieszkał w Warszawie. Początkowo pracował jako robotnik w sklepie warzywnym przy ul. Żurawiej, później założył własny sklep tej branży przy ul. Poznańskiej. W czasie powstania przebywał wraz z żoną w piwnicach budynku sądów na Miodowej, gdzie był przypadkowo ranny od wybuchu bomby, co uchroniło go od wywózki z Pruszkowa do Niemiec. Z Pruszkowa M. L. z żoną zostali transportem wywiezieni w okolice Radomska, gdzie schronili się u rodziny Wielowieyskich w maj. Chełmno. Do Warszawy powrócili w lutym 1945. Założyli znów sklep spożywczy przy ul. Mokotowskiej. Po jego likwidacji M. L. był przez jakiś czas magazynierem w maj. SGGW w Brwinowie.

W 1947, na zlecenie swego brata Romana, M. L. wraz z żoną gospodarowali w reosztówce Górki Wielkie k. Skoczowa Zofii Kossak-Szczuckiej przebywającej wtedy w Anglii. Do Warszawy powrócili w 1949 z powodu choroby M. L. (białaczka). M. L. pochowany został w grobie rodzinnym Lasockich w Porytem.

Żona Janina L. (1900–1975) była córką Ewy z Abramowiczów i Jana Kozakowskich. Jan Kozakowski przed I wojną światową dzierżawił (zarządzał?) maj. Woronince na Ukrainie. Ok. 1912 Kozakowscy przenieśli się do Warszawy, gdzie Jan Kozakowski był w RP sędzią Sądu Najwyższego. Mieszkali przy ul. Okólnik w oficynie przy Bibliotece Ordynacji Krasińskich. Janina zmarła w czasie okupacji; oboje małżonkowie pochowani zostali na Powązkach. Janina L. miała brata Jerzego Kozakowskiego, który zginął w III powstaniu śląskim.

Dzieci: 1) Anna (ur. 1921), w 1947 wyszła za mąż za Andrzeja Piętkę, por. AK (obecnie emerytowany płk MO). Anna całe życie pracowała w BN w Warszawie; syn Andrzej (ur. 1950), technik elektronik, oż. z Wiesławą Petlą, córką gospodarza ze wsi Wirkowice pod Zamościem, mieszkają na Ursynowie mają dwóch synów: Tomasza (ur. 1976) i Jacka (ur. 1982).

Dok.: J. Rawicz, *Generał Zaruski zaginał...*, W. 1953; J. Lasocka, Gawędy i wspomnienia, rps w BN.

Anna Piętka

DRUCKI-LUBECKI HIERONIM ks. h. Druck (2.08.1861–31.12.1919), wł. maj. Nowopole położonego ok. 30 km od Mińska (w pow. oszmiańskim), literat. Syn Edwina i Jadwigi z ks. Radziwiłłów. Ur. w Nowopolu.

Maj. Nowopole, pierwotnie wł. rodziny Szczytów, przeszedł w ręce Lubeckich drogą małżeństwa Krystyny Szczyt-Niemirowicz (1780–1844) z H. D.-L. W maj. był drewniany dwór o 32 pokojach otoczony 16-hektarowym parkiem i sadem.

H. D.-L. był posłem do Dumy, członkiem Rady Tow. Rolniczego w Mińsku. Antoni Kieniewicz w swych wspomnieniach pisze o nim jako o „bardzo mądrym, zdolnym i wielce uspołecznionym działaczu mińskiej guberni”, a Piotr Łossowski podkreśla, iż był znanym dramaturgiem, przychylnym Litwinom. Jego utwór *Tak umierali Litwini*

(W. 1910) stanowi pochwałę męstwa Litwinów w walce z Krzyżakami. H. D.-L. był też autorem trzech dramatów (wyd. w 1901): *Bolesław Śmiały*, *Walgierz Wdały*, *Szatan — dramat fantastyczny o legendach pogańskich*, *Trembowla* — dramat historyczny o 1675.

H. D.-L. zmarł w Warszawie na hiszpankę. Pochowany na cmentarzu Powązkowskim.

Oż. z Marią Anną z Goetzendorf-Grabowskich (ur. 12.07.1861) w maj. rodziców Katiszyn (pow. oszmiański), zmarła 20.11.1945 w Rakowie.

Dwór w Nowopolu Druckich-Lubeckich

Mieli czworo dzieci: 1) Maria (12.07.1890 w Porochońsku na Polesiu – 3.11.1945 prawdopodobnie w Wilnie). Zam. za Priachinem, z którym miała dwóch synów: a) Jerzego i b) Jana; 2) Konstanty (ur. 13.03.1893 w Porochońsku), płk kawalerii, mianowany pośmiertnie gen. brygady. Podczas kampanii wrześniowej dowodził Wileńską Brygadą Kawalerii wchodzącą w skład Armii „Prusy”. Dostał się do niewoli sowieckiej, prawdopodobnie zginął w Starobielsku. Żonaty z Marią z Krasieńskich (1899–1987), z którą miał dwie córki: a) Teresę zam. za Janem Danglem i b) Elżbietę; 3) Józef (6.09.1897 w Nowopolu – 31.12.1943 w maj. Skirmuntów-Szemetowszczyzna), zamordowany podczas napadu na maj. partyzantów radzieckich z grupy Markowa. Nieżonaty; 4) Krystyna (23.01.1900 w Nowopolu – 6.05.1921 we wsi Cieleśzewicze), zabita przez patrol bolszewicki podczas przechodzenia granicy polsko-sowieckiej. Pochowana w 1926 na cmentarzu w Rakowie.

Dok.: PSB, t. XVII; R. Aftanazy, *Materiały*, t. I; A. Kieniewicz, *Nad Prypecią dawno temu. Wspomnienia zamierchłej przeszłości*, Wr. 1989; P. Łossowski, *Po tej i tamtej stronie Niemna. Stosunki polsko-litewskie 1883–1939*, W. 1985.

Teresa Dangel

DRUCKI-LUBECKI ALEKSANDER ks. h. Druck (10.11. 1861–21.11.1926), wł. dóbr Bałtów w woj. kieleckim. Syn Aleksandra Medarda Franciszka Ksawerego (1827–1908) i Marii Szemiot h. Łabędź (1833–1897), wnuk Franciszka Ksawerego, w l. 1821–1830 ministra skarbu Królestwa Polskiego. Ur. w Bałtowie w pow. iłżeckim.

Odziedziczył po ojcu klucz bałtowski, należący do największych maj. w woj. kieleckim — ok. 6550 ha. Należała do niego także fabryka porcelany w Ćmielowie, odziedziczona po ojcu, którą sprzedał w 1920 za 8.000.000 marek Bankowi Przemysłowemu we

Franciszek Drucki-Lubecki

Lwowie. W poszczególnych maj. znajdowały się gorzelnia, destylarnia, młyn parowy i inne obiekty przemysłowe. Gospodarstwo prowadzone było za pośrednictwem administratorów i rządców. Zajmował się również osobiście gospodarstwem, dbając o podniesienie poziomu upraw i modernizację maj. Był opiekunem kościołów w Bałtowie i w okolicznych wsiach. A. D.-L. brał udział w organizacji ruchu monarchistycznego. Dzięki jego pomocy finansowej odbył się w Poznaniu w 1925 zjazd Rady Naczelnej Organizacji Monarchistycznej. W początkach sierpnia 1925 powierzono ks. Aleksandrowi stanowisko prezesa Organizacji Monarchistycznej na terenie b. Kongresówki. Podobną działalność prowadził na terenie woj. krakowskiego. Później, na krótko (do grudnia 1925), został prezesem Zarządu Głównego Organizacji Monarchistycznej.

Obok rezydencji w Bałtowie posiadał pałacyk w Warszawie przy ul. Królewskiej 21.

Żonaty z Marią z Żurowskich h. Leliwa (ślub w Krakowie 10.07.1893), córką Eugeniusza i Cecylii Stempkowskiej h. Suchekomnaty. Żona pomagała mu w obowiązkach gospodarskich, interesowała się stanem zdrowia pracowników i służby, zabezpieczeniem medycznym apteczek folwarcznych itp.

Z małżeństwa z Marią Żurowską pozostało pięcioro dzieci: → 1) ks. Bogdan Marian (1894–1980); 2) ks. Maria (1895–1979) 1^ov. Broel Plater, 2^ov. Sobańska, wł. maj. Ruda, (część Bałtowa), zm. w Belgii; 3) → Ksawery (1898–1960); 4) ks. Aleksandra Róża (ur. 1901) 1^ov. Czartoryska, 2^ov. Potocka. Po wojnie mieszkała w Kanadzie. Dzieci: a) Natalia i b) Andrzej Czartoryscy; 5) Jadwiga (1903–1988), zakonnica, zm. w Polskiej Wsi.

Dok.: PSB, t. XVII; MBGiHP, t. II i t. VI; J. M. Majchrowski, *Ugrupowania monarchistyczne w latach drugiej Rzeczypospolitej*, Wr. 1988; korespondencja i relacje rodziny.

Włodzimierz Jasiński

DRUCKI-LUBECKI BOGDAN MARIAN ks. h. Druck (12.11.1894–7.10.1980), wł. maj. Małachów, współwł. maj. Brzustowo w pow. opatowskim, rolnik. Syn → Aleksandra (1861–1926) i Marii z Żurowskich h. Leliwa. Ur. w Bałtowie w pow. iłżeckim.

Nauki średnie pobierał w Petersburgu i we Wrocławiu, wyższe w zakresie prawa rolnego w Warszawie i we Francji.

Odziedziczył po ojcu maj. rolno-leśny (Lasy Wojnowskie) wydzielony z klucza Bałtów, nazwany Druck, albo Małachów. Ziemie tam były urodzajne (średniolekką glina), teren płaski, miejscami pagórki. Przez pola przepływa rzeka Kamienna. B. D.-L. gospodarował z rządcą (p. Krakowskim), uprawiając pszenicę, żyto, owieś, ziemniaki. Była mała obora mleczna, konie robocze, zaprzęgowe i sportowe. Podstawowy dochód dawały lasy, głównie sosnowe z domieszką jodły. W lasach liczna wówczas

zwierzyna: jelenie, sarny, dziki, zające, kuropatwy. Kopalnia rudy żelaznej, częściowo wyeksploatowana, została wydzierżawiona. Podczas okupacji maj. funkcjonował prawie normalnie.

Po wojnie cała rodzina wyjechała do Anglii, gdzie posiadała farmę koło m. Clochester, a później stajnię wyścigową koło Lambentu. W 1972 Druccy–Lubeccy wyjechali do Rodezji, gdzie nabyli farmę nazwaną „Opatów”. Po przewrocie polityczno–społecznym w Rodezji przenieśli się do Kalifornii.

B. D.-L. zmarł w Kalifornii i został tam pochowany.

B. D.-L. poślubił Teresę z ks. Sapiehów z Krasiczyna (20.11.1905 w Krasiczynie – 16.01.1995 w Kalifornii), córkę Władysława i Elżbiety z hr. Potulickich. Posiadała udział w pałacu we Lwowie oraz w fabryce porcelany „Świt”. Po śmierci męża Teresa D.-L pozostała z dziećmi w Kalifornii.

Dzieci: 1) Jan Ksawery (ur. 4.10.1932 we Lwowie), lekarz chiropractor, kawaler; 2) Maria Ksawera (ur. 11.05.1941 w Małachowie), mąż — rtm. Emil Mentel; 3) Elżbieta Dorota (ur. 6.03.1946 w Cieszynie). Niezamężna.

Dok.: por. Aleksander Drucki–Lubecki.

Teresa Drucka–Lubecka

DRUCKI–LUBECKI KSAWERY ks. h. Druck (23.03.1898–22.04.1960), wł. maj. Bałtów w pow. iłżeckim. Syn → Aleksandra (1861–1926) i Marii z Żurowskich h. Leliwa. Ur. w Bałtowie w pow. iłżeckim.

Studiował w Odessie, Mannheim i Petersburgu. Po śmierci ojca w 1926 w ramach działów rodzinnych objął maj. Bałtów. Obok kierowania uprzemysłowionym maj., w którym były młyny, gorzelnia i tartak, wiele czasu poświęcał na działalność społeczną, wszechstronną współpracę z duchowieństwem. W czasie okupacji pracował w Czerwonym Krzyżu. Udzielał pomocy członkom AK i ukrywającym się Żydom. W pałacu w Bałtowie znalazło schronienie wielu uciekinierów wysiedlonych z różnych dzielnic Polski. Przede wszystkim jednak kierował w pow. paramilitarną organizacją „Uprawa”, prowadzoną w Warszawie przez → Romana Lasockiego. Niemieckie pochodzenie żony niejednokrotnie ułatwiało załatwienie skutecznej interwencji u władz GG. W 1944 Druccy–Lubeccy zostali wyrzuceni z maj. przez Niemców, którzy zakwaterowali tu 300-osobowy batalion.

W lutym 1928 K. D.-L. poślubił hr. Jadwigę Karolinę Oppersdorff z Oberglogau (Głogówek) (19.10.1904–21.03.1980), córkę Jana Jerzego ks. Oppersdorff i Doroty z ks. Radziwiłłów z Zegrza.

Po wojnie cała rodzina wyjechała do Francji, a potem do Belgii. K. D.-L. zmarł w Brukseli.

Dzieci: 1) ks. Maria Dorota (ur. 11.02.1930), studiowała we Francji, wyjechała do USA w 1952. Zam. za Francisem Colt de Wolf.

Ich dzieci: a) Elizabeth Lindsay i syn b) Francis; 2) ks. Maria Róża (ur. 23.07.1931 w Poznaniu). Mąż Robert Philippe Girard (24.11. 1924–6.05.1994). Abs. Ecole des Sciences Polytechniques. Mieszkali we Francji. Mają trzech synów i córkę; 3) ks. Jadwi-

Jadwiga Drucka–Lubecka

ga (ur. 21.04.1935 w Poznaniu). Ukończyła szkołę Sacré Cœur we Francji. Mąż Emmanuel de Lantsherre (ur. 25.08.1929), licencje en sciences politiques, dziennikarz. Mieszkają w Brukseli. Mają sześcioro dzieci; 4) ks. Elżbieta (ur. 23.01.1943 w Warszawie). Mąż Pierre de Sejournet de Rameignies (ur. 1933). Mieszkają w Belgii. Mają cztery córki; 5) ks. Teresa (ur. 1950 w Paryżu). Niezamężna.

Dok.: W. Borzobohaty, *Jodla*, W. 1988; C. Chlebowski, *Pozdrowcie góry Świętokrzyskie*, W. 1985; informacje rodzinne.

Włodzimierz Jasiński (red.)

DRUCKI-LUBECKI JAN MARIA ks. h. Druck (8.07.1898–12.08.1990), wł. maj.: Teresin w pow. sochaczewskim i Szczuczyn k. Grodna oraz domu w Grodnie przy ul. Orzeszkowej 24. Syn Władysława (1863–1913), wnuka ministra Lubeckiego, i Marii hr. Zamoyskiej. Władysław został skrytobójczo zamordowany w parku teresińskim 21.04.1913. J. D.-L. ur. we Francji w Aix-les-Bains.

Miał trzy siostry: najstarsza 1) ks. Maria wyszła za mąż za Tomasza ks. Lubomirskiego (zm. 1943); 2) ks. Teresa za Zdzisława Tyszkiewicza; najmłodsza 3) ks. Janina za Karola Skórzewskiego-Ogińskiego (zm. 1978).

J. D.-L. uczył się w szkole benedyktyńskiej w Ampieforth w Anglii, ale gimn. ukończył w Petersburgu; potem rozpoczął studia na UW.

Był głęboko religijny, posiadał łatwość w nawiązywaniu kontaktów z otoczeniem, zjednując sobie życzliwość i sympatię, kochał przyrodę, z zamiłowaniem zajmował się pszczelarstwem. W 1927 w Grodnie poznał o. Maksymiliana Kolbego. Ofiarował wówczas franciszkanom szukającym terenu pod klasztor i wydawnictwo, 5 mórg ziemi w Teresinie. Potem dodawał stale ziemi, tak że w 1939 klasztor posiadał 25 ha.

W 6 dni po wybuchu wojny w 1939 opuścił Polskę, udając się przez kraje skandynawskie do Francji, potem Portugalii, aż w 1941 dotarł do Stanów Zjednoczonych. Tam żywo zajmował się sprawami Polski i Polonii. Założył wraz z o. Marianem Wójcikiem (b. redaktorem naczelnym „Małego Dziennika”) Katolicką Agencję Prasową, która informowała świat o sprawach polskich. Po jej likwidacji w 1945 założyli Międzypolicką Agencję Prasową, która przekazywała światu, a zwłaszcza społeczeństwu amerykańskiemu wiadomości o skutkach II wojny światowej na terenie Polski. Przyczynił się do zorganizowania po wojnie Ligi Katolickiej w celu niesienia pomocy Kościołowi w Polsce.

J. D.-L. był kawalerem. Po 51 latach nieobecności powrócił do kraju 15.06.1990, aby zgodnie z życzeniem ostatnie chwile spędzić wśród franciszkanów w Niepokalanowie. Trwało to krótko, zmarł po dwóch miesiącach; przed śmiercią zdążył jeszcze odwiedzić swój maj. w Teresinie.

Dok.: Brat Juwentyn Młodociniec, Jan Maria ks. Drucki-Lubecki, mps w posiadaniu rodziny.

Teresa Dangel

ŁUNIEWSKI GABRIEL h. Łukocz (25.11.1871–1944), wł. maj. Gnojno (pow. Busko). Syn Erazma i Marii z Bogańskich.

Gnojno odziedziczyli Łuniewscy w spadku po kądzieli po Rupniewskich w 1817. Z tej gałęzi Łuniewskich wywodzą się rodziny w Omiecinie, Wieniawie, Kłudnie, Bronowicach, Młodocinie, Strzałkowie, Walionach i Koszycach.

Obszar maj. wraz z fol. w 1930 wynosił 616 ha. Dwór to zabytkowy zbór ariański, obecnie po parcelacji ziemi, użytkowany jako zakład dla osób niepełnosprawnych. G. Ł. zarządzał Gnojnem aż do śmierci.

Zmarł w czasie okupacji, a jego żona Zofia z Pohoreckich h. Sas (ślub 28.08.1897), która w 1945 zamieszkała w Kielcach, zmarła w 1958.

Dzieci: 1) Erazm (ur. 21.05.1898), rolnik, w czasie okupacji zarządzał jednym z fol. należących do Gnojna. Był żonaty i miał dzieci; 2) Gabriel (ur. 7.06.1900), kawaler; 3) Elżbieta; 4) Roman (ur. 1906), rolnik, gospodarował w Gnojnie. Bracia Erazm i Roman współpracowali z lokalnymi oddziałami AK.

Dok.: *Spis ziemian, woj. kieleckie*, W. 1990; zob. dok. → Łuniewski Jan Szczepan.

Henryk Łuniewski

ŁUNIEWSKI JAN SZCZEPAN h. Łukocz (26.12.1873–26.03.1959), wł. maj. Omięcin, śpiewak operowy. Syn Henryka i Marii z Potkańskich h. Brochwicz. Ur. w rodzinnej Wieniawie (pow. radomski).

Brat ⇒ Adama Mikołaja (1868–1941).

W l. 1896–1899 J. Ł. uczęszczał na studia rolnicze na UJ, które ukończył. Po studiach wyjechał do Włoch, gdzie uczył się śpiewu i gry na skrzypcach, a następnie występował jako śpiewak operowy w Mediolanie (La Scala) i innych miastach włoskich, m.in. śpiewał ze znaną polską śpiewaczką, Adą Sari (Jadwiga Schayer).

Po powrocie do kraju zakupił w 1912 od ks. Jakuba Gozdka maj. Omięcin i tam zamieszkał na stałe (była to dawna posiadłość Stadnickich). W 1926 maj. miał 418 ha, w tym 186 ha lasów. J. Ł. unowocześniał i rozwijał gospodarstwo: założył zarodową hodowlę krów, uprawiał chmiel i rzepak. Dwór w Omięcinie to pałac klasycystyczny z XIX w. zaliczony do zabytków grupy drugiej. Był to mурowany budynek piętrowy z dachem czterospadowym. W 1962 była tu jeszcze szkoła. Po kilku latach niewłaściwego użytkowania i braku remontów w 1969 rozebrano mury i obecnie nie ma śladu ani po dworze, ani po budynkach dworskich. Dom był otoczony pięknym parkiem starodrzewów na obszarze 10-12 ha, który również uległ zniszczeniu.

J. Ł. dn. 15.09.1917 w kaplicy Zygmuntońskiej w Krakowie zaślubił Wandę Bronisławę Brzozowską h. Korab, ur. 13.09.1888. Obydwoje gospodarowali w Omięcinie. Wanda Ł. oprócz prowadzenia gospodarstwa domowego zajmowała się ogrodem warzywnym, sadem i drobiem. Łuniewscy należeli do ZZ, J. Ł. był sędzią pokoju w Wolanowie, organizatorem i działaczem Kasy Stefczyka oraz opiekunem miejscowej szkoły powszechnej.

Jan Łuniewski

W pierwszym roku okupacji niemieckiej Łuniewscy zapewnili utrzymanie i mieszkania 2 rodzinom Polaków wysiedlonych z Gdyni i 2 osobom wysiedlonym z Wielkopolski. W jesieni 1940 J. Ł. został aresztowany przez Niemców (przebywał 2 miesiące w areszcie). Maj. natychmiast zarekwirowano na Liegenschaft. Wandę Ł. wraz z dziećmi i siostrą wyrzucono z dworu i przesiedlono na wieś do mieszkania rolnika, którego przyłapano na nielegalnym uboju świni. Wandzie Ł. pozwolono zabrać z domu tylko część rzeczy osobistych i kilka niezbędnych mebli. Do końca okupacji Łuniewscy mieszkali na wsi w Omięcinie w bardzo ciężkich warunkach materialnych. Dzieci otrzymały nakaz pracy w maj. Omięcin. Pracowali jako fornale, robotnicy rolni i ogrodnicy, przy wyrębie lasu,

zarabiając na życie swoje i rodziców. W 1945 w czasie natarcia armii radzieckiej na ustępujących Niemców ekrazytowa kula raniła w rękę J. Ł.; wpłynęło to na trwałe pogorszenie jego zdrowia. W l. 1944–1945 Niemcy ogołocili Omięcın z inwentarza i wszystkich mebli dworskich.

Wiosną 1945 pola uprawne i łąki maj. Omięcın zostały rozparcelowane w całości, a las upaństwowiony. J. Ł. z rodziną musiał przeprowadzić się do Radomia, gdzie pozbawieni środków do życia natychmiast podjęli pracę. J. Ł. zmarł i pochowany został w Radomiu. Żona Wanda Ł. pracowała jeszcze przez kilka lat w sekretariacie szkoły podstawowej i gimn. Zmarła 20.01.1975 i również została pochowana obok męża na cmentarzu w Radomiu.

Dzieci: 1) Anna Danuta (ur. 26.02.1919) uczęszczała do szkoły w Mariówku k. Opoczna, a następnie do gimn. w Radomiu, gdzie zdała maturę w 1937. Do końca 1940 pomagała rodzicom w Omięcinie. 1941–1945 pracowała jako robotnica w ogrodzie. Po przeniesieniu się do Radomia pracowała kolejno jako pomoc dentystyczna w Spółdzielczej Przychodni Dentystycznej, w biurze Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, następnie jako bibliotekarka w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Radomiu do 69. roku życia. Obecnie emerytka, mieszka nadal w Radomiu. Nie wyszła za mąż; 2) Henryk Jan (ur. 30.01.1922) uczęszczał przed II wojną światową do gimn. w Radomiu i Kozienicach. W czasie okupacji w l. 1939–1940 uczył się w domu w Omięcinie. 1941–1942 pracował w maj. jako pracownik fizyczny, fernal i robotnik przy wyrębie lasu. Ponieważ groziła mu przymusowa praca o rygorze obozowym, wyjechał z Omięcina i ukrywał się, pracując jako praktykant w maj. krewnych Roguskich w Koszycach (pow. opatowski). Nawiązał tam kontakt z miejscową komórką organizacyjną NSZ i należał do nich pod pseud. „Ursus”. W lecie 1944 został wcielony do Brygady Świętokrzyskiej NSZ pod dowództwem płk. „Kmicica” w oddziale „Dymyzy” i brał udział w walkach przeciw Niemcom w rejonie Pińczów–Skalbmierz. Wobec groźby nadciągającej armii radzieckiej oddział został częściowo rozwiązany, Henryk powrócił do Koszyc, a następnie do Omięcina (był obecny w obydwu maj. przy parcelacji). W obawie przed represjami, jako syn „obszarnika” i partyzant NSZ wyjechał na Pomorze, gdzie znalazł zatrudnienie w tworzących się Państwowych Zakładach Hodowli Roślin, pracując kolejno w Stacji Hodowli Roślin w Kopytkowie, Kurowie i Celbowie (woj. gdańskie). W tym czasie ukończył

Dwór w Omięcinie

wieczorowe gimn. i liceum ogólnokształcące oraz w 1947 zdał maturę w Pucku. W l. 1947–1951, pracując studiował w Poznaniu na UAM na Wydz. Rolnictwa i uzyskał stopień inż. rolnika i mgr. nauk agrotechnicznych. W l. 1953–1963 pracował w Stacji Hodowli Roślin „Aleksandrówka” w Nowym Sączu, gdzie został zastępcą dyr. do spraw hodowli roślin. Od 1963 pracował jako naczelny hodowca przedsiębiorstwa Gdańskiej Hodowli Ziemniaka, a następnie Gdańskiego Przedsiębiorstwa Hodowli Roślin i Nasiennictwa z siedzibą w Gdańsku, będąc zastępcą dyr. w tym przedsiębiorstwie. W 1972 uzyskał stopień dr. nauk rolniczych na Wydz. Rolniczym AR w Poznaniu, w 1986 uzyskał I stopień specjalizacji zawodowej inż. NOT–SITR (Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Rolnictwa), a w 1987 II stopień specjalizacji zawodowej. Po przejściu na emeryturę w końcu 1987 zrezygnował ze stanowiska zastępcy dyr., lecz nadal kierował pracami hodowlanymi w podległych przedsiębiorstwu stacjach jako naczelny hodowca. W związku z posiadaną wiedzą teoretyczną i praktyczną pracował społecznie w różnych komisjach i sekcjach fachowych na szczeblu centralnym oraz w radach naukowych instytutów branżowych (Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin, Instytut Ziemniaka). Jest współautorem kilku odmian ziemniaka (Aba, Bliza, Era, Ceza, Darga, Głada, Olsztyńskie), a także głównym autorem książki *Hodowla ziemniaka w Polsce w latach 1850–1985* oraz autorem wielu fachowych artykułów w czasopismach rolniczych. Otrzymał wiele odznaczeń państwowych (Krzyż Kawalerski Odrodzenia Polski), resortowych, regionalnych i dyplomów, był wieloletnim działaczem Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Rolnictwa NOT, pełnił funkcję przewodniczącego koła w pow. Nowy Sącz, był członkiem zarządów wojewódzkich w Krakowie i Gdańsku, przewodniczącym wojewódzkiej Sekcji Hodowli Roślin i Nasiennictwa w Gdańsku, rzeczoznawcą i konsultantem. Henryk Ł. poślubił w 1954 Elżbietę Marię (ur. 30.10.1925 w Toruniu) z d. Prüffer. Z tego małżeństwa urodzili się synowie: a) Tadeusz Ryszard (ur. 3.03.1955), ukończył I Liceum Ogólnokształcące w Gdańsku oraz studia wyższe na Wydz. Humanistycznym UG, uzyskując w 1979 stopień mgr. nauk humanistycznych. W l. 1979–1991 pracował w Archiwum Dokumentacji Mechanicznej w Warszawie. Od 1991 jest nauczycielem w szkole podstawowej w miejscowości Urle k. Łochowa. 1988 oż. z Wiolettą Bodzon (ur. 5.11.1962 w Otwocku), b) Adam Tomasz (ur. 18.07.1968) ukończył Liceum Ogólnokształcące i policealne studium zawodowe w specjalizacji księgarstwa w Sopocie i po odbyciu służby wojskowej w 1993 rozpoczął pracę w księgarni w Gdańsku; 3) Jan Antoni (3.07.1925–21.11.1988). Uczęszczał przed wojną do gimn. w Kozienicach, następnie w l. 1939–1941 uczył się w domu w Omięcinie. W l. 1941–1945 pracował w Omięcinie (Liegenschaft) jako robotnik. Był żołnierzem AK P.P. Ziemi Radomskiej pod pseud. „Bocian”. Po wojnie ukończył gimn. w Radomiu i zdał maturę w 1947. W l. 1947–1949 studiował w Poznaniu w Wyższej Szkole Ekonomicznej. W czasie studiów zachorował psychicznie. Zmarł w zakładzie psychiatrycznym, jest pochowany w Radomiu w grobie rodziców.

Dok.: Boniecki, *Herbarz*, t. XVI, z. IV; *Spis szlachty Królestwa Polskiego*, W. 1851; *Katalog zabytków pow. radomskiego*, t. 3, z. 10, W. 1961; P. Wollenberg, *Gdzie jest pałac?*, „Słowo ludu” 1969, nr 503; B. Kaczyński, *Dzике orchidee*, W. 1988; W. Borzobohaty, „*Jodla*”, W. 1988; S. Dołęga Cieszkowski, *Łuniewscy herbu Łukocz*, P. 1902.

Anna Danuta Łuniewska, Henryk Łuniewski

ŁUNIEWSKI STANISŁAW CYRYL h. Łukocz (7.07.1897–1984), wł. maj. Kłudno w pow. radomskim. Syn ⇒ Adama Mikołaja (1868–1941) i Anny Karoliny z Koźmińskich h. Poraj. Ur. w Wieniawie.

Rodzeństwo: 1) → Ludomir Marian (1899–1941); 2) → Jerzy Andrzej (1903–1992); 3) Adam (1868–1941); 4) Maria Karczewska.

W dzieciństwie pobierał naukę w domu w Wieniawie, a następnie uczęszczał do szkoły prowadzonej przez ks. Jana Gralewskiego w Starej Wsi niedaleko Warszawy, potem w Suchorowie k. Jarosławia. Wyższe klasy przeniesione zostały ze względów politycznych do zaboru austriackiego; po wybuchu I wojny światowej szkołę przeniesiono z powrotem do Starej Wsi. Uczył się też gry na skrzypcach, rysował i malował sceny batalistyczne.

Po zajęciu Wieniawy przez Niemców, a potem przez Austriaków, wraz z matką i rodzeństwem wyjechał na Podole i Ukrainę do rodziny; w Kijowie uczęszczał do polskiej szkoły handlowej i tam zdał maturę. Po wejściu Niemców i Austriaków do Kijowa powrócił z rodziną do kraju. W 1918 zapisał się na Wydz. Rolniczy UJ. Niedługo jednak

Dwór w Kłudnie

studiował, gdyż wstąpił do formacji studenckich polskich sił zbrojnych organizowanych przez gen. Bolesława Roję i został zaliczony do 1 P. Uł. Krehowieckich z główną kwaterą w Wolbromiu pod Olkuszem; po roku został przeniesiony do Warszawy do pracy w komisjach wojskowych. Po zwolnieniu z wojska kontynuował studia rolnicze na UJ, po ich ukończeniu w 1924 objął otrzymany od ojca majątek Kłudno (371 ha, w tym 90 ha stawów rybnych). W 1925 poślubił kuzynkę Annę Różycką h. Rola (ur. 1899). Ślub odbył się w Warszawie w kaplicy Przytulisko ss. skrytek. Dworek w Kłudnie został wybudowany w 1925 przez S. Ł. Na budowę zostały wykorzystane 100-letnie dęby z własnego lasu z dorzecza Radomki. Dworek do tej pory istnieje.

S. Ł. ze względu na słabą wówczas dochodowość rolnictwa podejmował różne inicjatywy gospodarcze. Poza prowadzeniem majątku, miał sklep z produktami rolnymi w Radomiu i sklep z rybami w Warszawie, do spółki z kolegą założył fermę w Angoli. Wszystkie te przedsięwzięcia zakończyły się niepowodzeniem. Zamiłowany myśliwy, był wyborowym strzelcem. Lubił majsterkowanie i nowości techniczne; jeden z pierwszych na wsi miał radio, był motocyklistą i automobilistą. Przez pewien czas pełnił społecznie z wyboru funkcję wójta w gm. Wieniawa, lubiany i poważany przez włościan.

W 1939 jako rezerwista (sierżant z cenzusem) został zmobilizowany, walczył z Niemcami, w końcu dostał się do niewoli sowieckiej. Udało mu się uciec z transportu kolejowego, wywożącego jeńców w głąb Rosji. Dotarł do Wilna, gdzie u krewnych przebrał się w cywilne ubranie i ukrywał do przyścia tam Niemców w 1941. Wrócił do GG do Warszawy, gdzie była już żona z dziećmi.

W czasie okupacji przez pewien czas maj. Kłudno zajmowała się żona, ale w 1941 Niemcy włączyli część pow. radomskiego do poligonu dla potrzeb Luftwaffe i wszystkich Polaków z tego terenu wysiedlili. Żona z dwoma starszymi synami przeniosła się do Warszawy i wraz z bratową prowadziła sklep. Starsi synowie uczęszczali w Warszawie na komplety tajnego nauczania o programie gimn., a potem studiów wyższych. Najmłodszy syn Ryszard był w maj. Opatkowice w pow. jędrzejowskim u rodziców matki.

S. Ł. pracował w Warszawie. Zatrzymany przez Niemców w 1943 został wywieziony na roboty do Berlina do sprzątanía gruzów po bombardowaniach aliantów, a potem został przeniesiony do obozu pracy w Norwegii. Ryzykując życiem, uciekł do Szwecji w 1944. Ze Szwecji porozumiał się z bratem Adamem, który mieszkał na stałe w Brazylii w Rio de Janeiro. Przesłane przez brata pieniądze umożliwiły mu wyjazd do Brazylii w 1945. Pracował tam do końca życia, tam też malował, podobno dobrze. Zmarł w domu starców.

Maj. Kłudno jest obecnie w posiadaniu PGR, gdzie nadal jest prowadzony chów ryb.

Żona Anna po powstaniu warszawskim została wysłana do obozu w Ravensbrück, a potem w Oranienburgu. Po powrocie do kraju schorowana, w bardzo ciężkich warunkach, musiała pracować na utrzymanie swoje i najmłodszego syna. Zmarła w 1969 i została pochowana w Warszawie.

Synowie: 1) Edward (1926–1944). W czasie okupacji uczył się na tajnych kompletach, żołnierz AK, zginął w powstaniu warszawskim, walcząc o Dom Akademicki na placu Narutowicza; 2) Zygmunt (1928–1944) podzielił losy brata, walcząc także o Dom Akademicki; 3) Ryszard (ur. 1934) w czasie wojny wychowywany był u rodziców matki w maj. Opatkowice. Po wojnie razem z matką zamieszkał w Warszawie, gdzie ukończył studia wyższe. Pracował w Ministerstwie Rolnictwa w Warszawie, obecnie jest na emeryturze. Oż. z Krystyną Niemczynowicz; po jej tragicznej śmierci w wypadku samochodowym ożenił się z Krystyną Gogolewską. Nie mieli potomstwa.

Dok.: Biografia S. Ł. opracowana na podstawie mps wspomnień otrzymanego od Jerzego Łuniewskiego, brata Stanisława, własne notatki i drzewo genealogiczne rodziny Łuniewskich prowadzone przez Grzegorza i Henryka Łuniewskich.

Henryk Łuniewski

ŁUNIEWSKI LUDOMIR MARIAN h. Łukoczek (11.08.1899–4.1941) zarządzający maj. ojca Wieniawa w pow. radomskim. Syn ⇒ Adama Miłkołaja (1868–1941) i Anny Karoliny z Koźmińskich h. Poraj. Ur. w Wieniawie.

Rodzeństwo: 1) → Stanisław Cyryl (1897–1984); 2) → Jerzy Andrzej (1903–1992); 3) → Adam (1868–1941); 4) Maria Karczeńska.

L. Ł. pierwsze nauki otrzymał od nauczycielek w domu rodzinnym, potem uczył go p. Małek w Radomiu. Dalsze nauki do 1915 pobierał w szkole ks. Jana Gralewskiego w Starej Wsi. Był utalentowany w malarstwie i muzyce, grał na wiolonczeli i fortepianie. W czasie I wojny światowej, ze względu na zbliżający się front, jego matka z dziećmi wyjechała do swojego brata Koźmińskiego do maj. Zharki na Podolu. Wraz ze starszym bratem uczęszczał do polskiej szkoły handlowej

Ludomir Łuniewski

w Kijowie i ukończył ją na przełomie l. 1917–1918 ze świadectwem dojrzałości. Po powrocie do kraju zapisał się na Wydz. Rolniczy UJ w Krakowie. Krótko studiował, bo z kolegami zapisał się do akademickich oddziałów wojskowych formowanych przez gen. Bolesława Roję. Na skutek reorganizacji WP, przydzielono go do 1 P. Uł. Krechowickich, który swoją bazę organizacyjną miał wówczas w Wolbromiu k. Olkusza. W tej formacji brał udział w licznych potyczkach. Z wojska wyszedł w randze ppor. Zdemobilizowany w 1922, zapisał się na Wyższe Kursy Ziemiańskie im. Jerzego Turnaua we Lwowie, które ukończył z dyplomem. Praktykę rolniczą po studiach odbył w maj. Bronowice i Sarnów (pow. Puławy) u braci Hemiczków (zob. biogram ⇒ Marian Ignacy Kazimierz). W 1924 ojciec, który pełnił funkcję prezesa Dyrekcji Głównej TKZ powierzył L. Ł. administrację maj. Wieniawa (626 ha z fol. Jabłonica). We wrześniu 1925 w Warszawie w kaplicy ss. kanoniczek przy placu Teatralnym odbył się ślub L. Ł. z Ireną Rakowską (ur. 29.04 .1900) ze Skibieniec k. Białej Cerkwi. Po ślubie młodzi zamieszkali w Wieniawie. Maj. Wieniawa był dobrze wyposażony, ale przez walki frontowe nieco zniszczony. Część pól była zmeliorowana, w gospodarstwie wprowadzona była jedna z pierwszych w Radomskim mechanizacja uprawy (traktor), cały transport dokonywany był samochodami ciężarowymi. Prowadzono bardzo intensywną uprawę zbóż, uzyskując wysokie plony np. prosa, były też plantacje chmielu. Produkcja zwierzęca była prowadzona na wysokim poziomie: obora krów dojnych rasy nizinnej czarno-białej („holenderek”), chlewnia rasy wysokiej angielskiej, chów koni na remonty (półkrwi angielskiej i czystej arabskiej). Gospodarstwo było uprzemysłowione: gorzelnia, płatkarnia, młyn, serownia. Irena Ł. nadzorowała produkcję: warzyw, owoców, szkółkę drzew owocowych, pasiekę, drób. Czuwała nad utrzymaniem pięknego parku ze starodrzewem. Czasy kryzysu w l. dwudziestych odbiły się, jak wszędzie, ujemnie na kondycji maj.

L. Ł. był zamiłowanym koniarzem–kawalerzystą, ale i automobilistą, jego pasją były szkice obrazów o tematyce batalistycznej oraz z motywami koni i eleganckich pań. Dowodem uznania było powierzenie mu wykonania ilustracji do książki historycznej Walerego Przyborowskiego na zlecenie wydawcy. L. Ł. grał również bardzo dobrze w tenisa.

W 1939 L. Ł. został powołany do wojska. Walczył na Lubelszczyźnie, wycofał się wraz z dowodzonym oddziałem na tereny wschodnie kraju. Został ze swoim oddziałem otoczony i rozbrojony przez wojska sowieckie, a następnie wywieziony do Kozielska i Katynia. W czasie transportu kolejowego jeńców zdołał donieść o swoim losie, wyrzucając z wagonu karteczkę, a życzliwi ludzie odesłali ją żonie. W Katyniu został bestialsko zamordowany, o czym żona i rodzina dowiedziała się z prasy okupacyjnej po zajęciu tych terenów przez Niemców; był jednym z tych, których zidentyfikowała komisja odkopująca groby.

W 1940 żonę Irenę z dziećmi i teściami, Adamem i Anną wysiedlili Niemcy, tworząc w tym rejonie poligony ćwiczebne dla lotnictwa. Przez pewien czas cała rodzina mieszkała w Jabłonicy k. Wieniawy po drugiej stronie rzeki Radomki, stanowiącej granicę poligonu. Nie mając żadnych możliwości egzystencji, przenieśli się do Warszawy, gdzie mieszkali przez całą okupację i przeżyli tragedię powstania warszawskiego.

Dla utrzymania rodziny w czasie wojny Irena Ł. wraz ze szwagierką prowadziły zakłady mody i szycia w Warszawie. Po wojnie pozostała nadal w Warszawie, a mając już znajomości w branży, została członkiem–założycielem i pracownikiem Spółdzielni Pracy Rękodzieła Artystycznego „Sztuka Moda”.

Zmarła 8.04.1985 i została pochowana w Warszawie.

Część stara dworu w maj. Wieniawa w czasie działań wojennych została spalona, reszta rozebrana, park ze starodrzewem wycięty. Cała ziemia została rozparcelowana. Pozostały liczne pamiątki rodzinne Łuniewskich i Potkańskich w miejscowym kościele i na cmentarzu. Gminny Ośrodek Kultury zorganizował Izbę Pamięci w Wieniawie, w której umieścił również wspomnienia i zdjęcia L. Ł.

Łuniewscy mieli 2 synów: 1) Bohdan (ur. w 1926 w Wieniawie) ukończył w Warszawie szkołę średnią i studia rolnicze na SGGW. Pracował w Ministerstwie Handlu Zagranicznego w Wydz. Drobnego Inwentarza, aż do przejścia na emeryturę. Ożenił się 22.10.1949 z Teresą Czudowską, lekarzem stomatologiem; mieli syna Tomasza (ur. 1952), który mieszka na stałe w Szwecji. Bohdan rozszedł się z żoną; 2) Zdzisław (ur. w 1930 w Wieniawie) ukończył szkołę średnią i studia na PW. Oż. z Aliną Maruszewską; ich dzieci: a) Krzysztof (ur. 1954) oż. z Wiesławą Rusinek, córka Agnieszka (ur. 1977); b) Ewa (ur. 1957) zam. za Andrzejem Orlikiem, obydwójce pracują w Warszawie. Dok.: Wspomnienia Jerzego Łuniewskiego z 1986, mps; *Lista katyńska*; wspomnienia autora.

Henryk Łuniewski

ŁUNIEWSKI JERZY ANDRZEJ h. Łukocz (10.11.1903–30.03.1992), administrował wydzierzawionymi od Stefana Helbicha maj. rybnymi: Broszków–Stawy i Kownaty w pow. siedleckim. Syn ⇒ Adama Mikołaja (1868–1941) i Anny Koźmińskiej h. Poraj. Ur. w Wieniawie.

Rodzeństwo: 1) → Stanisław Cyryl (1897–1984); 2) → Ludomir Marian (1899–1941); 3) Adam; 4) Maria Karczewska.

We wczesnym dzieciństwie mieszkał z rodzicami w Warszawie i chodził do przedszkola. Od jesieni 1913 zapisany został do szkoły ks. Jana Gralewskiego w Starej Wsi, dodatkowo brał lekcje gry na fortepianie. Przed zbliżającym się frontem wraz z matką i rodzeństwem wyjechał do rodziny na wschód do Bronowic, potem do Zharka na Podolu do brata matki w pow. Iatroszyńskim. Byli tam ok. 3 lat oddzieleni od ojca linią frontu I wojny światowej. Zastała ich tam rewolucja, uciekli do Winnicy, gdzie przebywali cały rok, J. Ł. uczył się u nauczycielek Polek. Następnie, po zdaniu egzaminu do III kl. w Kijowie, uczęszczał tam do szkoły. Jako 13-letni chłopak, chcąc ulżyć rodzinie w ciężkiej sytuacji, postanowił uciec z kolegą przez front do ojca. Wyprawa się nie udała. W 1918 po wielu przygodach J. Ł. z rodziną powrócił do Wieniawy, gdzie oczekiwał ich ojciec. Po powrocie oddano go do szkoły ks. Jana Gralewskiego, która wówczas mieściła się w „Zaciszu” w Sulejowie. Dalsze nauki J. Ł. pobierał w Krakowie (V kl.) w szkole realnej. Był zapałym myśliwym i w czasie wakacji w Wieniawie chodził ze starszymi polowac. Był również zamiłowanym automobilistą, zrobił prawo jazdy I kategorii. Wobec narastającego niebezpieczeństwa bolszewickiego J. Ł. chciał dostać się na ochotnika do wojska. Miał wtedy tylko 16 lat i był drobnej budowy. Stawał na komisję dwa razy, w końcu wykorzystał znajomości i został przyjęty do wojsk zmotoryzowanych 72 p. p. w Radomiu. Jako młodociany pełnił służbę wartowniczą, po 2 tygodniach przydzielono go do 3. kolumny zapasowej w Częstochowie. W momencie krytycznym wojny, gdy nasza armia szykowała się do kontruderzenia, a wróg był pod Warszawą, i pod Rembertowem toczyły się silne boje, J. Ł. jeździł w konwojach kolejowych materiałów pędnych z rafinerii Dziedzice–Czechowice przez Częstochowę w kierunku Warszawy. Jako najmłodszy w kolumnie i jeszcze uczeń, wcześniej został zdemobilizowany w stopniu starszego żołnierza i jako ochotnik otrzymał medal pamiątkowy „Stanął w potrzebie”. Po powrocie z wojska wrócił do szkoły w Krakowie, ukończył ją po roku, rozpoczął studia w Akademii Handlowej w Krakowie.

Ojciec J. Ł. powierzył mu zajmowanie się handlem i finansami maj. Wieniawa, Kłudno i Jabłonica (ok. 1000 ha). Brat Ludomir kierował gospodarstwem Wieniawa i Jabłonicy, a drugi brat Stanisław prowadził gospodarstwo rybne Kłudno. Wg ojca Adama Ł. ta wspólna gospodarka miała usprawnić zarządzanie. J. Ł., który w przyszłym podziale maj. miał otrzymać Jabłonicę, wybudował sobie tam dom mieszkalny. J. Ł. był radioamatorem i wraz z kolegą montował aparaty radiowe; posiadał też małe przedsiębiorstwo przewozowe.

W dn. 3.01.1931 J. Ł. ożenił się z Heleną Helbich z sąsiedniego maj. Konary, najstarszą córką Józefa i Ireny z Mokiejewskich. Ślub odbył się w Mniszku, parafii panny młodej. Po ślubie teść J. Ł. zaproponował mu administrację dzierżawionych maj. w Siedleckiem od brata Stefana Helbicha, to jest: Broszków–Stawy i Kownaty. Gospodarstwa były rybackie, posiadały ok. 500 ha, w tym tylko 18 ha gruntów ornych. Od 1.04.1931 J. Helbich przejął dzierżawę tych maj., J. Ł. ukończył rybacki kurs specjalistyczny u prof. Staffa. W 1932 niespodziewanie zmarł Stefan Helbich, sytuacja się skomplikowała, ale utworzono Spółkę Właścicieli Broszków–Stawy, która na licytacji TKZ wykupiła maj. Żona J. Ł. została współwł. w niewielkim procencie, w 1938 była już właścicielką 54% Broszkowa. J. Ł. podpisał umowę na administrowanie wspólnego maj. Broszków; po ukończeniu prac wodno–melioracyjnych maj. ten był jednym z lepszych śródlądowych obiektów rybackich; dostarczano ryby do Warszawy oraz sprzedawano ryby obsadowe. W czasie okupacji administracja niemiecka nadzorowała działalność gospodarstwa, ale zarządcą na miejscu był J. Ł. Wraz z żoną pomagał on wysiedlonym w te okolice Polakom z Poznańskiego, jak również licznej rodzinie w Warszawie. Wobec położenia geograficznego przy linii kolejowej na wschód, Broszków w czasie okupacji był narażony na ciągłe utarczki grup partyzanckich z ochroną kolei, co było bardzo niebezpieczne dla mieszkańców. W związku ze zbliżającym się frontem, rodzina w lipcu 1944 przeniosła się do Warszawy. Przeżyli tragedię powstania warszawskiego, chroniąc się z małutkami dziećmi w piwnicach. Wszyscy szczęśliwie przeżyli. Dostali się do obozu w Pruszkowie, załadowani do transportu w nieznaną, zdołali dzięki dobremu sercu żołnierza niemieckiego uciec w Skarżysku Kamiennej. Dostali się do teściów Helbichów, którzy mieszkali w Konarach, i tam przeżyli ofensywę radziecką.

W styczniu 1945 J. Ł. miał się różnych prac, żeby zarobić na utrzymanie rodziny i po pewnym czasie przeprowadził się do Radomia, gdzie mieszkał przez dwadzieścia lat po wojnie. Z kuzynem prowadził małą firmę przewozową, potem pracował w państwowych instytucjach handlowych jako kierownik: Centrali Zbytu Wyrobów Metalowych, „Centrostali”, Spółdzielni Pracy Warsztatowo–Transportowej, Spółdzielni Fotograficznej. Okoliczności zmuszały go do zdobywania nowych specjalizacji. Żona pomagała mu dzielnie, chałupniczo produkowała cukierki, potem pracowała jako księgowa w Okręgowym Związku Cechów Rzemieślniczych, w Spółdzielni Pracy Fryzjerów, w Spółdzielni Lekarskiej Dentystów. Po przeprowadzeniu się do Warszawy J. Ł. przeszedł na emeryturę, a żona pracowała jeszcze przez pewien czas w Spółdzielni Pracy „Kino Serwis” jako główna księgowa. Obecnie mieszka nadal w Warszawie. Maj. rybny w Broszkowie został upaństwowiony, a fol. w Jabłonicy rozparcelowany, domy mieszkalne w obydwu maj. przetrwały działania wojenne.

Łuniewscy mieli 3 córki: 1) Irena Maria (ur. 8.02.1933 w Broszkowie). Początki nauki pobierała u nauczyciela szkoły w Broszkowie, następnie ukończyła szkołę elementarną i średnią ogólnokształcącą, maturę zdała w Radomiu. Była zamilowaną amazonką. Ukończyła wydz. matematyczny na UW. Wstąpiła do zakonu ss. niepokalanek i w żeńskim liceum w Szymanowie do tej pory uczy matematyki; 2) Krystyna Maria (ur. 8.10.1936

w Broszkowie). Ukończyła naukę podstawową i gimn. w Radomiu, następnie studiowała w Akademii Medycznej w Poznaniu na Wydz. Stomatologii. Dn. 31.12.1960 wzięła ślub w Radomiu z Władysławem Opackim, lekarzem medycyny z Poznania; zamieszkali w Olsztynie, pracując tam w swoim zawodzie. Ich córka Anna Maria, jest obecnie na studiach; 3) Alicja Dominika (ur. 15.06.1944 w Broszkowie). Ukończyła szkołę podstawową i gimn. im. M. Konopnickiej w Radomiu. Ukończyła wydz. polonistyki na UW. Zam. 1964 za Henrykiem Potkańskim, który pracuje w LOT w Warszawie. Alicja pracuje w Państwowych Zakładach Wydawnictw Lekarskich w Warszawie. Mają dwie córki: Dominikę Marię (ur. 28.10.1980) i Dorotę (ur. 1984).

Dok.: Wspomnienia Jerzego Luniewskiego z 1986, mps; wspomnienia autora; zob. → Luniewski Stanisław Cyryl.

Henryk Luniewski

MANTEUFFEL–SZOEGE JÓZEF GUSTAW IGNACY bar. h. własnego, (11.05. 1870–1940), wł. maj. Bonifaców w pow. lutyńskim na Inflantach Polskich, a od 1935 maj. Krasne w pow. białostockim. Syn Ryszarda i Jadwigi z Benisławskich. Ur. w Rydze, wyznania rzymskokatolickiego.

Ojciec za młodu rtm. huzarów grodzieńskich, wł. maj. Taunagi i Mizany w pow. rzeżyckim guberni witebskiej. Matka, wł. maj. Stary Zamek, Augustów i Uzulniki, też w Inflantach Polskich.

Rodzina polskich Manteufflów–Szoega (dawniej, do początków XVII w. używała nazwiska Soie, od XVII w. także Sey) pochodzi z Dolnej Saksonii. W XIII w. przeniosła się w świcie królów duńskich do Inflant, państwa związkowego. W czasie wojen szwedzkich przodek linii polskiej optował za Polską, co przyplacił utratą swych dóbr na rzecz Szwecji. Przeniósł się wtedy do Semigalii, a jego potomkowie do Inflant Polskich.

Ojciec J. M. Ryszard brał udział w powstaniu styczniowym, przewoząc w swej karecie broń dla powstańców. Schwyty przez chłopów starowierów, został uwięziony razem z Leonem hr. Platerem. Jako byłemu oficerowi carskiemu groziła mu kara śmierci. Wpływy rodziny jego żony na dworze carskim spowodowały złagodzenie wyroku. Został zesłany na Syberię, a jego dobra zasekwestrowane. Po kilku latach zesłanie zamieniono na przymusowe osiedlenie się w Rydze, bez prawa powrotu na wieś. Z czasem sekwestr został zdjęty z jego dóbr, które zostały mu jednak zwrócone w stanie zupełnej ruiny.

Rodzeństwo: 1) bar. Stanisław (1861–1937); 2) bar. Leon (1865–1951); 3) bar. Henryk (1867–1918); 4) bar. Maria (1871–1941); 5) bar. Marian (1873–1941); 6) bar. Ignacy (1875–1927).

J. M. uczęszczał do gimn. filologicznego w Rydze z językiem wykładowym niemieckim. Ponieważ był związany z ziemią i czuł się ziemianinem, a przewidywał upadek majątkowy rodziny, postanowił zdobyć fach i zarobić tyle, by móc z czasem odkupić jeden z maj. rodzinnych. W owych czasach możliwości takie dawał zawód lekarski. Ok. 1890 wstąpił więc na wydz. lekarski uniwersytetu w Dorpacie. Był członkiem polskiej korporacji studenckiej „Polonia”. W 1902, wkrótce po ukończeniu studiów, uzyskał stopień naukowy doktora.

Założył w Rydze, w spółce z innym lekarzem Polakiem dr. Walentem, prywatną klinikę chirurgiczną, która wkrótce uzyskała wielką renomę. Był zdolnym chirurgiem, bardzo pracowitym i świetnym organizatorem. Zarabiał dużo. W czasie zamieszkiwania w Rydze należał do istniejących tam polskich organizacji społecznych.

Ok. 1910, będąc już zamożnym człowiekiem uznał, że może przystąpić do realizacji swego planu życiowego, nabyć maj. ziemski i stać się znowu ziemianinem. Wybór padł na jeden z byłych maj. rodziny, Bonifaców, o obszarze ok. 1000 ha. Po nabyciu tego maj. żona jego z córkami przeniosły się na stałe na wieś.

W czasie I wojny światowej J. M. został zmobilizowany w stopniu mjr. i przydzielony do szpitala wojskowego. W czasie rewolucji rosyjskiej Ryga przez jakiś czas była zajęta przez bolszewików. Jako oficer i ziemianin J. M. został uwięziony. Jeden z głównych komisarzy, niejaki Sztuczka, ciężko zachorował. Wymagało to operacji. Wtedy przypomniało sobie o doktorze J. M. Został zavezwany i polecono mu zoperować Sztuczkę. Operacja się udała. Sztuczka z wdzięczności za uratowanie mu życia ułatwił doktorowi ucieczkę z więzienia, co ocaliło go przed śmiercią, gdyż przed opuszczeniem Rygi bolszewicy rozstrzeliwali więźniów.

J. M. zdecydował się wyjechać na stałe z rodziną do Polski, gdzie w 1919 wstąpił do WP. Został zweryfikowany w stopniu ppłk. lekarza i mianowany komendantem szpitala wojskowego w Łodzi. Na Łotwie została wkrótce uchwalona reforma rolna, bez odszkodowania. Właścicielom maj. ziemskich pozostawiano 50 ha. J. M. utracił cały swój maj.

W 1925 przeszedł na emeryturę w stopniu płk. lekarza. Zajął się wtedy ratowaniem od bankructwa maj. Hieronimów (pow. białostocki), który należał do synów jego przyjaciela i kolegi z Dorpatu, Aleksandra Ramma. Ramm przed swą śmiercią uczynił J. M. ich opiekunem. Przez niedołęstwo ówczesnego pełnomocnika żony Ramma maj. ten, zwłaszcza las, został sprzedany żydowskiej firmie Silvexport, finansowanej przez Bank Drezdeński w Niemczech. J. M. doprowadził w procesie sądowym do zrzeczenia się kontraktu przez firmę. Wkrótce sprawy finansowe Rammów doprowadził do kwitującego stanu.

Podobnej operacji procesowego odzyskania lasu od wspomnianej firmy dokonał na prośbę właścicielki sąsiedniego dużego maj. Zabłudów. Zostawszy jej pełnomocnikiem, przy pomocy nadleśniczego doprowadził las do wzorowego porządku i oddłużył maj. Ponieważ użytki rolne Zabłudowa przekraczały dopuszczone reformą rolną maksimum, J. M. mógł nabyć jeden z fol. zabłudowskich. W 1935 kupił fol. Krasne o obszarze ok. 150 ha i w ten sposób stał się ponownie ziemianinem.

W Białostockiem J. M. był bardzo czynny społecznie. Pracował nad umocnieniem polskości regionu i podnoszeniem poziomu kultury rolnej. Był prezesem powiatowego Związku Kółek Rolniczych w Białymstoku, członkiem Kółka Rolniczego w Folwarkach Wielkich, prezesem Koła Porad Sąsiedzkich w pow., członkiem Wojewódzkiego ZZ. Był znaczną osobistością w pow. i województwie. Miał nieprzeciętne zdolności organizacyjne i administracyjne, był urodzonym menedżerem. Prawdziwy demokrat, nie znosił snobów. Przy tym wszystkim był romantykiem, człowiekiem szlachetnym i sprawiedliwym. J. M. pozostawał całe życie silnie uczuciowo związany z ziemią i statusem ziemianina. Miał silną indywidualność, będąc wymagającym wobec siebie, a nieraz i wobec innych. Wyróżniał się wśród sąsiadów jako wzorowy Polak — obywatel, gorący patriota, przykładowy katolik, człowiek o nieskazitelnym charakterze. Pozyskał sobie uznanie i miłość wśród różnorodnej ludności tamtejszych stron: Polaków, Białorusinów i Żydów. Był doskonałym jeźdźcem, dobrym, doświadczonym myśliwym. Rozmiałowany w przyrodzie, roślinach i zwierzętach, kochał las, miał też zainteresowania rolnicze.

Z zamiłowania humanista interesował się bardzo literaturą i sztuką, a także poezją. Był wielbicielem Tuwima. Bardzo towarzyski, dowcipny, miał też łatwość rymowania. Chętnie i z wdziękiem organizował imprezy towarzyskie, lubił grać w brydża.

W 1939 po zajęciu Białostoczczyzny przez wojska radzieckie został aresztowany przez NKWD i wywieziony do więzienia w Mińsku, a potem do obozu koncentracyjnego dla Polaków w Ostaszkowie. Według relacji świadków nie dopuszczał do psychicznego załamania się. Zginął w obozie.

Żoną J. M. była Maria z domu Mintowt–Czyżówna, córka Kacpra Czyża h. Godziemba i Wirginii z Benisławskich. Z małżeństwa tego urodziły się córki: 1) bar. Elżbieta (1903–1920); 2) bar. Irena (1904–1941), fizyk, żona Jerzego Ramma; 3) bar. Anna (1907–1967), ekonomistka, niezamężna.

Ryszard Manteuffel–Szoega (A. Sz.)

MARINIE LEONARD WITOLD STANISŁAW (7.12.1890–12.06.1966), wł. maj. Lenartowo (pow. mogileński), inż. rolnik, ekonomista. L. M. był synem Leonarda (1857–1933) i Zuzanny z Kozuchowskich, córki wł. maj. Brudzyń (pow. kolski, zmarłej 1940. Ur. w maj. rodzinnym Smolina (pow. turecki) w rodzinie pochodzenia francuskiego.

L. M. uczęszczał początkowo do gimn. w Kaliszu. W 1905 za aktywny udział w strajku szkolnym został czasowo aresztowany i musiał przenieść się do gimn. Emiliana Konopczyńskiego w Warszawie. Studia wyższe odbył w instytucie rolniczym w Gembloux (Belgia), uzyskując w 1914 stopień inż. Praktykę rolną odbył w Złotnikach (pow. kaliski) w maj. Wojciecha Wyganowskiego. W czasie I wojny światowej brał udział w prowadzonej przez Wyganowskiego akcji zagospodarowania odłogów w opustoszałych na skutek działań wojennych maj., bezpośrednio działając w Łomżyńskim. W 1920 L. M. brał udział jako szeregowiec 203 p. ul. w wojnie bolszewickiej i został odznaczony dwukrotnie Krzyżem Walecznych.

W 1919 kupił maj. Lenartowo o obszarze 376 ha. Ponadto administrował fol. Łask i Petryki. Był także doradcą administracyjnym maj. Sanniki, Grodziec i Michrów. W 1934 został dyr., a następnie prezesem Biura Ekonomicznego Organizacji Rolniczych oraz Przemysłu Rolnego w Poznaniu. Był członkiem zarządu Związku Rolników z Wyższym Wykształceniem w Warszawie grupującego abs. uczelni rolniczych, przeważnie pochodzenia ziemiańskiego.

W 1939 po wyrzuceniu przez Niemców z Lenartowa, przeniósł się do Warszawy i już od listopada 1939 współdziałał w organizowanej przez mjr. Jana Włodarkiewicza (pseud. „Darwicz”) konspiracyjnej organizacji Tajna Armia Polski — Znak Konfederacja Zbrojna (TAP), w której przejął zagadnienia rolne. Potem do 1943 był dyr. Departamentu Rolnictwa w Delegaturze Rządu na Kraj. Kierował akcją szkolenia rolników dla przyszłej administracji państwowej i spółdzielczości rolniczej oraz przygotowywał założenia powojennego ustroju wsi polskiej, które później, w czasie powstania warszawskiego, ogłoszono w Dzienniku Ustaw. Od wiosny 1943 Delegatura Rządu rozpoczęła prace nad przygotowaniem założeń przejęcia po klęsce Niemiec tzw. ziem postulowanych na północy i zachodzie kraju. Opracowywano szczegółowe monografie gospodarcze poszczególnych regionów wraz z programami polskich zamierzeń i planami przejmowania administracji tych ziem. L. M. zajmował się osobiście regionem Gdańska i Olsztyna.

W 1945, bezpośrednio po wojnie, L. M. został pełnomocnikiem ministra rolnictwa dla akcji siewnej w Poznańskim i w ziemi lubuskiej. W 1946 został mianowany dyr. tworzonej organizacji PNZ z siedzibą w Poznaniu. L. M. zebrał grupę wybitnych fachowców, głównie spośród byłych ziemian, i zaczął szybko dźwigać z ruin zdewastowane wielkie gospodarstwa rolne, uzyskując bardzo dobre wyniki. Działalność ta została przerwana w 1949 przez aresztowanie L. M. i innych osób z centrali PNZ. Zostali oskarżeni o działalność na szkodę Państwa Polskiego, o sabotaż polegający na niszcze-

niu gospodarki rolnej, o spisek i próbę obalenia rządu, a nawet o szpiegostwo. Razem z L. M. zostali oskarżeni: L. Kempisty, W. Englicht, F. Sommer, K. Papara, A. Potworowski i L. Slaski. Proces całkowicie sfingowany, miał charakter wyłącznie polityczny, wymierzony przeciw byłym ziemianom. Aresztowani byli w śledztwie w więzieniu poddawani różnym formom tortur. Na proces nie dopuszczono świadków obrony, a świadkami oskarżenia byli przeważnie świeżo aresztowani lub więźniowie już z ciężkimi wyrokami, przymuszani do fałszywych zeznań. Dn. 3.02.1951 Sąd Wojskowy w Warszawie ogłosił wyrok: L. M. — dożywocie, pozostali 15 i 10 lat. L. M. odsiadywał karę w więzieniu we Wronkach. Lata pobytu w więzieniu wykorzystał na opracowanie przy współudziale kolegów szeregu rozpraw i podręczników z dziedziny agrotechniki i organizacji gospodarstw rolnych, publikowanych dopiero po 1957.

W 1956 został zwolniony z więzienia i rehabilitowany. Po rehabilitacji L. M. rozpoczął pracę jako kierownik Pracowni Badań Ekonomiki i Organizacji Produkcji Rolnej PAN, a 17.01.1957 Prezes Rady Ministrów powołał go na doradcę ministra rolnictwa. Na tym stanowisku pracował do końca życia. L. M. był członkiem Komitetu Ekonomiki Rolnictwa Wydz. V PAN, konsultantem Wydz. Ekonomicznego Rady Technicznej Ekonomicznego Zjednoczenia Nasiennictwa Ogrodniczego i Szkółkarstwa. Był autorem i współautorem szeregu książek, broszur i artykułów w czasopismach rolniczych. W l. 1957–1961 ukazały się trzy jego podręczniki, opracowane wspólnie z E. Ralskim i W. Englichtem, z dziedziny gospodarki rolnej. Wydana w 1964 praca L. M. *Zarządzanie państwowym gospodarstwem rolnym* stała się podręcznikiem powszechnie stosowanym na wyższych uczelniach rolniczych. L. M. był odznaczony w 1959 Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł w Warszawie.

Był żonaty z Zofią Wyganowską (1894–1970), córką Stanisława i Anny z Orzechowskich.

Dzieci: 1) Andrzej (ur. 1919–18.09.1944). Uczęszczał do gimn. w Rydzynie i Poznaniu. Po maturze jako ochotnik brał udział w wojnie 1939. W 1940 wstąpił do wywiadu TAP, w 1941 do organizacji dywersyjnej AK „Wachlarz” Odcinek IV. W 1944 wrócił do Warszawy, wstąpił do baonu „Czata 49” zgrupowania „Radosław”. W powstaniu warszawskim walczył na Woli, Starym Mieście i Czerniakowie, gdzie zginął na ul. Okrąg nr 5. Był żonaty z Wandą Jędrzejewską, mieli córkę Ewę; 2) Leszek (ur. w 1923), uczęszczał do gimn. we Włocławku; w czasie okupacji był w podchorążówce. W 1944 wstąpił do „Czaty 49”. Ranny w walkach na Woli, umieszczony w szpitalu, zginął bez wieści; 3) Zbigniew, bliźniak Leszka, zm. jako 3-letni; 4) Maria Danuta Zielińska; 5) Wanda Krystyna Grostal; 6) Janina Maringe Müller; 7) Teresa Maria Glabisz.

Dok.: PSB, t. XX; K. Malinowski, T. A. P. *Znak Konfederacja Zbrojna*, W. 1966; *Sprawozdanie z procesu Maringe'a*, „Trybuna Ludu” 1957, nr 16; Nekrologi — wspomnienia, „Tygodnik Powszechny” 1966, nr 39; „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej” 1966, nr 6; „Życie i Myśl” 1966, nr 9.

Janina Maringe Müller (A. A.)

MATLAKOWSKI WŁADYSŁAW KIEJSTUT (19.02.1886–8.08.1982), wł. maj. Głaznów (pow. kutnowski). Syn Władysława (1850–1895), chirurga, ordynatora szpitala im. Dzieciątka Jezus w Warszawie, badacza sztuki ludowej Podhala, tłumacza, i Julii z Zaborowskich, która jako posag otrzymała maj. Zbijewo na Kujawach. Ur. w Warszawie.

Miał siostrę Katarzynę (23.06.1891–23.02.1923), malarkę.

W. M. uczęszczał do V gimn. klasycznego w Warszawie. W 1905 z przyjaciółmi (Kotarbińskim, Leśniewskim i in.) uczestniczył w strajku szkolnym. Usunięty ze szkoły, zdawał później (1906) maturę w gimn. gen. Pawła Chrzanowskiego (później Jana Zamoy-

skiego). Studiował matematykę w Krakowie, nauki przyrodnicze we Fryburgu i rolnictwo w Halle, gdzie 26.06.1910 otrzymał dyplom z wynikiem bardzo dobrym. Po praktyce rolniczej w Kutnowskim w maj. Łanięta Bolesława Wyganowskiego, administrował maj. Wola Pękoszewska ⇒ Antoniego Górskiego. W 1920 był ochotnikiem w 203 p. uł.

W 1914 kupił maj. Głaznów (Zbijewo zostało sprzedane po śmierci Władysława M.), piękny, ale na skutek wadliwego zarządzania w złym stanie. W ciągu 25-letniego gospodarowania doprowadził go do rozkwitu. Odbudował niektóre stare i wystawił nowe budynki (czworaki, spichlerz z elektryczną czyszczalnią i elewatorem). Całe gospodarstwo zelektryfikował, przeprowadził meliorację pól i zmechanizował ich uprawę. Gospodarstwo miało charakter rolno-hodowlany o najwyższych w Polsce przeciętnych plonach buraków cukrowych (365 q/ha). Nasiona buraczane były eksportowane do Holandii. Mleczność krów (rasy frygijskiej) oceniana jako wysoka zajmowała wg Związku Hodowców Królestwa Polskiego drugie miejsce w kraju. Utrzymywano w Głaznowie stadninę koni półkrwi, a od 1933 pełnej krwi angielskiej. Głaznów (399 ha) był odwiedzany przez liczne wycieczki szkół rolniczych z kraju i zagranicy (m.in. ze Szkoły Rolniczej w Grignon we Francji). W maj. W. M. wykształciło się kilkunastu rolników–praktykantów. W 1937 w jubileuszowej księdze „Gazety Rolniczej” Głaznów znalazł się wśród 50 najlepszych maj. polskich. Dla W. M. — jak stwierdzał on sam w pisanych po latach pamiętnikach — maj. był nie tylko pasją i sensem jego życia, ale i przedmiotem dumy.

Po wybuchu wojny w 1939, gdy Głaznów znalazł się w obrębie ustanowionego przez Niemców Warthelandu, W. M. wywłaszczono z maj. Rodzinie udało się przedostać do Warszawy. Po 2 latach W. M. objął administrację w dobrach Ordynacji Kozłowieckiej hr. Adamowej Zamoyskiej. Powstanie 1944 zastało rodzinę w Warszawie. W. M. z żoną i synem cudem wydostali się z gestapo w al. Szucha. Cały ich dobytek wraz z mieszkaniem spłonął.

Po wojnie, w l. 1945–1947 W. M. pracował jako inspektor maj. Państwowych Zakładów Hodowli Roślin na okręg warszawski. W 1947 z żoną i synem wyemigrował do Francji, do posiadłości żony Château-la-Plaine (dep. Vienne). Po śmierci żony i sprzedaży maj. zamieszkał w Paryżu. Tu, znając biegle języki: francuski, niemiecki, rosyjski i angielski, pracował w Institut National de la Statistique et des Recherches Economiques jako ekspert rolnictwa ZSRR, a także w Commisariat International des Initiatives Agricoles (Service de Documentation) jako tłumacz. Należał w tym czasie do Stow. Inżynierów i Techników Polskich we Francji. Do kraju wrócił w 1959. Przy wszechstronnych zainteresowaniach i doskonałej pamięci był wspaniałym gawędziarzem; znał wielu ciekawych i znanych ludzi z kilku pokoleń, przyjaźnił się z prof. Tadeuszem Kotarbińskim, Bronisławem Malinowskim, we wczesnej młodości ze Stanisławem Ignacym Witkiewiczem. Pisał o nich i o dawnych czasach w pamiętnikach i artykułach drukowanych m.in. w londyńskich „Wiadomościach”, a w kraju w „Za i Przeciw”. Zmarł w Warszawie w wieku 96 lat.

Jego żoną (ślub 21.03.1918) była Łucja z Raczyńskich h. Nałęcz (linia sieradzka) z Balkowa k. Łęczycy. Ich dzieci: 1) Maria (1921–1924); 2) Teresa Maria Weber (ur.11.09.1926 w Warszawie), brała udział w powstaniu 1944 (zgrupowanie „Gustaw–Harnaś”), ukończyła Akad. Medyczną w Warszawie i pracuje jako lekarz–radiolog. Jej dzieci: a) Ewa Piasecka–Czerska (ur. 26.03.1946 w Warszawie), malarka, mieszkająca we Francji i b) Andrzej (ur. 23.04.1965 w Warszawie), matematyk na UW; 3) Władysław Feliks (ur. 25.06.1931 w Głaznowie), wyemigrował do Australii i pracował tam jako projektant w firmie dziewiarskiej. Jego dzieci osiedliły się na stałe w Australii: a) Jolanta (ur. 10.03.1956 w Melbourne), malarka; b) Andrew (ur. 21.07.1961 w Melbourne), informatyk.

Dok.: PSB, t. XX; E. Szulc, *Cmentarz ewangelicko-augsburski w Warszawie*, W. 1989; W. Matlakowski, (1850–1895). *Źródła do biografii i bibliografia*, W. 1991; W. Matlakowski, *Wspomnienia z życia przeszłego i teraźniejszego 1850–1895*. Z rękopisu wyd. J. Kapuściak, Wr. 1991; *Testament W. Matlakowskiego 1850–1895*, wyd. Janusz Kapuściak, W. 1989; *Słownik artystów*, t. V, (biogram Katarzyny M.).

Teresa Maria Matlakowska–Weber (D. Rz.)

MIELŻYŃSKA JADWIGA z JELEŃSKICH (ur. 17.12.1916), wł. maj. Tucza w pow. nieświeskim. Córka ⇒ Józefa h. Korczak odm. (1868–1922), wł. Tuczy, Opola i in. dóbr na Polesiu, oraz ⇒ Marii z Kończów Jeleńskiej h. Ogończyk (1876–1941). Ur. w Opolu.

Jadwiga Mielżyńska

Rodzeństwo: 1) → Maria (1902–1982), zam. Erdmanowa (1902–1982); 2) ⇒ Kazimierz (1903–1943); 3) → Gabriela (1905–1992), zam. Zaleska; 4) Paweł (1907–1923); 5) → Teresa (ur. 1910), zam. Domańska.

W 1936 ukończyła gimn. Sacré Cœur w Polskiej Wsi k. Poznania. W 1937 wyszła za mąż za Andrzeja Mielżyńskiego (ur. w 1908) z Poznańskiego. W 1939 w wyniku działań rodzinnych otrzymała maj. Tuczę (912 ha), gdzie przeniosła się wraz z mężem.

W kwietniu 1940 aresztowano jej męża i wywieziono do łagru na dalekiej północy ZSRR. J. M. wraz z matką ⇒ Marią Jeleńską (1876–1941) i trójką malutkich dzieci (najmłodsza córka urodziła się po wkroczeniu wojsk radzieckich do Polski) również w kwietniu została wywieziona do Kazachstanu. Pracowała tam przy wyrębie lasu i obrządzaniu bydła, dzięki czemu utrzymywała rodzinę. Matka i synek Seweryn zmarli na wygnaniu z wycieńczenia. W czasie pobytu na zesłaniu

Dwór
w Tuczy

nawiązała korespondencję z rodziną. Umożliwiło to otrzymywanie bardzo skromnych paczek żywnościowych i książek, o które prosiła (podręczniki historii Polski i do nauki języka angielskiego). Kontakt ten urwał się po wybuchu wojny niemiecko–sowieckiej. Listy zachowały się i stały się następnie podstawą do napisania wspomnień. Po zawiązaniu się na wschodzie polskiej armii gen. Andersa, Andrzej Mielżyński wstąpił do wojska i czynił starania o ocalenie żony i dzieci. J. M., pokonując straszliwe trudności, dotarła do wojsk polskich. W Iranie (Pahlewi) ze skrajnego wycieńczenia zmarła jej młodsza córka Izabela. Z ostatnim żyjącym dzieckiem J. M. pojechała do Teheranu, gdzie pracowała w Domu Rekonwalescencji PCK dla oficerów i żołnierzy II Korpusu Polskiego, a następnie w szpitalu w Egipcie. Po zakończeniu wojny wraz z mężem i córką Marią Gabriellą przez Anglię wyjechała do Ameryki Płd. Osiedla początkowo w Argentynie, a następnie w Brazylii, gdzie jest pracownikiem naukowym na Uniwersytecie Katolickim w São Paulo.

Dok.: Aftanazy, *Materiały*, t. II; J. Mielżyńska, *Syberyjskie notatki*, Kr. 1990; *Księga pamiątkowa „Arkonii”*; J. Mielżyńska, Odpowiedź na ankietę IH PAN.

Gabriela Zaleska (S. G.)

MODZELEWSKI MARIAN h. Trzywdar (1884–29.12.1934), wł. maj. Gładczyń w pow. pułtuskim. Syn Wiktora i Julii z Rakowieckich h. Rola, której rodzice byli wł. maj. Skorki w pow. pułtuskim. Ur. w Gładczyźnie.

Gładczyń pozostawał w rękach rodziny Modzelewskich od przełomu XVIII i XIX w. Początkowo miał 100 włók, a w 1939 — 670 ha.

M. M. studiował w l. 1903–1904 w szkole rolniczej w Taborze. W odziedziczonym po swoim ojcu mają gospodarował wraz z żoną aż do przedwczesnej śmierci.

Dn. 1.08.1914 poślubił → Wandę z Grabowskich h. Dołęga, z którą miał dwoje dzieci: 1) Wiktor, pseud. AK „Książę”, „Wiktor” (18.01.1917 w Gładczyźnie – 1984 w Malborku). Uczył się w szkole oo. marianów na Bielanych, a następnie w gimn. im. St. Małachowskiego w Płocku. Ukończył w l. 1937–1938 podchorążówkę w Centrum Wyszkozenia Kawalerii w Grudziądzu. W l. 1937–1939 studiował na SGGW w Warszawie. Powołany do wojska w stopniu plutonowego z cenzusem, w czasie kampanii wrześniowej służył w 23 P. Uł. Grodzieńskich, w ramach Wileńskiej Brygady Kawalerii. W październiku 1939 jako ppor.

Majątek Gładczyń

dostał się do niewoli niemieckiej. Dwukrotnie uciekł z obozów jenieckich i do końca wojny przebywał na terenie GG. Należał od początku do ZWZ — AK i pracował w Lubelskiem na stanowiskach agronomów wiejskich. W 1945 wrócił na teren pow. pułtuskiego pod Gładczyn. Stamtąd NKWD wywiozło go do Rembertowa, a później do gułagu na Syberię, gdzie przeszło dwa lata pracował w kopalniach węgla i przy wyrębie lasów. Po powrocie z trudem znajdował pracę w kolejnych PGR, by ostatecznie w Zjednoczeniu Cukrowni Malbork objąć stanowisko inspektora plantacji. Odznaczony został Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami przez Rząd Polski w Londynie, czterokrotnie Medalem Wojska zarządzeniem Szefa Sztabu Głównego w Londynie, Medalem AK, Medalem „Za Udział w Wojnie Obronnej 1939 r.”. Wiktor M. w 1941 ożenił się z Elżbietą z Łowickich h. Ślepowron (rodzice jej mieli maj. Kalejczyce w pow. siemiatyckim). Miał z nią dwie córki: a) Wanda (ur. 21.11. 1943), abs. Wyższej Szkoły Rolniczej w Kortowie, za Ryszardem Maciejewskim h. Jastrzębiec. Ma córkę Katarzynę (ur. 5.06.1965), architektka, b) Ewa, ukończyła Studium Medyczne Techników Radiologii; 2) Maria (ur. 1923 w Gładczynie). Ukończyła gimn. ss. zmartwychwstanek w Warszawie. Zam. 1944 za Witoldem Leszczyńskim h. Sas, wł. maj. Tarnowiec pod Jasłem. W l. 1947–1952 studiowała na Wydz. Malarstwa Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Pięknych w Sopocie–Gdańsku. 1952–1990 pracowała na Wydz. Architektury PG na stanowiskach od asystenta do prof. Bezdzietna, obecnie na emeryturze. Twórczość malarska: obrazy sztalugowe oraz tematyka architektoniczna w różnych technikach. Nagrody na konkursach międzynarodowych i ogólnopolskich z zakresu architektury i plastyki. Liczne realizacje, m.in.: witraże w kościele NMP w Stalowej Woli, w Mielcu, w kościele Św. Michała w Sopocie, seria gobelinów w Ambasadzie Polskiej w Moskwie, mozaika w tzw. sali zwycięstwa Muzeum Wojska Polskiego, elewacja NBP w Warszawie. Odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Dok.: *Wspomnienia z Taboru*, W. 1929, 113; Radomyski; wspomnienia rodzinne.

Maria Leszczyńska

MODZELEWSKA WANDA z GRABOWSKICH (18.06.1895–21.06.1973), współwł. maj. Gładczyn w pow. pułtuskim. Córka Władysława Grabowskiego h. Dołęga i Wandy z Zambrzyckich h. Kościesza. Ur. w maj. Garlin w pow. płońskim.

Wanda Modzelewska

Ukończyła szkołę ss. urszulanek w Szwajcarii i dwuletnią szkołę rolniczą w Krakowie.

Od ślubu z → Marianem Modzelewskim (1884–1934) zamieszkiwała w jego maj. Gładczyn. Po przedwczesnej śmierci męża objęła kierownictwo maj. Założyła sady, szkółki owocowe, plantacje róż i narcyzów, zaprowadziła hodowlę owiec rasowych. Jednocześnie żywo interesując się kulturą Kurpiowszczyzny, gromadziła zbiory sztuki ludowej tego regionu: hafty, koronki, tkaniny, wyroby kowalskie i garncarskie.

Po utracie maj. zabranego przez władze niemieckie (maj. znalazł się na terenie Süd–Ost Preussen), a następnie przez władze PRL, W. M. pracowała ciężko, by zapewnić byt rodzinie i umożliwić córce zdobycie wyższego wykształcenia. Zgodnie ze

swymi zainteresowaniami i zasobem wiedzy, szczególnie w zakresie kostiumologii, pracowała kolejno w: Instytucie Sztuki PAN, Zarządzie Głównym CPLiA (dział wzornictwa), w Zespole Pieśni i Tańca „Mazowsze” (jako kostiumolog). Po przejściu na emeryturę zamieszkała u córki w Gdyni, gdzie zmarła.

Dzieci: zob → Marian Modzelewski.

Maria Leszczyńska (red.)

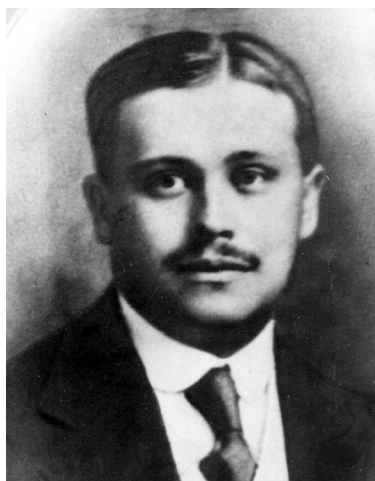
MORZYCKI LUCJAN h. Mora (6.12.1887–28.10.1966), wł. maj. Brzyszewo i Sobiczewy w pow. wrocławskim. Syn Konstantego i Marii z Orpiszewskich z Kłódki na Kujawach.

L. M. pochodził ze starej rodziny kujawskiej. Morzyccy przyjęli nazwisko od wsi Morzyce, położonej w parafii Mąkoszyn, w woj. brzesko-kujawskim; maj. ten dopiero w 1840 przeszedł w obce ręce.

L. M. miał cztery przyrodnie siostry: 1) Michalina za W. Makomaskim; 2) Julia za A. Dolińskim; 3) Zofia i 4) Maria zmarły niezamężne w młodym wieku.

L. M. ukończył gimn. Rontalera w Warszawie, następnie studiował na wydz. ekonomicznym uniw. we Fryburgu. Od 1910 stał się wł. maj. Brzyszewo i Sobiczewy, w których gospodarował do początku listopada 1939, do dnia aresztowania i przejścia maj. przez Niemców. Dobra Brzyszewo i przyległe Sobiczewy liczyły łącznie w 1933 — 902 ha, w tym ok. 174 ha lasu. W l. 1925–1927 zostało rozparcelowanych ok. 83 ha. Rezydencję stanowił klasycystyczny dwór w Brzyszewie zbudowany w 1859, z dwupiętrowym salonem o pow. 80 m². We dworze mieścił się okazały księgozbiór, głównie w języku francuskim, obejmujący dzieła z zakresu literatury, historii, biologii i filozofii. W otoczeniu dworu znajdował się park krajobrazowy. L. M. był znakomitym rolnikiem, wykorzystywał dobre ziemie kujawskie pod uprawy roślin przemysłowych, w szczególności buraka cukrowego dostarczanego kolejką wąskotorową do pobliskiej cukrowni Chocień. Był głównym akcjonariuszem i wiceprezesem tej cukrowni. W maj. Brzyszewo prowadzono hodowlę bydła zarodowego rasy holenderskiej (ok. 100 krów) oraz hodowlę trzody chlewnej, a w Sobiczewach hodował owce rasy merynos-prekos (ok. 500 sztuk). W 1923 założył u siebie w maj. hodowlę koni pełnej krwi angielskiej, które z powodzeniem biegały na warszawskim torze wyścigowym, aż do wybuchu II wojny światowej. Wyhodował m.in. najlepszego w Polsce płotowca Husarza, trzykrotnego zwycięzcę najwyższej dotowanej w kraju dla płotowców nagrody Grudziądzka. L. M. był członkiem rzeczywistym Tow. Zachęty do Hodowli Koni w Polsce. Łącząc zamiłowania hodowlane z żyłką myśliwską, założył w swoich maj. bażantarnie. Na polowaniach, urządzanych w l. trzydziestych, padło oprócz zajęcy, ok. 300 sztuk bażantów. Na swoim rozkładzie miał wiele dzików, głuszców i kilka wilków.

W l. 1919–1920 L. M., wraz ze swoim ojcem Konstantym, umundurowali, uzbroili i wyposażyli w konie szwadron 2 p. uł. (później przemianowany na szwoleżerów). Matką chrzestną była żona L. M., Zofia z Chwalibogów. Był jednym z fundatorów i prezesem Ochotniczej Straży Pożarnej w Chudczu. Po I wojnie światowej założył

Lucjan Morzycki

ochronkę, w której dzieci służby folwarcznej uczyły się czytania, pisania i rachunków. Przed II wojną światową L. M. złożył pokaźny dar na Fundusz Obrony Narodowej.

L. M. dużo podróżował po Europie, w czym pomagała mu dobra znajomość języków francuskiego i niemieckiego. W l. trzydziestych został przyjęty do Klubu Myśliwskiego, najbardziej ekskluzywnego klubu w Polsce. Jego członkowie rekrutowali się spośród wyższego ziemiaństwa i arystokracji.

Na początku okupacji niemieckiej (przed 11.11.1939) L. M. został aresztowany i osadzony wraz z innymi ziemianami pow. włocławskiego w więzieniu we Włocławku; przebywali tam do połowy grudnia tegoż roku. Następnie przewieziono ich do GG, gdzie zostali wypuszczeni na wolność. Podczas tej deportacji zostali ograbieni przez Niemców z futer, pieniędzy i kosztowności. W tym czasie maj. ich przejęły władze niemieckie. Podczas okupacji i w czasie powstania warszawskiego L. M. z żoną przebywali w Warszawie. Wywiezieni po upadku powstania do Pruszkowa zdołali uniknąć niewoli niemieckiej. Od końca wojny do 1961 mieszkali pod Warszawą przeważnie w Brwinowie, skąd przeprowadzili się do stolicy i mieszkali razem z córką. W ostatnich latach życia L. M. chorował na serce, utrzymywał się z renty ziemiańskiej i posiadanych rezerw, otoczony troskliwą opieką żony. Zmarł w Warszawie.

W 1911 L. M. ożenił się z Zofią Chwalibożanką z Sędziszowa, z którą miał dwoje dzieci. Owdowiawszy w 1926, ożenił się powtórnie w 1929 z Aleksandrą Mysyrowicz, małżeństwo bezdzietne.

Dzieci: 1) Maria, ukończyła gimn. im. Cecylii Plater-Zyberkówny w Warszawie (matura 1931) i Wydz. Rolniczy SGGW w Warszawie, uzyskując stopień inż. Po ojcu odziedziczyła zamiłowanie do roślin i zwierząt. 1942 zam. za Henrykiem Skarzyńskim, ziemianinem z Poznańskiego. Małżeństwo było bezdzietne i rozpadło się w 1961. W l. pięćdziesiątych i sześćdziesiątych pracowała jako inspektor roślin przemysłowych w Wydz. Rolnictwa i Leśnictwa przy WRN; 2) Zygmunt (ur. 1915), po zdaniu matury w gimn. im. L. Lorenza w Warszawie, studiował prawo na UW i uzyskał stopień mgr. Pracował w handlu zagranicznym, a następnie w informacji naukowo-technicznej i ekonomicznej. Był także lektorem języka francuskiego. Oż. w 1943 z Różą Mineyko, socjologiem. Z tego związku są dwie córki: a) Zofia, ukończyła etnografię na UW. Mąż Marek Barański, prof. historii, pracownik naukowy Instytutu Historycznego UW; b) Maria Elżbieta, ukończyła Wydz. Historyczny na UW. Wyszła za mąż za Andrzeja Markowskie-

Pałac w Brzyszewie

go, psychologa. Oprócz nazwiska męża zachowała nazwisko Morzycki, które przekazała swoim dwóm synom Mikołajowi i Janowi.

Dok.: M. Borucki, *Ziemia Kujawska*, Włocławek 1883; *Spis ziemian, woj. warszawskie*, W. 1991; *Szkoła Cecylii Plater-Zyberkówny 1883–1944*, W. 1987; materiały w posiadaniu rodziny.

Zygmunt Morzycki

Mikołaj Moszoro

MOSZORO MIKOŁAJ h. Pogoń odm. (1882–1955), wł. maj. Bieniewo (pow. błoński), syn Kajetana, wł. maj. Niemirówka i Temereuce na Podolu Zadniestrzańskim, i Zofii Asłan h. własnego Oficer WP. Ur. w Niemirówce.

Ukończył ze złotym medalem gimn. w Kiszyńowie. Studiował matematykę na UW i następnie budowę maszyn na PW. Zmarł w Warszawie i jest pochowany w grobie rodzinnym na Powązkach.

Z małżeństwa z Marią Świerczyńską h. Ostoja z Rudnika, córką Teodora i Rozalii Heleny Myszkiewicz h. Leliwa z Ostrołęki, miał dwie córki: 1) Zofię (ur. 1907), żonę → Kazimierza Gutkowskiego (1904–1944); 2) Krystynę (1909–1944), żołnierza AK, która zginęła w sierpniu 1944, w czasie powstania w Warszawie i jest pochowana w grobie rodzinnym na Powązkach.

Dok.: *Spis ziemian, woj. warszawskie*, W. 1991, s. 47.

Kazimierz M. Gutkowski (T. E.)

MYCIELSKI JAN ZYGMUNT hr. h. Dołęga (30.03.1901–27.05.1972), wł. maj. Wiśniowa w pow. krośnieńskim, prawnik. Syn Jana (1858–1926) i Marii z Szembeków (1877–1951). Ur. w Przeworsku.

Braćmi jego byli: 1) hr. Franciszek (1899–1978), wł. maj.; 2) hr. Kazimierz (1904–1985), dr praw, pracownik służby dyplomatycznej RP; 3) hr. Zygmunt (1907–1988), kompozytor i muzykolog.

J. M. uczęszczał do gimn. im. Adama Mickiewicza we Lwowie, uzyskując świadectwo dojrzałości z odznaczeniem 7.06.1919. W tymże roku wstąpił ochotniczo do WP. Po ukończeniu szkoły oficerskiej został oficerem rez. 8 p. uł. w Krakowie. Następnie studiował prawo na UJ, uzyskując tytuł dr. w 1926. Jednocześnie uczył się malarstwa w krakowskiej ASP. Odbił kilka podróży artystycznych po Francji i Włoszech. W l. 1926–1928 pracował w Ministerstwie Sprawiedliwości w Warszawie. W 1928 objął zarząd rodzinnego maj. Wiśniowa obejmującego 1027 ha. Obok zajęć gospodarczych brał udział w pracach samorządu terenowego. W l. 1934–1940 i po wyzwoleniu w 1944 był wójtem gm. Wiśniowa. W 1937 został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi. W czasie okupacji, wykorzystując swe stanowisko, bronił Polaków przed wywiezieniem na roboty do Niemiec, pomagał w wyrabianiu fałszywych dowodów tożsamości, działał w RGO. Był członkiem ZWZ i AK. W 1942 był więziony przez gestapo w Jaśle. We dworze w Wiśniowej przebywało wiele osób wysiedlonych przez Niemców z zachodniej Polski.

Po zakończeniu wojny J. M. został powołany do służby w wojskowym sądzie kolejowym, a w sierpniu 1949 został z niej zwolniony w stopniu mjr. Od 1950 był kierownikiem krakowskiego oddziału Centralnego Biura Wystaw Artystycznych, następnie Biura

Wystaw Artystycznych Zarządu Miejskiego w Krakowie. W l. 1957–1967 był też wykładowcą w ASP w Krakowie, pełniąc ponadto różne funkcje społeczne w dziedzinie upowszechniania kultury. W 1967 Prezydium Rządu przyznało J. M. rentę specjalną za zasługi na polu kultury. Zmarł w Krakowie.

Żoną J. M. była Helena Bal h. Gozdawa (ślub 10.01.1931 we Lwowie), córka Stanisława i Marii z bar. Brunickich, malarka, abs. krakowskiej ASP i mgr filologii angielskiej UJ. W latach powojennych była wykładowcą języków obcych w UJ i ASP.

Dzieci: 1) hr. Jan (ur. 7.02.1932), prof. matematyki uniw. w Denver (USA), oż. z Emilią Przeździecką (ślub w 1959); 2) hr. Paweł (ur. 1.04.1936), inż., dyr. techniczny przedsiębiorstwa „Transport Verney” we Francji, oż. z Marią Ludwiką Mycielską (ślub 1960).

Dok.: Borowski, *Genealogie niektórych polskich rodzin utytułowanych* (w:) MBGiHP, t. 2; *Spis ziemian, woj. lwowskie*, W. 1990; zbiór dokumentów rodzinnych w posiadaniu żony.

Dezydery Chłapowski (B. K.)

NIEZABITOWSKA ANNA z FROELICHÓW (1909–1961), współwł. maj. Śleszyn k. Żychlina (pow. kutnowski). Córka Władysława i Heleny z Jankowskich. Ur. w Śleszynie.

Brat → Stanisław Jan Froelich (1904–1943).

W 1935 poślubiła Henryka Niezabitowskiego. Razem z mężem gospodarowała w maj. do września 1939. Henryk N. walczył w kampanii wrześniowej i, wzięty przez Niemców do niewoli, całą wojnę był w oflagu.

A. N. z matką i synkiem została wywieziona do obozu przejściowego pod Łomżą. Stamtąd dostały się do Rudy Malenieckiej, gdzie spędziły wojnę aż do usunięcia całej rodziny z maj. przez władze PRL. Po krótkim pobycie w Żarnowie i powrocie męża z niewoli, Niezabitowscy przenieśli się do Radomska.

Syn Jan, mgr inż. abs. PW, oż. z Anną Kucharską, mgr. architektem. Mają dwoje dzieci: Magdalenę i Marcina. Mieszkają w Radomsku.

Jadwiga Olizar

OBERTYŃSKI ZDZISŁAW MAR IAN h. Sas (1.12.1894–12.05.1974), współwł. maj. Hujcze (pow. Rawa Ruska). Ks. prałat, prof. teologii. Syn Zdzisława (22.12.1843– 19.07.1924) i Marii z Pogorskich (18.03.1855–27.05.1923), wł. maj. Hujcze. Ur. we Lwowie.

Zdzisław Obertyński

Po ukończeniu gimn. jezuickiego w Austrii studiował prawo na uniw. wiedeńskim. W l. 1917–1918 był adiutantem gen. Tadeusza Rozwadowskiego. W 1919 wstąpił do krakowskiego seminarium duchownego. Jako kleryk rozpoczął studia teologiczne w Innsbrucku. W 1923 otrzymał z rąk abp. Bolesława Twardowskiego święcenia kapłańskie. Na Wydz. Teologii ULw. uzyskał stopień naukowy dr. w zakresie archeologii i sztuki kościelnej. Był prefektem w szkołach Lwowa i asystentem na Wydz. Teologii tamtejszego uniw. W 1931 został docentem. Od 1932 był związany z Katedrą Historii Kościoła w Polsce na Wydz. Teologii UW. W 1936 wybrano go dziekanem

Wydz. Teologii. Prowadząc badania nad sztuką liturgiczną w Zakładzie Architektury i Sztuki Politech., zainicjował publikację przygotowywanych pod jego kierunkiem rozpraw doktorskich w serii *Studia Historico-Ecclesiastica*.

W czasie działań wojennych 1939 ks. Z. O. był kapłanem szpitala zorganizowanego na UW. Uczestniczył wówczas w ratowaniu księgozbioru biblioteki uniwersyteckiej. Aresztowany przez gestapo przebywał na Pawiaku, a po wydostaniu się z więzienia dotarł do Rzymu, gdzie współdziałał z prymasem Augustem Hlondem i gen. jezuitów Włodzimierzem Ledóchowskim. W okresie późniejszym był kapłanem Polskich Sił Zbrojnych we Francji. Funkcję kapłana polskich jednostek pełnił również w Anglii, do której przedostał się po kapitulacji Francji. Miał wykłady dla Polaków w Edynburgu, a jego kazania transmitowało radio BBC.

Po zakończeniu wojny przebywał przez pewien czas w brytyjskiej strefie okupacyjnej Niemiec jako wikariusz generalny zgromadzonych tam Polaków. W 1947 wezwany przez prymasa Hlonda, wrócił do Polski. Objął Katedrę Historii Kościoła na UW i kierował nią do 1954. Do końca życia zajmował się pracą naukową. Opublikował wiele rozpraw z zakresu historii sztuki kościelnej i historii Kościoła, m.in. *Pontyfikat Krakowski z XI w.* i *Materiały do dziejów Kościoła w Polsce*. Zmarł w Otwocku. Zgodnie z życzeniem został pochowany w klasztorze ss. niepokalanek w Szymanowie.

Dok.: *Spis ziemian, woj. lwowskie*, W. 1990, 44; Łoza, t. II, s. 218; Wspomnienia i informacje rodziny.

Edward Obertyński (D. Rz.)

OBERTYŃSKA BEATA WANDA KORDELIA ANNA z WOLSKICH, pseud. literacki „Marta Rudzka” (18.07.1898–21.05.1980), wł. maj. Perepelniki (pow. zborowski) i maj. Odnów (Udnów) w pow. żółkiewskim, poetka, pisarka. Córka Wacława Wolskiego, inż. wynalazcy, jednego z pionierów przemysłu naftowego w Galicji, i Maryli z Młodnickich (13.03.1873 we Lwowie – 25.06.1930), poetki. Ur. w podgórskim miasteczku powiatowym Skole k. Stryja.

Rodzeństwo B. O.: 1) Ludwik; 2) Kazimierz; 3) Juliusz, którego córka Danuta wyszła za mąż za pisarza Jana Józefa Szczepańskiego; 4) Aniela (Lela), malarka, żona Michała Pawlikowskiego. Ich dzieci: Kacper, Dorota i Lula mieszkali w Anglii, później w Kanadzie.

Dzieciństwo B. O. upływało w warunkach dobrobytu, a dzięki matce i jej rodzinie również w szczególnej atmosferze, jaką stwarzały przyjacielskie kontakty ze środowiskiem twórczej inteligencji lwowskiej (Aleksander Rodakowski, Kornel Ujejski (zob. biogram ⇒ Ujejski Roman), Andrzej Strug, Leopold Staff i in.). Po katastrofie finansowej i upadku przedsiębiorstwa naftowego, w którym działał Wacław Wolski, rodzina znalazła się w trudnej sytuacji materialnej. Przekazany w tym czasie Wolskiemu maj. ziemski Perepelniki, należący dotąd do jego babki Melanii z Pokułyńskich Podlewskiej (później do B. O.), polepszył nieco sytuację Wolskich, umożliwiając kupno domu we Lwowie; wpłynął również na warunki i tryb życia rodziny.

Beata Obertyńska

W 1918 B. O. poznała ⇒ Józefa Hipolita Leopolda Obertyńskiego, późniejszego (od 1924) wł. rodzinnego maj. Odnów k. Lwowa, dn. 9.02. 1918 odbył się ich ślub. Gospodarką w maj. zajmował się mąż B. O. Ona sama — podobnie jak jej matka uznawana za czołową poetkę młodopolską (zbiory wierszy: *Symfonie jesienne* [1901], *Dzbanek malin* [1925]) — poświęciła się pracy pisarskiej. Już w okresie międzywojennym B. O. była poetką i pisarką znaną w środowisku inteligencji lwowskiej. Pierwsze swoje wiersza opublikowała w lwowskim „Słowie Polskim”. Dzięki pomocy przyjaciela domu, Jana Gwalberta Pawlikowskiego, w prowadzonym przez niego wydawnictwie (Biblioteka Medycka) ukazały się poezje B. O. *Gitara i Tamci* (1926). Inne wydane tomiki poezji liryczno-refleksyjnych to: *Pszczoły w słończniku* (1927), *Klonowe motyle* (1932), *Głóg przydrożny* (1932). Poza pracą pisarską B. O. angażowała się w różne prace społeczne, m.in. w organizowanie teatru amatorskiego. Od śmierci męża, który zapisał jej w testamencie swój maj. Odnów (552 ha) musiała z konieczności więcej czasu i uwagi poświęcić gospodarstwu. W momencie wybuchu wojny, we wrześniu 1939 B. O. znajdowała się we Lwowie. Aresztowana w lipcu 1940 przez NKWD i więziona początkowo we Lwowie, podzieliła później tragiczny los wielu Polaków kresowych, w szczególności tamtejszych ziemian. Przerzucana do różnych więzień i łagrów, przebyła długi szlak na ogromnej przestrzeni ZSRR: od Lwowa przez Kijów, Odessę, Charków, Cherson, Starobielsk, Moskwę aż po Workutę, i z dalekiej północy znów na południe przez Samarę, Buzułów, Orenburg, Aktiubińsk, Taszcent, Samarkandę do Bucharu. Uwolniona z łagru pracowała w uzbeckim kołchozie pod Bucharą i stamtąd w lutym 1942 przedostała się do polskiego obozu wojskowego pod Guzarem. Z armią gen. Władysława Andersa wyruszyła do Krasnowodzka, a następnie do Persji, Palestyny i Afryki. Po zakończeniu wojny do Polski nie wróciła. Jak wielu Polaków z armii gen. Andersa osiadła na stałe w Londynie, gdzie mieszkała także jej siostra, malarka Aniela Pawlikowska z dziećmi. Pracowała w Katolickim Ośrodku Wydawniczym „Veritas”. Zajmowała się nadal pisaniem wierszy, pod koniec życia przeważnie o treści religijnej, a także w odpowiedzi na wezwanie do spisywania wspomnień wojennych dokończyła rozpoczętą wcześniej w 1942 w Palestynie i Płd. Afryce szczegółową relację z wielomiesięcznej więziennej i łagrowej tułaczki po ZSRR. Ta opowieść (*W domu niewoli*), napisana z pasją i talentem narracyjnym, wydrukowana pierwszy raz po polsku w 1946 w Rzymie, doczekała się w ciągu następnych 20 lat przekładów: niemieckiego, szwedzkiego i holenderskiego. Staraniem polskich środowisk emigracyjnych drugie polskie wydanie książki ukazało się w 1968 w Londynie. Dołączono do niego cykl wierszy B. O., w których znalazł odbicie czas jej pobytu na Wschodzie.

B. O. jest też autorką wielu innych nowel i wierszy zawartych w zbiorach: *Wiersze dawne i nowe* (Jerozolima 1945), *Ziarnka piasku. Opowiadania i nowele* (1957), *Miód i piołun* (Londyn 1972). Już po śmierci autorki ukazały się drukiem zbiory: *Perty* (1980), *Plebania, Grudki kadzidła* (1987).

W kraju, wspomnienia *W domu niewoli* łącznie z cyklem wierszy (jak w II wydaniu londyńskim) wydane były przez Instytut Wydawniczy PAX dopiero w 1991. Wcześniej, ale też po śmierci autorki ukazała się edycja jej *Wierszy wybranych* (W. 1986) oraz *Grudki kadzidła* (Kr. 1987). Za dorobek pisarski B. O. otrzymała różne nagrody: Katolickiego Ośrodka Wydawniczego w Londynie, „Przeglądu Powszechnego” wychodzącego w Londynie pod red. ks. Jerzego Mirewicza, Fundacji Alfreda Jurzykowskiego w Nowym Jorku.

B. O. zmarła w Londynie na stacji metra, gdy jechała w odwiedzinach do siostry. Została pochowana na cmentarzu North Sheen.

Dok.: *Słownik pisarzy polskich na obczyźnie 1939–1980*, W. 1992; M. Wolska, B. Obertyńska, *Wspomnienia*, W.1974; B. Obertyńska, *W domu niewoli*, I wyd. polskie, 1991; S. Sierotwiński, *Maryla Wolska, środowisko, życie, twórczość*, Wr. 1963; *Spis ziemian, woj. lwowskie*, W. 1990; WEP, t. 8; informacje rodziny.

Edward Obertyński (D. Rz)

OLIZAR WŁODZIMIERZ MARIAN h. Chorągwie Kmitów (1870–1913), wł. maj. Czarnolas (część klucza szczeglejewskiego) pod Korosteszowem na Ukrainie (pow. radomyski). Syn Zygmunta i Jadwigi z Bohdanowiczów h. Mogiła, córki Napoleona, marszałka szlachty wołyńskiej i Eweliny z Rykalskich h. Doliwa. Ur. w Borszczowie, maj. posagowym matki w guberni kijowskiej.

Według rodzinnej tradycji Olizarowie zamieszkiwali na Ukrainie od XIV w., wywodząc się od protoplasty Eleazara h. Chorągwie Kmitów. Uważali się za Rusinów. Ród ten miał dwie gałęzie. Gałąź Olizarów Szyłowiczów wygasła pod koniec XV w., Olizarowie Wołczkiewicze żyją do chwili obecnej, i W. O. był potomkiem tej gałęzi rodowej. Olizarowie Wołczkiewicze, żeniąc się z przedstawicielkami już spolonizowanych rodów rusińskich lub z Polkami, stopniowo ulegali wpływom kultury polskiej, zachowując jednak do chwili obecnej, mocną świadomość swego rusińskiego pochodzenia.

Rodzeństwo: 1) Kazimierz zmarły w młodości, 2) Mieczysław, młodszy brat, w ramach działów rodzinnych otrzymał część klucza szczeglejewskiego zw. Jadwinówką dla uczczenia pamięci matki, 3) Bronisława za Wojciechem Odrowążem–Pieniążkiem otrzymała część lasów klucza szczeglejewskiego, 4) Jadwiga za Stanisławem Jarocimskim, otrzymała również część lasów, 5) Maria za Janem Korwinem–Szymanowskim, także wyposażona terenem zalesionym.

W. O. wyjechał w 1893 do Rygi, gdzie rozpoczął studia na Wydz. Inżynierii Lądowej Polit. Ryskiej. Studiowała tam wówczas duża grupa młodzieży polskiej, przeważnie ze wschodnich terenów I Rzeczypospolitej. Trwały tam wtedy silne wpływy tradycji wileńskich filaretów i filomatów. W tej atmosferze powstała w 1879 polska korporacja studencka „Arkonía”, do której wstąpił W. O. W l. 1895–1896 pełnił funkcję wiceprezesa, mając istotny wpływ na kształtowanie się światopoglądu młodych arkonów. Podstawowa zasada arkońska: „Prawdą a pracą” stała się dla W. O. jego własnym programem zachowań i działań.

W kilka lat później, poznał w Warszawie, znaną w środowisku inteligencji, rodzinę sędziego → Władysława Andrychiewicza (1848–1902). Młody abs. politech. ryskiej uległ silnym wpływom jego osobowości. Jednocześnie zakochał się i zaręczył z jego córką Urszulą, jedyną córką sędziego. W kwietniu 1902 odbył się ich ślub. Młoda para wyjechała w głąb Rosji, gdzie W. O. pracował przy budowie kolei Moskwa–Petersburg. Przez rok mieszkali w Wyrzycy. Proponowane mu przedłużenie kontraktu W. O. odrzucił, postanawiając wrócić na Ukrainę i zająć się organizacją gospodarki rolno–leśnej na terenach wszystkich posiadłości rodzinnych.

Zygmunt Olizar, ojciec Włodzimierza oddał tereny należące do klucza szczeglejewskiego W. O. i jego młodszemu bratu Mieczysławowi, wydzieliwszy część lasów na

Włodzimierz Olizar

posagi dla córek. Administracją i podziałem dochodów obciążył W. O. oraz zlecił mu opiekę nad całością działań dokonywanych się na terenach olizarowskich. Rozpoczynając swoją działalność, W. O. musiał uporać się z licznymi trudnościami. Największym problemem były regulacje przestrzenne oraz negocjacje z dzierżawcami ziemi olizarowskiej, która została wydzierżawiona znacznie wcześniej, gdy Zygmunt był niepełnoletnim chłopcem. Negocjacje polegały na uzyskaniu ich zgody na stopniowe przenoszenie się z terenów przez nich uprawianych w centrum majątków, na tereny odleglejsze. Budziło to sprzeciw tych, którzy już się pobudowali. Uwidoczniło się to jaskrawo w pierwszym okresie negocjacji, gdy niektórzy dzierżawcy (przeważnie Niemcy) podpalili zgromadzony materiał drzewny, przygotowany do budowy nowego dworu. Gdy W. O. nie dał się zniechęcić do powziętego planu — proponowane zamiany były hojnie opłacone — stosunki z dzierżawcami ułożyły się dobrze.

W. O. napotkał poza tym na terenach kompleksów leśnych chaotycznie rozmieszczone chutory i mniejszą zabudowę mieszkalno-gospodarczą. Ludność zamieszkująca te osady leśne określała się jako „olizarowszczyki”. Po analizie posiadanych dokumentów i miejscowych legend W. O. ustalił, że ludność tę stanowili potomkowie towarzyszy chorągwi pancerniej, którą własnym sumptem wystawił jego prapradziad Konstancy Olizar, marszałek wojewódzki w konfederacji barskiej. Po upadku konfederacji, K. O. ukrył tych towarzyszy pancernych w swoich leśnych posiadłościach na Ukrainie, chroniąc ich przed wywiezieniem na Sybir. W. O. znalazł się w trudnej sytuacji, gdyż względy racjonalne nakazywały uporządkowanie gospodarki leśnej, a tym samym usunięcie chutorów i osad leśnych z wnętrza lasów na ich obrzeża. Racje historyczne i emocjonalno-rodzinne zakazywały stosowania jakiegokolwiek przymusu. W. O., dzięki wrodzonej delikatności połączonej ze stanowczością i konsekwencją działań, potrafił znaleźć właściwe rozwiązanie, korzystne dla obu zainteresowanych stron. Dowodem tego był życzliwy stosunek w latach rewolucji, już po śmierci W. O., zarówno dzierżawców Niemców, jak i „olizarowszczyków” do wdowy → Urszuli Olizarowej (1882–1958) i jej dzieci.

Przed W. O. stanęły też inne zadania. Stare dworzyszcze w Szczeglejewce, zimne i niewygodne, nie było zamieszkałe przez Olizarów już w poprzednim pokoleniu. Zygmunt Olizar mieszkał z rodziną w maj. Borszczów, a na starość przeniósł się do domu olizarowskiego w Żytomierzu. W wyniku podziału gruntów pomiędzy braci, W.O.

Letni dwór Olizarów w Czarnolesie

przejął teren na skraju kompleksu leśnego i nazwał go Czarnolasem, na cześć poety Jana Kochanowskiego oraz stron, z których pochodziła jego żona Urszula. W pięknym dębowo–grabowym lesie wycięto place na budowę dworu, domu administracji, oficyny, dwumieszkaniowych domów pracowniczych z ogrodami, umieszczonymi wzdłuż drogi dojazdowej (wysadzonej świerkami), dwóch podwórz, przy których stały budynki gospodarcze, obszernego placu, zwanego „tokiem”, gdzie odbywały się młocki i magazynowanie zbiorów. Plan parku wraz z nowymi dosadzeniami dostosowano do zachowanych najpiękniejszych okazów drzewostanu leśnego. Za parkiem założono sad i ogród warzywny z uprawami specjalnymi. W 1905 osiedle gospodarcze było już na ukończeniu, a dwór zamieszkały. W. O. równolegle pomagał bratu Mieczysławowi w budowie jego dworu i całego osiedla Jadwinówki.

W. O. — arkon, nie zapominał o problemach społecznych. Budując domy dla swych pracowników, zaopatrzone w ogrody i budynki dla drobnego inwentarza, myślał o zaspokojeniu słuszych potrzeb życiowych i kulturalnych swych pracowników. Dla Polaków z dawna osiadłych i tych, którzy przybyli na przełomie XIX i XX w., zamierzali Olizarowie uruchomić polskie szkolnictwo. Niestety na terenie Kijowszczyzny było ono w tym okresie zabronione. Działalność W. O. została przerwana w 1913 przez chorobę, która doprowadziła do jego śmierci. Był ostatnim z Olizarów pochowanym w krypcie grobowca rodzinnego pod korosteszowskim kościołem.

Jego żona Urszula, wdowa w wieku 32 lat, prowadziła dalej rozległy maj. męża, borykając się z coraz większymi trudnościami wobec nastania wojny i rewolucji. Nigdy nie zapomniała jednak o potrzebach społecznych i ojczystych. W 1917 jako prezeska koła Polskiej Macierzy Szkolnej opiekowała się kilkunastoma szkołami polskimi. Przetrwała dwa groźne napady band bolszewickich. Opuściła Ukrainę, przyjeżdżając w grudniu 1918 do Warszawy z czwórką dzieci: 1) Krystyna (1903–1970), uczestniczka powstania warszawskiego, długoletni pracownik sądownictwa w Warszawie; 2) Bohdan (1905–1985 zm. w Londynie), mgr prawa. Członek harcerstwa polskiego na Ukrainie, harcmistrz RP. Brał udział jako oficer w kampanii we Francji w 1940 i w kampanii dywizji gen. Stanisława Maczka w l. 1944–1945. Żona Izabella Will (Szkotka), ich dzieci: a) Michał (ur. 1947) w Londynie, mgr planowania transportu, działał w zarządzie Instytutu Polskiego i Muzeum Sikorskiego w Londynie. Otrzymał w 1992 obywatelstwo polskie. Żona Sarah Jane Sawrey–Cookson. Dzieci: trzy córki i syn Douglas Bohdan, b) córka Anna, mąż Craig Mair — mgr filologii angielskiej w Szkocji. Troje dzieci; 3) Celina (1906–1991), mąż Teodor Żegliński, prawnik, uczestnik powstania warszawskiego, zm. w obozie koncentracyjnym w Gross–Rosen. Syn Włodzimierz (ur. 1944), rolnik, wł. gospodarstwa w Brześciach pod Janowcem w pow. kozienickim, części spadku rodzinnego po Urszuli Olizar; 4) Władysław (1908–1982).

Dok.: Pamiętnik kijowski, t. IV, London 1980; K. Pułaski, *Kronika polskich rodów szlacheckich Podola, Wołynia i Ukrainy*, t. 2, W. 1991; „Dziennik Kijowski” z dn. 13(26) sierpnia 1913, *Księga pamiątkowa „Arkonii”*.

Jan Olizar

OLIZAR URSZULA z ANDRYCHIEWICZÓW (1882–1958), współwł. maj. Brzeście w pow. kozienickim i maj. Czarnolas pod Korosteszowem na Ukrainie (pow. radomyski). Córka → Władysława h. Stuart i Marceli Odrowąż–Pieniążek h. Odrowąż. Ur. w Warszawie.

Dom Andrychiewiczów był powszechnie uważany za wzór rodziny polskiej otwartej dla wszystkich, którym na sercu leżało dobro ojczyzny. U. O. pobierała naukę na tzw. „domowym komplecie” złożonym z dziewcząt, których nauczycielami byli młodzi

Urszula Olizar

studenci, biorący również udział w wieczorach literackich organizowanych u Andrychiewiczów. Jesienią 1898 na wieczorze muzycznym Ignacego Paderewskiego, 16-letnia wówczas Urszula śpiewała pieśni polskie. Ok. 1900 w domu Andrychiewiczów zaczął bywać Włodzimierz Olizar rodem z Kijowszczyzny, arkon, inżynier dróg i mostów. Zareczyła się z nim po kilku miesiącach. W tym samym czasie niespodziewana śmierć jej ojca okryła rodzinę żałobą. W kwietniu 1902 odbył się ślub Urszuli z Włodzimierzem. Sakramentu małżeństwa udzielał im przyjaciel rodziny ks. Aleksander Kakowski, późniejszy kardynał.

Pierwszy rok spędziła młoda para w głębi Rosji, gdzie Włodzimierz Olizar po ukończeniu politechniki w Rydze, prowadził nadzór nad budową 100-kilometrowego odcinka kolei Petersburg–Moskwa. Potem przenieśli się do rodzinnego majątku. Olizarów, wchodzącego w skład szeregielskiego zespołu dóbr. Na pamiątkę Urszuli, córki Jana Kochanowskiego nazwał Włodzimierz swą posiadłość Czarnolasem. Zespół budynków gospodarczych łącznie z dworem został wybudowany w ciągu trzech lat,

na skraju dużego obszaru leśnego. W obrębie wykarczowanego lasu założono sad i ogród warzywny, sprowadzono bydło zarodowe. Założono hodowlę drobiu, w tym szczególnie liczną gęsiarnię. Park, powstały na bazie zachowanych najpiękniejszych okazów drzew leśnych, uzupełniono świerkowymi szpalerami. Umiejętności nabyte w domu rodziców, a przede wszystkim w Brześciach przydały się U. O. Najwięcej przydała jej się umiejętność obcowania z ludźmi, którzy ją otaczali. Dar ten odziedziczyła po ojcu. Jadąc w odległe ukraińskie strony, wносиła swym uczestnictwem w domu polską atmosferę. Dobre strony polskiej kultury i wychowania nie kłóciły się z miejscową kulturą i obyczajami miejscowej ludności. Oba kościoły — katolicki i prawosławny w Korosteszowie były kiedyś wybudowane przez Olizarów.

Lata 1905–1912 były najszcześniejszym okresem w życiu U. O., gdy wspólnie z mężem budowali gniazdo rodzinne, a dla skupiających się przy nich ludzi — dobrze zaplanowane siedliska. W 1913 została w wieku 32 lat wdową z czworgiem dzieci i dużym majątkiem do prowadzenia. Nie załamała się. Z pomocą starego wuja Wacława Odrowąża-Pieniążka, brata matki, prowadziła nadal majątek. Czarnolas. Warunki życiowe stawały się coraz trudniejsze wobec wybuchu wojny światowej. W 1916 napłynęła fala uchodźców z Polski, w tym znaczna liczba osób z inteligencji. U. O. wzięła czynny udział w akcji organizowania szkół polskich na terenie Kijowszczyzny. Jako prezeska miejscowego koła Polskiej Macierzy Szkolnej zorganizowała kilkanaście szkół. Co niedziela młodzi nauczyciele spotykali się we dworze czarnoleskim. Były też zabawy i tańce, do których pomimo zmęczenia, przygrywała na fortepianie. W latach następnych (1917–1918), gdy na kresach zaostrzyły się stosunki między dworem i wsią, okazały się zbawienne umiejętności U. O. obcowania z ludźmi i zdobywania zaufania. „Pani — wdowa” oddała się wraz z dziećmi pod opiekę służby i rzeczywiście była przez nią ostrzegana i chroniona. Przeżyła napady obcych band bolszewickich. Wyjechała z Ukrainy jako jedna z ostatnich ziemian kresowych w grudniu 1918.

W Warszawie zaczął się najcięższy okres jej życia. Mieszkała w niewielkim mieszkaniu z czwórką dzieci w wieku od 9 do 14 lat. Przyjaciele ojca wyrobili jej posadę w Tow. Ubezpieczeń „Przezorność”, założonym przez jej ojca. W godzinach popołudniowych podejmowała dodatkowe prace. Dzieci pomimo przerw w nauce, spowodowanych wojną i wygnaniem, uczyły się dobrze i wczesnie zaczęły pomagać matce udzielaniem korepetycji. Miesiąc przysługującego jej urlopu U. O. spędzała w Brześciach. Były to wakacje na własnej ziemi, we własnym domu. Gospodarze pamiętali ją jako dziewczynkę. Odnajdywała też swoje rówieśniczki, obecnie będące matkami i gospodyniami, które odwiedzały ją, wspominając wspólnie przeżyte czasy. Dzierżawcy byli życzliwi, tenetę płacili nikłą, ograniczającą się głównie do usług w postaci konnych pojazdów, koniecznych do przywiezienia (i odwiezienia) rodziny na lato z odległej stacji w Puławach. Prawdziwą opiekę, głównie moralną miała U. O. w rodzinie Odrowąż–Pieniążków z Łagowa. W ostatnim okresie przed II wojną światową sytuacja rodziny poprawiła się. Dorosłe dzieci zaczęły zarabiać. Rodzina przeniósła się do wygodnego mieszkania w Alejach Jerozolimskich w Warszawie.

II wojna światowa wszystko zniszczyła. Trzeciego dnia powstania dom w Alejach został przez Niemców spalony, a ludność wypędzona. U. O. udało się z córką Krystyną uciec z konwoju i schronić za barykadą powstańczą przy ul. Kruczej. Przetrwiała powstanie i spotkała się z synem Władysławem pracującym w szpitalu polowym przy ul. Hożej. Po kapitulacji wyszli z Warszawy do obozu w Pruszkowie. I znowu trzeba było wszystko zaczynać od początku. Po dwudziestu latach pracy w Tow. „Przezorność” U. O. otrzymała od władz PRL skromną emeryturę. Od wiosny do późnej jesieni przebywała w Brześciu, czuwając nad remontem. Były zakusy miejscowej władzy PRL zabrania jej tego domu i ziemi, jako mienia podworskiego, pomimo że dekret o reformie rolnej nie obejmował tej posiadłości. Sadziła drzewa i krzewy owocowe; ziemię uprawiali „za podatki” sąsiedzi. Córki Krystyna i Celina oraz syn Władysław pomagali jej, poświęcając swoje urlopy dla utrzymania ziemi rodzinnej. Najstarszy syn Bohdan osiadł w Londynie pomagał finansowo w miarę możliwości. We wsi Brzeście przeprowadzano komsację gruntów. Dużą część parku podworskiego należącego niegdyś do Koperskich przydzielono jako nieużytek U. O., w zamian za pole uprawne.

U. O. była czynna do końca życia. Zmarła w 1958 i została pochowana w grobie rodzinnym Andrychiewiczów na Powązkach. Gospodarstwo w Brześciach zostało podzielone między czwórkę jej dzieci: Krystynę, Bohdana, Celinę Żeglińską i → Władysława (1908–1982). Obecnie gospodarują jej wnuki. Obok starego domu „Pod lipami”, stoi w pobliżu nowy dom „Pod dębami” i wiązami stanowiącymi część dawnego parku dworskiego sprzed 1863. Są w tym kilkusetletnie pomniki przyrody. Prawnuki, bawiąc się wśród tych drzew, uczą się dziejów Polski. Dzieci: zob. → Włodzimierz Olizar.

Jadwiga Olizar

OLIZAR WŁADYSŁAW h. Chorągwie Kmitów (11.11.1908–23.12.1982), współtw. maj. Szeligi pod Warszawą i resztówki Brzeście k. Janowca w pow. kozienickim, rolnik. Syn → Włodzimierza Olizara (1870–1913) i → Urszuli z Andrychiewiczów (1882–1958) h. Stuart. Ur. w Czarnolesie w ziemi kijowskiej.

W 1918 jako 10-letni chłopiec przyjechał z matką Urszulą i rodzeństwem z Ukrainy do Warszawy. W Warszawie kontynuował naukę w gimn. męskim im. św. Stanisława Kostki, a następnie w gimn. realnym im. Rontalera, gdzie zdał maturę w 1929. W l. 1920–1927 należał do harcerstwa. W 1929 rozpoczął studia na Wydz. Rolnym SGGW. Został przyjęty do akademickiej korporacji „Arkonia”, której został w 1931

prezesem. W maju 1936 wchodził w skład poczty sztandarowej „Arkonii” w ślubowaniu Jasnogórskim w Częstochowie. Angażował się także w Bratniej Pomocy Studentów SGGW i był jej prezesem w roku akademickim 1931–1932.

Przed skończeniem studiów rozpoczął w 1934 pracę w Banku Akceptacyjnym powstałym przy Banku Rolnym dla konwersji długów, które obciążały maj. rolne w dobie kryzysu lat 1929–1936. Była to pomoc państwa udzielona rolnikom w formie rozłożenia zadłużeń na okres 18–30 lat, przy stosunkowo niskim oprocentowaniu. Został pracownikiem Komitetu Konwersyjnego, następnie Działu Kredytowo–Lustracyjnego. Jednocześnie przygotowywał pracę dyplomową na temat kolonizacji niemieckiej na terenach zaboru pruskiego w XIX i XX w. Temat wymagał zbierania materiałów w terenie, co kolidowało z pracą w banku.

W 1937 W. O. zaręczył się z koleżanką z Wydz. Rolnego SGGW Jadwigą Jankowską, córką → Alfreda (1882–1947) i → Zofii z Karszo–Siedlewskich (1884–1957). Zrezygnował z pracy w banku; dała mu ona sporo wiadomości i doświadczeń nie tylko z zakresu operacji kredytowo–bankowych, ale również dotyczących problemów ekonomicznych rolnictwa. Od 1937 objął zarządzanie maj. Kruchowo (pow. mogielnicki) swojego przyszłego teścia. W 1938 W. O. ożenił się z Jadwigą Jankowską.

Po wybuchu wojny zgłosił się do służby ochotniczej i został przydzielony do jednostki sapersko–minerskiej w Kutnie. Po walkach nad Bzurą dostał się do niewoli, z której udało mu się uciec. Rodzina jego wysiedlona z Kruchowa przez Niemców osiedliła się w Szeligach pod Warszawą, w maj. Kazimierzy Gozdawy–Jawornickiej, która nie mając dzieci, zapisała go małżonkom Władysławowi i Jadwidze Olizarom oraz Stanisławowi i Aleksandrze Żarynom, swym najbliższym krewnym.

Całością gospodarki maj. zajął się W. O. Dzięki produkcji warzywniczej (polowej i w inspektach) na żyznych glebach, w bezpośrednim sąsiedztwie Warszawy (12 km od centrum), maj. dawał duży dochód pozwalający udzielać pomocy wielu osobom i instytucjom potrzebującym wsparcia, m.in. wspierał konspiracyjną organizację ziemiańską „Uprawa”. Już w grudniu 1939 W. O. włączył się do „Związku Jaszczurczego”, a następnie w pracę Służby Cywilnej Narodu. W 1942 W. O. ukończył konspiracyjne studia w SGGW. Stale ukrywano w Szeligach młodych ludzi zaangażowanych w konspiracji jako praktykantów rolnych. W. O. udzielał pomocy Żydom, w 1943 sprowadził uciekinię z getta, która mieszkała w Szeligach do końca okupacji. W 1944 dopomógł jej mężowi schronić się w sąsiedniej wsi, w Macierzyszu. Dn. 1.08.1944 przybywał w Śródmieściu Warszawy, zgłosił się do pracy w szpitalu wojskowym i pracował tam do kapitulacji. Dzięki szczęśliwemu zbiegowi okoliczności uniknął wywozu do Niemiec i poprzez obóz w Pruszkowie wrócił 6.10. do Szelig.

Dn. 23.01.1945 przybyła do Szelig Komisja do spraw Reformy Rolnej, która zajęła się (przy 23°C mrozu) usunięciem z dworu całej rodziny złożonej z 16 osób (w tym 6 dzieci w wieku od 6 miesięcy do 5 lat). Przed ostatecznym wysiedleniem oficerowie NKWD towarzyszący „komisji”, indagowali W. O. i żądali ukrytej broni. Po trzech godzinach został zwolniony, ale następnego dnia rano całą rodzinę wywieziono do m. Włochy, nie troszcząc się, gdzie będą mieszkać.

W. O. dostał posesję w Wydz. Rolnym Rady Narodowej w Bydgoszczy jako referent od upraw roślin oleistych. Z otrzymanej pensji nie mógł utrzymać rodziny i zmuszony został przenieść się w 1946 na Śląsk do Gliwic. W Bytomiu został inspektorem obiektów rolnych należących do przemysłu chemicznego. Klimat Śląska nie służył dzieciom. W. O. w sierpniu 1947 przeniósł się więc do PNZ pod Szczecin. Było to kilka

dużych maj. poniemieckich (pow. Kamień Pomorski), odbieranych kolejno od sowieckich władz wojskowych.

Mimo trudnych warunków bytowych, społecznych i politycznych l. 1947–1950 były ciekawym i owocnym okresem pracy. Zdewastowane wojną i okupacją wojsk sowieckich tereny trzeba było zamienić w pola uprawione i obsiane przy pomocy przesiedleńców z za Buga nie przygotowanych do nowych warunków, oraz garstki przestraszonych autochtonów przydzielanych przez władze, których kolejnymi transportami ewakuowano do Rzeszy, a także uciekinierów z więzień i obozów, byłych partyzantów. Sprzęt rolniczy był zróżnicowany: od prymitywnych narzędzi przywiezionych ze Wschodu do nowoczesnych traktorów, na które wsiadali, pospiesznie szkoleni traktorzyści. Przy przejmowaniu maj. od wojska

Władysław Olizar

sowieckiego trzeba było natychmiast po podpisaniu protokołu zabezpieczać wszystko, szczególnie środki produkcji, jak np. ziarno siewne czy sadzeniaki, wywożąc je tymczasowo do innego maj., aby nie były rozkradzione przez ociągające się z opuszczeniem terenu wojsko. Natomiast z zadowoleniem widziało się uprawione i obsiane odłogi, na których rok temu wyrastała gęstwinna chwastów, sięgająca ramion człowieka. Wszystko to działo się pod „ochroną i opieką” nowej władzy komunistycznej, która, na przemian groźbą i prośbą, usiłowała wciągnąć pracowników państwowych w szeregi partii. Każde niepowodzenie gospodarcze mogło spowodować oskarżenie o sabotaż i zaprowadzić do więzienia. Taka sytuacja zaistniała, gdy niespodziewanie ewakuowano robotników Niemców w czasie wykopków, a tymczasem nastąpiły wczesne przymrozki. W. O. uruchomił wtedy w jednym z maj. ogromny parnik, do którego zwożono nadmarnięte ziemniaki, a następnie zakiszono je na paszę dla zwierząt. Natarczywość zaproszeń do PZPR wzmożła się do tego stopnia, że W. O. miał już tego dosyć i za zgodą zarządu PNZ, które przekształcono w PGR-y, został inspektorem-lustratorem okręgu. Zamieszkał z rodziną w Szczecinie-Zdro-

jach, gdzie żona dostała służbowe mieszkanie i pracę w szkole ogrodniczej.

Stabilizacja nie trwała długo. Coraz częściej przedstawiciele UB brali udział w normalnych inspekcjach. Gdy W. O. bronił atakowanych administratorów i rządców, przeważnie b. ziemian oskarżonych o sabotaż, żądano, aby stawał po stronie prokuratury, grożono. Zdecydował się zachorować. Dawna nie wyleczona kontuzja nogi posłużyła mu do zwolnienia się i opuszczenia woj. szczecińskiego. Podejmował krótkotrwałe prace. Jesienią 1950 rodzina powiększona o następne dziecko zamieszkała w Milanówku, a W. O. podjął pracę w Sandomiersko-Wielkopolskiej Hodowli Nasion, mieszczącej się w Podkowie Leśnej, wiążąc się z tą instytucją do 1956. Był to okres mniejszych nacisków politycznych, ale były to czasy niedostatku. Przez pięć lat W. O. był jedynym żywicielem rodziny. Dn. 1.06.1956 przeniósł się do Biura Projektów Wodnych Melioracji w Warszawie. W 1958 po śmierci matki przejął część resztówki Brzeście k. Janowca nad Wisłą. Od tej pory każdy urlop oboje z żoną wykorzystywali na stopniowe zagospodarowanie tego kawałka rodzinnej ziemi. Zagony nasienne, cebulki tulipanów, szkółki krzewów owocowych i sad — oto różne etapy upraw prowadzonych w Brześćcach. Dyskryminację klasową i polityczną odczuwał nadal.

Odmawiano mu zezwolenia na wyjazd do Londynu, gdzie miał stryjecznego brata. Typową oznaką „niełaski” było odmówienie paszportu do NRD, dokąd był delegowany przez własne biuro, w celu zapoznania się z tamtejszymi doświadczeniami biologicznego oczyszczania ścieków. Natomiast wśród swoich bezpośrednich zwierzchników i współpracowników cieszył się zawsze uznaniem.

W Warszawie od 1964 oboje Olizarowie należeli do grupy Rodzina Rodzin przy parafii Dzieciątko Jezus przy ul. Czarnieckiego. W. O. odnowił regularne spotkania z filistrami Arkonii, brał udział w zebraniach towarzyskich Rodziny Arkońskiej oraz w redakcji *Księgi Pamiątkowej „Arkonii”*, wydanej w Londynie z okazji 100-lecia tego stowarzyszenia. Starał się zainteresować ideałami Arkonii młode pokolenie, synów. W 1990 stowarzyszenie zostało powtórnie zarejestrowane.

Od przejścia na emeryturę W. O. zajął się z wielkim zaangażowaniem gospodarstwem w Brześćcach. Podjął budowę nowego domu, który w grudniu 1978 stał pod dachem. Wszyscy członkowie rodziny, szczególnie najmłodsza córka Teresa, brali udział w tym dziele, nie wyłączając wnuków. Gdy nowy dom był już w dużej mierze wykończony, cała rodzina mogła w nim w lecie mieszkać. L. 1981–1982 przyniosły satysfakcję dużymi zbiorami owoców będącymi efektem pracy lat poprzednich. Niestety nieubłagana choroba przecięła życie W. O., który zawsze czuł się najlepiej w pracy na roli, gdzie znajdował przyjemność i satysfakcję zawodową.

Posiadał wiele odznaczeń: Złotą odznakę SITWiM (Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Wodnych i Melioracyjnych), Złoty Krzyż Zasługi (1964), Krzyż Kawalerski Odrodzenia Polski (1972) oraz Złotą Odznakę Honorową NOT.

Dzieci: 1) Urszula (ur. 1939), historyk sztuki, mąż Andrzej Leszczyński dr akustyk, posiadają dzieci: Michała i Marię; 2) Jan (ur. 1940), architekt krajobrazu, żona Teresa Małgorzata z Sobolewskich, etnograf, mają synów: Filipa, Jacka, Oskara; 3) Elżbieta, artysta malarz–konserwator, mąż Dominik Dowgiałło, geolog; ich dzieci: córki a) Gabriela, b) Anna, c) Magdalena, d) Zofia i syn e) Jerzy; 4) Teresa, architekt, abs. Wydz. Architektury PW, mąż Tomasz Zakrzewski elektronik, ich dzieci: synowie Stanisław, Wojciech, Mikołaj i córka Maria.

Jadwiga Olizar

Wincenty Orzeszkowski

ORZESZKOWSKI WINCENTY STANISŁAW

h. Korab (20.01.1884–23.02.1985), wł. maj. Leszczyno Szlacheckie w pow. plockim. Syn Stanisława (1839–1899), wł. maj. Leszczyno Szlacheckie oraz Marianki pod Bieżuniem i Stanisławy z Budnych (1860–1952).

Miał siedmioro rodzeństwa: 1) Jadwiga zam. Pruska (ur. 1881 – zm. wkrótce po II wojnie); 2) Maria–Celina, 1^{ov}. Stattler, 2^{ov}. Dąbrowska (1882–1983), pochowana na Powązkach w Warszawie; 3) Zofia zam. Turska (1885 – ok. 1960); 4) Stanisław (ur. i zm. 1889), pochowany w Zagrobie; 5) Jan (ur. i zm. 1891), pochowany w Zagrobie; 6) → Mieczysław (1892–1939), wł. maj. Marianki w pow. rypińskim; 7) Stanisława (1893–1905), pochowana na Powązkach.

Dwór w Leszczynie Szlacheckim

W. O. ukończył gimn. realne w Warszawie, gdzie zdał maturę w 1901. Studiował na Wydz. Chemicznym PW, relegowany z powodu udziału w strajku, wyjechał do Krakowa. W 1908 ukończył z tytułem inż. rolnictwa Studium Rolnicze przy UJ. Po odbyciu praktyki w dobrach Leśmierz pod Łęczycą, administrował w l. 1909–1911 maj. rodzinnym Leszczyno Szlacheckie (370 ha), który następnie nabył, spłacając rodzeństwo.

Dn. 29.01.1916 W. O. zaślubił → Zofię Annę Żórawską (1894–1988). Wraz z rodziną w czasie I wojny światowej prowadził tajne nauczanie. W 1918 brał udział w rozbrajaniu Niemców. W okresie międzywojennym gospodarował własnym maj. i doprowadził go do wysokiego poziomu kultury rolnej i hodowlanej, zakładając zarodową hodowlę bydła, trzody oraz koni arabskich i organizując własną stadninę; był wysokiego stopnia specjalistą w dziedzinie hodowli arabskich. Dbał o kulturę i sprawy bytowe wsi. Zbudował w Leszczynie Szlacheckim szkołę, a także remizę dla straży pożarnej i działalności kulturalnej (zabawy, przedstawienia itp.). Znalazło się tam też miejsce na przedszkole dla wiejskich dzieci. Organizował straż pożarną, był propagatorem kultury fizycznej na wsi. Działal w kółkach rolniczych. W 1910 został sekretarzem Tow. Rolniczego w Płocku, a następnie przez 20 lat był prezesem tego Tow. Organizował i uruchomił w Niegłásach pod Płockiem dwuletnią szkołę rolniczą dla dzieci chłopów małorolnych oraz Rolniczą Stację Doświadczalną w Opatowcu (fol. 160 ha). Było to duże przedsięwzięcie; prowadzono tam działalność eksperymentalną i oświatową; uruchamiał także rzeźnię eksportową pod nazwą „Kujawska Spółdzielcza Przetwórnia Mięsa” w Czerniewicach, obejmującą swą działalnością trzy województwa: warszawskie, łódzkie i poznańskie. Dzięki jego inicjatywie powstał w Płocku „Spółdzielczy Bank”, pomógł też w uruchomieniu Spółdzielni Spożywców i był wieloletnim prezesem rad nadzorczych tych instytucji. Ok. 1930 zainicjował również wydawanie miesięcznika „Rolnik Płocki”. Działal w Tow. Gimnastycznym „Sokół” jako prezes Gniazda Płockiego.

W październiku 1939 aresztowany, został jednak zwolniony z obozu w Działdowie; w grudniu 1939 nastąpiła konfiskata maj. przez Niemców; w 1940 ponownie aresztowany przeszedł przez obozy koncentracyjne w Działdowie, Dachau i Mauthausen–Gusen. Kompletnie wyniszczony i bliski śmierci został zwolniony na skutek oświadczenia mjr. G. Steinkopfa, życzliwego Polakom Niemca, który wyreklamował go jako hodowcę koni, niezbędnego do prowadzenia stadniny arabskich w Leszczynie. Wrócił więc, lecz nie otrzymał żadnej funkcji w maj.; długo i ciężko chorował.

Po reformie rolnej i odebraniu maj. przez państwo, W. O. wystąpił synów w Lubelskie, a z pozostałą rodziną przeniósł się do Warszawy, gdzie początkowo zarabiał na utrzyma-

nie furmanką. W l. 1945–1946 był zatrudniony w akcji siewnej i żniwnej w woj. olsztyńskim i warszawskim. Następnie wraz z rodziną przeniósł się do Wrocławia, gdzie pracował w Zarządzie Okręgu PNZ. W 1958 przeszedł na emeryturę. Brał udział w organizowaniu Polskiego Związku Hodowców Koni w woj. wrocławskim i do śmierci pozostał aktywnym członkiem Zarządu; otrzymał też tytuł honorowego członka tego Związku. Równolegle uprawiał z zapałem pszczelarstwo. Będąc na emeryturze, opracował, na podstawie informacji własnych oraz zebranych od byłych sąsiadów, dokumentację do martyrologii ziemian i inteligencji podczas II wojny światowej z terenu kilku powiatów diecezji płockiej, podając imiona, nazwisko, nazwę maj. oraz miejsce i datę śmierci czy uwięzienia. Dn. 22.06.1983 został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Zmarł we Wrocławiu i tam został pochowany na cmentarzu św. Wawrzyńca; trzy lata później została tam również pochowana jego żona.

Dzieci: 1) Zbigniew (ur. 1917), dr hab., inż. elektryk aresztowany na Lubelszczyźnie — więziony od maja do listopada 1940; w czasie wojny żołnierz AK Dywizjonu „Jeleń”; uczestnik powstania warszawskiego. Od 1.08.1945 brał udział w zabezpieczeniu i odbudowie PWr, na której studiował, następnie pełnił funkcję nauczyciela akademickiego aż do emerytury w 1987, żonaty z Hanną Szlązak; 2) Maria (1918–1985) — nie dokończone studia polonistyczne na UW; od 1947 mieszkała w Buenos–Aires, poetka — publikowała w „Kulturze” paryskiej i innych pismach polonijnych, tłumaczyła na hiszpański *W pustyni i w puszczy* (wyd. w Buenos–Aires), własna nowela *Jan i Patagonia*, wyd. w Szczecinie; zam. za Stefanem Szumowskim, który zmarł w Argentynie. Mieli dwoje dzieci i dwoje wnucząt; 3) Jan (1921–1.08.1944), przed wojną uczeń gimn. im. Długosza we Włocławku, w czasie wojny — tajnej szkoły w Warszawie, żołnierz AK Dywizjonu „Jeleń”, poległ w powstaniu warszawskim w czasie ataku na siedzibę gestapo w al. Szucha (1.08.1944); żonaty z Zofią Wyganowską h. Łódzia, córką Stefana (zm. 1960) i Marii z Kurdatowskich (zm. 1970); 4) Wojciech (1923–21.08.1944), uczył się razem z Janem; żołnierz Dywizjonu „Jeleń”, poległ wraz z bratem; 5) Zofia (ur. 1933), studia na UW ukończone w 1957 z tytułem mgr. biologii, od 1958 pracuje w Ogrodzie Botanicznym UW. Dok.: W. S. Orzeszkowski — obszerny autobiogram uzupełniony przez córkę Zofię Orzeszkowską; W. St. Orzeszkowski „Relacja” mps i tegoż: „Moja działalność społeczna” mps.

Zofia Orzeszkowska

Zofia Anna Orzeszkowska

ORZESZKOWSKA ZOFIA ANNA z ŻÓRAWSKICH

(22.05.1894–24.03.1988), wł. maj. Kuchary Ubysze w pow. płockim. Córką Wincentego Żórawskiego h. Trzaska, wł. maj. Bonisław i Kuchary (ur. ok. 1863 w Łubkach – zm. ok. 1900, pochowany w Bonisławiu), i Haliny z Iłowieckich (zm. 4.06.1944 w Warszawie, pochowana na Powązkach). Ur. w Bonisławiu.

Bracia: 1) Tadeusz (1891–1941) i 2) Mieczysław (1898–1920), członek P.O.W., ochotnik w wojnie polsko–bolszewickiej. Zmarł w obozie jenieckim pod Ekaterinburgiem na Uralu.

Ukończyła gimn. w Płocku, a kursy ogrodnicze w Warszawie; od 1911 należała do pierwszego w zaborze rosyjskim zastępu mieszanego tajnego skautingu, a od 1912 do Pierwszej Żeńskiej Drużyny Skautowej w Warszawie. Swój krzyż harcerek przekazała do zbioru

rów klasztoru na Jasnej Górze. Odziedziczyła po rodzicach maj. Kuchary (ok. 150 ha). Dn. 29.01.1916 poślubiła Wincentego Stanisława O., wł. maj. Leszczyny Szlacheckie w pow. plockim. Wraz z mężem zajmowała się nie tylko gospodarowaniem, ale i pracą społeczną, krzewiąc na wsi kulturę. Założyła przedszkole, prowadziła kursy czytania i pisania, organizowała dla córek gospodarzy przysposobienia rolnicze, kursy szycia, gospodarstwa domowego, organizowała wycieczki, zabawy itp. Założyła i prowadziła na wsi Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Żeńskiej. Była czynna w Kole Ziemianek. Zmarła we Wrocławiu, pochowana na cmentarzu św. Wawrzyńca przy ul. Bujwida.

Dzieci: zob. → Wincenty Stanisław Orzeszkowski .

Orzeszkowska Zofia (M. D.)

ORZESZKOWSKI MIECZYŚLAW SEWERYN h. Korab (30.11.1892–15.11.1939), wł. maj. Marianki w pow. rypińskim. Syn Stanisława, wł. maj. Leszczyno Szlacheckie w pow. plockim i Stanisławy z Budnych. Ur. w majątku rodzinnym.

Sędzia w sądach kolegialnych ZZ. Aresztowany przez gestapo 9.11.1939; więziony w Rypinie, rozstrzelany w lasach skrwilnieńskich.

Rodzeństwo zob. → Wincenty Stanisław. Zarządzał maj. odziedziczonym po ojcu. Rozstrzelany przez Niemców w początkach wojny w czasie represji bydgoskich.

Dok.: *Lista*.

Orzeszkowska Zofia (red.)

OSTROWSKI MICHAŁ RAJMUND (1863–1924), wł. maj. Radoszewica w pow. wieluńskim, leśnik. Syn Włodzimierza, wł. maj. Perejestawice w gub. kijowskiej. Ur. w Perejestawicach.

Rodzeństwo: 1) Stefan Marian, inż. technolog; 2) Zofia zam. Gołaszewska, zamieszkiwała w maj. Targowiska w pow. krośnieńskim. Oboje nie żyją.

M. O. otrzymał drogą sukcesji w 1906, po swym bezdzietnym stryju Augustie Ostrowskim, maj. rolno-leśny Radoszewica o łącznej pow. 2 425 ha, w tym: ziemi ornej 520 ha, łąk i pastwisk 110 ha, stawów rybnych 25 ha oraz ziemi zalesionej 1 770 ha. Maj. składał się z fol.: Łysiny, Stanisławice i Radoszewnica oraz obszarów leśnych uroczyisk: Borek, Borowce i Jatno. Dodatkowo należały też do maj. lasy obręb Borowa w gm. Garnek o pow. 500 ha.

W okresie międzywojennym niskie ceny na zboża chlebne nie dawały zysku, należało zatem przestawić gospodarkę rolną na inne kierunki produkcji, co też M. O. uczynił, zakładając plantację chmielu o pow. 17 ha oraz uprawy lnu, konopii i roślin, których nasiona były w wysokiej cenie, jak koniczyna czerwona i biała oraz trawy pastwiskowe. Szczególnie zadbana była gospodarka leśna, bowiem M. O. ukończył wyższą uczelnię leśną w Niemczech w Eberswaldzie. Kochał las i łowiectwo.

Żona, Maria Antonina z Byszewskich (1883–1932), ukończyła szkołę średnią specjalistyczną gospodarstwa wiejskiego w Szwajcarii (Beaulieu) i w maj. prowadziła gospodarstwo ogrodniczo-pszczelarskie. Założyła w Radoszewnicy ochronkę dla dzieci pracowników maj. oraz stałych pracowników najemnych ze wsi. Ponadto w zimie prowadziła, razem z siostrą męża, kursy kroju, szycia, gotowania i pierwszej pomocy sanitarnej.

Rodzina i dzieci tu urodzone zamieszkiwali we dworze Radoszewnica pochodzącym z początków XVI w., rozbudowanym i przebudowanym w XVII i XIX stuleciu przez antenatów. M. O. z żoną pracowali aktywnie społecznie i byli bardzo szanowani przez miejscową i okoliczną ludność. Obecnie w odrestaurowanym po zniszczeniach wojennych dworze mieści się 6-klasowa szkoła powszechna.

Dzieci: 1) Michał (ur. 1913); 2) Helena (1908–1942) zam. za rtm. mjr. zawodowym Stanisławem Zyberkiem–Platerem (1897–1952), oficerem liniowym 13 P. Uł. Wi-
leńskich, partyzantem AK. Była żołnierzem Wojskowej Służby Kobiet, w okresie okupacji
członkiem AK. Posiadała przeszkolenia sanitarne I stopnia i często udzielała pomocy
medyczno–sanitarnej.

Michał Ostrowski

OSTROWSKI MICHAŁ h. Korab pseud. ZWZ AK „Korab” (ur. 1913), wł. maj.
Radoszewnica w pow. radomszczańskim. Syn → Michała Rajmunda (1863–1924) i Ma-
rii Antoniny z Byszewskich (1883–1932). Ur. w Radoszewnicy.

Gimn. ukończył w Pszczyńcu, a w 1934 Wyższe Kursy Ziemiańskie im. Jerzego Tur-
naua we Lwowie. Skończył Szkołę Podchorążych Rez. Kawalerii w Grudziądzu
(1936–1937).

Maj. był wzorowo prowadzony przez rodziców M. O., którzy stosowali nowoczesne
metody gospodarowania. Niestety zmarli w młodym wieku i M. O. zaraz po studiach zaczął się
zajmować maj., kontynuując pracę rodziców.

Michał Ostrowski

Wojnę 1939 rozpoczął w 3 P. Uł. Śląskich jako
dowódca 4. plutonu. Ranny lekko pod Szczekoci-
nami, został ciężko ranny w bitwie pod Rawą Ru-
ską. W szpitalu w Tarnopolu internowany przez
armię radziecką uciekł i w 1940 przedostał się
przez zieloną granicę do GG. Wkrótce wstąpił do
Związku Walki Zbrojnej AK, został członkiem
Sztabu Obwodu AK Włoszczowa, kierownikiem
Oddz. IV Kwatermistrzowskiego.

Po opuszczeniu swego maj. pracował w maj.
Lipie k. Parzymiech. Była to dawna własność Ste-
inhagenów, których Niemcy usunęli z maj. za od-
mowę podpisania volkslisty. Po wojnie areszto-
wany przez UB w marcu 1945, uciekł ze szpitala
zakaźnego po tyfusie brzuszny i pracował w Ko-

Dwór w Radoszewnicy

szalińskim jako inspektor rybacki. Aresztowany powtórnie przez UB w 1946 przesiedział 1,5 roku w kilku więzieniach. Po wyzwoleniu podjął pracę w żegludze i pracował w tym resorcie do emerytury. Od 1975 mieszka z żoną w Opolu. Pracuje społecznie w ZBoWiD, opiekuje się drużynami harcerskimi.

Odznaczenia: Srebrny Krzyż Zasługi z Mieczami, Krzyż Walecznych — dwukrotnie, Krzyż AK, Krzyż Partyzancki, Medal Wojska — czterokrotnie, Krzyż Kawalerski, Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski.

Żonaty: 1^ov. z Anną z Morstinów. Córki: a) Maria, b) Gabriela. Obie córki po wyższych studiach; 2^ov. z wdową Zofią Junosza–Karnkowską, 1^ov. Zawidowską.

Michał Korab Ostrowski

PĄGOWSKI STANISŁAW KAZIMIERZ h. Pobóg (20.01.1875–27.11.1945), wł. maj. Łubowice w pow. gnieźnieńskim. Syn Karola i Marii z Buchowskich, wł. maj. Gołuń (pow. poznański) i Włókna (pow. obornicki). Ur. w Toruniu.

Ukończył studia rolnicze w Halle (1894–1897) i Berlinie (1897–1899). Gospodarował w odziedziczonym maj. Łubowice (314 ha). Maj. był dobrze prowadzony. Na jego terenie znajdowała się hodowla owiec, rozwinięte ogrodnictwo, pasieka, hodowla kur i innego drobiu. Oprócz tego S. P. był wł. młyna motorowego w Sroczyńcu (pow. gnieźnieński), do którego należał dom mieszkalny, budynki gospodarcze i 5,5 ha ziemi. Od 1.02.1940 zarząd Łubowic przejęli Niemcy, tworząc tam szkołę rolniczą, a rodzinę Pągowskich wysiedlili 6.03. najpierw do Gniezna, skąd po dwudniowym pobycie zostali skierowani do szkoły rolniczej pod Krosnem. W maju t. r., korzystając z zaproszenia pp. Popielów, przenieśli się do ich maj. Czaple Wielkie (pow. miechowski). W październiku 1941 S. P. został administratorem dóbr Kazimierza Wielkiego (pow. pińczowski), należących do Leona hr. Łubieńskiego. Pracował tam do 15.03.1945. Przez cały okres okupacji udzielał pomocy AK i opiekował się wysiedloną ludnością, Żydami oraz wysyłał paczki do obozu jenieckiego w Woldenbergu i do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu. Od marca 1945 zamieszkał wraz z rodziną w Sroczyńcu, gdzie znajdował się młyn.

Józefa i Stanisław Pągowscy z córką Marią i synem Karolem

Dzięki temu, że młyn ten był przed wojną wydzierzawiony, nie został od razu zabrany. Skonfiskowano go dopiero w 1950. Zmarł w Sroczyńcu i pochowany został w grobowcu rodzinnym w Pobiedziskach.

Żonaty (1904) był z Józefą Emilią Brzeską (21.11.1886–26.01.1959) (zob. biogram ⇒ Juliana Brzeskiego), córką Juliana i Józefy z hr. Węsierskich, wł. maj. Krotoszyn (pow. szubiński), ur. w Krotoszynie. Naukę pobierała u ss. urszulanek w Karłowicach pod Wrocławiem, a następnie w Krakowie. W okresie zaboru pruskiego uczyła w Łubowicach dzieci służby folwarcznej języka polskiego i historii. W okresie międzywojennym założyła w Łubowicach Koło Włościanek, tam organizowała kursy gospodarstwa domowego, teatry amatorskie i zabawy taneczne. Otaczała opieką zdrowotną ludzi folwarcznych. Działała w Stowarzyszeniu Ziemiaków pow. gnieźnieńskiego. Wspomagała finansowo kościół parafialny w Kiszku, grywała na organach i prowadziła chóry kościelne.

Dwór w Łubowicach

Dzieci: 1) Karol Józef Benedykt (21.03.1907–16.03.1966), ur. w Łubowicach. Ukończył szkołę techniczną Wawelberga. Oż. z Janiną Wawrzynowicz, dzieci nie miał. Zm. w Gnieźnie, pochowany w grobowcu rodzinnym w Pobiedziskach; 2) Lech (ur. 15.10.1913 w Łubowicach). Ukończył gimn. oo. marianów na Bielanych w Warszawie, po wojnie — AR w Poznaniu. Brał udział w wojnie 1939 jako ppor. rez. 69 P. P. Gnieźnieńskiej. Oż. z Anną Kopczyńską, dzieci nie ma. Mieszka w Środzie Wlkp.; 3) → Zygmunt Bolesław (1916–1939); 4) Maria Joanna, pseud. AK „Dębiec”, (ur. 2.07.1918 w Łubowicach). W 1936 ukończyła gimn. Sacré Cœur w Polskiej Wsi k. Pobiedzisk. Studiowała w Wyższej Szkole Handlowej w Poznaniu. Oprócz tytułu mgr. nauk ekonomiczno-handlowych (1951), uzyskała specjalizację biegłego księgowego i rzeczoznawcy księgowości. Sanitariuszka 120 P. P. AK ziemi pińczowskiej. Współorganizatorka szpitala polowego w Kazimierzy Wielkiej w czasie „Rzeczypospolitej Pińczowskiej” (lipiec–sierpień 1944). Odznaczona Krzyżem Partyzanckim oraz, w uznaniu pracy społecznej i zawodowej w PRL, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Zam. za Bolesławem Zającem, który przyjął nazwisko Pągowski. Dzieci: a) Elżbieta (ur. 17.11.1951), mgr nauk biologicznych, b) Danuta (ur. 21.03.1955), zam. Świtalska, mgr inż. towaroznawstwa, c) Halina (12.10.1963), mgr prawa.

Dok.: *Spis ziemian, woj. poznańskie*, W. 1992; Brzozowski, *Polacy na studiach*, 180, 195; Ankieta IH PAN; Materiały i wspomnienia rodzinne.

Maria Pągowska

PĄGOWSKI ZYGMUNT BOLESŁAW h. Pobóg (18.07.1916–29.09.1939), wł. maj. Działyń w pow. gnieźnieńskim. Syn → Stanisława Kazimierza (1875–1945), wł. maj. Łubowice w pow. gnieźnieńskim, i Józefy Emilii z Brzeskich. Ur. w Łubowicach.

Stanisław Kazimierz P. kupił dla syna Działyń (840 ha) na bardzo korzystnych warunkach od Niemca, bar. von Sprengera.

Z. P. ukończył gimn. oo. marianów na Bielanych. Studia na Wydz. Prawa UAM przerwał z powodu wybuchu II wojny światowej. Powołany do wojska walczył w 17 p. uł. Zmarł we Lwowie na skutek odniesionej rany. Nieżonaty, bezdzietny. Maj. skonfiskowali Niemcy natychmiast po wkroczeniu do Wielkopolski.

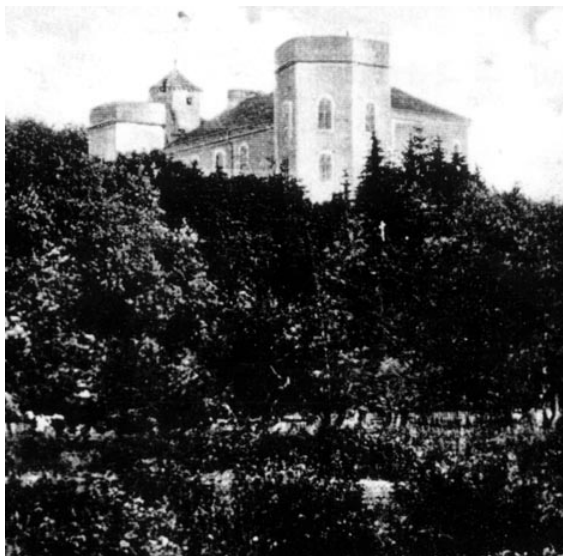
Dok.: Materiały i wspomnienia rodzinne.

Maria Pągowska

PINIŃSKI STANISŁAW ANTYM hr. h. Jastrzębiec (3.03.1854–12.01.1911), prawnik, współwł. (z bratem Leonem) maj. Grzymałów z przyległościami (1 000 ha), Iwanówka z Zapustem i Ostrą Mogiłą (1 500 ha), Soroka (500 ha), Eleonorówka i Nadwolica Las w pow. skałackim. Syn Leonarda (1824–1886) z Grzymałowa, czł. komitetu Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego, czł. rady nadzorczej Galicyjskiego Banku Kredytowego we Lwowie, i Julii Nikorowicz h. własnego (1853–1893). Ur. w Rokietnicy k. Jarosławia.

Rodzeństwo: 1) hr. Leon (1857–1938), prawnik, poseł na sejmy galicyjskie i do Rady Państwa w Wiedniu, namiestnik Galicji (1898–1903), czł. dożywotni austriackiej Izby Panów w Wiedniu, rektor ULw. 1928/1929, ofiarodawca kolekcji dzieł sztuki dla zamku królewskiego na Wawelu. Oż. w 1903 z Marią hr. Wandalin Mniszech h. własnego *vel* Kończyc (1858–1922), wdową po Tadeuszu bar. Horochu h. Trzy Pióra; 2) hr. Mieczysław (1862–1918), ziemianin, wł. maj. Koszyłowce (630 ha) i Sadki (300 ha) w pow. buczackim, potem Grzęda (560 ha) w pow. lwowskim, poseł na sejm galicyjski i do Rady Państwa w Wiedniu. Oż. w 1887 z Antoniną Colonna Czosnowską h. Kolumna *vel* Roch II (zm. 1943?); 3) hr. Aleksander (1864–1902), wł. maj. Suszczyn (540 ha), Ostalce z Teofilówką (400 ha) w pow. trembowelskim i Zielona z Pajówką (850 ha) w pow. skałackim. Ożenił się w 1892 z Ireną hr. Wolańską h. Przyjaciół (1871–1929), wł. maj. Gniłowody (450 ha), Uwsie z Tryhubową (250 ha) w pow. podhajeckim i Krymidów w pow. stanisławowskim.

S. P. dzieciństwo spędził w domu rodzicielskim w Grzymałowie i tu pobierał pierwsze nauki. Po ukończeniu gimn. oo. jezuitów w Tarnopolu, a następnie studiów prawniczych na ULw., w 1876 wstąpił do służby w Namiestnictwie. W 1881 pracował w starostwie w Skałacie, a w dwa lata później w biurze

Zamek w Grzymałowie

Stanisław Piniński

prezydialnym Namiestnictwa. Stąd w 1884 powołany został jako komisarz powiatowy do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w Wiedniu, został niebawem wicesekretarzem ministerialnym. W 1887 powrócił do kraju na stanowisko starosty w Gródku Jagiellońskim. Wkrótce jednak został ponownie powołany do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w Wiedniu, gdzie doszedł do stopnia radcy ministerialnego.

Po przejściu na emeryturę w 1902 S. P. osiadł w rodzinnym Grzymałowie, poświęcając się pracy na roli. Cieszył się szacunkiem i przyjaźnią okolicznych ziemian. Został obrany prezesem rady powiatowej skałackiej i funkcję tę pełnił do śmierci, dając przykład właściwego pojmowania i wykonywania mandatu obywatelskiego. W l. 1906–1907 był też posłem do Rady Państwa w Wiedniu. Odznaczony Medalem Jubileuszowym Cywilnych Zasług Państwowych.

S. P. zmarł po krótkiej chorobie we Lwowie w Hotelu George, gdzie zatrzymał się na kilka dni

po przyjeździe z Grzymałowa. Pochowany został w Grzymałowie.

Z zawartego w 1884 małżeństwa z Marią Drohojowską h. Korczak (1867–1941), wł. maj. Popowce (590 ha) w pow. zaleszczyckim, S. P. pozostawił jedynie córkę Julię (1885–1975), która odziedziczyła po ojcu Grzymałów i w 1919 poślubiła ⇒ Władysława Maurycego hr. Wolańskiego h. Przyjaciół (1886–1940?), wł. maj. Duliby, Żyznomierz, Przedmieście i Pomorce w pow. buczackim (łącznie 2 990 ha, w tym 2 000 ha lasu).

Dok.: Borkowski, *Almanach*; T. Pilat, *Skorowidz dóbr tabularnych Galicji*, Lw. 1890; A. Krechowicki, *Stanisław Piniński — wspomnienie pośmiertne*, „Gazeta Lwowska” z 13.01.1911; *Hof- und Staats-Handbuch*; Materiały i wspomnienia rodziny; Fot. w posiadaniu autora.

Jerzy Wolański

PODCZASKI FELIKS STANISŁAW h. Rola (1890–15.12.1941), współwł. maj. Kliczewo w pow. sierpeckim. Syn Józefa i Jadwigi z Cieślińskich. Ur. w rodzinnym maj. Koziróg Leśny w pow. lipnowskim.

F. P. miał liczne rodzeństwo. Bracia: 1) → Zygmunt (1895–1922); 2) → Józef (1897–1940) poświęcili się karierze wojskowej; siostry: 3) Maria, wyszła za mąż za A. Budzyńskiego, dyr. Banku w Poznaniu; z małżeństwa tego urodziła się córka Jadwiga poślubiona Zbigniewowi Cichowskiemu z Zaborowa (pow. płoński); 4) Jadwiga zam. za Augustem Cyprysińskim, wł. maj. Dzięgielewo pod Płockiem. Ich córka Antonina zam. za Alfredem Chłapowskim z Bonikowa (woj. poznańskie).

Feliks Stanisław Podczaski

F. P. w okresie I wojny światowej ukończył gimn. w Płocku i w 1917 objął dzierżawę maj. Rokicie, położonego po drugiej stronie Wisły na wprost Płocka. W dn. 8.02.1920 pojął za żonę → Helenę Marię z Bagińskich h. Ślepowron (1898–1948). Wkrótce po ślubie F. P. wstąpił jako ochotnik do 201 p. sz., w walce z bolszewikami brał udział w szarży pod Żurominkiem na kawalerię korpusu Gaja oraz w zagonie na Korosteń.

Dwór w Kliczewie

Po zakończeniu wojny zaczął gospodarować we wniesionym w posagu przez żonę maj. Kliczewo (248 ha). F. P. gospodarował w Kliczewie bardzo intensywnie, podnosząc poziom produkcji roślinnej i zwierzęcej. Na przełomie l. dwudziestych została przeprowadzona komasacja gruntów maj. i zmeliorowano ziemię orną. Wprowadzono dochodowe uprawy rzepaku, maku i koniczyny nasiennej. Obora hodowlana rasy czerwonej polskiej liczyła 70 krów, w wolarni tuczono corocznie ok. 100 sztuk opasów, chowano żrebaki i konie sprzedawane później na remonty do wojska. W tym też okresie pobudowane zostały murowane budynki inwentarskie i stodoła; pokryto je wchodzącym wówczas w modę eternitem. Przebudowano dwa pracownicze budynki mieszkalne, zastępując dawne strzechy dachówką. W 1928 zakupiony został, jeden z pierwszych w okolicy, samochód osobowy marki chevrolet (kosztował 14200 zł). W 1933 doprowadzone zostało do Kliczewa połączenie telefoniczne. W tym celu na 5-kilometrowym odcinku Kliczewo–Kluczbork zamontowano na koszt abonenta słupową linię telefoniczną.

Bardzo znaczną część czasu poświęcał F. P. pracy społecznej. Był wieloletnim, aż do 1939, prezesem ZZ pow. sierpeckiego, prezesem Kasy Oszczędnościowej im. Stefczyka w Żurominie, przewodniczył też wielu organizacjom społecznym na terenie parafii i okolicznych wiosek. Cieszył się bardzo dobrymi stosunkami z sąsiadami, zarówno ziemianami jak i włościanami. Był zdecydowanym zwolennikiem Józefa Piłsudskiego, działał aktywnie w BBWR.

Wojna 1939 przerwała działalność społeczną i gospodarczą. W dn. 4.09.1939 Podczasy wraz z córką Haliną wyjechali z Kliczewa, uciekając przed nadchodzącymi wojska-

mi niemieckimi. Zabrali ze sobą w drogę powóz zaprzęgnięty w parę cugowych koni, czterokonny wóz z rzeczami i samochód osobowy. Dojechali pod Wyszogród do maj. Studzieniec, należącego do pp. Skarżyńskich. Tam dosięgły ich działania frontowe. Po przejściu frontu w drugiej połowie września, wraz z całą karawaną, nieco tylko postrzelaną, wrócili do domu. Dwór w Kliczewie pozostawiony był otworem pod opieką pracowników — w czasie dwutygodniowej nieobecności właścicieli z domu ani z obejścia gospodarskiego nic nie zginęło.

W listopadzie 1939 Kliczewo zostało objęte przez niemiecką administrację cywilną. Właściciele zostali odsunięci od kierowania maj. Zarządcą maj. ziemiańskich w gm. Żuromin został Niemiec, Oskar Meyhufer, który zamieszkał w maj. Franciszkowo, należącym do Ludwika Chełmickiego. Meyhufer, emerytowany oficer kawalerii, mający własny maj. w Prusach Wschodnich, chronił początkowo miejscowych ziemian przed gestapo, nie mogło to jednak trwać długo. W kwietniu 1940 nastąpiły masowe aresztowania inteligencji polskiej i ziemian. F. P. został najpierw wywieziony do obozu koncentracyjnego w Dachau, gdzie przebywał od 19.04. do 25.05.1940. Potem przewieziono go do obozu w Mauthausen–Gusen, gdzie pracował w kamieniołomach i dodatkowo w kuchni obozowej. Za pomaganie w pracy i ukradkowe dokarmianie współwięźniów został dotkliwie pobity i w wyniku doznanych obrażeń zmarł w obozie.

Symboliczny grób F. P. znajduje się na cmentarzu Bródnowskim w Warszawie.

Z żoną Heleną miał dwoje dzieci: 1) Witold Stanisław (ur. 8.05.1921 w maj. Kliczewo), nauki pobierał początkowo u nauczycieli domowych, od 1933 w gimn. i liceum im. S. Wyspiańskiego w Mławie, gdzie otrzymał świadectwo dojrzałości w 1939. W sierpniu t.r. został powołany na obóz Junackich Hufców Pracy w Woźnikach pod Sieradzem, tam zaskoczył go wybuch wojny. Po rozwiązaniu Hufca pod Łodzią, dołączył po kilku dniach do 27 p. uł. i jako ochotnik brał udział w walkach do ostatnich dni września. Po powrocie do domu w Kliczewie pomagał ojcu w prowadzeniu maj. Po aresztowaniu ojca, zmuszony był ukrywać się przed gestapo. W l. 1941–1944 był praktykantem rolnym w maj. Łęki (pow. ciechanowski) i maj. Brańszczyk (pow. Ostrów Maz.). Po zakończeniu wojny W. P. wyjechał na Mazury, pracując jako administrator zespołów PNZ oraz PGR w pow.: Morąg, Olsztyn, Braniewo, Kętrzyn i Olecko. W 1949 założył Państwową Stadnię Koni w Kadynach (pow. elbląski) i był jej pierwszym dyr. Kolejne stanowisko objął jako zastępca dyr. w Państwowej Stadnini Koni w Warnikach. W 1957 opuścił Mazury i przeniósł się do Polski centralnej. Skierowany został kolejno na stanowisko dyr. Stacji Nasiennej Brudzew (pow. kaliski) i Stacji Nasiennej Stablewice (pow. chełmnicki). W l. 1974–1975 ukończył zaocznie AR w Olsztynie i UMK w Toruniu, uzyskując stopień mgr. na Wydz. Prawa i Administracji. W 1975 został powołany na stanowisko dyr. Zakładu Doświadczalnego Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Strzelcach (pow. kutnowski). Na stanowisku tym pracował przeszło 11 lat. W okresie swej pracy w terenie zajmował się konsekwentnie hodowlą koni i jeździectwem. Był założycielem i pierwszym prezesem Oddziału Warszawskiego Tow. Miłośników Konia. W październiku 1967 Witold P. pojął za żonę Grażynę Rudnicką, która do dziś jest mu najlepszą towarzyszką życia. W 1986 przeniósł się wraz z żoną na stałe do Warszawy, obejmując jednocześnie stanowisko dyr. w Zakładzie dla Niewidomych w Laskach; 2) Halina (ur. 5.02.1927 w maj. Kliczewo), lata dziecięce spędziła w domu rodzicielskim, potem uczęszczała do szkoły w Mławie. Po aresztowaniu ojca przez gestapo w 1940, wysiedlona została wraz z matką przez Niemców z Kliczewa. Zamieszkały obie początkowo w Mławie, potem przeniósł się do Warszawy, gdzie Halina uczęszczała na tajne komplety dokształcające (pensja p. Jadwigi Kowalczyk). Cały okres powstania

przebywała w Warszawie i wywieziona została do przejściowego obozu w Pruszkowie, potem do Opoczna. W 1945 zamieszkała razem z matką w Grójcu. Dn. 29.06.1950 wyszła za mąż za Leona Antoszewskiego h. Poraj, którego rodzice mieli maj. Bartodzieje pod Bydgoszczą oraz Bielany i Nawrocin pod Grójcem. L. Antoszewski był sędzią i prezesem sądu w Grójcu. Halina mieszka nadal wraz z mężem w Grójcu. Z ich małżeństwa urodziło się dwóch synów: a) Marek (ur. 8.09.1951), ukończył PW; b) Bogusław (ur. 10.11.1954), ukończył Akademię Medyczną w Łodzi.

Witold Podczaski

PODCZASKA HELENA MARIA z BAGIEŃSKICH (26.06.1898–8.10.1948), współwł. maj. Kliczewo w pow. sierpeckim. Ur. z Marii Jadwigi z Rościszewskich i Zygmunta Bagieńskiego (zob. biogram ⇒ Wincentego Wiktora Bagieńskiego) h. Ślepowron.

Siostra ⇒ Wiktora Wincenta Bagieńskiego (1891–1943).

W dn. 8.02.1920 wyszła za mąż za → Feliksa Stanisława Podczaskiego (1890–1941) h. Rola, wnosząc mu w posagu maj. Kliczewo o pow. 248 ha, położony w pow. sierpeckim. H. P. prowadziła w Kliczewie ogród owocowo-warzywny oraz kobiecej dział gospodarki. Pracowała też dużo społecznie, zajmując się jednocześnie stanem zdrowia pracowników maj. i chłopów z najbliższej okolicy.

Wojna 1939 przewróciła ustalony porządek rzeczy. Maj. Kliczewo objęli Niemcy. W kwietniu 1940 został aresztowany i wywieziony do obozu koncentracyjnego w Mauthausen–Gusen jej mąż. Syn Witold Stanisław bezpośrednio po aresztowaniu ojca

Helena Maria Podczaska

musiał opuścić dom rodzinny i ukrywać się; nie wrócił już nigdy do Kliczewa. W listopadzie 1940 H. P. wraz z córką Haliną zostały wyrzucone przez Niemców z domu. Zezwolono jedynie na zabranie podręcznych walizek. Zamieszkały obie początkowo w Mławie u Marii i Mariana Krasnodębskich, rodziców znanej po wojnie artystki scenicznej i filmowej — Ewy Krasnodębskiej. Były jednak ustawicznie szykanowane i prześladowane przez władze okupacyjne. W lutym 1941 przekroczyły nielegalnie granicę do GG i zamieszkały w Warszawie, praktycznie bez żadnych środków do życia. Po zakończeniu wojny powrót do domu rodzinnego był nadal niemożliwy. Kliczewo rozparcelowano, we dworze ulokowano szkołę podstawową, która znajduje tam pomieszczenie do dziś. H. P. pracowała ponad siły, by utrzymać i wykształcić córkę. Zapadała coraz bardziej na zdrowiu, dały o sobie znać przeżycia wojenne, utrata najbliższych i niedostatek. Zmarła w szpitalu Akademii Medycznej w Gdańsku. Prochy pochowane zostały w grobie rodzinnym na cmentarzu w Grójcu.

Witold Podczaski

PODCZASKI ZYGMUNT h. Rola (1895– 1922), współwł. maj. Koziróg Leśny w pow. lipnowskim. Syn Józefa i Jadwigi z Ciesielskich. Ur. w maj. rodzinnym.

Bracia: 1) → Feliks Stanisław (1890–1941); 2) → Józef (1897–1940); siostry: 3) Maria Budzyńska oraz 4) Jadwiga Cyprysińska.

Po ukończeniu gimn. w Płocku pomagał ojcu w gospodarstwie w rodzinnym maj. W 1919 zaciągnął się do 5 p. s. k., w którego szeregach brał udział w Wyprawie Kijowskiej i działaniach na Wołyniu. Z. P. po zakończeniu I wojny światowej pozostał w randze por. jako oficer zawodowy, w macierzystym pułku. Był dzielnym oficerem, przed którym kariera wojskowa stała otworem. Zginął śmiercią tragiczną.

Witold Podczaski

PODCZASKI JÓZEF h. Rola (1897– 04.1940), współwł. maj. Dalechowice w pow. pińczowskim, mjr WP. Syn Józefa i Jadwigi z Cieślińskich. Ur. w Kozimrogu Leśnym w pow. lipnowskim.

Bracia: 1) → Feliks (1890–1941) i 2) → Zygmunt (1895–1922); siostry: 3) Maria Budzyńska i 4) Jadwiga Cyprysińska.

Zygmunt i Józef Rola Podczascy

Wojewódzkiego, wł. maj. Dalechowice (301 ha). Z małżeństwa tego w 1936 urodził się syn Roman, a w 1938 córka Zofia.

J. P. wstąpił w czasie I wojny światowej do Legionów Piłsudskiego. Po zakończeniu działań wojennych w 1920 przeszedł do stałej służby wojskowej, najpierw w Strzelcach Podhalańskich, następnie w 21 P.A.L. i wreszcie w 65 P.A.L., gdzie w 1933 otrzymał nominację na kapitana.

J. P. brał udział w II wojnie światowej w szeregach Armii Kraków. W dn. 2.09.1939 odznaczył się w obronie fortyfikacji pod Węgierską Górką, broniąc tej miejscowości dowodzoną przez siebie baterią haubic III dywizjonu 65 P. A. L. przed nacierającą VII dywizją piechoty niemieckiej. Wraz z cofającą się Armią Kraków, przeszedł na teren woj. lubelskiego, walcząc w grupie operacyjnej „Bielsko”, dowodzonej przez gen. brygady Mieczysława Borutę–Spiechowicza. Został awansowany na placu boju na stopień mjr. Po kapitulacji Armii w dn. 27.09.1939 dostał się do niewoli radzieckiej. Więziony w obozie w Starobielsku, został zamordowany przez NKWD.

J. P. w 1935 zawarł związek małżeński z Zofią Wojewódzką, córką Mariana

Witold Podczaski

PODCZASKI MIECZYŚLAW h. Rola (1901–19.04.1940), wł. maj. Deputycze Ruskie pod Rejewcem w pow. chełmskim. Ojciec Andrzej, matka z domu Weinhold–Rakoczy. Ur. w rodzinnym maj. Deputycze Ruskie.

Po ukończeniu studiów rolniczych, M. P. przejął, po śmierci ojca, Deputycze o areale 463 ha, którymi bardzo intensywnie zarządzał do czasu II wojny światowej.

W dn. 1.09.1939, będąc por. rez., został zmobilizowany. Walczył w armii dowodzonej przez gen. Piskora do dnia kapitulacji, tj. do 27.09. 1939. Dostał się do niewoli radzieckiej, przebywał w obozie w Starobielsku. Wywieziony z obozu, został zamordowany przez NKWD.

Witold Podczaski (red.)

Mieczysław Podczaski

RÓŻYCKI EDWARD SAMUEL ANDRZEJ (11.07.1901–25.02.1982), dzierżawca maj. ziemskich, rolnik, syn ⇒ Henryka Erazma (1865–1930), wł. maj. Opatkowice w pow. jędrzejowskim, i Heleny Łuniewskiej h. Łukocz.

Miał braci: ⇒ Jerzego Erazma Samuela (1895–1951) i ⇒ Henryka Juliusza Konstantego (1904–1964).

Uczęszczał do prywatnej szkoły handlowej w Kielcach; w 1918, należąc do P.O.W., brał czynny udział w rozbrajaniu wojsk austriackich. Będąc w VII kl., podczas wojny bolszewickiej 10.02.1920 wstąpił jako ochotnik do 2 p. s. k., przeniesiony później do 15 p. uł., a wreszcie do 25 p. uł. Brał udział w bitwach pod Nowogrodem, Ostrołęką, Ciechanowem i Strzegocinem na froncie północno–wschodnim w V armii, następnie w bitwach pod Morozowiczami, Klewaniem, Korosteniem i Zwiahlem na froncie południowym w II dywizji jazdy. Odznaczony Orderem Virtuti Militari V kl. i dwukrotnie Krzyżem Walecznych oraz Medalem Pamiątkowym za wojnę 1918–1921.

Dn. 25.02.1921 wystąpił z wojska w randze wachmistrza, awansowany 1.07.1925 na ppor. rez. w 8 p. uł.

W 1923 ukończył AR w Bydgoszczy i po odbyciu praktyk rolniczych dzierżawił Dobiesławice w pow. pińczowskim, a następnie Świdno w pow. grójeckim.

W wojnie 1939 brał udział jako por. 10 p. uł. Wzięty do niewoli sowieckiej był więźniem Kozielska, uniknął jednak śmierci. Dołączył do II Korpusu Polskiego gen. Władysława Andersa, walczył we Włoszech, uczestniczył w bitwie pod Monte Cassino. W Korpusie pełnił m.in. funkcje dowódcy dywizjonu artylerii przeciwpancernej oraz zastępcy dowódcy dywizjonu szkolnego w Centrum Wyszkolenia Broni Pancernych. Uzyskał odznaczenia polskie i angielskie. Po wojnie, po opuszczeniu służby wojskowej w stopniu mjr., pracował kilka lat w brytyjskiej administracji lokalnej (hrabstwo Derbyshire).

Zmarł w Derby. Urnę z prochami pochowano 8.12.1982 na cmentarzu Rakowickim w Krakowie. Nieżonaty.

Dok.: Materiały i wspomnienia rodzinne.

Jan Różycki

RÓŻYCKI STANISŁAW h. Rola (28.10.1903–16.01.1991), administrator i dzierżawca maj. ziemskich, inż. rolnik. Syn Antoniego i Jadwigi z Niesiołowskich. Ur. w rodzinnym maj. Krzyżanowie w pow. kutnowskim.

Jako 9-letni chłopiec stracił ojca. Matka po owdowieniu obarczona trojgiem dzieci: Haliną (późniejszą żoną chirurga Stanisława Radwana), Jadwigą i Stanisławem, nie mogąc sobie poradzić z administracją maj., sprzedała Krzyżanów i przeniósła się do Warszawy, gdzie mieszkała z córką Jadwigą, aż do czasu aresztowania ich przez gestapo w 1944.

Wiosną 1920 S. R. jako 16-letni ochotnik wstąpił do 6 p. uł., by bronić ojczyzny przed nawałą komunistyczną, nadciągającą ze wschodu. Kampanię 1920 zakończył bohaterską szarżą ułańską pod Starokonstantynowem. W pół roku później, w maju 1921, razem z gronem kolegów–przyjaciół z Korpusu Kadetów we Lwowie uciekł do III powstania śląskiego, w którym pod górą Św. Anny został fatalnie ranny w nogę, gdy szrapnel artyleryjski rozbił mu kostkę. Z pistoletem w rękę bronił tej nogi przed amputacją w szpitalu wojskowym. Ostatecznie jego szwagier, znany chirurg dr Stanisława Radwan, uratował mu nogę, lecz S. R. pozostał inwalidą i służba wojskowa była dla niego niemożliwa — został przeniesiony do tzw. pospolitego ruszenia.

Studia rolnicze na SGGW w Warszawie w l. 1923–1928 zakończył dyplomem inż. rolnika, w czasie studiów jako członek korporacji akademickiej „Varsovia” pracował społecznie, wychowując młodszych kolegów–fuksów.

W 1927 ożenił się z Anną Czaplicką, h. Lubicz.

Po odbyciu dwóch praktyk rolnych w Orłowie (pow. kutnowski) i w Choceniu (pow. włocławski) podjął pracę jako administrator w maj. BGK, kolejno: Pszczółczyn (pow. szubiński), Narwyszczyna (pow. słonimski) i Pilewice (pow. grudziądzki), a następnie w 1937 wziął w dzierżawę domenę państwową Ubysław (pow. turecki). Gospodarował tam do wybuchu II wojny światowej. W pierwszych dniach września, mimo swego inwalidztwa chwycił za broń, już po raz trzeci jako ochotnik, aby bronić ojczyzny. Skończył kampanię 29.09. w kawalerii dywizyjnej 8 dywizji pancernej, jako obrońca Modlina, honorową kapitulacją i dostał się do niewoli; 5 i pół roku spędził w oflagu VII A w Murnau.

W kraju pozostała rodzina. W połowie maja 1944, po dwumiesięcznym okrutnym śledztwie, gestapo zamordowało Jadwigę z Niesiołowskich Różycką — matkę Stanisława, dwie jego siostry: Halinę Radwanową i Jadwigę Różycką oraz dwóch jego siostrzeńców: Wojciecha i Wiesława Radwanów, żołnierzy AK.

Po uwolnieniu z oflagu S. R. zdecydował się na emigrację, początkowo służył w 3 p. uł. w Niemczech we francuskiej strefie okupacyjnej, a następnie udał się do Australii, gdzie po kilku latach pracy w rolnictwie i przemyśle spożywczym oddał się pracy społecznej i dyplomatycznej na rzecz Rządu RP na uchodźstwie. Pracą i oddaniem uzyskał uznanie tego Rządu i miejscowej Polonii. S. R. był członkiem i wieloletnim prezesem różnych polskich organizacji społecznych i kombatanckich stanu Victoria w Australii. Dosłużył się w wojsku stopnia rtm. kawalerii polskiej i został odznaczony: Krzyżem Niepodległości, Śląskim Krzyżem Powstańczym, Krzyżami — Kawalerskim i Oficerskim Odrodzenia Polski, Krzyżem Kampanii Wrześniowej 1939, Krzyżem Kombatanckim Stowarzyszenia Kombatanatów Polskich, krzyżami kombatanckimi — złotym i srebrnym w Australii i Węgierskim Krzyżem z Gwiazdą Orderu Św. Władysława. Zmarł w Australii.

Żona S. R. Anna, córka Lucjana Czaplickiego i Marii z Szemplińskich z Jarantowic, spędziła wojnę w Warszawie; po 1945 była nauczycielką w gimn. Anny Jagiellonki w Kaliszu; zmarła w 1974, pochowana na cmentarzu parafialnym w Choceniu pod Włocławkiem w grobowcu rodzinnym Czaplickich.

S. R. zostawił dwoje dzieci: 1) Antoniego Franciszka (ur. w 1928, mieszka w Warszawie), dr chemii; 2) Martę Teresę Jadwigę Zofię Fletcherową (ur. 1933, zamieszkała w Londynie).

Dok.: Nekrologi ogłoszone przez następujące osoby i organizacje zagraniczne: Delegata RP na Obczyźnie, Prezydium Rady Naczelnej Polskich Organizacji w Australii, Prezydium Federacji Polskich Organizacji w Victorii, „Tygodnik Polski” (Melbourne), Wiktoriańskie Stowarzyszenie „Solidarność”, Biuro Konfederacji Polski Niepodległej w Australii–Melbourne, Stowarzyszenie Polskich Kombatantów w Victorii; materiały rodzinne.

Tadeusz Czapliski

SARYUSZ-STOKOWSKI BOGUSŁAW h. Jelita (1861–1926), współwł. maj. Pieskowice w pow. łęczyckim. Syn Ignacego i Konstancji z Dunin-Wąsowiczów. Dzierżawca maj. Kołacinek i Jaktorów w pow. błońskim.

Dobra Parzęczewo, a w nich maj. Pieskowice, stanowiły dawną własność rodziny Saryusz-Stokowskich h. Jelita. W 1800 kościół i cała wieś spłonęły. Wówczas bracia Franciszek, jezuita i Ignacy, ówczesni wł. Porzęczewa wybudowali obecny kościół. B. S., wraz z licznym rodzeństwem (→ Mieczysław Saryusz-Stokowski, przed 1860–1929) wychowywał się w Pieskowicach. Jego bogaty życiorys z braku dokumentacji nie jest łatwy do odtworzenia. Nie zachowały się świadectwa ukończenia specjalistycznych szkół rolniczych, natomiast w posiadaniu rodziny są notatkiienne z l. 1904–1907, świadczące o racjonalnym i fachowym prowadzeniu gospodarstwa rolnego i hodowli. Wiadomo, iż gospodarował w maj. rodziny żony Zawada (w pow. częstochowskim) oraz jako dzierżawca w maj. Kołacinek i Jaktorów. Pieskowicami zarządzał brat Mieczysław, a po nim córka Helena Rozwadowska. Dom w Pieskowicach był typowym przykładem dworów polskich, drewniany, parterowy z gankiem. Otaczał go park liczący ponad 4 ha, niegdyś oryginalnie rozplanowany, malowniczy, z czterema stawami, dębami szypułkowymi i jesionami.

Dwór spłonął w 1945, park został zniszczony, a stawy nie istnieją.

Dwa ideały graniczące z pasją przyświecały życiu B. S. i decydowały o jego pracy zawodowej. Służba wojskowa ojczyźnie i szacunek dla polskiego munduru. Po zakończeniu I wojny światowej B. S., będąc oficerem rez., wstąpił do 28 p. uł. w stopniu por. Czuł się szczęśliwy, nosząc polski mundur. Jednak już po roku służby ze względu na zdrowie i wiek musiał się z wojskiem pożegnać. Przeniósł się w 1914 na stałe do Warszawy, pracował w departamencie remontów Ministerstwa Spraw Wojskowych, będąc ekspertem przy zakupach koni dla armii, a także wielokrotnym przewodniczącym komisji licencjonowania ogierów. Był członkiem rzeczywistym Tow. Zachęty do Hodowli Koni w Polsce. Jeździec wysokiej klasy, brał udział w wyścigach w Pławie i w Piotrkowie Tryb. Jeszcze na dwa lata przed śmiercią, w czasie gonitw w Piotrkowie imponował

Bogusław Stokowski z żoną i córką Wiktoria

swoją jazdą w wyścigu płaskim. Należał do ludzi surowych wobec siebie, czynny do ostatniej chwili życia. Zmarł w Warszawie, spoczywa w grobie rodzinnym na Powązkach.

B. S. zawarł związek małżeński z Wiktorią z Siemieńskich h. Leszczyc ze Skrzydłowa. Z małżeństwa tego urodziło się pięcioro dzieci: 1) Zofia, wcześniej zmarła, niezamężna; 2) Irena (2.06.1892–30.01.1944), niezamężna, działaczka emigracyjna na polu oświatowym i charytatywnym, współzałożycielka Ogniska Polskiego w Paryżu, pochowana na cmentarzu polskim w Montmorency; 3) Wiktoria, pseud. AK „Iza”, niezamężna., uczestniczka dwóch wojen światowych, żołnierz Legionów Polskich, I powstania śląskiego, Ochotniczej Legii Kobiet, kpt. AK i żołnierz powstania warszawskiego. Zm. w 1974, pochowana na cmentarzu w Otwocku; 4) Józef (29.07.1890–9.06.1967), oż. ze Stefanią z Siemieńskich h. Leszczyc z Żytina (3.07.1893–8.03.1981). Rolnik, gospodarował kolejno w maj.: Ręcznok k. Przedborza, Raków k. Piotrkowa i Kodrąb k. Radomska (dzierżawy). Zarządzał hodowlą koni na dawnym polu wyścigowym w Piotrkowie Tryb. Był członkiem Zarządu Piotrkowskiego Tow. Wyścigów Konnych, hodowcą koni i wielbicielem wyścigów. Spoczywa w grobowcu rodzinnym Siemieńskich w Żytynie. Dzieci: a) Leonard, zm. dzieckiem; b) Leonard, dr medycyny, pediatra; c) Teresa, etnograf; 5) Janusz, wł. maj. Szczęsne (pow. błoński), uczestnik wojny 1920, dwukrotnie odznaczony Krzyżem Walecznych, żołnierz AK, członek rzeczywisty Tow. Zachęty do Hodowli Koni w Polsce, wieloletni przewodniczący komisji technicznej toru wyścigowego w Warszawie, odznaczony złotą Odznaką Jeździectwa, miłośnik koni. Oż. z Marią z Siemieńskich h. Leszczyc z Żurawia. J. S. zm. w 1982 w Warszawie, pochowany w grobie rodzinnym na Powązkach. Miał trzech synów: a) Jerzy, inż. elektryk i mgr praw; b) Ryszard, zmarł dzieckiem; c) Bogusław, abs. Wyższej Szkoły Teatralnej, aktor. Dok.: „Jeździec i Hodowca”, 1926; Zarosyc, *Wykaz*; Akta hipoteczne Parzęczewo; Tablica w kościele w Parzęczewie; zapiski rodzinne.

Teresa Stokowska

SARYUSZ-STOKOWSKI MIECZYŚLAW h. Jelita (przed 1860–1929), współwł. maj. Pieskowice. Syn Ignacego i Konstancji z Dunin-Wąsowiczów h. Łabędź. Ur. w Pieskowicach.

Miał ośmioro rodzeństwa: 1) Hipolit oż. z Z. Krzyczkowską, ich dzieci: a) Tadeusz, b) Alina, c) Janina; 2) Bogusław; 3) Marian, kawaler; 4) Ignacy, ksiądz; 5) Anna za J. Skorupskim, bezdzietni; 6) Stanisława, niezamężna; 7) Janina, niezamężna; 8) Rafaela za A. Ostrowskim h. Tępa Podkowa, ich dzieci: Jan i Maria.

Mieczysław Saryusz-Stokowski

M. S. ukończył studia rolnicze uzupełnione prawniczymi. Po śmierci ojca i spłaceniu rodzeństwa przejął Pieskowice. Dał się poznać jako dobry i zapobiegliwy gospodarz. Cieszył się społecznym uznaniem i szacunkiem, dzięki czemu przez wiele lat był sędzią pokoju z wyboru w Ozorkowie. Zmarł w Pieskowicach.

Ok. 1890 ożenił się z Emilią z Jarocińskich z Zadzimia w Sieradzkim (1865–1964). Miał jedno dziecko: Helenę (1895–1962) za Zdzisławem Jordan Rozwadowskim, rtm., hipologiem.

Dok.: zob. Stokowski Bogusław.

Jan Ostrowski

ŚWIEŻYŃSKA HELENA z JAXA-KONARSKICH (31.01.1839–14.06.1920) wł. maj. Wlonice w pow. opatowskim. Córka Konstantego Jaxa-Konarskiego h. Gryf (1810–1882) i Aleksandry Jasięńskiej h. Dołęga (ok. 1817–1855). Ur. w Brzozowej w pow. opatowskim.

Konarscy pochodzili z Grodzieńskiego, ale w XVIII w. Krzysztof Rafał, szambelan i sekretarz Stanisława Augusta, przeniósł się w Sandomierskie. (Ojciec szambelana Jan Teodor był stryjecznym bratem ks. Stanisława Konarskiego, pijara, założyciela Collegium Nobilium).

Rodzeństwo H. Ś., bracia: 1) Adam (1840–1900), oż. ze Stefanią Turską, wł. maj. Gołoszyce; 2) ⇒ Szymon (1850–1918) oż. z Joanną Kossecką h. Rawicz, wł. maj. Wilczyce; ich syn ⇒ Jan (1879–1942); 3) Aleksander (1855–1941), oż. z Oktawią Świdówną, wł. maj. Hołudza oraz 4 siostry: 4) Paulina za Adamem Piaseckim, wł. maj. Tułkowice; 5) Zofia za dr. Ludwikiem Bukowieckim; 6) Natalia za Antonim Marczewskim wł. maj. Pielaszów; 7) Maria za Henrykiem Roguskim, wł. maj. Szwieszowice k. Ostrowca.

Helena Świeżyńska z Konarskich

Rodzice H. Ś. przenieśli się w 1846 do rodzinnego maj. Malice (pow. opatowski). Dn. 22.03.1855 zmarła matka H. Ś. po urodzeniu syna Aleksandra. H. Ś. wraz z siostrą Zofią opiekowały się bratem i zajmowały się gospodarstwem domowym. Jednocześnie uczyły czytać i pisać wiejskie dzieci. Nastawione patriotycznie, przeżyły głęboko powstanie styczniowe, pomagając powstańcom. H. Ś., ukrywała przez jakiś czas w maj. Tułkowice, należącym do trzeciej siostry Pauliny Piaseckiej, gen. Józefa Haukego-Bosaka i pomogła mu w przejściu przez granicę austriacką. W 1860 H. poślubiła Władysława Gerarda Świeżyńskiego i zamieszkali w Górach Wysokich k. Dwikoz w pow. sandomierskim, następnie we Wlonicach w pow. opatowskim. Po śmierci męża w 1874 zajmowała się gospodarstwem i wychowywaniem sześciorga dzieci. Pomagała jej w tym siostra Zofia Bukowiecka, znana pisarka, która po śmierci męża w 1869 zamieszkała we Wlonicach. H. Ś. wpajała dzieciom ideały pozytyw-

wistyczne: gospodarność, oszczędność, odpowiedzialność. Kiedy najstarszy z synów → Władysław ożenił się, przekazała mu Wlonice, a sama z synem → Kazimierzem i córką Władysławą przeniosła się do Wilczyc w pow. sandomierskim. Zmarła w Sadłowicach, mieszkając wtedy u kuzyna → Józefa (1868–1948).

Dzieci: 1) → Władysław (1862–1929), wł. maj. Wlonice; 2) → Franciszek (1863–1941), wł. maj. Żurawica; 3) Aleksandra (1865–1933), żona Józefa Jasięńskiego (1849–1924), wł. maj. Sadłowice w pow. opatowskim; 4) → Józef (1868–1948), wł. maj. Sadłowice; 5) → Kazimierz (1870–1959), wł. maj. Wilczyce; 6) Władysława (1874 – po 1945), żona Ludwika Wolffa.

Dok.: A. Bastrzykowski, *Monografia parafii Jankowice Kościelne Sandomierskie*, W. 1927; Z. Bukowiecka, *Rok życia. Dziennik Wandzi i Józi z prawdziwych notatek przepisany*, W. 1896; S. Konarski: Jaxa Konarscy. Materiały do historii rodziny — mps w BN w Warszawie i w zbiorach Stanisława Konarskiego w Warszawie.

Zofia Malanowska (B. K.)

ŚWIEŻYŃSKI WŁADYSŁAW h. Korczak (1862–6.01.1929), wł. maj. Włonicze w pow. opatowskim, rolnik. Najstarszy syn Władysława Gerarda (1831–1874) i → Heleny z Konarskich h. Gryf (1839–1920). Ur. w Górach Wysokich w pow. sandomierskim.

W. Ś. ukończył gimn. w Radomiu, następnie Instytut Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa w Puławach w 1884. Po odbytej praktyce objął gospodarstwo we Włonicach (270 ha), który to maj. nabył od matki i rodzeństwa po ożenku z Karoliną Russocką z Jasic (4.02.1870–19.10.1944). W. Ś. był wzorowym gospodarzem, zamiłowanym rolnikiem i hodowcą. Przez wiele lat pełnił funkcję wójta i sędziego pokoju w Ożarowie. Poza rolnictwem interesował się szkolnictwem, zwłaszcza po 1918, lustrował szkoły, dopomagał nauczycielom. Umierając, zapisał na rzecz Macierzy Szkolnej 10 000 zł i tyleż na Ligę Morską. Zmarł we Włonicach, pochowany został w Przybysławicach.

Władysław Świeżyński

W. Ś. miał trzy córki: 1) Maria (28.12.1896–21.07.1977) 1^ov. Gawlikowska, 2^ov. Karolowa Poźniakowa; synem z pierwszego małżeństwa był a) Stanisław Gawlikowski (1920–1981), z drugiego byli: b) Wiktor (1925–1983), rolnik, c) Krystyna (ur. 1926), d) Stefan (ur. 1931), prawnik i dziennikarz; 2) Janina, zm. jako dziecko; 3) Jadwiga (1903–27.04.1984), żona Stanisława Turnaua wł. maj. Świąte, a następnie Włonicze, ich dzieci: a) Irena (ur. 1925), prof. w Instytucie Kultury Materialnej PAN, b) Jerzy (ur. 1929), lekarz, c) Anna (ur. 1932), d) Jan (ur. 1933), pisarz i publicysta katolicki.

Zofia Malanowska (B. K.)

ŚWIEŻYŃSKI FRANCISZEK h. Korczak (3.10.1863–14.10.1941), wł. maj. Żurawica w pow. sandomierskim, inż. chemii. Syn Władysława Gerarda (1831–1874) → Heleny z Konarskich h. Gryf (1839–1920). Ur. w Dwikozach w pow. sandomierskim.

F. Ś. ukończył gimn. w Radomiu z odznaczeniem. Przez rok studiował na UW na Wydz. Przyrodniczym. Potem przeniósł się do Rygi i tam studiował (1882–1883) na Wydz. Chemicznym politech. Zdolny, rzutki i bardzo pracowity, po studiach był nauczycielem w szkole sztygarów w Dąbrowie Górniczej. Powrócił jednak do maj. Wilczyce w Sandomierskiem, gdzie gospodarował jego brat → Kazimierz (1870–1959). Obaj bracia zabrali się energicznie do udoskonalania gospodarstwa. Inicjatorem był F. Ś. On montował gorzelnię, a potem mleczarnię spółdzielczą. Założył pierwsze w Królestwie Polskim koło oceny mleczności. Razem przeprowadzili meliorację łąk.

Ok. 1906 F. Ś. zakupił fol. Żurawica liczący 224 ha. Z miejsca zabrał się tam do pracy społecznej: wybudował dom ludowy, założył straż pożarną, utrzymywał w pomieszczeniach dworskich ochronkę dla dzieci wiejskich. Był propagatorem spółdzielczości. Był inicjatorem i współorganizatorem Spółdzielni Owocarsko-Warzywniczej w Dwikozach. Spółdzielnia ta była jednym z istotnych elementów, które przyczyniły się do powstania zagłębia ogrodniczego, jakim po wojnie stało się Sandomierskie. Był także współorganizatorem mleczarni spółdzielczej w Głazowie (gm. Obrazów).

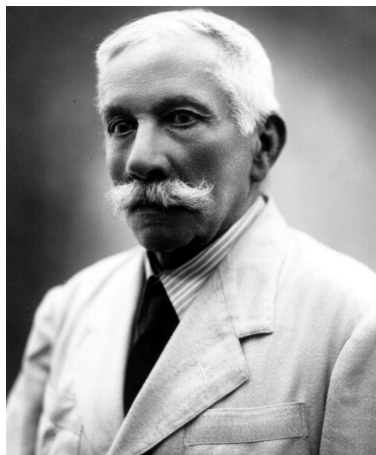
Samym rolnictwem interesował się mało, natomiast stale wprowadzał innowacje, mające na celu usprawnienie gospodarstwa. Założył 30 ha sadu z odpowiednio dobranymi

drzewami owocowymi. Wybudował piwnice do przechowywania jabłek. Założył dużą pasiekę, zatrudniając specjalnego pszczelarza. Żona Kazimiera zajmowała się produkcją serów z podpuszczką dla własnego użytku i na sprzedaż. Była ona równie jak mąż społecznie nastawiona, prowadziła koło gospodyń wiejskich i w jego ramach organizowała różne kursy, np. gotowania, opieki nad niemowlętami. Oboje potrafili stworzyć w domu niepowtarzalny klimat życzliwości i pomocy dla ludzi. Sami skromni do najwyższych granic, prawie bez żadnych potrzeb, zawsze służyli innym pomocą i radą. F. Ś. zmarł w Żurawicy.

W 1916 poślubił Kazimierę Russocką (1885–1968), córkę Maksymiliana i Władysławy Cichowskiej.

Dzieci: 1) Józef (20.08.1917–7.12.1985) ukończył PW; w latach okupacji niemieckiej żołnierz AK, od 1945 pracował jako inż. elektryk w Gdańsku; 2) Kazimierz (ur. 19.06. 1922) ukończył Wydz. Rolnictwa na SGGW, prof. w Instytucie Ziemiaka; 3) Maria, pseud. AK „Magda” (ur. 18.04.1924), w powstaniu warszawskim była sanitariuszką AK. Po wojnie ukończyła szkołę pielęgniarstwa w Warszawie, Akademię Wychowania Fizycznego w Krakowie, pracowała jako kierownik Zakładu Wychowania Fizycznego w Akademii Medycznej w Zabrzu.

Dok.: M. Brzozowska, *Nasza dziwna grupa ZNZ AK*, W. 1993. S. Konarski: Jaxa-Konarscy. Materiały do historii rodziny — mps; informacje syna Kazimierza.

Franciszek Świeżyński

Zofia Malanowska (B. K.)

ŚWIEŻYŃSKI JÓZEF h. Korczak (19.04.1868–12.02.1948) współwł. maj. Jeleniów w pow. opatowskim, następnie maj. Sadłowice w pow. sandomierskim, lekarz, działacz Narodowej Demokracji, poseł do I Dumy, członek Rady Stanu. Syn Władysława Gerarda (1831–1874) i → Heleny z Konarskich (1839– 1920). Ur. we Włonicach w pow. opatowskim.

J. Ś. ukończył gimn. w Radomiu, a w 1887 rozpoczął studia na Wydz. Lekarskim UW, które ukończył w 1893. Podczas studiów brał udział w tajnych organizacjach młodzieży niepodległościowej. Po uzyskaniu dyplomu specjalizował się jako internista w klinikach uniwersyteckich w Berlinie i Giessen. Po powrocie do kraju pracował na oddziale klinicy i bakteriologa dr. Mariana Stefana Jakowskiego.

W 1896 ożenił się z Władysławą Kiniorską, córką Kazimierza i Joanny z Kosseckich. Ze względu na słabe zdrowie żony przerwał w 1897 praktykę lekarską w Warszawie i przeniósł się do Jeleniowa, maj. liczącego 800 ha położonego w Górach Świętokrzyskich, odziedziczonego przez żonę. Rozpoczął tam energiczną działalność oświatową i społeczną, lecząc bezpłatnie ubogą ludność wiejską. Uznanie, jakie zdobył w wyniku tej działalności, a także w wyniku przystąpienia do Ligi Narodowej, sprawiło, że w 1905 został wybrany ze swego okręgu posłem do I Dumy Państwowej; był do niej wybierany trzykrotnie (do II i IV Dumy).

Jeleniów był miejscem wilgotnym i niezdrowym. W 1907 J. Ś. sprzedał go Janowi Konarskiemu, a sam wraz z żoną i córką przeniósł się do nabytego od szwagra Józefa

Józef Świeżyński

Jasieńskiego maj. Sadłowice (264 ha ziemi ornej). Nadal leczył tu bezpłatnie ludność wiejską, a pod budowę szkoły przekazał 3 morgi ziemi.

Podczas I wojny światowej brał czynny udział w Komitecie Ratunkowym zorganizowanym przez bp. Adama ks. Sapiehę. Był członkiem Rady Naczelnej Ligi Narodowej (1915), Koła Sejmowego w Krakowie (1917), członkiem, a następnie prezesem Międzypartyjnego Koła Parlamentarnego w Warszawie (wybrany na tę funkcję 2.05.1918) i Klubu Międzypartyjnego w Radzie Stanu. Dn. 23.10.1918 objął stanowisko prezesa Rady Ministrów, lecz pozbawiony poparcia lewicy dla swej polityki, podał się do dymisji.

W l. 1919–1921 za namową Ignacego Paderewskiego J. Ś. brał udział w pracach nad przygotowaniem konstytucji. Potem odsunął się całkowicie od życia politycznego, piastując jedynie przez 14 lat funkcję prezesa Polskiej Macierzy Szkolnej. Organizował szkoły, kursy, ochronki, opublikował

szereg artykułów na temat oświaty. W 1924 otrzymał za swą działalność Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski. W okresie międzywojennym mieszkał i gospodarował w Sadłowicach. Po wypadku spowodowanym wywróceniem się bryczki (1936) zapadł ciężko na zdrowiu i nigdy już nie wrócił do pełnej sprawności. Po wybuchu II wojny światowej w końcu 1939 nawiązał kontakt z tworzącym się podziemiem, jednak ze względu na stan zdrowia ograniczał się tylko do wspierania go finansowo. W sierpniu 1944 w czasie walk Rosjan z Niemcami Sadłowice zostały całkowicie zrównane z ziemią. Z palącego się domu J. Ś. zdołał uciec wraz z żoną i córką do sąsiedniej wsi Studzianki, a stamtąd przedostał się do Sandomierza. Nic nie udało się uratować z maj., z którego następnie został wywłaszczony w ramach reformy rolnej Polskiego Komitetu

Dwór w Jeleniowie

Dwór w Sadłowicach

Wyzwolenia Narodowego. W Sandomierzu żył w bardzo trudnych warunkach materialnych. Zmarł tamże, pochowany został na cmentarzu parafialnym w Malicach k. Opatowa.

Jedyna córka Helena (1898–1984) wyszła za mąż za Zygmunta Jakowskiego, dr. nauk rolniczych, pracującego w katedrze uprawy roli i roślin UAM. Po II wojnie światowej pracowała w Lublinie w Ministerstwie Apropowizacji, a następnie w Urzędzie Wojewódzkim. Od 1947 mieszkała w Sandomierzu i pracowała m.in. w biurze Spółdzielni „Pomoc Bratnia”. Wychowała dwoje dzieci: a) Zofia (ur. 1927), zam. za Zygmuntem Bujakowskim, inż.; b) Stefan (ur. 1931), doc. dr inż.

Dok.: St. Konopka, *Polska bibliografia lekarska XIX w.*, t. 10, W. 1981, s. 528–529; P. Szarejko, *Słownik lekarzy polskich XIX w.*, t. 1, W. 1991; Cz. Kozłowski, *Działalność polityczna Koła Międzypartyjnego w l. 1915–1918*, W. 1967; Z. Łukawski, *Koło Polskie w rosyjskiej Dumie Państwowej w l. 1906–1909*, Wr. 1967; J. Szmurło, *Wspomnienie pośmiertne*, „Pol. Tyg. Lek.”, 1947 nr 29/30; R. Wapiński, *Narodowa Demokracja 1893–1939*, Wr. 1980; J. Molenda, *Piłsudczycy i Narodowa Demokracja 1908–1918*, W. 1965; Monografia parafii Góry Wysokie. Biblioteka Seminarium duchownego w Sandomierzu, mps.; informacje rodziny.

Stefan Jakowski (B. K.)

ŚWIEŻYŃSKI KAZIMIERZ h. Korczak (3.12.1870–22.05.1959) wł. maj. Wilczyce w pow. sandomierskim, rolnik. Syn Władysława Gerarda (1831–1874) i → Heleny z Konarskich (1839–1920). Ur. we Włonicach w pow. opatowskim.

Do gimn. uczęszczał w Radomiu, potem ukończył (1889–1891) Wyższą Szkołę Rolniczą w Dublanach. Ok. 1895 objął maj. Wilczyce liczący ok. 500 ha, w którym gospodarował do końca II wojny światowej.

K. Ś. był dobrym gospodarzem. Postawił murowane, nowe folwarczne budynki oraz czworaki. Wybudował gorzelnię i mleczarnię, skupującą także mleko od chłopów. Zmeliorował ok. 60 ha łąk nad rzeczką Opatówką. Przez całe życie był aktywny społecznie. Wielokrotnie pełnił funkcje wójta i sędziego pokoju gm. Wilczyce. Założył ochotniczą straż pożarną, a w budynku dworskim zorganizował ochronkę dla dzieci robotników

folwarcznych i chłopów ze wsi Wilczyce. Założył sklep spółdzielczy Bratniej Pomocy i Kasę Stefczyka, której był prezesem. Kierował Dozorem Okręgu Szkolnego w Sandomierzu i w I. międzywojennych był prezesem Banku Ziemi Sandomierskiej. Działał także w ZZ i kierował oddziałem dobroczynnej Fundacji Lanckorońskich w Rożkach k. Sandomierza. Był kolatorem kościoła parafii w Jankowicach. W czasie okupacji pomagał wysiedlonym z Wielkopolski i uchodźcom z Warszawy. Znajdowali oni w Wilczycach schronienie i utrzymanie. Wysyłano także paczki do stałagów i oflagów oraz obozów koncentracyjnych we współpracy z Czerwonym Krzyżem w Sandomierzu. W czasie walk o tzw. przyczółek sandomierski w lecie 1944 musiał opuścić Wilczyce i wraz z rodziną osiadł w Sandomierzu. Został wywłaszczony z maj. w ramach reformy rolnej PKWN. Zmarł w Sandomierzu, pochowany w Jankowicach.

Kazimierz Świeżyński

ich dzieci: a) Kazimierz (ur. 19.12.1936), prof. nadzwyczajny nauk technicznych PAN, b) Anna (ur. 24.07.1938), romanistka; 4) Danuta (ur. 17.07. 1917), polonistka, żona Mirosława Filipowicza, wiceprezesa Sądu Wojewódzkiego we Wrocławiu, ich dzieci: a) Karol (ur. 13.09.1948), matematyk, b) Halina (ur. 1955), sędzina; 5) Jan (ur. 1920), mgr inż. rolnictwa, kierownik gospodarstwa rolnego w Magnicach k. Wrocławia; 6) Jadwiga (ur. 5.10.1924), księgowa.

Dok.: A. Bastrzykowski, *Monografia kościoła w Jankowicach*, W. 1927; informacje córki Zofii Malanowskiej.

Zofia Malanowska (B. K.)

TOŁŁOCZKO TEODOR pseud. publicystyczny „Jan Rakowicki” (19.12.1876–22.04.1946), wł. maj. Sycze i Rakowica pod Brześciem nad Bugiem, rolnik. Syn Jana, wł. maj. Rakowica i dzierżawcy maj. Klonowica i Szczytnik, powstańca z 1863 i zesłańca. Ur. w Klonowicy pod Białą Podlaską.

Naukę rozpoczął w bielskim gimn., gdzie uczyli się jego dwaj starsi bracia Stanisław i Ludwik. Nie nawykły do dyscypliny i wykładowego języka rosyjskiego, 12-letni chłopiec został po 3 latach usunięty ze szkoły. Przeniesiono go do szkoły realnej kolejowej w Warszawie, którą ukończył. Wywodzący się ze środowiska wiejskiego, nie pasował do nowego otoczenia i pracy w mieście. Dzięki krewnym zamieszkałym w Galicji został przyjęty do Szkoły Rolniczej w Czernichowie, którą ukończył z odznaczeniem. Praktykę rolniczą odbył na Żmudzi w Wyczółkach, maj. Bielawskich k. Wysokiego Litewskiego.

W 1901 wziął w dzierżawę maj. Sycze (ok. 400 ha), który wkrótce kupił, dzięki pomocy starszych braci, będących już na stanowiskach (Stanisław, późniejszy prof.

ULw. i Ludwik, inż. elektryk, pracujący w Rosji). W 1901 ożenił się z Jadwigą Poniwicką, z którą ciężką pracą i niezwykłą energią oraz wiedzą rolniczą, osiągnęli rozkwit własnego majątku.

Pracowitość, zaradność, uparte dążenie do postępu technicznego w rolnictwie, postawiły go niebawem na czele tamtejszego ziemiaństwa. Przejęty majątek z zacofanego zmienił się w ciągu 14 lat w nowoczesne gospodarstwo. Zbudował gorzelnię, rozwinął przemysł mleczarski na bazie zarodowej obory (120 krów rasy holenderskiej). Zmechanizowana mleczarnia dostarczała produkty do własnego sklepu w odległym o 20 km Brześciu. Założył znacznych rozmiarów chlewnię. Sprowadzał najnowocześniejszy sprzęt rolniczy: wiazalki, żniwiarki, pługi wieloskobowe, sprzęt omlotowy (lokomobila wraz z młocarnią). Wszystko to było pierwsze w okolicy i dotąd nieznanne. Wycieczka do Danii w 1912 zaowocowała nowymi urządzeniami. Wprowadził eksploatację torfu opartą o sprzęt zmechanizowany. W nowo wybudowanym dworze zainstalowano łazienkę, co wówczas było w tej części kraju nowością.

W sierpniu 1915 zbliżający się front zniszczył dorobek 14 lat pracy. Nakazana przez cofających się Rosjan ewakuacja ludności z rejonu twierdzy brzeskiej zostawiła napierającym Niemcom ruinę i zgłiszczą. Sztab rosyjski 16.08.1915 zażądał natychmiastowego opuszczenia Syczew. W ciągu kilku godzin całe mienie znalazło się na wozach, a inwentarz żywy popędzono do rzeźni w Brześciu. Rodzina Teodora końmi podążyła etapami przez Nieśwież do Mińska. Po drodze, spychani przez wojsko, gubili pojazdy i ludzi. W Nieświeżu na uciekinierów i wojsko padła z powietrza pierwsza bomba, zrzucona ze sterowca. Zatrzymano się w Mińsku, żyjąc ze sprzedaży zabranych z majątku zasobów. Wiosną 1916 pociągiem udano się do Kijowa. Tu, po uzyskaniu częściowego odszkodowania, T. T. zakupił przedsiębiorstwo „Timoszenko”, składające się z mleczarni i 5 sklepów w centrum Kijowa. Nawiązanie kontaktów z licznym polskim ziemiaństwem z okolic Kijowa, zapewniło mleczarni stałe dostawy mleka. W nowych warunkach rodzina uzyskała względny dobrobyt. Dzieci uczyły się w polskiej szkole zorganizowanej przez uchodźców.

Rewolucja Październikowa i toczące się walki różnych frakcji narodu ukraińskiego, białych i czerwonych stworzyły w Kijowie chaos nie do opisanego. Głód i zagrożenie życia rodziny, ruina materialna zmusiły do ucieczki z Kijowa. Korzystając z ofensywy niemieckiej, która w lecie 1918 dotarła do Kijowa, T. T. wyjednał od wojska wagon towarowy. Po tygodniowej podróży powrócili do Syczew, które były zupełnie zdewastowane.

W tych warunkach, w listopadzie 1918 T. T. wywiózł rodzinę do Warszawy. Sam wszystkie swoje siły skierował na odbudowę rolnictwa na Polesiu. Założył Tow. Rolnicze z siedzibą w Brześciu nad Bugiem (który nadal okupowali Niemcy). Nawiązał kontakty z organizacją rolniczą w Poznańskim, skąd otrzymywał w formie darów duże ilości sprzętu rolniczego (używanego), oraz inwentarza żywego (owce, kozy). Tow. przysłało 15 traktorów Fordsona z pługami. Urzeczony niepodległością, wielokrotnie kontaktował się z tworzącymi się władzami w Warszawie i od marszałka Józefa Piłsudskiego uzyskał obietnicę pomocy dla Polesia. Żona z dziećmi, w zupełnie pustym mieszkaniu w Warszawie musiała sobie sama dawać radę.

W 1919 ścierały się poglądy władz na losy rolnictwa w kraju. Zamierzenia reformy rolnej i brak środków na uruchomienie gospodarstwa rolnego skłoniły T. T. do sprzedania Syczew, w celu uzyskania kapitału dla uruchomienia sąsiedniego majątku. Rakowica, przejętego po zmarłym stryju Julianie Tołłoczko. Jednakże szalejąca inflacja przekreśliła znaczną część zamierzeń. Sprzedaż Syczew okazała się daremna, a w końcu osobistą klęskę przypieczętowała wojna bolszewicka. W lipcu 1920 T. T. znowu zorganizował pospieszoną ewakuację skromnego inwentarza z Rakowicy w rejon podwarszawski.

Z Brześcia ewakuował w trudnych warunkach mienie Tow. Rolniczego w postaci wagonów cukru, soli, nawozów, benzyny i narzędzi rolniczych. Jesienią 1920 trzeba było wszystko zaczynać od początku. Całą energię T. T. skierował teraz na sprawy społeczne. Został prezesem rejonowego ZZ. Zagospodarowanie Rakowicy z braku kapitału posuwało się powoli. Koniunktura na płody rolnicze była niekorzystna. Sięgnął więc do ostatecznego środka, do wyrębu wiekowej dębiny na zapleczu dworu rakowickiego. Na pamiątkę dawnej świetności pozostało jedynie kilka 1000-letnich olbrzymów pamiętających czasy Jadźwingów. W 1926, po ożenku syna Tadeusza, przekazał mu prowadzenie gospodarstwa. Kierował nim z Brześcia zaabsorbowany pracą społeczną. Nowa polityka rolna preferowała kółka rolnicze, które wypierały działania Tow. Rolniczego.

Po kilku latach syn wziął samodzielnie dzierżawę maj. Czerwińce, wobec czego powrót do Rakowicy T. T. był konieczny. W latach kryzysu 1930–1934 T. T. założył stawy rybne w Rakowicy, gospodarkę rolną oddał w dzierżawę. Dla łatania kulejącego budżetu pojawiali się w Rakowicy letnicy z Warszawy.

Pasją życiową T. T. było łowiectwo. Ojciec jego, znakomity myśliwy, przekazywał mu od dzieciństwa umiłowanie kniei i mszarów poleskich. We wszystkich sytuacjach życiowych nie rozstawał się z bronią myśliwską, z którą przemierzył całe Polesie. Miał trofea wielu łosiów, głuszców, dzików i jeleni. Zorganizował Polskie Tow. Łowieckie. Pozyskał na członków znanych myśliwych w kraju. Uzyskał dla Tow. 65 tys. ha państwowej ziemi na Polesiu. Wprowadził racjonalną i nowoczesną gospodarkę łowiecką. Był autorem wielu artykułów do „Łowca”. Próbował również swoich umiejętności w literaturze, wydając opowiadanie: *Władco polskich mszarów, czy żyjesz ty jeszcze*.

Wojna 1939 ostatecznie przekreśliła pracę na roli. Rodzina osiedliła się w Białej Podlaskiej. W okresie okupacji był członkiem ZWZ, później AK obszaru brzeskiego. Jesienią 1941 przedostał się przez Bug do Rakowicy, gdzie pod pozorem organizacji rolnictwa działał w konspiracji, nawiązując kontakty z partyzantką radziecką. 20.08.1942 rozszyfrowany przez gestapo uciekł z Brześcia do Warszawy pod innym nazwiskiem. Był poszukiwany listami gończymi. Do lipca 1944 działał w Białej Podlaskiej, kontaktował się z podziemiem warszawskim i przesyłał artykuły do prasy podziemnej pod pseud. Podczas powstania warszawskiego działał na Powiślu i w Śródmieściu na zapleczu działań zbrojnych. Dn. 8.09. po masakrze na ul. Wspólnej, zawałeniu się domu, wyprowadził z Warszawy żonę i wnuczkę Basię Piekalkiewicz. Zostali wywiezieni przez obóz w Pruszkowie do Starachowic, skąd udali się do Czarnieckiej Góry. Podczas odwiedzin Krakowa został aresztowany przez Niemców i osadzony w więzieniu na Montelupich. Po ustaniu działań wojennych w 1945 wraz z rodziną osiedlił się w Radomiu, gdzie zmarł.

Dzieci: 1) Tadeusz (ur. 1903); 2) Kazimiera (ur. 1905); 3) Zdzisław (ur. 1907); 4) Zofia (ur. 1917).

Zdzisław Tołłoczko, Zofia Tołłoczko-Świerszcz

TURNAU JERZY (10.03.1869–23.10.1925), wł. maj. Mikulice w pow. przeworskim. Syn Henryka (1833–1917), wł. maj. Gaik k. Dobczyc i Olawii z Trzeciaków. Ur. w Gaiku.

Ukończył gimn. im. B. Nowodworskiego w Krakowie, potem krótko studiował w Akademii für bildende Kunste w Wiedniu oraz rolnictwo w Hochschule für Bodenkultur.

Miał 24 lata, gdy na życzenie ojca osiadł w zakupionym przez niego maj. Mikulice k. Przeworska. Do tego momentu nie rolnictwo, a malarstwo było główną dziedziną jego zainteresowania. Jeszcze przez pierwsze lata gospodarowania dużo malował, potem zaprzestał niemal zupełnie. Choć studiował rolnictwo, był w tej dziedzinie prawie samo-

ukiem, a jedynym jego prawdziwym nauczycielem, wprowadzającym w arkana produkcji rolnej był ojciec.

W Mikulicach założył wzorowe i, jak na ówczesne czasy, nowoczesne gospodarstwo hodowlane. Był pasjonatem nowości i eksperymentowania. Wychodował nowe odmiany pszenicy, żyta, owsa i jęczmienia, które sprzedawał jako ziarno siewne. Przysparzało to Mikulicom sławy i znacznych dochodów. Marka Rodowodowej Hodowli Zbóż J. T. nie zgasła i po reformie rolnej.

Norman Borlaug, noblista, twórca „zielonej rewolucji”, w 1982 zwiedził Stację Hodowli Roślin w Mikulicach przy okazji wizyty w krakowskiej AR.

J. T. widząc wokół siebie rolnicze zacofanie i nieudolność, pragnął swój entuzjazm dla nowoczesnej agrotechniki i swe praktyczne doświadczenie przekazać następnemu pokoleniu. Najpierw, wymyślony i opisany w powieści *Nowa szkoła* ideał studium rolniczego, zrealizował w założonych przez siebie w 1919 pod egidą ZZ Wyższych Kursach Ziemiańskich, wzorowanych na Hochschule für praktische Landwirte w bawarskim Weihestphan. W statucie kursów opracowanym przez J. T. wspólnie z prof. Kazimierzem Miczyńskim deklarowano, iż kursy mają „dostarczyć społeczeństwu rolników z wyższym wykształceniem, skierowanym w szczególności ku zawodowi praktycznemu oraz przygotować słuchaczy do pracy społecznej na wsi”. Studia trwały 2 i pół roku, a ich integralną część stanowiły trzy praktyki w nowoczesnych mają., łącznie 9 miesięcy. Wykładowcami byli profesorowie lwowskich wyższych uczelni. J. T. wykładał gleboznawstwo, uprawę roślin oraz rachunkowość rolniczą. Wykłady opublikował potem w formie podręczników. Do śmierci sam sprawował bezinteresownie funkcję dyr. i administratora. Słuchacze kursów wywodzili się głównie z domów ziemiańskich. Był wśród nich wiele osób, które studia traktowały poważnie, wynosząc z nich wiedzę i praktyczne przygotowanie do kierowania gospodarstwem. Dyplom „kursów Turnaua”, jak je potocznie nazywano, jest do dziś uważany przez absolwentów jako osiągnięcie życiowe. Jednak z upływem czasu coraz więcej miejsc zajmowała niefrasobliwa i rozbawiona studenteria, dla której nauka była ostatnią rzeczą godną uwagi. Obniżało to poziom kursów i opinię o nich tak dalece, że w 1925 J. T. przeprowadził na zebraniu Zarządu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków uchwałę o zawieszeniu rekrutacji na pierwszy rok. Uchwałę, której nie respektowano m.in. dlatego, że wielu osobom żal było utracić płynące z kursów dochody. Instytucja przetrwała więc do wybuchu II wojny światowej, przy wciąż obniżającym się poziomie.

Jak nietypowe było jego gospodarowanie i nietypowe poglądy na agronomiczne kształcenie młodzieży rolniczej, tak też nietypowe były stosunki z wsią. Zatrudniał bowiem na stanowiskach nie tylko niższego, ale też średniego dozoru chłopów i robotników. Takiego pochodzenia „gospodarz” był w oczach fernali i robotników sezonowych nadal jednym z nich. Słuchali go, mając zaufanie, a jednocześnie J. T. korzystał ze współpracy z „gospodarzem”, poznając inne aspekty pracy na wsi.

Poza gospodarowaniem J. T. „bawił się” też powieściopisarstwem. Talent jego w tej dziedzinie był już mniejszej miary, ale w swych powieściach, czy raczej reportażach, opisywał różne aspekty życia w domach ziemiańskich. Książki te miały dość duże wzięcie.

J. T. był człowiekiem kipiącym energią i radością życia, o niezwykłym uroku osobistym. Dopiero ostatnie lata życia, uprzykrzonego nasilającą się chorobą serca, to czas smutków, zawodów i trosk. Do kłopotów i frustracji, związanych z podupadającymi kursami dołączył paszkwil, podpisany przez „kolegów po pługu” z zarzutami i epitetami, nadesłany do redakcji rolniczego tygodnika. J. T. zmarł we Lwowie i tam został pochowany.

Ważniejsze publikacje J. T. o tematyce rolniczej: *O zielonym nawozie i jego praktycznym zastosowaniu do naszych warunków*, Kr. 1898; *Przechadzka po polach. Kilka uwag o głównych wadach w gospodarstwach włościańskich*, Lw. 1899; *Główne zasady racjonalnego gospodarstwa*, praca odznaczona na konkursie „Rolnika i Hodowcy” nagrodą pierwszą, W. 1901; *Listy z podróży*, Lw. 1901; *Uprawa buraków cukrowych i pastewnych. Zbiór wykładów dla gospodarzy i urzędników gospodarczych*, Lw. 1902, wyd. 2, Lw. 1909, wyd. 3 rozszerzone, Lw. 1920; *Pogadanka o nawożeniu i nawozach*, Lw. 1905; *Parcelacja większej własności*, Lw. 1909; *Die Landwirtschaft Galiziens und der Krieg. Vortrag gehalten im Klub der Land-u. Forstwirte*, Wien 1915; *O rachunkowości rolniczej. Zbiór wykładów na kursach rolniczych*, Lw. 1920; *O sposobach, korzyściach i opłacalności stosowania nawozów sztucznych. Podręcznik dla praktycznych rolników*, Lw. 1925; *Uprawa roli i roślin. Podręcznik do nauki rolnictwa w 5 tomach*, Lw.–P. 1921, wyd. 2, Lw.–P. 1926, wyd. 3 Katowice 1929. Także liczne artykuły, publikowane w „Rolniku”, „Gazecie Rolniczej”, „Tygodniku Rolniczym”.

Powieści: *Mona Lisa. Pamiętnik człowieka żonatego*, Kr. 1920; *Muszka. Z ilustracji autora*, Tarnów 1920; *Sąsiedzi. Opowieść ziemiańska*, Lw. 1920; *Wnuczka pana rotmistrza. Nowele*, Lw. 1922; *Łódzie bez steru*, Lw. 1923.

Żoną J. T. była Helena z Hochbergerów (1873–1943). Dzieci: 1) Zofia Marszałkiewiczowa (1896–1977), wł. maj. Zgłobice k. Tarnowa. Maj. ten liczący poniżej 50 ha został ostatnio zwrócony rodzinie; 2) → Stanisław (1898–1960), współwł. maj. Wlonice k. Opatowa; 3) Maria Morawska (1899–1980), prof. petrografii; 4) Leon (1903–1969), prawnik; 5) Stefan (ur. 1906), wł. maj. Mikulice. W 1945 maj. ten liczył 204 ha, został wywłaszczony przez władze PRL. Powstała w nim Stacja Hodowli Roślin, podległa Państwowym Zakładom Roślin.

Dok.: R. Scipio, *Śp. Jerzy Turnau*, „Czas” z 29.10.1925; *Mowa hr. Tarnowskiego na zgrupowaniu Stronnictwa Prawicy Narodowej*, „Czas” z 25.11.1925; *Wyższe Kursy Ziemiańskie im. J. Turnaua we Lwowie*, Lw. 1939; T. Wieczorek, *Zarys dziejów szkolnictwa rolniczego w Polsce do 1939 r.*, W. 1968; Stefan Józef Turnau, *Zapiski z lat górnych*, rps, Kr. 1984.

Stefan Jerzy Turnau (B. K.)

TURNAU STANISŁAW (7.03.1898–9.03.1960), współwł. maj. Wlonice w Sandomierskiem. Syn → Jerzego (1869–1925) i Heleny z Hochbergerów. Ur. w Mikulicach pod Przeworskiem.

Mikulice były średniej wielkości, wzorowo prowadzonym maj. Jerzego Turnaua, twórcy tzw. kursów Turnaua we Lwowie, przeznaczonych dla kształcenia rolniczego ziemiańskiej młodzieży. Matka była córką lwowskiego architekta. S. T. był drugim z pięciorga dzieci tego małżeństwa. Atmosfera domowa przerastała znacznie szerokością zainteresowań przeciętne ziemiaństwo polskie tego okresu. Pewien okres I wojny światowej rodzina spędziła w Wiedniu, skąd S. T. wyniósł dobrą znajomość języków niemieckiego i francuskiego. Studia rolnicze rozpoczął na UJ w Krakowie, nie dokończył ich jednak, czego później żałował, gdyż miał ambicje i zainteresowania naukowe. Gospodarował krótko na niewielkim fol. Zgłobice pod Tarnowem, następnie kupił maj. Święte pod Grudziądzem, a wreszcie w 1929 przeniósł się do Wlonic w ziemi sandomierskiej. Był to maj. rodzinny jego żony Jadwigi Świeżyńskiej; obok gospodarowania na średniej wielkości maj. ziemskich, działał również społecznie, szczególnie w Akcji Katolickiej, uprawiając także publicystykę. Współpracował z „Gazetą Rolniczą”, krakowskim „Głosem Narodu” i poznańską „Kulturą”, broniąc w tych pismach tendencji społeczno-reformatorskiej, żywej już wówczas w Kościele polskim — chodziło w szczególności o umiarkowaną reformę rolną.

Od pierwszego dnia II wojny światowej S. T. zaczął pisać, zachowany do dzisiaj dziennik, pomyślany jako świadome tworzenie źródła historycznego. W czasie wojny współpracował z ZWZ, później z AK, ponad trzy miesiące był aresztowany przez gestapo w Ostrowcu Świętokrzyskim w 1943. Dom we Włonicach był pełen przesiedleńców i ludzi potrzebujących pomocy, ratowano okolicznych Żydów z pobliskiego Ożarowa.

Koniec okupacji hitlerowskiej oznaczał dlań również koniec dotychczasowej kondycji społecznej. Mając 47 lat i obciążony utrzymywaniem żony i trojga młodszych dzieci, musiał poszukać innego zawodu. Po przymusowym opuszczeniu Włonic w lutym 1945 osiadł wraz z rodziną w Ostrowcu Świętokrzyskim jako były ziemianin, nie mogąc uzyskać żadnej pracy zarobkowej. Zbyt znany, a więc narażony na prześladowania polityczne, wyjechał jako jeden z pierwszych osadników na Ziemię Zachodnie. W Cieplicach Śląskich Zdroju (obecnie część Jeleniej Góry) był jednym z pierwszych Polaków. Pracował w Wojewódzkim Urzędzie Ziemskim, później krótko w Wojewódzkim Inspektoracie Kontroli. Nie lubił pracy urzędniczej i w 1948 przeniósł się do Sobieszowa, gdzie rozpoczął pracę nauczycielską w technikum rolniczym. Lubiał pracę dydaktyczną i miał dobry kontakt z młodzieżą. Był to jednak bodaj najcięższy okres w jego życiu. Jako były ziemianin i praktykujący katolik był przedmiotem silnych nacisków politycznych. Najpierw chodziło o to, by zapisał się do partii, później — by przestał praktykować. Ów drugi wymóg stawiany był szczególnie w pracy szkolnej: nauczyciel nie powinien gorszyć młodzieży swym „fideizmem”. Przeżywał mocno te presje, lecz im nie uległ. Współpracował z Wyższą Szkołą Rolniczą we Wrocławiu. Napisał książkę: *Rejonizacja upraw i ustalenie kierunków produkcji w górskich terenach Dolnego Śląska na przykładzie powiatu jeleniogórskiego* (Wr. 1957). W 1956 ciężko zachorował. Zmarł w Sobieszowie pod Jelenią Górą. Te dwie miejscowości i dwie daty, stanowiące punkty graniczne życia dokonanego na przełomie epok, mają swój sens symboliczny. Z czasem nawet władze PRL doceniły ofiarną pracę zawodową S. T. Niedługo przed śmiercią otrzymał Złoty Krzyż Zasługi.

Dok.: S. T., Dziennik, mps liczący ok. 1600 stron maszynopisu jest złożony w dziale rps Biblioteki Narodowej. Jego ostatnia część pt. *Wywłaszczenie* została opublikowana w piśmie „Regiony” nr 3 (58) 1990, s. 49–84.

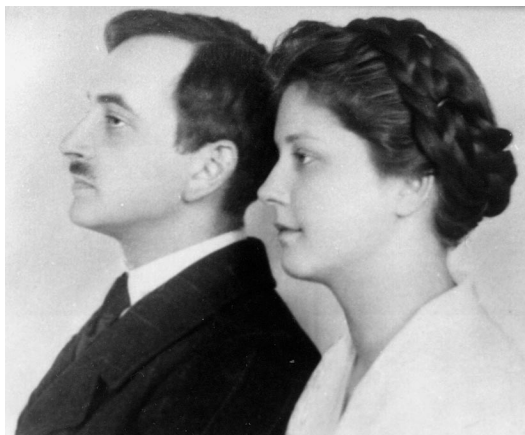
Irena i Jan Turnau

WAŃKOWICZ KAROL TADEUSZ (4.11.1894–18.12.1990), wł. maj. Mikieliewszczyzna w pow. sokólskim (22 km na zachód od Grodna). Syn Wacława i Janiny z Gniazdowskich. Ur. w Warszawie.

Rodzinnym maj. linii K. W., pochodzącej od Walentego (malarza), była Ślepianka w pow. mińskim. Do 1918 pozostawało w rękach Wańkowiczów dwadzieścia kilka maj. ziemskich.

K. W. ukończył w 1912 szkołę Emiliana Konopczyńskiego w Warszawie. Jesienią 1913 rozpoczął studia rolnicze na Kursach Przemysłowo–Rolniczych w Warszawie (późniejszej SGGW). Przerwał je wybuch I wojny światowej.

W październiku 1917 wstąpił do organizującego się I Polskiego Kor-

Karol Wańkowicz z żoną

Dwór w Mikielowszczyźnie

pusu gen. Józefa Dowbora–Muśnickiego, jako prosty szeregowiec. Został przydzielony do artylerii polowej. W Bobrujsku, w ośrodku organizacyjnym Korpusu, znalazł m.in. swego kuzyna Melchiora (pisarza). Po likwidacji przez Niemców Korpusu uciekł do Kijowa i tam w 1918 wstąpił do P.O.W., której komendantem był płk Leopold Lis–Kula. Z Kijowa otrzymał rozkaz udania się do Warszawy. Po uzyskaniu przez Polskę niepodległości i mobilizacji P.O.W., trafił do zgrupowania piechoty w Jabłonnej, które było załącznikiem 1 dywizji Piechoty Legionów. Wojnę bolszewicką lat 1919/1920 odbył w 1 kompanii 6 P. P. Legionów, w stopniu podchorążego (dowódcą kompanii był por. Tadeusz Pełczyński, późniejszy gen.), a następnie ppor. W czerwcu 1920 został ciężko ranny w bitwie pod Hornostajpolem (80 km na północ od Kijowa). Po wyleczeniu nie mógł już wrócić na front, przydzielony został do baonu zapasowego pułku w Płocku. W lutym 1921 został odznaczony Orderem Virtuti Militari za zasługi w wojnie z bolszewikami.

W marcu zwolniony do rez., wyjechał do maj. Mikielowszczyzna, aby poprowadzić gospodarstwo zrujnowane niemal całkowicie przez wojnę; ocalały jedynie zabudowania i dwór. Gospodarując, angażował się równocześnie w pracy społecznej w: ZZ, Tow. Rolniczym, Izbie Rolniczej oraz Samorządowej Gminie Powiatu i Województwa. W 1935 odbył praktykę administracyjną w urzędzie wojewódzkim w Białymstoku i po zdaniu obowiązującego egzaminu w czerwcu 1935 objął funkcję starosty w Baranowiczach, którą pełnił do 17.09.1939.

Przed wkroczeniem wojsk bolszewickich wyjechał z żoną, matką i siostrzeńcem do Wilna; następnie przez Litwę, Łotwę i Szwecję w połowie października 1939 dotarli do Paryża. We Francji zaciągnął się do wojska, a żona wstąpiła do Pomocniczej Służby Kobiet. Po klęsce Francji w 1940 przedostał się z rodziną do Szkocji. Nadal służył w wojsku w stopniu kapitana w 3. kadrowej brygadzie w różnych miejscach postoju, ostatnio w Edynburgu. Po wojnie mieszkał aż do śmierci w Londynie. Był znanym działaczem emigracyjnym.

Żona: Kazimiera z Romerów (8.03.1899 w Janopolu na Inflantach – 26.05.1989 w Londynie), córka Kazimierza i Kazimiery ze Skirmuntów. Prochy K. W. i jego żony zostały złożone w Warszawie na Powązkach. Dzieci nie mieli.

Dok.: K. Wańkowicz, Wspomnienia, mps, BN; KAP, 149.

Teresa Dangel

WISZNIEWSKI MARIA LUDWIK BŁAŻEJ h. Ramułt odm. (3.02.1879 – wiosna 1940), wł. maj. Horyhlady z Ostrą (pow. tłumacki), prawnik i rolnik. Syn Leonarda i Ludmiły z Zakrzewskich, wnuk Jana, oficera wojsk napoleońskich. Ur. w Bagienicy k. Dąbrowy Tarnowskiej.

Leonard W., jako powstaniec 1863 w pow. owruckim, przedarł się przez linię wojsk moskiewskich w bitwie pod Moskalówką (gdzie oddział powstańczy został kompletnie rozbity), a następnie przedostał się do zaboru austriackiego. Maj. rodzinny Jackowicz (pow. owrucki) został przez władze rosyjskie skonfiskowany. Siostra Leonarda W., Alojza, po mężu Mazurkiewicz, była matką Władysława, lekarza, który w 1900 umożliwił Józefowi Piłsudskiemu, więzionemu w Petersburgu, ucieczkę ze szpitala psychiatrycznego, gdzie był umieszczony na obserwacji. Leonard W. jako abs. Wojskowej Wyższej Szkoły Technicznej w Petersburgu, pracował najpierw przy budowie kolei w Rumunii, następnie osiadł w Drohobyczu, gdzie przy współpracy z Łukasiewiczem stał się jednym z poważniejszych przemysłowców powstającego tam przemysłu naftowego. W tym czasie ożenił się z Ludmiłą Zakrzewską, z którego to związku urodziło się sześćoro dzieci.

W 1904 Leonard W. kupił dla swego syna Marii Ludwika maj. Horyhlady (391 ha) oraz fol. Ostra (433 ha) graniczący z Horyhladami.

M. W. zdał maturę w 1897 w gimn. w Drohobyczu, a następnie po odbyciu studiów prawniczych na UL, uzyskał doktorat, dodatkowo ukończył rolnictwo na uniw. we Wrocławiu (1904–1906) i Lipsku (1905–1906). Po czym wrócił do kraju i objął Horyhlady, starając się poprowadzić w nowoczesny sposób gospodarstwo rolne.

I wojna światowa, która poważnie zniszczyła kraj, nie ominęła Horyhład. Zostały one doszczętnie spalone i zrabowane. Po wojnie bolszewickiej 1919–1920, w której brał udział jako ochotnik, pomimo że uprzednio w ogóle nie służył w wojsku, M. W. odbudował Horyhlady (budynki gospodarcze i dwór), zakupił inwentarz żywy i martwy, by w końcu sprowadzić tam w 1923 całą rodzinę z maj. żony, Dźwiniacza (pow. leski). Zaciągnięte na ten cel kredyty skrupulatnie spłacał. W latach wielkiego kryzysu, kiedy ceny zbóż były niskie, przy wielkich trudnościach ich sprzedaży, a więc w sytuacji prowadzącej do bankructwa, przestawił dotychczasową gospodarkę zbożową na produkcję rzepaku, który przy prawidłowej uprawie udawał się doskonale w tamtejszych warunkach glebowych i klimatycznych. Rzepak cieszył się znacznym popytem, a cena jego była prawie 3–krotnie wyższa niż zboża. Do takich też zmian namawiał sąsiadów, którzy częściowo przejęli te innowacje z Horyhład. W pow. tłumackim M. W. był prezesem ZZ oraz członkiem Rady Powiatowej. Był gorącym zwolennikiem Józefa Piłsudskiego.

We wrześniu 1939, po wiadomościach o wkroczeniu do Polski wojsk sowieckich, wbrew namowom przyjaciół, nie chciał opuszczać Horyhład, twierdząc, że przecież nikomu nic nie zawinił, ma przyjazne stosunki ze służbą i z całą wsią, więc po co ma uciekać i przed kim? Z końcem miesiąca został aresztowany i przewieziony do więzienia w Tłumaczu, a następnie przez Stanisławów do Rosji. Według relacji p. Andrzeja Jakubowicza, który jako jedyny z aresztowanych wówczas ziemian z pow. tłumackiego uratował się i powrócił do Polski, M. W. został na wiosnę 1940 wyprowadzony z celi więzienia w Mikołajewsku i już nikt o nim więcej nie słyszał.

M. W. poślubił 15.02.1908 Teresę Kraińską h. Jelita (15.10.1888 w Wyszytycach – 3.05.1965 w Nowym Sączu), najmłodszą córkę Władysława i Marii z Trzecieckich. Władysław Kraiński, prawnik (1841–1926), prezes Tow. Kredytowego Ziemskiego (1897–1917), wł. maj. Jabłonka i Niebocko w pow. Brzozów oraz Wyszytyce pod Prze-myślem, w l. 1900–1913 poseł na Sejm Krajowy we Lwowie, członek austriackiej Izby

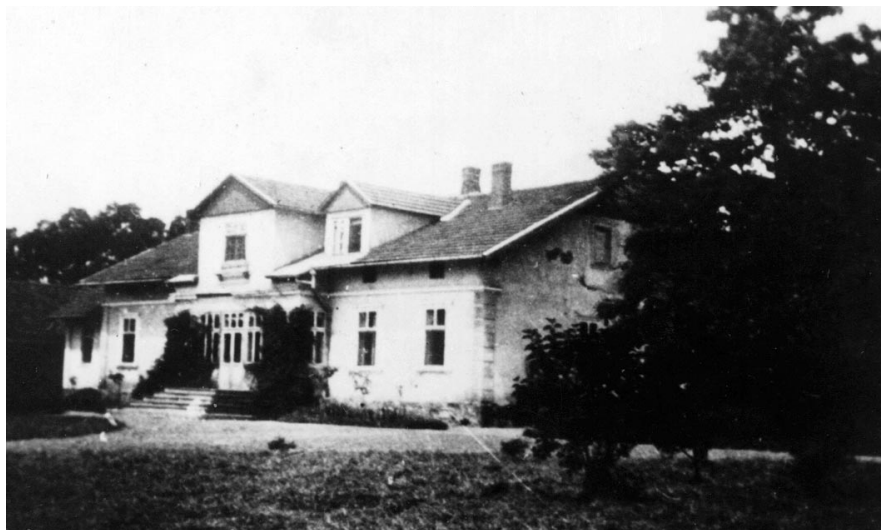
Panów. Zmarł w Niebocku 2.12.1926. Teresa ukończyła gimn. ss. niepokalanek w Jarosławiu. W posagu otrzymała od rodziców maj. Dźwiniacz Dolny. W maj. tym mieszkała cała rodzina Wiszniewskich w l. 1917–1923, gdy Horyhlady zostały zniszczone w czasie przemieszczania się wojsk nieprzyjacielskich.

Dzieci: 1) Jan Leonard Maria (ur. 1908 w Horyhladach, zginął 1941). Zdał maturę w 1926 w VIII gimn. we Lwowie, ukończył Wydz. Prawa na ULw. oraz Akademię Handlu Zagranicznego we Lwowie. Służbę wojskową odbył w Szkole Podchorążych Rez. Lotnictwa w Dęblinie w l. 1931–1932. W 1935 otrzymał jako pilot nominację na ppor. rez. Pracował w Tow. Eksploatacji Soli Potasowych, a w 1939 przeniósł się do Warszawy, gdzie założył własną Olejarnię Mazowiecką, mającą ruszyć z pierwszą produkcją w jesieni 1939. W lutym 1937 ożenił się z Wandą Romaszkan, koleżanką ze studiów w AHZ i z tego związku urodził się 22.12.1937 we Lwowie syn Tomasz. Został zmobilizowany 28.08.1939 i brał udział w kampanii wrześniowej w składzie 6 p. lotniczego. Dn. 17.09.1939 przekroczył na rozkaz swego dowódcy granicę rumuńską, lądując w Czerniowcach, w listopadzie 1939 dotarł do Lyonu we Francji. Po upadku Francji dostał się do Anglii, gdzie jako pilot Dywizjonu Bombowego 301, awansowany do stopnia por. brał udział w okresie 8.05.1941–9.08.1941 w bombardowaniu wielkich ośrodków przemysłowych i strategicznych północnej Europy. Został zestrzelony w locie bojowym dla bombardowania Hamburga dn. 9.08.1941. Jest pochowany na wojskowym cmentarzu angielskim w Hanowerze. Został odznaczony srebrnym krzyżem *Virtuti Militari* V kl. oraz Krzyżem Walecznych trzykrotnie. Żona Wanda (1914 we Lwowie – 1964 w Nowym Yorku). Syn Tomasz ukończył uniw. w Anglii i pracuje obecnie w koncernie „Shell”, aktualnie w Sarawak Shell Berhad. Jest obywatelem brytyjskim. Ożenił się z Angielką Jennifer i mają troje dorosłych już dzieci: Jana, Adama i Nataszę.

2) Teresa (1910 w Horyhladach – 1987 w Nowym Sączu). Zdała maturę po ukończeniu gimn. w ss. niepokalanek w Nowym Sączu. Ukończyła AHZ we Lwowie. W 1937 założyła fermę srebrnych lisów na wydzielonej działce leśnej w Dźwiniaczu Dolnym w pow. leskim. W 1935 wyszła za mąż za prawnika, Józefa Wąsowskiego, mieli dwoje dzieci: Macieja i Teresę. W marcu 1939 mąż jej Józef został powołany do wojska jako oficer rez. w 10 p. s. k. i już nie wrócił do domu; po przejściu szlaków bojowych w Polsce i Francji w czasie inwazji aliantów w 1944 zginął w miejscowości Jort (Francja). Teresa wychowała dwoje dzieci sama, przechodząc tak jak wiele polskich samotnych matek gehennę okupacji sowieckiej, a później niemieckiej. Po zakończeniu wojny osiedliła się w Zabrze, gdzie pracowała jako księgowa w Mostostalu, a później w Państwowych Zakładach Zbożowych. W l. pięćdziesiątych przeniósła się do Nowego Sącza. Zmarła na chorobę nowotworową.

3) Anna (1911 we Lwowie – 1960 w Nowym Sączu). Zdała maturę gimn. w ss. niepokalanek w Nowym Sączu, a następnie ukończyła pomaturalną Szkołę Hotelarską w Krakowie. Podjęła pracę jako kier. pensjonatu „Straszny Dwór” w Tatarowie nad Prutem. W czasie okupacji sowieckiej pracowała jako sprzątaczką w szpitalu przeciwgruźliczym w Hołosku. Po zakończeniu wojny zamieszkała ze swą siostrą Teresą w Zabrze, podejmując pracę w Zjednoczeniu Przemysłu Piwowarskiego, a następnie przeniósła się razem z Teresą do Nowego Sącza, gdzie zmarła na nowotwór;

4) Krystyna (ur. 1913 w Horyhladach). Zdała maturę po ukończeniu gimn. ss. niepokalanek w Jazłowcu i Nowym Sączu, a następnie ukończyła AHZ we Lwowie. Po studiach podjęła pracę w Fabryce Samodziałów „Leszczków” (pow. sokalski). W czasie okupacji pracowała jako gospodyni w maj. Biurków pod Krakowem. Po zakończeniu wojny przeniósła się do Zabrze, gdzie pracowała jako księgowa w Państwowych Zakła-

Dwór w Horyhladach

dach Zbożowych, a następnie w Mostostalu. W 1961 wyjechała na leczenie do Anglii i tam wyszła za mąż za Józefa Barcikowskiego. Po śmierci męża została w Anglii.

5) Stanisław, (1915 w Horyhladach – 1965 w Radzyminie). Zdał maturę po ukończeniu XI gimn. we Lwowie, następnie skończył medycynę na UW jako podchorąży Szkoły Podchorążych Sanitarnych w jesieni 1938. W marcu 1939 został promowany na ppor. We wrześniu 1939 brał udział jako lekarz wojskowy w kampanii wrześniowej, którą skończył pod Kockiem w oddziałach gen. Franciszka Kleeberga. Uniknął niewoli, przedostając się w październiku 1939 w ubraniu cywilnym do Lwowa, gdzie dostał pracę jako lekarz w poliklinice. Po zajęciu Lwowa przez Niemców wyjechał do Warszawy, a następnie do Radzimina, gdzie podjął pracę ordynatora w prywatnej lecznicy dr. Karpińskiego. We wrześniu 1944 został wezwany przez trzech żołnierzy sowieckich w nocy do chorego, wyszedł z nimi z domu i... dzięki łasce boskiej wrócił w listopadzie 1946. W tym czasie poszukiwania i indagacje, nawet u najwyższych władz kraju nie dały rezultatów — wyjście z sowieckimi żołnierzami do chorego było imaginacją, jakby po prostu „wyparował”. W podanym okresie był więziony w Rosji w specjalnych obozach koncentracyjnych, ostatnio w Riazaniu, skąd przewieziono go do Białej Podlaskiej na miesięczną kwarantannę, po której, trochę już odkarmiony i przebrany w odzież z UNRA, przyjechał do domu w Radzyminie. Po powrocie podjął pracę w klinice w Warszawie, gdzie zrobił specjalizację II stopnia, miał też praktykę prywatną w Radzyminie. W lutym 1944 ożenił się z lekarką Zofią Zasławską i z tego związku urodziło się czworo dzieci: Maria, Hanna, Jan i Krystyna. W 1965 zmarł nagle na serce, po powrocie z Nowego Sącza, gdzie uczestniczył w pogrzebie matki.

6) Tadeusz (ur. 1917 w Dźwiniaczu Dolnym). Zdał maturę po ukończeniu IX gimn. we Lwowie w 1935. Następnie po odbyciu rocznej praktyki rolniczej w maj. ziemskim studiował rolnictwo na UAM. W jesieni 1939 przeszedł ze Lwowa granicę GG i podjął pracę w administracji Liegenschaftu w Babsku k. Rawy Mazowieckiej. Pracując tam na stanowisku administratora maj. Gołyń, został w czerwcu 1942 aresztowany przez gestapo i wywieziony do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu (za działalność w organizacji niepodległościowej). W grudniu 1944 został ewakuowany z Oświęcimia do Buchen-

waldu, a w 1945 dostał się do wyzwalających wojsk amerykańskich i został przewieziony do Belgii, a potem do Anglii. Tam rozpoczął naukę (w ogóle nie znał języka angielskiego), ukończył średnią szkołę rolniczą (ostatni rok), a następnie dostał się na uniwersytet w Cambridge, który ukończył w normalnym trybie, ale jako Polak nie mógł dostać pracy. Dopiero po przyjęciu obywatelstwa brytyjskiego został zatrudniony w Ghanie, gdzie pracował 5 lat. W czasie urlopu ożenił się w Anglii z Rosamond Disy Fellowes–Gladstone i po skończeniu okresu kontraktu w Ghanie wyjechali do Kanady, gdzie mieszkają nadal. Przez 30 lat prowadził tam przedsiębiorstwo budowlane w spółce z przyjacielem polskiego pochodzenia. Ma zamężną córkę Dianę i dwoje wnucząt.

7) Andrzej (ur. 3.05.1920 w Dźwiniaczu Dolnym). Zdał maturę po ukończeniu w 1937 IX gimnazjum w Lwowie. Następnie, po odbyciu rocznej praktyki rolniczej w maju. Perespa (pow. sokalski), został powołany we wrześniu 1938 do odbycia służby wojskowej w Szkole Podchorążych Rezerwy Kawalerii w Grudziądzu, na podstawie swego uprzedniego ochotniczego zgłoszenia. Po promocji na podchorążego rezerwy został w lipcu 1939 skierowany w stopniu kaprała podchorążego do 22 Pułku Uł. Podkarpackich w Brodach. Z pułkiem tym brał udział w kampanii wrześniowej, wyjeżdżając z Brodów transportem kolejowym do stacji kolejowej Szadek z końcem sierpnia 1939. Właśnie on, pełniący wówczas dn. 28.08.1939 służbę podoficera służbowego pułku, odebrał w centrali telefonicznej pułku, do której go wezwano, telefoniczny rozkaz z Garnizonu „wszcząć czynności MOB”. Został odkomenderowany ze szwadronu liniowego do poczty dowódcy pułku płk. Władysława Płonki i w tymże poczcie odbył cały szlak bojowy od okolic m. Warta do rejonu Janowa Lubelskiego, gdzie nocą z 2.10. na 3.10. pozostała z pułku tzw. „Grupa pułkownika Płonki” poddała się do niewoli sowieckiej. Płk Płonka prosił podchorążych, aby po odpruciu z mundurów insygniów posiadanego stopnia wojskowego, podawali się za zwykłych żołnierzy i aby nie opuszczali swych żołnierzy, gdyż w przypadku gdyby — jak to obiecano przed kapitulacją — ich nie zwolniono, to mogą im być potrzebni. Sam przewidywał, że obietnica zwolnienia oficerów nie będzie przez sowieków dotrzymana. W kolumnie marszowej osiągnięto drugiego dnia Rawę Ruską, gdzie zabrano im konie, oddzielono oficerów, a pozostałych żołnierzy przewieziono samochodami ciężarowymi pod liczną eskortą do Lwowa, by później po paru dniach wieźć ich dalej transportem kolejowym na wschód. Nie wiadomo dlaczego zatrzymano transport ten w Złoczowie i po spisaniu ankiet wszystkich zwolniono. Przewieziony przez życzliwych pracowników poczty ciężarówką pod kablami do Lwowa, zjawił się Andrzej u swojej bratowej Wandy i przebrał się w cywilne ubranie Jana. W grudniu przeszedł przez zieloną granicę do GG, gdzie podjął pracę w administracji Liegenschaftu w Babsku k. Rawy Mazowieckiej. W marcu 1942 przeniósł się do majątku Zameczek k. Opoczna, gdzie został rządcą, ale ostrzeżony o zamiarze aresztowania go przez gestapo wyjechał potajemnie w lipcu do Warszawy. Uzyskał zatrudnienie w Izbie Rolniczej w Warszawie w charakterze agronoma gminnego dla gm. Grzymkowice w pow. skierniewickim. Z końcem kwietnia 1945 wyjechał do Katowic i Zabrze, gdzie pracował w przemyśle spożywczym. W 1951 zaczął studia w Akademii Ekonomicznej w Krakowie, będąc zwolniony przez rektora z obowiązku słuchania wykładów, a jedynie odrabiając wszystkie ćwiczenia. W tym czasie pracował w Przedsiębiorstwie Remontowo–Budowlanym w Bytomiu. W styczniu 1954 musiał, zgodnie z otrzymanym nakazem pracy (po ukończeniu studiów I stopnia), podjąć pracę w kopalni węgla kamiennego „Nowy Wirek” w Kochłowicach, gdzie pracował do grudnia 1960 w charakterze kolejno referenta planowania, kierownika planowania, kierownika Działu Ekonomiki i Organizacji Produkcji, aż do momentu, gdy uchwałą partii zakazano dalszego zatrudniania go

„jako elementu klasowo obcego”. Przekazany do dyspozycji naczelnego dyr. zjednoczenia, podjął pracę w tymże zjednoczeniu, a później w kopalni „Julian” w Piekarach Śląskich. Tam był najpierw zmuszony do pracy na stanowisku przewidzianym w zasadzie dla pracowników fizycznych, lecz po 4 miesiącach stopniowo awansował, uzyskując ostatecznie stanowisko kierownika Działu Nowej Techniki i Organizacji Produkcji. W 1962 uzyskał na Akademii Ekonomicznej w Krakowie tytuł mgr. ekonomii po ukończeniu tam studiów eksternistycznych. W 1972 szykanowany w kopalni, przeniósł się do Biura Projektów Głównego Instytutu Górniczego, a następnie do Centralnego Ośrodka Informatyki Górniczego w Katowicach, gdzie pracował w pionie naukowo-badawczym w charakterze adiunkta, aż do czasu przejścia na wcześniejszą emeryturę w 1979.

W 1952 Andrzej ożenił się z Heleną Dudziak i ze związku tego urodziło się dwoje dzieci: Krzysztof (1953) i Anna (1957).

Dok.: *Lista*.

Andrzej Wiszniewski

WISZNIEWSKA TERESA z KRAIŃSKICH (15.10.1888–3.05.1965), wł. maj. Dźwiniacz Dolny (pow. leski). Córka Władysława i Marii z Trzecieckich. Ur. w Wyszobyczach pod Przemyślem.

Władysław Kraiński (1841–1925), wł. maj. Jabłonka i Niebocko (pow. brzozowski) oraz Wyszatyce, prawnik, był w l. 1897–1917 prezesem TKZ, w 1890–1913 posłem na Sejm Krajowy we Lwowie, członkiem austriackiej Izby Panów. Zmarł w Niebocku.

T. W. ukończyła gimn. ss. niepokalanek w Jarosławcu.

Dn. 12.02.1908 poślubiła → Marię Ludwikę Błażę Wiszniewskiego (1879–1940), wł. maj. Horyhlady z Ostrą. W posagu otrzymała od rodziców maj. Dźwiniacz Dolny. Maj. ten o areale 350 ha, z czego połowę stanowił las, kupił Władysław Kraiński od Arona Bachmana. Mieszkała tam cała rodzina Wiszniewskich w l. 1917–1923, gdy Horyhlady zostały zniszczone i zrabowane przez przemierzające się wojska nieprzyjacielskie. W okresie międzywojennym posiadłość tę wydzierżawiono Janowi Budzyńskiemu. W l. 1936–1939 założono w Dźwiniaczu D. na terenie lasu fermę srebrnych lisów, którą na wydzielonej działce (20 ha) otrzymała od matki jej córka Teresa, żona Józefa Wąsowskiego.

T. W. wyjechała z Horyhład po uwięzieniu jej męża i przyjechała do Lwowa w październiku 1939, zatrzymując się u matki swojej synowej Wandy, z Romaszkanów. Z Horyhład wyjechała jedynie z małą podręczną torbą. Od tego czasu T. W., która już od kilkunastu lat przed wybuchem II wojny światowej chorowała poważnie na serce, została zdana wyłącznie na utrzymanie przez rodzinę i znajomych, jako że sama nie mogła pracować. Późną jesienią 1939 przeszła granicę GG w Przemyślu i dojechała do swego brata Antoniego Kraińskiego w Jabłonce, który był wł. tego maj. Przebywała tam do 1941, lecz gdy do maj. zjechało wiele osób pozbawionych swoich domów, tak że wprost brakowało miejsca, T. W. wyjechała do Warszawy do swej kuzynki, a następnie do kuzyna ze strony męża do maj. Wilków w pow. grójeckim. Stamtąd zabrał ją do siebie, do maj. Gołyni k. Rawy Mazowieckiej, syn Tadeusz Wiszniewski, który administrował tym maj. w ramach Liegenschaft Babsk.

W czwartą niedzielę pojechał on z matką końmi odwiedzić swego wuja Ludwika Zakrzewskiego w niedalekim Wilkowie. T. W. pozostała tam na noc, by nie wracać do Gołyni nocą, Tadeusz miał nazajutrz przysłać po nią konie. Stało się jednak inaczej, gdyż o godz. 4 rano został w Gołyniu aresztowany przez gestapo.

T. W. pojechała po jakimś czasie z Wilkowa do swej kuzynki w Warszawie, skąd ją zabrała do siebie, do Dźwiniacza D., córka Teresa Wąsowska. Okupacyjny zarząd lasów zezwolił T. W. administrować fermą lisów (wówczas w fermie były chyba tylko 3 lisy i to chore). Maj. Dźwiniacz D. był w tym czasie administrowany przez Liegenschaft, ale ferma nie podlegała pod tę administrację, mając za władzę zwierzchnią Zarząd Lasów.

Teresa Wiszniewska

a w 1959 osiadła na stałe w Nowym Sączu u córki Wąsowskiej, skąd tylko ze względu na zimę, jeździła do syna Andrzeja do Zabrza.

T. W. zmarła nagle na serce 3.15.1965 w szpitalu w Nowym Sączu w przeddzień planowanego wypisania jej do domu.

Dzieci: zob. → Maria Ludwik Błażej Wiszniewski.

Andrzej Wiszniewski

WŁODEK ZDZISŁAW ROMAN h. Sulima (2.11.1852–30.07.1928), wł. dóbr Dąbrowica z przyległościami: Chrostowa, Wieniec, Podegrodzie, lasu Niewiarów, maj. Jarosówka, Nieznanowice w pow. bocheńskim, dóbr Gosprzydowa w pow. brzeskim, Sygnezów w pow. wielickim, działacz społeczny i polityczny. Syn Romana (1818–1879), powstańca krakowskiego z 1846, emigranta politycznego, marszałka pow. bocheńskiego, wł. maj. Sygnezów, dóbr Gosprzydowa w pow. brzeskim oraz Emilii Amalii Szuyskiej h. Pogoń Ruska (1824–1863), wł. dóbr Dąbrowica z przyległościami w pow. bocheńskim. Ur. w Krakowie.

Brat → Bolesława Arnolda (1856–1936).

Z. W. był drugim synem swych rodziców. W wieku 11 lat osierocony przez matkę, zmarłą nagle w Hietzing pod Wiedniem w czasie kuracji. Wychowaniem jego i młodszego brata zajęli się ojciec. Początkowe nauki Z. W. pobierał w Dąbrowicy jak też we Włoszech, towarzysząc matce w jej podróżach kuracyjnych, stąd nauczył się mówić biegle po włosku. Po śmierci matki uczył się w Krakowie, mieszkając w kamienicy rodziców zwanej „Pod Toporkami” przy ul. Szewskiej (dziś dom nr 16). Od 1864 zaczął uczęszczać do krakowskiego gimn. im. św. Anny. Był bardzo zdolnym i pilnym uczniem, maturę zdał z wynikiem „éminente” w dn. 15.06.1871. W tym samym roku zapisał się na studia prawnicze na UJ. Słuchał wykładów różnych ówczesnych polskich znakomitości

(F. Zolla, M. Straszewskiego, J. Szuyskiego, S. Tarnowskiego i in.). Studia ukończył 7.08.1875. Przed uzyskaniem absolutorium zdał dwa egzaminy rządowe: historyczno-prawniczy (1873) oraz sądowy (1875). Gdy ukończył studia, ojciec powierzył mu administrację dóbr Gosprzydowa, gdzie zamieszkał. Ożenił się w 1879 i przeniósł się do rodzinnej Dąbrowicy. W kilka miesięcy po jego ślubie, zmarł nagle ojciec.

Z. W. utworzył dwa klucze dóbr Dąbrowica i Tuszów; drugi był własnością żony → Albiny Włodkovej z Goetz Okocimskich (1860–1937). Dobra dąbrowickie liczyły w 1903 — 612 ha, w tym 214 ha lasów. Po spłacie brata Bolesława w 1879 z dóbr Dąbrowica i Gosprzydowa oraz zrzeczeniu się przez brata dóbr Sygнецzów został wyłącznym właścicielem dóbr Dąbrowica i Gosprzydowa. W 1887 sprzedał dobra Gosprzydowa. Jeszcze przed ślubem, w 1875, kupił dla powiększenia dóbr Dąbrowica lasy Niewiarów (gm. Niegowić, pow. bocheński). Lasy te były położone w jednym kompleksie z lasami dąbrowickimi. W 1891 Z. W. wykupił młyn stojący na gruntach dóbr Dąbrowica, a w 1897 uzyskał dobra Nieznanowice, kupione na licytacji od Juliusza hr. Dębickiego.

Dobra te wraz z dobrami należącymi do żony Albiny stanowiły pod koniec XIX w. i z początkiem XX w. klucz centralnie zarządzany z Dąbrowicy. Z. W. wprowadził orkę za pomocą parowych lokomobili, utworzył w Dąbrowicy oborę rasowego bydła biało-czarnego fryzyskiego, która należała do bardziej znanych w Galicji. W 1905 miał w tej oborze zakwalifikowane zarodowo 3 buhaje i 31 krów tej rasy. Po przyjsciu wojsk rosyjskich w jesieni 1914, oddziały 3 armii rosyjskiej pod dowództwem gen. Radko Dimitriewa zniszczyły tę oborę. W czasie ofensywy rosyjskiej na Kraków w jesieni 1914, front ustabilizował się na parę dni na linii rzeki Stradomka tak, że Dąbrowica znalazła się pośrodku, w dole między wzgórzami i nie ucierpiała, nie licząc rabunku inwentarza przez wojska rosyjskie. Ludność miejscowa nie rabowała. Na wiosnę 1915 Z. W. wrócił do Dąbrowicy z Wiednia, dokąd schronił się wraz z rodziną przed ofensywą rosyjską, i objął z powrotem klucz.

Pod koniec XIX w. dobudował dwupiętrowe skrzydło dworu w Dąbrowicy wraz z parterową kuchnią, pralnią i pokojami służbowymi. W 1900 założył wodociąg obsługujący na zasadzie grawitacyjnej dwór i zabudowania gospodarcze. Woda była ujęta w studni, wypływała spod wzgórza Prędka.

Z. W. został wybrany w 1879 do brzeskiej Rady Powiatowej, której członkiem był do 1881. W 1879 został też wybrany na członka Wydz. Powiatowego w Brzesku Młp. i był nim do 1881. W l. 1883–1911 był członkiem Rady Powiatowej w Bochni. W l. 1883–1909 został członkiem Wydz. tejeże, w l. 1885–1889 zastępcą prezesa Wydz., a 1889–1904 prezesem (tj. marszałkiem powiatowym). Zaraz na początku działalności w Bochni zorganizował 1.02.1885 Powiatową Kasę Oszczędności i został jej pierwszym prezesem. Funkcję tę sprawował do 1904. Z jego inicjatywy ukończono w 1893 w Bochni budowę przy ul. Kazimierza Wielkiego budynku dla Rady Powiatowej i urzędów Powiatowej Kasy Oszczędności. W sieni budynku wmurowano tablicę erekcyjną. Mono-

Zdzisław Roman Włodek

grafia pow. bocheńskiego pod red. F. Kiryka i Z. Ruty (Kr. 1980) pt. *Bochnia, dzieje miasta i regionu*, s. 58 — podaje błędnie, że budynek ten wybudowano w 1902, pomimo, że data została uwieczniona na tablicy erekcyjnej. Projektantem budynku był Władysław Ekielski, architekt z Krakowa. W 1983 w budynku tym znalazła pomieszczenie prokuratura rejonowa oraz Archiwum Państwowe.

W 1882 Z. W. założył w Bochni Okręgowe Tow. Rolnicze, będące filią krakowskiego Tow. Rolniczego. Od początku, aż do 1888 był członkiem Wydz. Okręgu tegoż Tow. W l. 1889–1892 był jego wiceprezesem, a w l. 1893–1899 prezesem. 20.09.1899 został wybrany członkiem honorowym Okręgowego Tow. Rolniczego w Bochni. W l. 1883–1912 był jego detaksatorem. W wyniku działalności tegoż Tow., pod wodzą Z. W., uzyskano w pow. pomyślne rezultaty w dziedzinie hodowli zwierząt gospodarskich. Propagowano też mechanizację rolnictwa, zwłaszcza w większych majątkach. W 1886 było w pow. 10 kótek rolniczych, a w ostatnim roku prezesury Z. W. było ich 36. We wsi Królówka w pow. bocheńskim została założona chłopska spółdzielnia mleczarska pozostająca pod opieką Krakowskiego Tow. Rolniczego. Spółdzielnia ta potem przekształciła się w samodzielne stowarzyszenie gospodarcze.

W l. 1901–1902 Z. W. był członkiem Komitetu Prezydialnego Tow. Rolniczego w Krakowie.

Udzielał się również w pracach Tow. Kredytowego Ziemskiego, w l. 1896–1912 był członkiem Wydz. Okręgowego w Bochni oraz wieloletnim delegatem na zjazdy Tow. we Lwowie. Był też w l. 1885–1898 rzeczoznawcą w sprawach dóbr tabularnych Sądu Krajowego w Krakowie oraz ekspertem Sądu Przemysłowego w Krakowie do spraw przymusowego zarządu większych posiadłości ziemskich (1906–1908).

Z. W. był przez wiele lat członkiem Szkolnej Rady Okręgowej w Bochni, a w l. 1889–1896 zastępcą przewodniczącego. Bezsporną zasługą tej Rady było objęcie nauczaniem wszystkich dzieci w pow. bocheńskim.

Z. W. był prezesem bocheńskiego Tow. Bursy Gimnazjalnej, założonej w 1901 przez ówczesnego dyr. gimn. Michała Zulkiewicza. Rozbudzona przez to Tow. ofiarnością była tak wielka, że wystarczyło 8 lat, aby w ubogiej Bochni powstał obszerny gmach bursy,

Dwór w Dąbrowicy

w którym corocznie znajdowało utrzymanie i opiekę 42 uczniów, przy czym ok. połowę stanowili zwykle uczniowie pochodzący z pow. bocheńskiego, a resztę z pow. brzeskiego i wielickiego. Byli to oczywiście w większości synowie chłopscy.

W 1913 Z. W. wycofał się z czynnego udziału w życiu społecznym.

Z. W. należał do partii konserwatystów krakowskich, zw. także „stańczykami”. Z ich ramienia sprawował funkcję marszałka pow. w Bochni. W l. 1895–1897 był posłem do Rady Państwa w Wiedniu, wybrany z kurii większej własności okręgu wyborczego Bochnia–Wieliczka–Brzesko Młp. W l. 1901–1912 był przez dwie kadencje posłem do Sejmu Krajowego (galicyjskiego) we Lwowie, wybrany z kurii gmin wiejskich, czyli głosami chłopskimi. W 1903 został obalony jako marszałek bocheński głosami ludowców.

Z. W. był też przedsiębiorcą. W 1910 był współorganizatorem spółki „Zjednoczenie Ziemiaków Sp. z o.o.” w Krakowie. Był też udziałowcem różnych spółek akcyjnych: „Granum” w Warszawie, „Odlew”, „Ziarno”, „Zakłady Ceramiczne Bonarka” w Krakowie. Z powodu inflacji marki polskiej po I wojnie światowej stracił akcje i udziały tych spółkach.

W l. 1898–1900 wybudował w Krakowie przy pl. Matejki (ul. Św. Filipa 25) pałac w stylu secesji, do którego przyjeżdżał na sezon zimowy. Tu odbywały się bale w karnawale (o których wspomina w swych pamiętnikach W. Lednicki). Pałac został wybudowany wg projektu architekta wiedeńskiego Wilhelma Brücknera i przy pomocy krakowskiego architekta Jana Sasa–Zubrzyckiego (1860–1935). Po I wojnie światowej Z. W. zamieszkał na stałe w Krakowie.

W 1921 Z. W. zaczął chorować na serce i doznał wylewu. Został sądownie ubezwłasnowolniony, a jego pełnomocnikiem mianowano syna → Jana Zdzisława (1885–1940). Z. W. zmarł w Krakowie i pochowany został na cmentarzu Rakowickim, gdzie spoczywał do czasu wybudowania kaplicy grobowej w Niegowici, co nastąpiło 17.11.1928.

Po beztestamentowej śmierci ojca synowie Roman i Jan zamienili się dobrami: Jan wziął dobra Dąbrowica, Roman — dobra Niegowić, Marszowice, lasy Klęczany wraz z częścią lasów dąbrowickich. Domy w Krakowie przypadły żonie Albinie jako dożywocie.

Dzieci Albiny i Zdzisława: 1) → Maria (1880–1937) Wołkowicka. Uposażona przez rodziców przez wykup z rąk wierzycieli dóbr klucza Strzyżów n. Wisłokiem (pow. strzyżowski), dotychczasowej własności jej narzeczonego; 2) → Roman Jan (1881–1937); 3) Wanda (1884–1937) hr. Borowska otrzymała dobra Latoszyn (pow. ropczycki), kupione w 1905 z sum poparcelacyjnych dóbr Nieznanowice (pow. bocheński); 4) → Jan Zdzisław (1885–1940); 5) Zofia Bolesława (1890–1961) Kraińska otrzymała w 1923 od matki maj. Czajkowa (pow. mielecki); 6) → Zdzisław Aureli (1895–1947).

Dok.: S. Fischer, *Pamiętka jubileuszowego zjazdu*, Bochnia 1938; Kalendarz krakowski „Czecha” dla l. 1900–1908; F. Kiryk, Z. Ruta, (red.), *Bochnia, dzieje miasta i regionu*, Kr. 1980; *Księga pamiątkowa jubileuszu 500-lecia Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Tutaj list dziękczynny rektora UJ prof. Tarnowskiego do Zdzisława Włodka za udział w jubileuszu; W. Lednicki, *Pamiętniki*, t. III, Londyn 1967; J. Leniek, *Książka pamiątkowa jubileuszu 300 rocznicy gimnazjum im. Św. Anny w Krakowie*, Kr. 1888; W. Pruski, *Hodowla zwierząt gospodarskich w Galicji w latach 1772–1918*, t. II (1882–1918), Wr. 1975; J. Purchla, *Jak powstał nowoczesny Kraków*, Kr. 1990, s. 130; J. Rzepa (ks. red.), *Kapliczki, figury, krzyże przydrożne w diecezji tarnowskiej*, (w:) *Schematyzm diecezji tarnowskiej dla roku 1982*, Tarnów 1982; *Schematyzm galicyjskie z lat 1879–1914; Skorowidz dóbr tabularnych Galicji i W. X. Krakowskiego*, Kr. 1905, Krajowe Biuro Statystyczne (stan na 30 XII 1903); *Woreyd — almanach towarzyski, rok 1929, 1930*. „Dziennik krakowski «Czas»”: 1903, nr 147, 175, 176, 263, 265 (zawiadomienie żałobne, nr 265 nekrolog niezawodnie napisany przez Władysława Żeleńskiego z Grodkowic (pow. bocheński); „Głos Narodu”, Kr. 1928, nr 208, 313; „Ilustrowany Kurjer Codzienny” 1928, nr 212, 318; „Wieniec–Pszczółka”, 1903, nr 32, 33.

[A. W. D.] tu liczne fotografie rodzinne, dokumenty notarialne oryginalne i w odpisach, portrety, dyplomy, metryki i inne dokumenty. M.in.: kontrakt nabycia dóbr tuszowskich (A. W. D. IX–4), sprawy serwitutów tuszowskich (A. W. D. II–9), wyrok Najwyższego Trybunału Administracyjnego w Warszawie w sprawie serwitutów tuszowskich (A. W. D. II–12), korespondencja Zdzisława Włodka (A. W. D. I–17), materiały biograficzne (A. W. D. II–19); Albin Żebro, „Pracą i Prawdą” — zarys dziejów rodziny Goetz–Okocimskich z Okocimia w Małopolsce, Kr. 1983, rps. w posiadaniu autora; Tradycja rodziny Włódków z Dąbrowicy. Odpowiedź na ankietę IH PAN.

Jan Marian Włodek (B. K.)

WŁODKOWA ALBINA z GOETZ–OKOCIMSKICH (6.10.1860–5.07.1937), wł. klucza Tuszów obejmującego położone w puszczy sandomierskiej kompleksy leśne, Babule, Pateraki, Buda Tuszowska i folwark Czajkowa (pow. mielecki i kolbuszowski) oraz maj. Niegowić, Marszowice, Cichawa, lasów Kłęczany w pow. bocheńskim. Córka bar. Jana Götz von Okocim h. własnego (1815–1893), wł. browaru w Okocimiu i Krakowie, dóbr Okocim, oraz Albiny Żiźka (1834–1914). Ur. w Okocimiu w pow. Brzesko Młp. Żona → Zdzisława Romana Włodka (1852–1928).

A. W. otrzymała polskie wykształcenie w domu rodzinnym. W 1879 dostała w posagu połowę dóbr Dąbrowica i Gosprzydowa (pow. bocheński i Brzesko Młp.), które ojciec kupił z rąk jej przyszłego szwagra Bolesława Włodka. Później w 1893 ustąpiła mężowi swą połowę dóbr Dąbrowica. Z reszty posagu jak i z dochodów z maj. posagowego, Zdzisław Roman Włodek kupił na jej imię w dn. 30.10.1889 w Wiedniu od Maurycego bar. Hirscha dobra Tuszów, wraz z 22 przyległościami położonymi przy zachodniej granicy lasów tuszowskich. Przyległości te powstały z resztówek po parcelacji przez poprzednich właścicieli dóbr Tuszów. Były to małe fol., nie przynoszące właścicielowi dochodów. W następnych latach mąż A. W. zaczął urządzić klucz Tuszów. Rozpoczął od sprzedaży przyległości, następnie przystąpił do urządzania lasów tuszowskich; powstały trzy leśnictwa (rewiry): Babule, Pateraki, Buda Tuszowska. Zbudowano tartak we wsi Jaślany (pow. mielecki) k. linii kolejowej Dębica–Tarnobrzeg. Po I wojnie światowej założono leśną kolejkę wąskotorową łączącą wszystkie trzy leśnictwa. Lasy podzielono duktami na oddziały, zaprowadzono racjonalną gospodarkę leśną, odnawianie zrębów, dbając o zalesianie ich odpowiednimi drzewostanami. W rewirach zbudowano gajówki. Nad całością czuwał nadleśniczy z siedzibą we wsi Babule.

Z dochodów dóbr posagowych A. W. mąż Zdzisław Włodek kupił na jej imię w l. 1894 i 1895 od spadkobierców Atanazego Benoe dobra rolno-leśne Niegowić, Marszowice, lasy Kłęczany–Podolany oraz dobra rolno-leśne Cichawa (pow. bocheński). Razem z dobrami męża Dąbrowica (z przyległymi majątkami Chrostowa, Wieniec, Podegrodzie, Modrzejówka), lasami Niewiarów oraz dobrami hipotecznymi rolno-leśnymi Jaroszkówka jak i dobrami Nieznanowice utworzyły klucz Dąbrowica.

W 1892 przebudowano dwór i przeprowadzono nową aleję wjazdową. Musiano w tym celu zbudować kamienny most na strumieniu Dąbrowica przepływającym przez park. Stary kamienny most na tym potoku na drodze Nieznanowice–Łapanów zawałił się ok. 1900 i objazdu używał fol. dąbrowicki. A. W. założyła duży sad i ogród warzywny, którym opiekował się fachowy ogrodnik.

Przeprowadzono parcelację dóbr Czajkowa, zmniejszając posiadaną pow. o połowę.

W 1922 A. W. mianowała swego syna → Jana Zdzisława (1885–1940) swym generalnym plenipotentem. Przeniesiono wówczas tartak z Jaślan do Chorzelowa. Ok. 1919 A. W. wraz z mężem przeniosła się do krakowskiego pałacu, by być bliżej lekarzy. W 1933 przeprowadziła się do wynajętego mieszkania w Krakowie przy ul. Garncarskiej 1. Koszty utrzymania pałacu okazały się zbyt wysokie, wynajęto go więc różnym

instytucjom krakowskim. Pałac ten nie został wywłaszczony w czasie II wojny światowej ani w latach następnych, zapewne dlatego, że właściciele w nim nie mieszkali. Krakowski Urząd Miejski przeznaczył go na pomieszczenia Politechniki Krakowskiej, w której użytkowaniu pozostaje do dziś (1990).

A. W. była osobą subtelną, pełną dobroci, kulturalną, interesowała się literaturą i sztuką. W Dąbrowicy urządziła piękny (7,5 ha) park, położony wokół dworu i w „okole” starych kilkusetletnich dębów tworzących jakby stary „majdan” dworski. Pogłębiono duży staw znajdujący się w tym „okole”, drugi mniejszy zostawiono na potrzeby gospodarstwa rolnego. Z mułu ze stawu utworzono kopczyk, na którego szczycie ustawiono małą altankę. Do istniejących starych drzew dosadzono kilka rodzajów dębów, stworzono zagajnik limbowy z sadzonek przywiezionych z Zakopanego, rozsadzono po parku sosny amerykańskie „Weymouthy”, utworzono mały zagajnik tsugi kanadyjskiej, dającej wspaniale pachnące szyszeczki, i inne gatunki rzadkich drzew. Stworzono rosarium, obok niego postawiono obszerną altanę pochodzącą z daru ojca A. W., posadzono krzewy ozdobne, rozstawiono po parku kamienne stoły wzdłuż starego wjazdu do dworu od zachodu, urządzono aleję wysadzaną kasztanami, zbudowano kort tenisowy.

A. W. rozdała za życia część swych dóbr. W 1913 darowała dobra Niegowić, Marszowice, Lasy Klęczany–Podolany synowi → Janowi Zdzisławowi, dobra rolne Czajkowa darowała jako posag w 1923 córce Zofii Kraińskiej, dobra rolne i leśne Cichawa darowała w 1919 synowi → Zdzisławowi Aurelemu, a dobra Buda Tuszowska w 1931 synowi Janowi Zdzisławowi. W chwili śmierci A. W. była właścicielką tylko rewiru Babule i rewiru Pateraki, tartaku w Chorzeliwie i kolejki leśnej łączącej tartak z lasami tuszowskimi.

Testament sporządziła w 1932 z kodycylem sporządzonym przed śmiercią w 1937. Pozostałe swe dobra rozdzieliła między dzieci, wnuków i prawnuków. Zdzisław Aureli z Cichawy, otrzymał 1/5 pozostałości klucza tuszowskiego, syn Roman Jan z Niegowici otrzymał 1/5 spadku na dobrach tuszowskich, wnuk Stanisław Kraiński z Jabłonki (pow. brzozowski) otrzymał 1/5 dóbr tuszowskich, pozostałych 5 wnuków Kraińskich z Jabłonki — 1/5 dóbr tuszowskich i troje prawnuków Konopków ze Strzyżowa n. Wiśłokiem też 1/5 dóbr tuszowskich. Sama A. W. miała na dożywocie kamienice męża w Krakowie.

II wojna światowa przeszkodziła spadkobiercom w fizycznym podzieleniu lasów tuszowskich stosownie do otrzymanych części. Dobra rolne Czajkowa z klucza tuszowskiego pozostawały zawsze w administracji klucza. Pieczę nad całością sprawował dyr.–nadleśniczy. Niemcy na przełomie l. 1940/1941 wywłaszczyli zachodnią i centralną część puszczy sandomierskiej na wschód od linii kolejowej Dębica–Tarnobrzeg. Wyszędliili wszystkie leżące tam dwory i wsie, zniszczyli budynki. Stworzyli olbrzymi poligon wojskowy, wypróbowywali tajne bronie raketowe, produkowane przez więźniów małego koncentracyjnego obozu w Pustkowie k. Dębicy. Ponieważ dobra Czajkowa leżały

Albina Włodkowa

po zachodniej stronie lasów tuszowskich, nie zostały wyłączone. W lasach tuszowskich gnieździły się partyzanckie oddziały AK o nazwie „Jędrusie”.

W styczniu 1945 z Dąbrowicy została wypędzona synowa A. W. z dziećmi, a we dworze utworzono średnią szkołę rolniczą. Przebudowano w tym celu dwór na kamienicę dwuskrzydłową, wiele innych budynków gospodarczych adaptowano na potrzeby szkoły.

Po II wojnie światowej ludność wiejska wróciła do wiosek, które odbudowała, właścicielom dworów wrócić nie pozwolono.

A. W. zmarła w Krakowie, pochowana została wraz z mężem na cmentarzu parafialnym w Niegowici w grobowcu rodziny Włodków z Dąbrowicy.

Dzieci: zob. → Zdzisław Roman Włodek.

Dok.: Zob. → Zdzisław Roman Włodek.

Jan Marian Włodek (B. K.)

WŁODEK ROMAN JAN h. Sulima (19.07.1881–7.08.1937), wł. dóbr Dąbrowica, które zamienił na dobra Niegowic, Marszowice lasy Jaroszkówka, Podolany i Klęczany w pow. bocheńskim oraz 1/5 dóbr Tuszów rewiry leśne Babule i Pateraki w pow. mieleckim, rolnik. Syn → Zdzisława Romana (1852–1928) wł. maj. Dąbrowica w pow. bocheńskim oraz → Albiny Włodkowej z bar. Goetz–Okocimskich h. własnego (1860–1937) z Okocimia w pow. Brzesko Młp., wł. maj. Tuszów w pow. mieleckim. Ur. w Dąbrowicy.

Nauki początkowe pobierał od nauczycieli domowych w domu rodzicielskim w Dąbrowicy. W l. 1891–1900 uczęszczał do gimn. im. Jana III Sobieskiego w Krakowie. W 1900 zdał maturę. AR ukończył w Dublanach, następnie wyjechał z bratem Janem na studia rolnicze do Wrocławia, gdzie ukończył 2 semestry, a po przeniesieniu się z bratem Janem do Fryburga szwajcarskiego ukończył na tamtejszym uniwersytecie też 2 semestry. Po powrocie do kraju został wybrany w 1910 na trzy lata na członka Wydz. Okręgu Bochnia Tow. Rolniczego w Krakowie.

W czasie I wojny światowej służył jako por. 2 p. uł. austriackich (2.08.1914–19.02.1917), potem zaciągnął się ochotniczo do WP. Od 1919 był w 8 p. uł. W 1920 w stopniu por. uczestniczył w wojnie o niepodległość (1.05.1920–17.01.1921). Został przeniesiony do rez. jako por. 7 p. s. k. w Biedrusku pod Poznaniem.

W 1919 ojciec darował mu przyległość dóbr Dąbrowica w pow. bocheńskim — dobra tabularne Jaroszkówka oraz resztkę dóbr Nieznanowice w pow. bocheńskim, pozostałą po parcelacji na rzecz siostry Wandy. W 1920 ojciec powierzył mu zarząd dóbr rodzinnych Dąbrowica. Po zakończeniu wojny R. W. gospodarował w ojcowskim maj., ojciec natomiast, coraz bardziej niedomagający na zdrowiu, przeniósł się do Krakowa do pałacu, który wybudował w 1898.

R. W. w l. 1926–1931 przeprowadził parcelację przyległości Jaroszkówka, równocześnie rozparcelował w l. 1929–1932 resztę dóbr Nieznanowice, pozostawiając sobie 48 ha; fundusze z tej parcelacji przeznaczył na posag siostry Wandy hr. Bobrowskiej. Po śmierci ojca w 1928 zamienił dobra Dąbrowica, które jemu miały przypaść wg testamentu, z bratem Janem Zdzisławem na dobra Niegowic (120 ha), Marszowice (194 ha) i las Klęczany (80 ha) obciążone hipotecznie. W maj. Niegowic został ukończony w 1928, tuż przed śmiercią ojca, nowy murowany dwór, postawiony przez brata Jana Zdzisława po rozpisaniu ogólnopolskiego konkursu architektonicznego. Przy R. W. pozostały lasy stanowiące jeden kompleks leśny z lasami dąbrowickimi Jaroszkówka i Klęczany wraz z Podolanami. Pieczę nad całością lasów sprawował wspólny leśniczy, a leśnictwo znajdowało się na wzgórzu zwanym „Prędką”.

Na dowód ugody braterskiej obaj bracia, tj. Roman oraz Jan, podarowali kościołowi rzymskokatolickiemu w Niegowici starą karczmę dworską we wsi, niedaleko kościoła. Ówczesny proboszcz niegowicki ks. Kazimierz Buząła, przebudował karczmę na nowoczesny murowany piętrowy budynek domu parafialnego. Dom parafialny miał nosić imię Zdzisława Włodka, ojca obu braci.

Maj. Niegowić i Marszowice w czasie II wojny światowej zostały wywłaszczone przez Niemców i ogołoczone z inwentarza żywego po przejściu wojsk bolszewickich w styczniu 1945, następnie wczesną wiosną zostały doszczętnie rozparcelowane. Został tylko dwór w Niegowici, zaniedbany park wokół dworu oraz podwórze z budynkami gospodarczymi. Dwór stanowi dziś zabytek architektury polskiej i znajduje się w opłakanym stanie. Przez dziesiątki lat mieścił się we dworze niegowickim komisariat MO, potem przejęły go władze gminne (1988) i z kolei firma Iglopol z Dębicy (1990) wraz ze znajdującą się obok tuczarnią trzody chlewnej w ośrodku pozostałym po parcelacji. Dom parafialny komuniści zlicytowali za bezcen za rzekome długi parafii. Był tam w 1988 sklep spożywczy, poczta, wyszynk alkoholi, co było zaprzeczeniem woli fundatorów.

R. W. zmarł na serce w Krakowie i został pochowany na cmentarzu parafialnym w Niegowici pod kaplicą grobową rodziny Włodeków.

R. W. poślubił 27.09.1920 Marię Zofię Straszewską h. Radwan (1888–1962).

Ich syn: → Roman Ludwik (1921–1988).

Dok.: WAP Kr. oddz. II sygn. SOKC–40. I. A.7/1937, SOKC–17. A.6/1928; tamże: Notariusz Tadeusz Starzewski t.23 nr 15 666, Kr. 18.04.1919. Księga Pamiątkowa II gimn. im. Króla Jana III Sobieskiego w Krakowie. Spis absolwentów, część I — l. 1883–1914. Włodek Roman 1900 (matura); *Schematyzmy galicyjskie dla l. 1910–1913* włącznie: Roman Włodek; *Ogólnopolski konkurs architektów na budowę dworu w Niegowici*, „Architekt” XV, 1914, z. 1/2, s. 30–32+20 rysunków projektów architektonicznych dworów polskich dla dworu w Niegowici, Kr. Z. Wadwicz–Stańkowski z Londynu korespondencja z Janem Marianem Włodekiem (A. W. D.-X — teka 21). Potwierdził to też autorowi listu prezes Koła Żołnierzy 8 p. ul. oraz płk Kornel Krzczunowicz; A. Żebro, Straszewscy ze Straszewia h. Radwan, Kr. 1985, rps w posiadaniu autora.

Jan Marian Włodek (B. K.)

WŁODKOWA MARIA ZOFIA ze STRASZEWSKICH (26.08.1888–17.12.1962), współwł. dóbr Niegowić, Marszewice, Klęczany w pow. bocheńskim. Córka Ludwika Straszewskiego h. Radwan, komisarza pow. bocheńskiego i Heleny Woźniakowskiej h. Prawdzic. Ur. we Lwowie. Żona → Romana Jana (1881–1937), ślub 27.09.1920.

M. W. gospodarowała po śmierci męża w 1937 wspólnie ze swoim bratem Stanisławem Straszewskim kuratorem maj. męża i opiekunem małoletniego syna → Romana Ludwika (1921–1988). Po wybuchu wojny dobra niegowickie znalazły się w GG, jak i dobra tuszowskie w pow. mieleckim, lecz lasy tuszowskie, tj. rewiry Babule i Pateraki, zostały wywłaszczone przez Niemców z końcem 1940. Dekret dziedzictwa po Romanie Janie Włodeku wydano 16.02.1940. Maria W. dostała 1/4 własności po mężu, a syn Roman Ludwik Włodek 3/4 majątku. R. J. W. zmarł bowiem bez testamentu.

Dn. 3.09.1939 M. W. z synem Romanem Ludwikiem udali się na wschód, by nie wpaść w ręce Niemców, najpierw pojechali do dóbr tuszowskich (do Babul), a gdy okazało się, że niemiecka zmechanizowana lawina przebiega dalej na wschód, Roman pojechał dalej konno, by zaciągnąć się do WP, za nim podążała powozem matka. Niemcy zajęli Niegowić 5.09.1939 i ustanowili przymusowy zarząd. Dobra niegowickie znajdowały się na osi marszu Niemców. Administrator niegowicki p. Nosalewski też uciekł na wschód i już do Niegowici nie wrócił. M. W. dołączyła w dobrach tuszowskich do swego szwagra → Zdzisława Aurelego Włodka i z nim potem wróciła do Niegowici. Syn Roman, jadąc

konno, wyprzedził wszystkich i dotarł do Włodzimierza Wołyńskiego, gdzie wstąpił ochotniczo do batalionu zapasowego Podchorążówki Artylerii Konnej. Zdążył również wrócić przed zamknięciem granicy IV rozbioru Polski (linia demarkacyjna Ribbentrop–Mołotow). Matka i syn zostali w Niegowici administrację niemiecką, która ich nie dopuściła do własności. Jednak 1.03.1940 niemiecka Treuhandstelle w Krakowie dopuściła kuratora spadkowego inż. Stanisława Straszewskiego do pełnienia obowiązków kuratora pod warunkiem przyjęcia administratora mówiącego po niemiecku. Przyjęto niejakiemu p. Mazura mówiącego biegle po niemiecku. Jednak już 30.09.1940 dobra niegowickie zostały zajęte przez niemiecką administrację — Liegenschaftverwaltung. Przejęcie dóbr przez tę administrację równało się wywłaszczeniu. Niemcy ustanowili Mazura administratorem. Jako niemiecki Verwalter, wyrzucił on M. W. ze dworu niegowickiego i sam w nim zamieszkał. M. W. wydzielił mieszkanie w rządcówce, gdzie dostawała ordynarię robotnika folwarcznego. Roman został praktykantem rolnym w maj. Polanka–Haller k. Skawiny, skąd dojeżdżał na niedzielę do matki. Administratorowi chodziło o to, by nie krępować się wolą właścicieli, handel wolnorynkowy produktów spożywczych przynosił wówczas wielkie dochody (aczkolwiek nielegalne); było to oczywiście połączone z pewnym ryzykiem. Niedługo potem Niemcy (Grenzschutz) z okolicy Skawiny przyszli do Niegowici aresztować Romana Ludwika, który zbiegł w porę ostrzeżony. Musiał się jednak ukrywać pod fałszywym nazwiskiem. Ten stan rzeczy trwał do jesieni 1944. Wówczas Verwalter p. Mazur postarał się o wyrzucenie M. W. z terenu maj. Przyjęła ją szwagierka Zofia Albina Włodkowa, sama też wdowa, która jeszcze mieszkała w Dąbrowicy. Po II wojnie światowej M. W. osiadła w Krakowie w mieszkaniu swego brata inż. Stanisława Straszewskiego. Zajmowała się zarobkowo niańczeniem dzieci. Jej syn Roman Ludwik był dwukrotnie aresztowany przez Niemców i choć został zesłany do niemieckich obozów zagłady, udało mu się przeżyć. Przyczyniły się one jednak do jego przedwczesnej śmierci w 1988. W. M. zmarła w Krakowie i pochowana została na cmentarzu Rakowickim.

Dok.: zob. Roman Jan Włodek

Jan Marian Włodek (B. K.)

WŁODEK ROMAN LUDWIK h. Sulima, pseud. AK, „Stanisław Zdarski” (21.07.1921–14.03.1988), nieletni wł. dóbr Niegowić, Marszowice, Kłęczany w pow. bocheńskim oraz 1/5 dóbr Tuszów odziedziczonych po ojcu w 1937. Syn → Romana Jana (1881–1937) i → Marii Zofii Straszewskiej h. Radwan (1888–1962). Ur. w Krakowie.

Nauki początkowe pobierał w Niegowici, szkołę średnią zaczął w III gimn. w Krakowie, kontynuował w gimn. w Rabce, a następnie w liceum rolniczym w Czernichowie. Szkołę średnią ukończył dopiero po wojnie w Bojanowie, a studia rolnicze w Wyższej Szkole Rolniczej we Wrocławiu w 1968, kurs magisterski w 1973.

W pierwszych dniach września 1939 opuścił Niegowić, podążając konno na wschód. We Włodzimierzu Wołyńskim wstąpił do batalionu zapasowego Podchorążówki Artylerii Konnej. Po wkroczeniu wojsk sowieckich batalion został rozwiązany, a R. W. wrócił do Niegowici, które były już przejęte przez Niemców. Podjął więc praktykę rolniczą w maj. Polanka–Haller. W l. 1942–1943 poszukiwany przez gestapo ukrywał się pod nazwiskiem Stanisław Zdarski. Aresztowany wraz z żoną i jej siostrą 13.08.1943, wywieziony do Oświęcimia, zwolniony w marcu 1944, wstąpił do AK. Aresztowany ponownie przeszedł przez więzienie w Krakowie, obóz Gross–Rosen (ob. Rogoźnica), Bunzlau (dziś Bolesławiec) i Bergen–Belsen. Po wojnie i powrocie do kraju kontynuował naukę i pracował jako ekonomista w gospodarstwie doświadczalnym Instytutu Zoo-

techniki w Pawłowicach k. Leszna Wlkp., publikując prace naukowe. Posiadał bogaty zbiór znaczków pocztowych o treści hipologicznej. Zmarł nagle w Pawłowicach.

Żonaty 1^ov. z Ireną Kostecką (ślub 10.07.1943), 2^ov. z Natalią Eljas (ślub 22.12.1946), miał z nią córki: Jolanę Czeresiową (ur. 1947) i Albinę Świeczkiewiczową (ur. 1953).

Dok.: A. W. D.–X–33

Jan Marian Włodek (B. K.)

WŁODEK JAN ZDZISŁAW h. Sulima, pseud. „Felix Nienaski”, „F. N.” (30.08.1885–19.02.1940), wł. dóbr Niegowić, Marszowice, lasów Klęczany, które zamienił następnie na Dąbrowicę w pow. bocheńskim, rolnik, prof. UJ, działacz społeczny, legionista, więzień niemieckiego obozu Oranienburg–Sachsenhausen. Syn → Zdzisława Romana (1852–1928) i → Albiny Włodkowej z bar. Goetz-Okocimskich h. własnego (1860–1937). Ur. w Dąbrowicy.

Jan Zdzisław Włodek

Dzieciństwo upłynęło J. W. w Dąbrowicy, pobierał nauki od nauczycieli domowych. W 1897 uczył się w gimn. im. św. Anny w Krakowie, a od kl. IV w gimn. im. Jana III Sobieskiego. Maturę zdał w 1903. Studiował filozofię na UW. Po dwu semestrach przeniósł się do Fryburga w Szwajcarii, gdzie studiował do końca 1906; następnie przeniósł się do Berlina do Wyższej Szkoły Rolniczej, którą ukończył w 1908, po czym zapisał się na uniw. berliński. Doktorat otrzymał 4.02.1911 na Wydz. Filozofii na podstawie pracy: „Beitrag zur Frage der Amoniakverdunstung und Umwandlung im Boden”. Wrócił do kraju, gdzie otrzymał stanowisko asystenta w Stacji Doświadczalnej Studium Rolniczego UJ w Mydlnikach pod Krakowem.

Kontynuował tu pod kierunkiem prof. K. Rogoyskiego rozwiązywanie problemów związanych z nawożeniem mineralnym w rolnictwie.

J. W. interesował się fotografią. Był jednym z pierwszych, którzy sprowadzali z Paryża barwne klisze lumierowskie. Założył własne laboratorium fotograficzne. Pozostawił po sobie wielki zbiór fotografii.

Po wybuchu I wojny światowej J. W. zgłosił się do Legionów Polskich z własnym samochodem przystosowanym do służby wojskowej. Dn. 19.09.1914 został przydzielony do oddziału samochodowego Departamentu Wojskowego Naczelnego Komitetu Narodowego. W 1915 J. W. przeszedł do 3 p. Legionów. Batalion samochodowy pozostawał pod bezpośrednią komendą szefa departamentu, płk. Władysława Sikorskiego. 27.03.1915 J. W. został mianowany komendantem oddziału automobilowego NKN. Był też współautorem pierwszego regulaminu wojskowej służby automobilowej. Dn. 9.08.1916 J. W. został przydzielony do Komendy Legionów jako oficer łącznikowy I Brygady i 24.11. t. r. mianowany ppor. Komenda znajdowała się w Piasecznie na Wołyniu. Po czym 16.12. płk Sikorski przeniósł go na stanowisko stałego przedstawiciela NKN w Holandii.

Reprezentowanie NKN i Polski w Hadze musiało być początkowo niejawne. Oficjalnym celem podróży do Holandii był zakup bydła dla zniszczonej przez Rosjan jesienią 1914 obory w Dąbrowicy. Po przybyciu do Hagi z początkiem 1917 J. W. zorganizował

polskie biuro prasowe oraz Komitet Opieki nad Uchodźcami i Jeńcami Polskimi w Holandii. Gdy sytuacja zaczęła się zmieniać na korzyść Polski, dn. 16.01.1918 J. W. złożył wyrazy hołdu Radzie Regencyjnej Królestwa Polskiego i został uznany jako jej stały reprezentant na Holandię. Od 10.07.1918 zobowiązano go do oficjalnej opieki nad obywatelami polskimi znajdującymi się na terenie Holandii, a w szczególności do ułatwiania im repatriacji do kraju.

Po powstaniu Państwa Polskiego J. W. został mianowany chargé d'affaires, a potem radcą legacyjnym I kl. Z końcem 1919 wrócił do kraju. W wojnie bolszewickiej nie brał udziału, pracował w Mydlnikach. Z czasem został mianowany por. 16 p. p. w Tarnowie, a potem przeniesiony do rez.

Dyplom dr. otrzymany w Berlinie nostryfikował na UJ 7.04.1922 i tego samego dnia otrzymał prawo wykładania. Habilitował się na podstawie rozprawy pt.: „Recherches sur l'influence de la lumiere et des engrais chimiques sur le coefficient chlorophyllien”. W roku następnym został mianowany prof. nadzwyczajnym i kierownikiem Zakładu Uprawy Roli i Roślin Wydz. Rolniczego UJ; kierował nim aż do śmierci. Dn. 21.06.1926 został współpracownikiem Komisji Fizjograficznej PAU, na którym to stanowisku pozostał do śmierci. Od 1935 był stałym przedstawicielem Wydz. Rolniczego w senacie UJ, a od 1936 dziekanem Wydz. Rolniczego UJ. Po II wojnie światowej na bazie kadry tego Zakładu utworzono Instytut Uprawy Roli i Roślin w Wyższej Szkole Rolniczej, a potem AR w Krakowie. Prof. zwyczajnym J. W. został 15.12.1936. Uczestniczył w pracach Komisji Współpracy w Doświadczalnictwie Min. Rolnictwa i jako członek tej Komisji był przewodniczącym Sekcji Uprawy Łąk i Pastwisk. Był delegatem Komisji Mydlnickiej Wydz. Rolniczego UJ.

J. W. interesował się również archeologią swej rodzinnej Dąbrowicy.

Publikował prace o tematyce związanej z chemią rolną, gleboznawstwem, fizjologią roślin, botaniką, ekologią roślin, biochemią, historią rolnictwa i organizacją nauki rolniczej. W l. 1911–1939 opublikował 113 pozycji: 32 duże rozprawy naukowe, 19 artykułów naukowych, 12 popularnonaukowych, 5 publicystycznych rolniczych, 5 o ochronie przyrody w Tatrach, 22 publicystyczno-literackich, 18 recenzji.

Na polu organizacji nauki zasłużył się inicjatywą utworzenia stacji doświadczalnej w Kleczy Górnej k. Wadowic. W 1938 założył halę doświadczalną krakowskiej Izby Rolniczej pod szczytem góry Turbacz w Gorcach. Inicjatywy te miały na celu wypracowanie wzorów gospodarowania na terenach górskich. Temu celowi służyła także zorganizowana jeszcze w 1928 wycieczka górali do Szwajcarii. Efektem było wybudowanie 10 obór w górach i nowoczesne zagospodarowanie ok. 2000 gospodarstw na Podhalu i w Beskidach.

Od 1937 zaczął organizować Studium Rolnictwa Subtropikalnego na UJ, a potem Instytut Kolonialny UJ. Przewodniczył międzywydziałowej Komisji Kolonialnej.

Od 1937 J. W. był kuratorem dóbr Uherce Zapłatyńskie k. Sambora, które to dobra UJ otrzymał w drodze zapisu testamentowego.

J. W. czynny był również jako społecznik. Od 1911 był członkiem krakowskiego Koła Ziemiaków, a od 1913 jego sekretarzem. Od 1910 należał do niemieckiego Tow. Botanicznego. Od 1912 był członkiem Tow. Muzeum Etnograficznego w Krakowie, a od 1926 Polskiego Tow. Etnograficznego. Był też członkiem Tow. Tatrzańskiego (od 1912) i Akademickiego Związku Sportowego (od 1912). W 1913 został honorowym członkiem ochotniczej straży pożarnej w Niegowici, a od 1926 w Jaślanach (pow. Mielec). Od 1913 był członkiem Tow. Rolniczego w Wieliczce, od 1918 — niemieckiego Tow. Rolniczego, od 1921 — Polskiego Tow. Chemicznego, a od 1926 — Międzynarodowego Tow.

Gleboznawczego. W 1936 wspólnie z prof. Feliksem Terlikowskim i Tadeuszem Mieczysławskim założył Polskie Tow. Gleboznawcze, którego wiceprezesem był do śmierci. Od 21.10.1912 zaczął współpracować z Małopolskim Tow. Rolniczym w Krakowie (MTR). W 1925 został przewodniczącym Wydz. Wykonawczego MTR, a w 1931 wiceprezesem tego Tow. i funkcję tę sprawował do 1933. Po likwidacji MTR w 1935 J. W. został mianowany radcą Izby Rolniczej w Krakowie i przewodniczącym Sekcji Upraw Łąk i Pastwisk. W l. 1930–1938 był czynnym członkiem komitetu red. czasopism „Zagroda Wzorowa” i „Przewodnik Kótek Rolniczych”.

J. W. ożenił się w 1912 z → Zofią Albiną z bar. Goetz–Okocimskich (1860–1937) i zamieszkał w Krakowie. W następnym roku jego matka Albina darowała mu dobra: Niegowić, Marszowice, Las Klęczany w pow. bocheńskim, w których J. W. przeprowadził drenowanie, dopiero po zakończeniu I wojny światowej. Dzięki wzorowemu prowadzeniu maj. uzyskał w 1922 zwolnienie z reformy rolnej. W 1927 przystąpił do budowy nowego dworu w Niegowici. Stary był zupełnie zniszczony przez poprzednich właścicieli. Po śmierci ojca w 1928 J. W. przeprowadził zamianę dóbr niegowickich na dobra Dąbrowica. Brat → Roman Jan (1881–1937) wolał posiadać dobra niegowickie, nie zadłużone i położone na madach nad rzeką Rabą. Od 1922 J. W. był kuratorem sądowym swego chorego ojca. Równocześnie matka mianowała go swym plenipotentem. W ten sposób zawiadywał kluczami Dąbrowica i Tuszów do śmierci rodziców. W 1933 wybudował w rewirze Babule, należącym do klucza Tuszów, dworek myśliwski. Kontynuował parcelację dóbr Nieznanowice rozpoczętą przed I wojną światową na rzecz posagu siostry Wandy hr. Bobrowskiej. Porządkował też dokumenty ojca. Siostry i on sam zrzekli się praw do spadku po ojcu, uznając, że zostali spłaćeni. Do spadku po rodzicach pozostali bracia: Roman Jan i → Zdzisław Aureli (1895–1947). Uznano jednak, że siostry są nie w pełni spłacone i przyznano im: Wandzie resztę sum poparcelacyjnych po dobrach Nieznanowice, Zofii Kraińskiej 9/33 własności pałacu Włodków w Krakowie.

J. W. przeprowadził w dobrach Dąbrowica wymianę gruntów chłopskich z enklawy śródlądowej zwanej „Konfederaty” i położonej na wzgórzu zwanym „Prędką” na inne grunta dworskie przy wsi Wieniec.

Po śmierci matki w 1937 spadkobiercy dóbr Tuszów powierzyli J. W. jako kuratorowi masy spadkowej prowadzenie nadal interesów klucza. Na skutek jednak sporów pomiędzy spadkobiercami, na prośbę J. W. Sąd Powiatowy w Krakowie zwolnił go z funkcji kuratora, powierzając opiekę nad nie rozdzieloną masą spadkową dotychczasowemu dyr. klucza, inż. Romanowi Stachiewiczowi.

W 1938 J. W. powziął decyzję budowy nowego murowanego kościoła w Niegowici. Kupił dla Komitetu Parafialnego projekt nowego kościoła. Wojna przerwała realizację budowy, dopiero w 1949 młody wikary w Niegowici, ks. Karol Wojtyła, podjął się budowy kościoła. Uroczysta konsekracja kościoła nastąpiła 25.09.1966, dokonana przez kardynała abp. krakowskiego Karola Wojtyłę.

Po wybuchu II wojny światowej J. W. wraz z rodziną 4.09.1939 opuścili Dąbrowicę i w trzy parokonne furmanki udali najpierw do maj. Buda Tuszowska, a stamtąd w kierunku Sarn na Wołyniu, gdzie mieściła się rolnicza stacja doświadczalna. Jednak przebieg kampanii wrześniowej i zajęcie wschodnich terenów Polski przez wojska bolszewickie uniemożliwiły ten zamiar. Już 5.10. J. W. był z powrotem w Dąbrowicy, gdzie zastał zakwaterowaną dywizję niemiecką. J. W. pojechał do Krakowa, by podjąć pracę na UJ. 6.11.1939 aresztowano pracowników naukowych UJ. J. W. znalazł się wraz z kolegami w obozie Oranienburg–Sachsenhausen pod Berlinem. Była to niemiecka Sonderaktion Krakau przeciw inteligencji polskiej.

Z końcem stycznia 1940 J. W. zachorował na wrzody głodowe. Mimo to nie załamał się i swoim zachowaniem wzbudzał szacunek kolegów obozowych. Dn. 8.02.1940 Niemcy zwolnili część profesorów, wśród nich J. W. Dotarł do domu bardzo osłabiony i z wysoką gorączką. Lekarze stwierdzili zapalenie płuc. Zmarł w Krakowie po 10 dniach. Pochowany został w grobowcu rodzinnym w Niegowici.

J. W. odznaczał się głęboką wiedzą, życzliwością serca i dobrocią (wraz z żoną zajmował się działalnością charytatywną). Był pełen uroku osobistego, zamiłowany taternik, przyrodnik, fotograf.

Maj. Dąbrowica został przez władze PRL wywłaszczony i rozparcelowany. Wdowa z dziećmi została wypędzona. Zostawiono ośrodek (40 ha), przy którym utworzono średnią szkołę rolniczą.

Żoną J. W. była Zofia Albina (1890–1981), córka senatora Jana Albina bar. Goetz–Okocimskiego h. własnego, wł. browarów w Okocimiu i dóbr klucza Okocim, oraz Zofii Jadwigi hr. Sumińskiej h. Leszczyc ze Słotwiny k. Brzeska Młp.

Zofia, dr filozofii UJ., wł. dóbr Dzierdziówka, Chwałowice w pow. tarnobrzesckim oraz 20% browaru Okocim. Była fundatorką i redaktorem „Wiadomości Katolickich”. Zmarła w Krakowie i pochowana została na cmentarzu Rakowickim.

Dn. 1.05.1993 przed domem rodzinnym w Dąbrowicy odsłonięto pomnik z tablicą pamiątkową i nadano Zespołowi Szkół Rolnych imię Jana Zdzisława Włodka.

Dzieci: 1) Jan Marian (ur. 26.01.1924 w Krakowie). Uczył się w Krakowie, tu ukończył szkołę powszechną (1936), 3 kl. gimn. im. B. Nowodworskiego (1939) i szkołę handlową (1942) oraz zdał maturę na tajnych kompletach. Od 1943 uczęszczał na tajne wykłady Wydz. Rolniczego UJ i pracował w tartaku. Żołnierz AK od 1944, przejście frontu przebył w bunkrze partyzanckim. W 1946 ukończył studia i zaczął pracować jako młodszy asystent Zakładu Ekonomii Rolniczej Wydz. Rolniczego UJ. Zwolniony z pracy po przesłuchaniu w UB, od 1.01.1950 utrzymywał się z dorywczych prac. W połowie 1952 został zatrudniony w PAU (1.01.1953–31.12.1994 w PAN od 1.01.1995 emeryt). Stopień dr. uzyskał w 1951, dr. hab. w 1962, mianowany prof. nadzwyczajnym w 1980, prof. zwyczajnym w 1988. Jest specjalistą w zakresie zastosowań statystyki w naukach rolniczych i biologicznych. Od 1981 zajmuje się również badaniami genealogicznymi; 2) Zofia Albina (ur. 30.08.1925 w Krakowie). W Krakowie ukończyła szkołę powszechną (1936) i 2 kl. gimn. (1939) ss. urszulanek. W 1943 zdała maturę na tajnych kompletach i podjęła tajne studia Wydz. Rolniczego UJ, których po wojnie nie kontynuowała. W 1944 ukończyła kursy pielęgniarskie. W l. 1945–1950 uczęszczała na Studium Spółdzielcze UJ, które ukończyła z tytułem mgr. W l. 1950–1955 studiowała na Wydz. Filozoficznym KUL, uzyskując stopień mgr. filozofii, a w 1959 dr. filozofii, specjalizując się w zakresie filozofii średniowiecznej, podjęła w tej uczelni zajęcia zlecane. W 1961 rozpoczęła, kontynuowaną do dzisiaj, pracę w Instytucie Filozofii i Socjologii PAN w Warszawie. W 1968 uzyskała stopień dr. hab., 1980 prof. nadzwyczajnego, a w 1991 prof. zwyczajnego Ogłosiła ponad 100 prac z historii filozofii średniowiecznej. W l. 1982–1992 była wiceprezydentem Międzynarodowego Towarzystwa do Badań nad Filozofią Średniowieczną.

Dok.: A. W. D.–X–22A. B., 2B A. B., 24 A. B., 25AB. 26A–E, 34, 35; odpowiedź na ankietę IH PAN.

Jan Marian Włodek (B. K.)

WŁODEK ZDZISŁAW AURELI h. Sulima (14.10.1895–19.05.1947), wł. maj. Cichawa w pow. bocheńskim, 1/5 dóbr Tuszów w pow. mieleckim oraz 2/3 pałacu w Krakowie, uczestnik obu wojen światowych, pionier polskiej radiotechniki. Syn → Zdzisła-

wa Romana (1852–1928) i → Albiny Włodkowej z bar. Goetz–Okocimskich (1860–1937). Ur. w Dąbrowicy w pow. bocheńskim.

Egzamin dojrzałości zdał 3.09.1914. Zaraz potem został zmobilizowany. W l. 1914–1918 służył w wojsku austriackim, początkowo w szkole oficerskiej w Wels w Austrii w 5 p. ul., od 23.03.1915 w 3 p. ul. Dn. 5.02.1917 otrzymał austriacki Krzyż Żelazny z Koroną za waleczność. Dn. 21.10.1917 został przydzielony do kadry dworca kolejowego w Rozwadowie, gdzie był oficerem dyżurnym w randze sierżanta. W chwili rozpadu monarchii austro–węgierskiej był starszym sierżantem z cenzusem. Dn. 1.11.1918 wstąpił ochotniczo do nowo tworzącego się WP i został kierownikiem stacji żywnieniowej na dworcu kolejowym w Rozwadowie. Z WP został po raz pierwszy zdemobilizowany 28.03.1919. Po powrocie do domu matka jego darowała mu swe dobra Cichawa (rola i las) w pow. bocheńskim, zastrzegając sobie dożywocie; z tego powodu były one nadal administrowane centralnie z Dąbrowicy. Administratorem był wówczas w Dąbrowicy jego najstarszy brat → Roman Jan (1881–1937), ojciec zaś w 1920 przeniósł się do Krakowa. Prawa dożywocia matka jego zrzekła się w 1926. Z. W. zapisał się na Wydz. Elektryczny PW. W czasie pierwszego roku studiów akademickich na politech. zgłosił się ochotniczo w 1920 do WP. Najpierw otrzymał przydział do stałej stacji nadawczej WP w Krakowie, a od 28.09.1920 do takiej samej stacji nadawczej w Toruniu. Podczas pracy przy antenach na masztach, spadł na ziemię doznając kontuzji głowy. Do końca życia skutkiem tego cierpiał na bóle głowy. Po pracy w ośrodku toruńskim został skierowany 20.01.1921 przez WP do kompanii sztabowej Ośrodka Wyszkoenia Wojsk Łączności w Zegrzu pod Warszawą celem odbycia kursu wojsk łączności. Kurs ten ukończył 18.05.1921, po czym został skierowany do pracy w laboratorium Centrum Wyszkoenia Wojsk Łączności w tymże Zegrzu. Z końcem 1922 został powtórnie zdemobilizowany.

W 1922 wyjechał do Włoch na kurację. We Włoszech został przyjęty na praktykę do nowo powstającej, z inicjatywy wynalazcy radiotelegrafii i radia Marconiego, stacji radiowej w Mediolanie. Po odbyciu praktyki wrócił do kraju i ukończył w l. 1923–1924 prywatne kursy handlowe w Krakowie, następnie przystąpił do Spółki „Uniwersum” w Krakowie, gdzie prowadził dział radiotelegrafii. Po śmierci ojca w 1928 zwolnił się z firmy celem uporządkowania interesów majątkowych.

Od 1929 był członkiem klubu krakowskich krótkofalowców. Prowadził własne badania eksperymentalne, wspólnie z inż. Markiem Kibińskim ze Lwowa. Dokonywali licznych prób w terenie na fali 4,25 m.

Pomimo objęcia po śmierci ojca w posiadanie dóbr Cichawa, często pracował dorywczo w powstającym w Krakowie Polskim Radiu (1931, 1932) jako technik stacji nadawczej i amplifikatorni.

Dn. 4.07.1931 otworzył własną firmę radiową w Krakowie pod nazwą „Elekton”. Niestety przyjął cichego wspólnika, który naraził firmę na tak wielkie straty, że nie mogły być one pokryte z obrotów firmy. Z. W. sprzedał w 1935 dobra Cichawa K. Fieberowi. Dobra te w chwili sprzedaży liczyły 210 ha urodzajnej ziemi, w tym 179 ha użytków rolnych i 31 ha lasu. Przed sprzedażą część tych dóbr sparcelował, uzyskane środki wkładał w rozwój firmy. Po zapłaceniu długów firmy z reszty uzyskanych pieniędzy kupił kamienicę w Krakowie, przy ul. Mazowieckiej 3a, oraz założył własny warsztat rzemieślniczy naprawy radioodbiorników na parterze pałacu rodziców. Zakład został zlikwidowany późną jesienią 1939.

Po śmierci matki Albiny otrzymał z jej zapisu testamentowego 1/5 dóbr tuszowskich tworzących dwa rewiry leśne: Babule i Pateraki oraz tartak w Chorzelowie w pow.

mieleckim. Wszedł także w posiadanie 2/3 pałacu, części przypadającej mu według zapisu testamentowego po śmierci ojca.

Wybuch II wojny światowej zastał Z. W. z rodziną w Krakowie. Pierwszego dnia wojny przewiózł żonę, teściową i dwoje małych dzieci do rodzinnej Dąbrowicy. Dn. 3.09.1939, po zorientowaniu się w szybkim marszu zmotoryzowanych kolumn pancernych, postanowił przewieźć rodzinę dalej na wschód do siedziby nadleśnictwa Babule w dobrach tuszowskich.

Po bardzo uciążliwej wędrówce szosami pod obstrzałem samolotów niemieckich Z. W. z rodziną dotarł do Rawy Ruskiej, skąd, wobec wiadomości o wkroczeniu wojsk radzieckich, 20.09. zdecydował się wracać do Dąbrowicy. Dotarł do niej 25.09. Do Krakowa powrócił późną jesienią 1939.

Niemcy niedługo po zajęciu Krakowa aresztowali wszystkich będących wówczas w mieście członków klubu krótkofalowców. Aresztowania były imienne, z listy, którą posiadali z dokładnymi adresami. Mieszkanie Z. W. przy ul. Karmelickiej zostało pod nieobecność gospodarzy przez Niemców otworzone, splądrowane, ograbione, ale radiostacji krótkofalowej w nim nie znaleźli, bo jej tam nie było. Mieszkanie więc opuścili i zapieczętowali. Po przyjeździe z Dąbrowicy Z. W. zgłosił się do Magistratu, a ponieważ nie znaleziono radiostacji w jego mieszkaniu oddano mu klucze. Wówczas ściągnął rodzinę do Krakowa.

W Krakowie Z. W. ukrywał się jednak przed Niemcami. Nie podjął nigdzie pracy, dwukrotnie zmieniał mieszkanie. Dopiero w 1943 zaczął pracować jako buchalter i sprzedawca w sklepie.

Na przełomie I. 1943/1944 wstąpił do AK i został skierowany do komórki zajmującej się łącznością radiową. Z polecenia organizacji podjął pracę w niemieckiej rozgłośni radiowej w Krakowie, która działała na miejscu dobrze znanej Zdzisławowi polskiej rozgłośni radiowej — przy ul. Wróblewskiego 6. Został technikiem radiostacji.

W styczniu 1945, na kilka dni przed wejściem wojsk sowieckich do Krakowa, Z. W. zorganizował przy pomocy swoich ludzi zabezpieczenie podstawowych urządzeń rozgłośni. Dzięki tej akcji, rozgłośnia krakowska mogła prędko przystąpić do nadawania audycji radiowych.

Z. W. zaczął też od razu po przejściu frontu przez Kraków pracować w rozgłośni. Dane mu było pracować tylko do lipca 1945, nie był „persona grata”. W lipcu przeniósł się do odbudowy rozgłośni radiowej we Wrocławiu. Od 18.09.1945 był kierownikiem technicznym Polskiego Radia we Wrocławiu, a od dnia 31.03.1947 był inż. dyżurnym tamtejszej stacji nadawczej.

We Wrocławiu ciężko chorował na serce. Zmarł nagle. Został pochowany na cmentarzu parafialnym w Niegowici, pod kaplicą grobową rodziny Włodków z Dąbrowicy.

Zaślubił 26.12.1935 Stanisławę Karolinę Kibińską, ur. 5.11.1911 w Tarnopolu, córkę Szymona, dyr. poczty we Lwowie oraz Rozalii Humnickiej. Stanisława Kibińska przed zamęciem była działaczką harcerską w Krakowie, doszła do stopnia harcemistrza; po II wojnie światowej jakiś czas pracowała jeszcze w harcerstwie, potem jako urzędniczka w AGH w Krakowie. Po wyjściu za mąż prowadziła wraz z mężem w 1938 własną krótkofalową radiostację o znaku wywoławczym SPL-544. Po przejściu na emeryturę w 1970 zaczęła malować.

Dzieci: 1) Andrzej Zdzisław (25.12.1936–23.04.1990). Ukończył technikum geologiczne w Krakowie w 1956. Potem był pracownikiem Instytutu Poszukiwań Naftowych w Krakowie, gdzie pracował przy badaniach sejsmograficznych. Otrzymał uprawnienia górnicze i radiotelegrafisty I kl. Był członkiem Polskiego Związku Krótkofalowców. Od

1970 posiadał własną krótkofalową radiostację o znaku rozpoznawczym SP-9. DUG. Przeszedł na wcześniejszą emeryturę ok. 1985 jako operator suwnicy w Nowej Hucie. Zm. nagle w Krakowie. Pochowany został na cmentarzu Rakowickim w Krakowie. Zaślubił 1^ov. 1.06.1958 w Krakowie Jadwigę Surówkę (ur. 25.09.1938 w Krakowie), córkę Aleksandra, kupca w Krakowie, oraz Zofii Zając z Mogilan pod Krakowem. Mieli syna Janusza (2.06.1962 w Krakowie – 18.02.1986 w Krakowie), kawaler; 2^ov. zaślubił 22.02. 1972 Barbarę Rack (ur. 13.06.1948 w Krakowie), córkę Jana i Haliny Leitman. Ich dzieci: a) Andrzej (ur. 1973), b) Marta ur. 1974; 2) Edward Michał (ur. 1938). Pracownik techniczny AGH w Krakowie. Oż. z Jadwigą Makarczyk (ur. 13.10. 1943), córką Tadeusza, wł. hotelu w Nowym Sączu i Anny Środa. Mają jedną córkę — Beatę Paulinę Adamczyk (ur. 30.03.1966) w Krakowie).

Dok.: A. W. D. –X.–29, 30; Odpowiedź na ankietę IH PAN.

Jan Marian Włodek

WŁODEK BOLESŁAW ARNOLD h. Sulima (31.07.1856–28.02.1936), wł. maj. Sygnezów w pow. wielickim i kamienic w Krakowie. Syn Romana (1818–1879), powstańca krakowskiego 1846, emigranta politycznego, marszałka pow. bocheńskiego, wł. maj. Sygnezów, dóbr Gosprzydowa (pow. Brzesko Młp.), oraz Emilii Amalii Szuyskiej h. Pogoń Ruska (1824–1863), wł. dóbr Dąbrowica z przyległościami w pow. bocheńskim. Ur. w Krakowie. Brat → Zdzisława Romana (1852–1928).

B. W. był trzecim dzieckiem swych rodziców. Został w wieku 7 lat, osierocony przez matkę, która zmarła nagle podczas kuracji w Hietzing pod Wiedniem w 1863. Wychowaniem synów zajął się ojciec, który powtórnie się nie ożenił. Początkowe nauki pobierał B. W. w Krakowie, w domu rodzinnym zw. „Pod Toporkami” przy ul. Szewskiej 16. Ukończył gimn. im. Świętej Anny w Krakowie, gdzie w 1874 zdał maturę. Następnie wstąpił do wojska austriackiego. Z wojska wyszedł w 1878 w stopniu por. huzarów.

W 1879 sprzedał bratu → Zdzisławowi Romanowi ((1852–1928) swoją połowę na dobrach Dąbrowica oraz połowę na dobrach Gosprzydowa. W zamian brat odstąpił mu swoje prawa do połowy dóbr Sygnezów. Od 1887 był wł. kamienic w Krakowie przy ul. Miodowej i Podbrzezie. W 1919 sprzedał swe kamienice, a w 1920 też rodzinny Sygnezów. Uzyskane kapitały włożył w spółkę „Odlew” (Fabryka Maszyn Rolnych) w Krakowie. Wskutek inflacji wszystko stracił. Potem zajmował się handlem węglem. Interesował się genealogią swej rodziny. Zmarł w Krakowie i pochowany został na cmentarzu Rakowickim.

Żoną B. W. była Maria Weigel (ok. 1856–1940), córka Ferdynanda, prezydenta m. Krakowa (1816–1901), oraz Karoliny Franciszki (1831–1886). Córka Irena (1889 w Sygnezowie – 1943 w Krakowie), pochowana na cmentarzu Rakowickim w grobowcu rodziny Weiglów. Mąż: Roland hr. Verey di Santa Mauro — Węgier. Jedyne dziecko syn Roger (ur. 14.03.1912) w Szwajcarii, wioślarz, olimpijczyk (brązowy medal na Olimpiadzie 1936).

Dok.: A. W. D. –X.–20.

Jan Marian Włodek (B. K.)

WOŁKOWICKI RUSIŁO IGNACY h. Lubicz (27.10.1868–5.04.1938), współwł. dóbr Strzyżów n. Wisłokiem (pow. strzyżowski), prawnik. Syn Hipolita, powstańca 1863, zbiegłego z Wołynia po powstaniu do Galicji, oraz Konstancji Skrzyńskiej h. Zaremba.

Oż. z → Marią Romaną z Włódków h. Sulima (1880–1937). Wraz z żoną gospodarował w Strzyżowie. Jedyne dziecko córka Wanda (1900–1935) poślubiła inż. Ignacego Konopkę (1900–1969).

Zmarł w Strzyżowie i tam został pochowany.

Dok.: Tradycja ustna rodziny Włódków; Klepsydra Marii Wołkowickie, „Ilustrowany Kurjer Codzienny”, Kraków 15.01.1937; Nekrolog, „Dziecię Marii” 1937, nr 1; *Skorowidz dóbr tabularnych Galicji*, Kr. 1905, Krajowe Biuro Statystyczne; Albin Żebro, Pracą i prawdą, historia rodziny Goetz Okocimskich z Okocimia w Małopolsce, Kraków 1983, rps w posiadaniu autora.

Jan Marian Włodek

WOŁKOWICKA MARIA ROMANA z WŁODKÓW (2.02.1880–13.01.1937), współwł. dóbr Strzyżów w pow. strzyżowskim. Córka → Zdzisława Romana Włodka h. Sulima (1852–1928), marszałka bocheńskiego, wł. dóbr Dąbrowica w pow. bocheńskim oraz → Albiny Włódkowej z bar. Goetz–Okocimskich h. własnego (1860–1937), wł. dóbr Tuszów w pow. mieleckim oraz Kolbuszowa i Niegowić w pow. bocheńskim. Ur. w Dąbrowicy.

Wykształcenie podstawowe otrzymała w domu rodzicielskim w Dąbrowicy.

Dn. 25.11.1899 poślubiła w Krakowie → Ignacego Rusiło Wołkowickiego (27.10.1868 w Strzyżowie – 5.04.1938 tamże), syna Hipolita oraz Konstancji Zaremba–Skrzyńskiej h. Zaremba, wł. dóbr Strzyżów n. Wisłokiem. M. W. otrzymała jako wiano od rodziców dobra Strzyżów, które ojciec jej wykupił z rąk wierzycieli przyszłego zięcia. Dobra te składały się z czterech fol. (5561 ha użytków rolnych) i lasów (6174 ha). W Strzyżowie stoi (wg danych z 1990) pałac w stylu Tudorów po rodzinie Skrzyńskich h. Zaremba, poprzednich wł. dóbr strzyżowskich, przodków po kądzieli męża. M. W. była czynna w Stowarzyszeniu Opieki nad Ubogimi im. św. Wincentego a Paulo w Strzyżowie. Zmarła w Strzyżowie, pochowana została na cmentarzu parafialnym w grobowcu rodziny Zaremba–Skrzyńskich, gdzie w rok później pochowano jej męża.

Jedyne dziecko — córka Wanda (1900–1935) poślubiła inż. Ignacego Konopkę.

M. W. w 1927 zrzekła się spadku po ojcu. Dobra strzyżowskie zapisała swym wnukom Konopkom (Hubertowi, Aleksandrowi, Krystynie), dzieciom swej zmarłej córki Wandy.

W 1977 pałac został odnowiony i umieszczono tam Państwowy Dom Dziecka.

Jan Marian Włodek

ZALESKI BRONISŁAW h. Lubicz (1863–1938), wł. maj. Raczkiewicze w pow. słuckim. Syn Karola.

Objął rodzinny maj. Raczkiewicze o pow. 1500 ha, w tym 800 ha dobrej pszenno–buraczanej ziemi ornej, ok. 200 ha żyznych łąk i ok. 450 ha lasu. Obciążony był on długami, zaciągniętymi przez jego ojca na rzecz powstania styczniowego oraz wysokiej kontrybucji nałożonej po jego upadku. Zgodnie z wolą ojca sprzedał las w fol. Przewłoki i dzięki niespożytej energii, ogromnej pracy i wielu osobistym wyrzeczeniom spłacił wszystkie długi. Spłacił też całkowicie rodzeństwo. Wykonał szereg inwestycji. Najważniejsze z nich to: wybudowanie gorzelnii, nowych budynków gospodarczych, dwóch domów mieszkalnych dla pracowników (po 16 mieszkań w każdym), wydrenowanie niżej położonych pól, zmeliorowanie podmokłych nieużytków. Poza tym założył sady o pow. 30 ha, sprowadził nowoczesne narzędzia rolnicze, zastosował nawożenie nawozami sztucznymi (70 km od stacji kolejowej). Powiększył i polepszył pogłowie bydła (buhaje sprowadzane z Holandii), założył własną mleczarnię i serowarnię (masło i sery dostar-

czane dla Warszawy), hodował konie na remonty do wojska. Raczkievicze przed I wojną światową stały się jednym z najlepiej zagospodarowanych majątków w okolicy.

Oż. 1^ov. z Marią Wendorff, 2^ov. Janiną Korcozowicz. Gorąco kochał rodzinę. Gdy nadszedł czas na naukę synów, chcąc mieć ich nadal „pod okiem”, kupił w Słucku parę placów i postawił własnym sumptem duży gmach szkolny. W utrzymaniu i prowadzeniu szkoły uczestniczyło też kilku innych ziemian. Kupił też w Słucku dużą posesję z obszernym domem i ogrodem, gdzie zamieszkała niesłychanej dobroci jego siostra Emilia. Opiece jej powierzył swoich synów. Najstarszego swego bratanka Bogusława kochała ona jak rodzzonego syna, a i on synowską miłością się jej odpłacał. Kilka zaprzyjaźnionych domów powierzyło też jej opiece swoich synów. B. Z. był czynnym członkiem „Związku rodzinnego Zaleskich”, którego celem była pomoc materialna w wychowaniu i wykształceniu młodzieży tego nazwiska. Brał udział w pracy społecznej, m.in. w Tow. Rolniczym. Zasiadał w radach rodzinnych, którym poświęcał dużo czasu, a swoim podopiecznym — zainteresowanie i serce. Był to człowiek o niezwyklej pracowitości, wielkiej szlachetności i dobroci, raczej surowy, wymagający i od siebie, i od innych. Na tle ówczesnej epoki był postacią wybitną. Po ryskim traktacie pokojowym, gdy Raczkievicze pozostały po wschodniej stronie polskiej granicy, pracował jako administrator dużych maj. ziemskich.

Z pierwszego małżeństwa miał córkę, z drugiego 8 dzieci: 3 synów → Bogusława (1899–1981), Waclawa i Bronisława oraz 5 córek. Dwóch synów straciło życie po wkroczeniu do Polski wojsk sowieckich we wrześniu 1939 roku.

Dok.: Pamiętniki i dokumentacja rodzinna złożona w BN w Warszawie i w Ossolineum we Wrocławiu.

Gabriela Zaleska

ZALESKI BOGUSŁAW h. Lubicz (27.09.1899–21.10.1981), wł. maj. Borki w pow. słuckim i Tyłatycze (pow. Drohiczyn Poleski), prezes poleskiego wojewódzkiego ZZ, inż. rolnik. Syn → Bronisława (1863–1938) i Janiny z Korcozowiczów h. Sas. Ur. w rodzinnym maj. Raczkievicze (pow. słucki).

Kończy szkołę średnią w Słucku. Po zdaniu matury obejmuje maj. Borki, przekazany mu, jako najbliższemu krewnemu, przez ciotkę jego Olimpię z Uzłowskich Woyniłowiczową, gdzie gospodaruje przez rok pod ogólnym kierownictwem ojca. W 1918 zgłasza się jako ochotnik do 10 p. uł. wraz ze swym młodszym bratem Waclawem i bierze czynny udział w wojnie polsko-bolszewickiej. Dwa lata wojny, boje nad Ptyczą, Berezyną i Dnieprem, to okres wielkich przeżyć dla 18-letniego chłopca. Za bitwę pod Kosiejkiem dostaje Krzyż Walecznych. Po wojnie kończy AR w Bydgoszczy i odbywa praktykę rolną.

Po ryskim traktacie pokojowym i Raczkievicze i Borki pozostały poza wschodnią granicą Polski, B. Z. podejmuje więc pracę jako administrator dużych maj. ziemskich, ostatnio klucza Radziwiłłomty w pow. nieświeskim. Wykazuje wybitne zdolności administracyjne i wiedzę fachową.

W 1929 ma miejsce zamach na jego życie. Trafiony dwoma strzałami, zostaje przewieziony do szpitala w Baranowiczach. Kule wyjęto i pomimo dużego wykrwawienia życie jego uratowano — powrócił do pracy. Dochodzenie prowadzone przez Korpus Ochrony Pogranicza, a następnie policję, nie daje wyników, choć w drugim zamachu ginie młody Bobrowicz, ekonom na jednym z folwarków klucza, b. podoficer z 10 p. uł. Sprawcy obu zamachów są ci sami, kierowani niewidzialną ręką spoza naszej wschodniej granicy poprzez istniejące u nas zakonspirowane „jaczajki” komunistyczne.

Dn. 2.08.1930 B. Z. ożenił się z Gabriellą Jeleńską h. Korczak odm. (1905–1992), córką Józefa i → Marii z Kończów Erdmanowej. Obejmują oni maj. Opol (pow. Drohiczyn Poleski), który Gabriela otrzymała w działach rodzinnych. Ma ona również wyższe wykształcenie rolnicze. Oboje zabierają się do pracy z energią i zamiłowaniem. Małżeństwo było bardzo dobrane i szczęśliwe. Pow. fol. Opol wynosi ok. 5000 ha, z czego 2000 ha (częściowo „błota poleskie”) przeznaczony były na parcelację. Należący do Opol fol. Kozioł przejęty został na osadnictwo wojskowe. Fol. Tulatycze został aktem darowizny przekazany przez Marię Jeleńską zięciowi B. Z.

Opol jest intensywnie prowadzonym, uprzemysłowionym maj. Gorzelnia (roczny kontyngent 150 000 l. spirytusu), młyn, hodowla koni remontowych dla wojska, zarodowa hodowla bydła (100 krów rasy czerwonej polskiej — zgodnie z rejonizacją i 100 krów nizinnych w fol. Tulatycze), nierogacizna, owce — karakuły, kury — karmazyny. Cały materiał hodowlany zamawiany jest przez Poleską Izbę Rolniczą. Stawy rybne — 35 ha (pełny cykl hodowli karpia), wyszlamowane stawy, założone zimochowy, oczyszczona część kanałów biegnących wzdłuż 5-kilometrowej grobli, prowadzących w kierunku Jasiołdy. Sady owocowe o pow. 33 ha, sadzone w l. 1930–1939, przeprowadzone wstępne prace przy lokalizacji przechowalni na owoce. Własna mleczarnia i serownia, masło i sery dostarczane do Warszawy. Dalsze inwestycje to: wybudowanie dużej murowanej obory na inwentarz pracowników, murowanej obszernej kuźni i stelmaszni, nowe chlewnie i nowoczesne kurniki, duży drewniany budynek mieszczący 6 mieszkań dla pracowników, stopniowo przeprowadzane remonty wszystkich czworaków, kapitalny remont stajni roboczej

Bogusław Zaleski

i cugowej, postawiona duża waga wozowa oraz wiaty na maszyny, narzędzia rolnicze i wozy. W fol. Tulatycze postawiono duży murowany budynek piętrowy na mieszkania pracowników. Przy nim posadzono drzewa owocowe i założono ogrody warzywne. Fornale otrzymują zasadnicze wynagrodzenie zgodnie z obowiązującą umową zbiorową. Są jednak lepiej opłaceni niż to przewiduje umowa zbiorowa i mają lepsze warunki mieszkaniowe niż w innych maj. pow. Drohiczyn Poleski. B. Z. podnosi też znacznie uposażenie straży leśnej; szkoli sześciu gajowych, przeprowadza naukę strzelania; gajowi otrzymali broń krótką — nagany. Buduje dla nich obszerne, wygodne leśniczówki otoczone wysokim częstokołem (warunki bezpieczeństwa na Polesiu są jeszcze wciąż nieustabilizowane). Stopniowo spłaca pożyczkę w Wileńskim Banku Ziemi, zaciągniętą na spłaty, wynikłe z działów rodzinnych między spadkobiercami Józefa Jeleńskiego oraz długi prywatne, zaciągnięte na odbudowę zniszczonego po wojnie gospodarstwa i dokonanie koniecznych inwestycji. B. Z. jest zapalonym myśliwym, ma dobre psy gończe, zebrał piękną kolekcję batalionów. Opol ma wspaniałe tereny łowieckie na ptaactwo wodne.

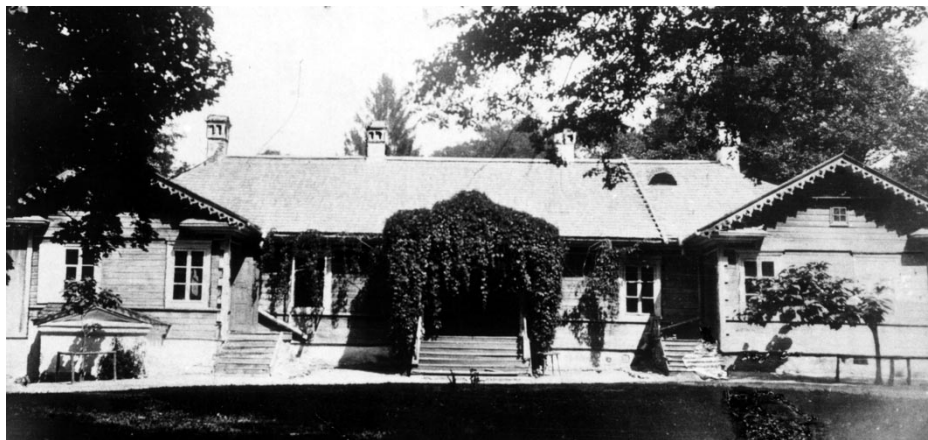
W Opolu powstaje, po stracie przez rodzinę Zaleskich ich majątków w Śluczczyźnie, nowy dom rodzinny, tak potrzebny zarówno dla starszego, steranego wiekiem i przejściami I wojny światowej, jak i młodego pokolenia — rodzice, rodzeństwo, ukochana ciotka

Emilia Zaleska, stary wuj Michał Korcozowicz. Dwie z sióstr B. Z., Janina i Maria, obejmują po fachowym przygotowaniu prowadzenie: jedna — sadów owocowych, druga — mleczarni i serowarni.

B. Z. zostaje wybrany na prezesa Poleskiego Wojewódzkiego ZZ, wiceprezesa Polskiej Izby Rolniczej. Jest delegatem z woj. Poleskiego do Kresowego Zjednoczenia Właścicieli Gorzelni Rolniczych, twórcą i prezesem Wojewódzkiego Związku Kół Porad Sąsiedzkich, przewodniczącym Rady Gminnej w Bezdzieżu i, wraz z żoną, kolatorem kościoła parafialnego w Bezdzieżu. Pracy społecznej poświęca dużo czasu i wysiłków z pełnym zrozumieniem i znajomością specyficznych i bardzo trudnych, tak społecznie i ekonomicznie, jak i narodowościowo warunków na Polesiu. W 1934 zostaje odznaczony za swą działalność społeczną Krzyżem Kawalerskim Odrodzenia Polski.

W sierpniu 1939 B. Z. zostaje zmobilizowany. Odbiera kampanię wrześniową w 26 p. uł., jako dowódca szwadronu zapasowego. Bierze udział 16.10 w ostatniej bitwie pod Kockiem w dywizji gen. Franciszka Kleeberga. Dostaje się do niewoli niemieckiej. Kolejne obozy jenieckie to: Weilburg, Osterrode, Woldenberg (Oflag II C). Bierze intensywny udział w obozowym samokształceniu.

Tak jak niegdyś Raczkiewiczze i Borki, tak teraz Opol pozostał poza wschodnimi granicami Polski. B. Z. wraca do kraju i rozpoczyna pracę. Początkowo na stanowisku naczelnika Wydz. Rolnego w Woj. Urzędzie Ziemijskim w Gdańsku, potem w organizowaniu przez Witolda Maringe'a PNZ jako wicedyr. na Okręg Gdański. Trudności w zagospodarowaniu zniszczonych przez wojnę terenów są ogromne, brak odpowiednich ludzi, brak inwentarzy i wszelkich środków produkcji, budynki poniszczone, urządzenia melioracyjne nieczynne. B. Z. poświęca tej pracy cały swój czas i wszystkie siły, osiągając bardzo dobre wyniki. Po jakimś czasie odbywa się pokazowy polityczny proces przeciwko Witoldowi Maringe'owi. Ferowany był z góry wyrok skazujący. Rozpoczynają się kolejne „polityczne” procesy przeciwko wojewódzkim dyr. PNZ. Zdarzały się wyroki śmierci. Zupełnie nieoczekiwanie nie dochodzi do przygotowanego już procesu B. Z., ale musi on opuścić Wybrzeże. Podejmuje pracę na stanowisku wicedyr. Okręgu PNZ w Szczecinie, następnie wicedyr. Zjednoczenia Gorzelni Rolniczych w Olsztynie, potem dyr. „Zgorol” w Bydgoszczy. Dalsze prace to: stanowisko naczelnika Działu Rolnego w Centralnym Zarządzie Hodowli Koni w Warszawie, dyr. Zarządu Głównego Majątków SGGW w Warszawie. Pracuje usilnie i owocnie nad tym, aby w posiadanych

Dwór w Opolu

przez SGGW Rolniczych Zakładach Doświadczalnych (RZD) stworzyć odpowiednie warunki do prowadzenia prac dydaktycznych i doświadczalnych. Ponownie jednak musi opuścić swe stanowisko. Obejmuje funkcję wicedyr. Lasów Doświadczalnych SGGW w Rogowie k. Koluszek. Ostatnia praca to główny specjalista w Biurze Studiów i Projektów Wzorcowych Budownictwa Wiejskiego przy Ministerstwie Rolnictwa w Warszawie.

Po przejściu na emeryturę w 1969, mając lat 70, bierze nadal czynny udział w opracowywaniu zagadnień związanych z rolnictwem. Robi wraz z żoną tłumaczenia artykułów fachowych z czasopism niemieckich, francuskich i rosyjskich. Utrzymuje żywy kontakt z młodzieżą, dla której był autorytetem. Pomimo malejących sił, nadal poluje z wielkim zamięowaniem. Dużo czasu poświęca Kołu Łowieckiemu.

B. Z. ceni wysoko tradycje rodzinne. Archiwa, dotyczące historii rodu zginęły w Raczkiewiczach w czasie I wojny światowej. Nieliczne, które ocalały, zginęły w Opolu w czasie II wojny światowej. B. Z. wraz z żoną prowadzą długie i wnikliwe poszukiwania potrzebnych materiałów. Opracowuje życiorysy. Gromadzi je skrzętnie, aby przekazać piękne karty, zapisane przez przodków: udział w wojnach napoleońskich, Krzyż Virtuti Militari za bitwę pod Zieleńcami, Legię Honorową za bitwę pod Lipskiem. Potem udział w powstaniu listopadowym, udział w powstaniu styczniowym i zsyłki na Sybir. Skrzętnie wyszukuje i gromadzi spuściznę literacką i artystyczną po swoim stryjecznym dziadku Bronisławie Z., literacie i działaczu społecznym, zesłanym na Sybir za udział w powstaniu 1863. Szuka w antykwariatach książek jego pióra i sztychów, odbitych z wykonanych przez niego w Karagandzie miedziorytów, które wracając z zesłania zabrał ze sobą do Paryża, dokąd musiał emigrować. Píše wspomnienia. Wkłada w to masę pracy i trudu. Obejmują one całe niemal jego życie na ok. 600 stronach maszynopisu. Wspomnienia te zostały już po śmierci autora przez jego żonę z wielkim pietyzmem uporządkowane, przepisane i złożone w Bibliotece im. Ossolińskich we Wrocławiu i w Bibliotece Narodowej w Warszawie. „Wspomnienia” dedykowane zostały Andrzejowi Z., ukochanemu bratankowi i wychowankowi. B. Z. był człowiekiem nieugiętym w swoich zasadach moralnych i etycznych. Nigdy nie zszedł z drogi prawdy. Głęboko wierzący, gorący patriota, usiłował zawsze spełnić jak najlepiej to, co uważał za swój obowiązek.

Zmarł na zawał serca w Warszawie. Pochowany został na cmentarzu parafialnym w Milanówku w grobie swej ciotki Olimpii z Uzłowskich Woyniłłowiczowej, od której niegdyś otrzymał maj. Borki.

Dok.: Aftanazy, *Materiały*, t. II; Pamiętniki i dokumentacja rodzinna złożona w Bibliotece Narodowej w Warszawie i Ossolineum we Wrocławiu.

Gabriela Zaleska

ZALESKA GABRIELA z JELEŃSKICH (22.05.1905 – 27.12.1992), wł. maj. Opol (pow. Drohiczyń Poleski). Córka Józefa Jeleńskiego h. Korczak odm. i ⇒ Marii z Końców h. Ogończyk.

Rodzeństwo: 1) → Maria Erdmanowa (1902– 1982); 2) ⇒ Kazimierz (1903–1943); 3) Paweł (1907–1923); 4) → Teresa Domańska (ur. 1910); 5) → Jadwiga Mielżyńska (ur. 1916).

Dzieciństwo i wczesną młodość spędziła w maj. rodzinnych Gliniszki i Opol, a okres I wojny światowej w Opolu. Po wojnie przez 3 lata kontynuowała naukę, mieszkając w Wilnie u swej babci, matki ojca Marii z Jeleńskich Mieczysławowej Jeleńskiej (1850–1941), zmarłej w drodze na Syberię.

G. Z. dn. 2.09.1930 poślubiła → Bogusława Zaleskiego (1899–1981) i w ramach działań rodzinnych otrzymała maj. Opol na Polesiu (ok. 500 ha). Pod kierunkiem Zaleskich maj. stał się wkrótce wzorowym gospodarstwem.

W sierpniu 1939 Bogusław Z. został zmobilizowany. Odbywał kampanię wrześniową w 26 p. uł., dostał się do niewoli niemieckiej. G. Z. po wkroczeniu 17.09. wojsk sowieckich do Polski opuściła natychmiast Opol wraz z całą rodziną, składającą się z 8 osób. Po długiej, pełnej trudów i zagrożeń wędrówce końmi i szczęśliwym przybyciu do zamkniętej już wówczas granicy na Bugu, dotarli wszyscy do Nałęczowa k. Lublina. Gdy skończyły się niepowodzeniem jej starania o uwolnienie męża z niemieckiego obozu przejściowego w Kielcach, zamieszkała z rodziną w Nałęczowie.

Po zajęciu Polesia przez Niemców G. Z., pomimo wielu niebezpieczeństw przekroczyła nielegalnie granicę pomiędzy GG a Ostlandem, dotarła do Opoli i otrzymała od władz niemieckich nominację na stanowisko administratora. Objęła w Opolu rządy i zaczęła z trudem odbudowywać zdewastowane gospodarstwo. Wysyłała paczki żywnościowe dla 10 oficerów w oflagu, w którym znajdował się jej mąż oraz pomoc finansową dla rodziny pozostającej w GG. Warunki bezpieczeństwa w maj. Opol zaczęły się stopniowo pogarszać. Partyzantka sowiecka aktywizowała się coraz bardziej. Maj., jako ważny gospodarczo, otrzymał ochronę wojskową. Pomimo tego akcja partyzantów nie ustała. Pewnego dnia z pastwiska zabrane zostało i zapędzone na odległe „grondy” na błotach stado ok. 80 krów, innym razem zabrane zostały konie, orzące na polu; na transport spirytusu z gorzelnii, dostarczanego do stacji Janów Poleski, ubezpieczony wojskową ochroną niemiecką, przygotowany został w lesie napad. Partyzanci, ukryci na drzewach otworzyli ogień — wszyscy Niemcy zginęli. G. Z., nie doceniając grożącego jej w każdej chwili niebezpieczeństwa, jeździła nieraz sama na lustracje lasów, pól i stawów rybnych.

Gabriela Zaleska

Ponieważ w każdej chwili groził napad partyzantki sowieckiej, dwór wraz z całym podwórzem gospodarczym i parkiem zostały naokoło przez Niemców zaminowane. Gdy warunki bezpieczeństwa stawały się coraz gorsze, Niemcy nie chcąc nadal narażać swych żołnierzy, zastąpili ich oddziałem Ukraińców, pełniących służbę w wojsku niemieckim. Dalsze pozostawanie w Opolu stało się niemożliwe. G. Z. wraz z kuzynką Janiną Zadarnowską oraz jej mężem Janem przybyłym znacznie później do Opoli wyjechała z wycofującym się oddziałem niemieckim do Pińska i dalej do Brześcia, gdzie władze ogłosiły, aby każdy fachowiec zgłaszał się na przymusowe roboty do Niemiec. Wobec grożącego niebezpieczeństwa wywózki, wrócili do Pińska. Wojska sowieckie nadciągnęły coraz bliżej. G. Z. i jej towarzyszym udało się dostać do ciężarówki jednego z ostatnich wycofujących się oddziałów niemieckich i przedostać się do GG. G. Z. dostała pracę w Nowym Targu w Oddziale Krakowskiej Izby Rolniczej. Mieszkała w chacie góralskiej pod miastem. Zbliżał się koniec wojny i odwrót Niemców. Ustała praca we wszystkich instytucjach i urzędach. G. Z., zgodnie z planem ustalonym zawczasu listownie ze swym mężem, pojechała do Zakopanego, gdzie przebywała jej teściowa ze swą najmłodszą córką Barbarą Moniczewską oraz 6-letnim Andrzejem Z. (synem Teresy z Jeleńskich 3^ov. → Domańskiej (ur. 1910) i → Wacława Zaleskiego (?–1940?)). Po pełnym napięciu

oczekiwaniu powrócił mąż Bogusław Zaleski. Wkrótce potem wyruszył na tzw. Ziemie Odzyskane, aby znaleźć zatrudnienie w rolnictwie.

G. Z. rozpoczęła pracę w Gdańskiej Izbie Rolniczej. Musiała jednak opuścić Wybrzeże, gdyż mąż jej związany był z pokazowym procesem W. Maringe'a. Zalescy wyjechali do Bydgoszczy wraz z 7-letnim synem swej siostry Teresy i nieżyjącego Wacława Z., brata męża, Andrzejem, który odtąd dzielić będzie losy rodziny i towarzyszyć im będzie w niełatwym życiu. Ze względu na antyziemiańską nagonkę prowadzoną przez władze, Zalescy zmuszeni byli porzucić Bydgoszcz. Osiedlili się w Milanówku, a następnie w Brwinowie, gdzie G. Z. zmarła.

Gabriela Zaleska (red.)

ZALESKI WACŁAW h. Lubicz (?–1940?), administrator maj. ziemskich. Syn → Bronisława (1863–1938) i Janiny z Korkozowiczów h. Sas. Ur. w maj. Raczkiewicze (pow. słucki).

Administrował maj. Radziwiłłmonty, położonym w sąsiedztwie Jelenpola. Po śmierci Witolda Goreckiego poślubił Teresę z Jeleńskich (zob. → Teresa Domańska) i razem z żoną zamieszkał w Jelenpolu. Pod ich kierownictwem gospodarka rozwijała się bardzo pomyślnie. W 1939 zawiadomiony przez Korpus Ochrony Pogranicza o przekroczeniu granicy przez Armię Czerwoną wyjechał natychmiast wraz z rodziną z maj. Spotkali się z bratem Bronisławem i razem dotarli do maj. Dunajczyce. Przy oddawaniu na rozkaz NKWD broni zostają aresztowani i uwięzieni. Dalszy jego los jest nieznan.

Dzieci: 1) Szymon (ur. i zm. 1936); 2) Andrzej (ur. 1938); 3) Maria (ur. 1939).

Gabriela Zaleska

ZIELIŃSKI BOLESŁAW h. Ciotek (1875–10.04.1937), wł. maj. Gradów w pow. sochaczewskim. Syn Juliusza (zm. 1879 Grabowie) i Wiktorii z Kretkowskich (zm. 1922 w Warszawie).

Gradów był w pierwszej połowie XIX w. własnością rodziny Łączyńskich (z pow. gostyńskiego), którzy sprzedali go bankierowi Salmanowi Jakubowskiemu. Od niego nabył Gradów w 1860 Józef Zieliński z maj. Katarzyna k. Przedca dla swego syna Juliusza, ojca B. Z.

Matka Bolesława była wł. maj. Gradówek (graniczącego z Gradowem), który wchodził poprzednio w skład dóbr Guzów, należących do Łubieńskich (później do Sobańskich). Gradówek nabył Emilian Kretkowski (z maj. Baruchowo w pow. włocławskim) jako posag dla córki Wiktorii (później Zielińskiej).

B. Z. ukończył polskie, prywatne gimn. Wojciecha Górskiego w Warszawie. Wyższe studia rolnicze odbył w Czechach w Wyższej Szkole Rolniczej w Taborze, a później roczną praktykę rolniczą w Poznaniu; następnie objął zarząd maj. Gradów. Obszar Gradowa (z Gradówkiem) wynosił ok. 940 ha. Maj. posiadał dużą gorzelnię z rektyfikacją, która przerabiała surówkę własną i z kilku innych maj. B. Z. dokonał w Gradowie wielu poważnych inwestycji. W okresie do I wojny światowej przebudował cały maj., wymienił zabudowania drewniane na murowane. Wszędzie panował ład i porządek. W 1915 front niemiecko-rosyjski nad Bzurą i Rawką zatrzymał się na blisko rok, a Gradów znalazł się na linii okopów. Nie było wprawdzie większych bombardowań, została jedynie zniszczona gorzelnia i destylarnia. Wszystkie budynki zostały pozbawione dachów i części drewnianych, które zużyto do budowy okopów. W ten sposób nastąpiła zupełna ruina zabudowy maj. Na budowę okopów wycięto również las, a pola zostały zryte głębokimi rowami. Wojsko zniszczyło i zrabowało inwentarz martwy oraz zarekwirowało dużą część inwentarza żywego. W tym stanie rzeczy, po zaprzestaniu działań wojennych, B. Z. podjął decyzję, aby przez częściową

sprzedaż ziemi i parcelację uzyskać środki na odbudowę gospodarki. Do realizacji tej decyzji przystąpił w końcu 1918. Nie przewidział jednak, jak wielu ludzi w tamtym czasie, dewaluacji pieniądza. Uzyskane za sprzedaną ziemię pieniądze straciły zupełnie wartość. Ostatecznie pozostawił sobie 336 ha. Za ostatnie sprzedane grunty, otrzymał już nowe złote, które przeznaczył na częściową odbudowę gospodarki.

B. Z. po objęciu Gradowa działał społecznie w różnych organizacjach rolniczych. Po odzyskaniu niepodległości, dopóki mu zdrowie pozwalało, był członkiem Wydz. Powiatowego i z jego ramienia zajmował się opieką społeczną i szkolnictwem elementarnym w powiecie. Był członkiem ZZ, uczestniczył też w różnych akcjach społecznych organizowanych przez środowisko ziemiańskie. Pod koniec dwudziestolecia zapadł poważnie na zdrowiu i przekazał administrację maj. zarządcy. Na terenie rozparcelowanych 600 ha Gradowa powstało 5 wsi: Marysinek, Okopy, Wojenka, Wikcinek i Juliuszówek.

B. Z. zmarł w Gradowie.

Oż. z Marią z Radyszkiewiczów. Dzieci nie mieli.

Ryszard Manteuffel (A. Sz.)

ŻUROWSKI ROMAN (31.07.1886–04.1943), wł. maj. Leszczków w pow. sokalskim. Inż. budowlany, rolnik, hodowca. Syn Stanisława (1841–1906) i Teresy z Konopków (1858–1952). Ur. w Ulicku–Seretkiewicz (wsch. Małopolska).

Miał czworo rodzeństwa: Stanisława Adama, rolnika (1888–1967), Józefa zastępcę prof. historii sztuki na UJ (1892–1936), Agnieszkę (zm. w dzieciństwie) i Felicję, wieloletnią działaczkę Ruchu Katolickiego, współpracowniczkę kardynała K. Wojtyły, odznaczoną krzyżem Pro Ecclesia et Pontifice (1896–1977).

Maj. Leszczków miał 353 ha, prowadzono tam hodowlę zarodowego bydła rasy polskiej czerwonej. R. Ż. był założycielem znanej fabryki włókienniczej i wytwórni samodzielów wełnianych „Leszczków”. Wyroby te otrzymywały nagrody na wystawach w Paryżu (1937) i Nowym Jorku (1939). Odbił studia w Dreźnie. Prezes Małopolskiego ZZ. Odznaczony Orderem Odrodzenia Polski za wybitną działalność na polu gospodarczym. Zwolennik ugody polsko–ukraińskiej. Był zbieraczem starych sztychów polskich. Zbiór ten, jeden z największych w Polsce, został zrabowany przez gestapo w 1943.

Aresztowany przez gestapo razem z żoną i trzema córkami w grudniu 1942, został zamordowany w al. Szucha w pierwszych dniach kwietnia 1943.

Żonaty z Karoliną Kraińską (1891–1981), ślub 25.06.1913, córką Wincentego i Heleny z Szumlańskich.

Dzieci: 1) Wincenty (ur. 1915), abs. WSH, oż. z Anną Larisch, mieszkają w Kanadzie; 2) Maria Helena (ur. 1916), więzień obozów Majdanka i Ravensbrück, studiowała w WSH w Warszawie 1938/1939. Odznaczona srebrnym medalem Szwedzkiego Czerwonego Krzyża (1946) i złotym krzyżem Pro Ecclesia et Pontifice (1986) przez Jana Pawła II. Wyszła za mąż za Bożysława Kurowskiego, prawnika. Mieszkają w Szwecji. Ich dzieci: a) Anna Maria (ur. 1947), laborantka; b) Roman Maria Olgierd (ur. 1949), mgr historii sztuki UJ, żonaty z Elżbietą Marią Nowiną–Konopką, mgr. romanistyki UJ; mieszkają w USA; c) Zofia Maria Karolina (ur. 1952), agronom, uniw. w Uppsali. Wyszła za mąż za Francisca Markey, doc. dr. biochemii. Mieszkają w Szwecji; d) Maria Jadwiga Bogumiła (ur. 1953), dziennikarka, wyszła za mąż za Rolanda Esaiasson. Mieszkają w Szwecji; 3) Stanisław (ur. 1917), agronom, oż. z Anną Heydel; 4) Anna (1922–1943), zm. w obozie koncentracyjnym w Majdanku; 5) Klementyna (ur. 1924), prof. historii sztuki na UJ.

Dok.: *Lista*.

Maria Kurowska (Red.)

ŻYCHLIŃSKI JÓZEF h. Szeliga (1.08.1886–2.11. 1969), wł. maj. Kusowo (pow. bydgoski) i Uzarzewo z fol. Święcinek (pow. poznański). Syn Józefa Izydora (4.04.1856–24.09.1926), dr. praw, wł. maj. Modliszewo (pow. gnieźnieński) i Uzarzewo i Amelii Graeve h. własnego (27.12.1863–18.05.1947). Ur. w Modliszewie.

J. Ż. ukończył szkołę średnią w Gnieźnie, a następnie wyższe studia na Wydz. Rolniczym w Berlinie. Służbę wojskową odbył w wojsku pruskim, a następnie pełnił (w l. 1916–1917) funkcję Kreislandwirta w Garwolinie k. Warszawy.

Od 1913 gospodarował w maj. Kusowo (ok. 1500 ha), wykupionym z rąk niemieckich. W 1928 przeniósł się do odziedziczonego po ojcu maj. Uzarzewo (ok. 600 ha), gdzie pozostał do wybuchu II wojny światowej. Zgodnie z tradycją poznańską maj. nie uległ działom rodzinnym, pozostałe rodzeństwo zostało spalane.

Jako ceniony gospodarz został powołany do kierowania przymusowym zarządem ordynacji Radziwiłłów w Przygodzicach. Przez szereg lat był doradcą w zakresie rolnym w maj. Iwno (pow. poznański) Ignacego Mielżyńskiego, Gorazdowo (pow. wrzesiński) Józefa Żychlińskiego (z Ziemstwa Kredytowego), Twardowo (pow. Kotlin) Kazimierza

Józef Żychliński

Żychlińskiego i Miłostaw (pow. wrzesiński) Władysława Kościelskiego. W Miłostawiu był również opiekunem nad administracją masy spadkowej Kościelskich składającej się z gospodarstwa rolnego i leśnego w Miłostawiu i Szelejowie (pow. wrzesiński), Biblioteki im. Kościelskich w Warszawie (szczególnie w zakresie wydawniczym) oraz akcji Kanału Sueskiego, odziedziczonych po Seferze Paszy — Kościelskim. Tuż przed wybuchem II wojny światowej zaproponowano mu zarząd państwowy dóbr pszczyńskich. Równocześnie pełnił różne funkcje społeczne jako: radca TKZ w Poznaniu, radca „Bazaru” w Poznaniu, członek ZZ. Jako prezes Kółka Rolniczego w Uzarzewie, poświęcił się problemowi postępu rolniczego w gospodarstwach chłopskich. Miewał także na ten temat audycje radiowe. Cieszył się opinią wzorowego gospodarza i społecznika. W okresie bezrobocia w wystąpieniach radiowych inspirował tworzenie możliwości czasowego zatrudnienia bezrobotnych. W chwili wybuchu II wojny światowej, za namową żony wyjechał do Poznania i dalej do Warszawy, unikając losu innych ziemian z Poznańskiego. W okresie okupacji hitlerowskiej początkowo przebywał u swego szwagra → Adolfa Dąbskiego w maj. Kalina Wielka (pow. miechowski), a następnie administrował kolejno w maj. Ropocice (pow. włoszczowski) Kazimierza Działoty, Kłonowie (pow. miechowski) Janusza Zdziechowskiego i Książu Wielkim (pow. miechowski) Zygmunta Wielopolskiego.

Po zakończeniu wojny udał się końmi do Uzarzewa, ale ze względu na sytuację polityczną zamieszkał początkowo w Sopocie i Poznaniu, szukając tam pracy. Ostatecznie osiedlił się w Olsztynie i podjął pracę w Biurze Urządzeń i Melioracji Rolnych, później zmienionym na Zakład Projektowania i Wdrożeń Postępu w Rolnictwie w Olsztynie przy ul. Głowackiego 6. W ramach swej pracy, m.in. po październiku 1956 opracował na zlecenie władz ekspertyzę i plan rekonstrukcji rolnictwa w Olsztyńskim. Po przejściu na emeryturę, na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa, nadal prowadził prace

Dwór w Uzarzewie

badawcze w oparciu o literaturę obcą, jako jedyny specjalista znający języki obce na terenie Olsztyna. Korzystał z biblioteki Wyższej Szkoły Rolniczej w Kortowie i blisko współpracował z tą uczelnią. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi w 1959.

Zmarł w Olsztynie i pochowany został w Uzarzewie w grobowcu rodzinnym.

Poślubił (11.07.1916) w Sobieniach (pow. garwoliński) Izabellę Jezierską h. Prus i Nowina (21.07.1889–5.05.1972), córkę Franciszka i Wandy z Grabińskich h. Pomian, wł. maj. Sobienie–Jeziory (pow. garwoliński).

Ich dzieci: 1) Izabella (ur. i zm. w 1917 r.) (Uzarzew); 2) Maria (ur. 1919 w Poznaniu), ukończyła gimn. ss. niepokalanek w Nowym Sączu w 1939. W okresie okupacji hitlerowskiej pracowała w Szpitalu Powiatowym w Miechowie, gdzie ukończyła kurs pielęgniarstwa. Poślubiła (3.07.1946) w Poznaniu Zbigniewa Porczyńskiego h. Jastrzębiec, mgr. Akademii Ekonomicznej w Gdańsku, wł. maj. Dąbrówka (pow. bydgoski). Ich córki: a) Elżbieta (ur. 5.11.1947 w Sopocie), mgr inż. PG, mąż Jan Jacek Hejbowicz — ślub 26.10.1981 w Gdańsku, b) Małgorzata (ur. 18.03.1958 w Gdańsku–Wrzeszczu), mgr Wydz. Informatyki UG. Ślub 25.06.1988 w Oslo z Jackiem Zbigniewem Fijałkowskim. Ich córka Kinga Izabella (ur. 24.04.1980 w Oslo); 3) Piotr Jerzy (ur. 22.02.1922 w Kusowie, pow. bydgoski). Uczęszczał do gimn. im. Ignacego Paderewskiego w Poznaniu, zaś maturę w 1944 złożył w tajnym gimn. w Słupi (pow. włoszczowski). W 1945 udał się do Holandii, gdzie zatrudniony był przy produkcji wyrobów chemicznych w firmie Tiven. Następnie przeniósł się do Kanady, w l. 1948–1950 pracował w firmie T. Eaton Co w Winnipeg jako sprzedawca, w l. 1950–1957 jako Sales Representative. Później pracował w Toronto w firmie Mc Guinness Distillers Ltd. na różnych stanowiskach: w l. 1960–1967 jako General Sales Manager and Vice President Marketing, a od 1970 jako President International Operations. Przed kilku laty założył własną spółkę, gdzie pełni funkcję prezesa. Poślubił (28.04.1956) Cecylię Skarbak–Borowską h. Abdank. Ich synowie: a) Andrzej (ur. 1957), abs. Wydz. Stomatologicznego Uniw. w Toronto, poślubił w 1987 Heather Marie Braniff, ich córka Jenna Lynn (ur. 1987), b) Piotr (ur. 1960), abs. Wydz. Historii Uniw. w Toronto, poślubił Agatę Ulkowską w (1990), c) Robert (ur. 1961), abs. Uniw. w Kalifornii.

Dok.: Korespondencja, wspomnienia rodzinne i archiwum rodzinne.

Amelia Duninowa

Wykaz zyciorysów zamieszczonych w 1, 2, 3, 4, 5 i 6 części słownika

- Andrychiewicz Władysław (3)
Andrzejkowicz Buttowt– Henryk
Konstanty (1)
Archutowski Roman (5)
Arkuszewska Zofia Julia (1)
Arkuszewski Antoni (6)
Arkuszewski Jan Teofil (2)
Arkuszewski Kazimierz Józef (1, uzup.)
Arkuszewski Leszek Henryk Grzegorz (2)
Arkuszewski Marian Antoni (1, uzup.)
Arkuszewski Mieczysław Grzegorz (2)
Arkuszewski Stanisław (1)
Aubracht–Prądyński Andrzej (6)
Aubracht–Prądyński Lucjan (6)
Bacciarelli Cezary (5)
Bacciarelli Kazimierz (5)
Baehr Marian (2)
Bagieńska Izabella Maria z Sokołowskich (3)
Bagieński Wiktor Wincenty (2)
Bagniewski Adolf (1, uzup.)
Bagniewski Andrzej (1)
Bagniewski Dionizy (1)
Bagniewski Jan (1)
Bagniewski Jerzy (1)
Bagniewski Juliusz (1)
Bagniewski Juliusz Celestyn (1, uzup.)
Bagniewski Leon (1, uzup.)
Bagniewski Michał (1)
Bagniewski Piotr (1)
Bagniewski Stefan (1)
Bagniewski Tadeusz (1, uzup.)
Barthel de Weydenthal Jan Maria (2)
Bartmański Andrzej (1)
Bartmański Kazimierz (1)
Bartmański Roman Feliks (1)
Bauerfeind Wacław Julian (4)
Bero Zofia z Pszczółkowskich (4)
Biedrzycki Jan (1)
Bielińska Maria z Jasieńskich (2)
Bieliński Adam Antoni (2)
Bieliński Adam Henryk (3)
Bieliński Antoni (2)
Bieliński August Jan (2)
Bilowicz Maria (1)
Bisping Jan Nepomucen (6)
Bisping Kazimierz (1)
Bisping Maria (1)
Błażejewska Władysława z Kielbasińskich (4)
Błażejewski Hipolit (4)
Bochdan Józef (2)
Bochwic Bolesław (3)
Bochwic Brunon (3)
Bochwic Czesław (3)
Bochwic Florian (3)
Bochwic Jan (3)
Bochwic Jan Otton (3)
Bochwic Lucjusz II (3)
Bochwic Lucjusz III (3)
Bochwic Michał (3)
Bochwic Otton (3)
Bochwic Roman (3)
Bochwic Stanisław (3)
Bochwic Tadeusz (3)
Bochwic Witold (3)
Bogusławiewiczowa Janina
z Oskierków (6)
Bogusz Wanda (1)
Bogusz z Ziembliec Edward Franciszek (1)
Bogusz z Ziembliec Franciszek Ksawery (1)
Bogusz z Ziembliec Franciszek Ksawery (1)
Bogusz z Ziembliec Stefania (1)
Boguszewicz Michał (1)
Boguszewski Mieczysław (4)
Bojanowski Bartłomiej (3)
Bojanowski Ignacy (3)
Bojanowski Ignacy Józef (3)
Bojanowski Jan (1)
Bojanowski Michał (1)
Bojanowski Michał Ignacy (1)
Bojanowski Stanisław (1)
Bojanowski Tadeusz (1)
Bojanowski Zygmunt (1)
Boski Zdzisław (4)
Brandt Helena Augusta z Woyciechowskich
(4)
Breza Edward Fryderyk August Maria
Leon (1, uzup.)
Brykczyńska Maria Marcelina
z Dąbskich z Lubrańca (6)
Brykczyński Marcin (6)
Brzeski Adolf (1, uzup.)
Brzeski Edward (1)
Brzeski Erazm (1)
Brzeski Erazm (2)
Brzeski Henryk (1, uzup.)
Brzeski Jan (1)
Brzeski Julian (2)
Brzeski Leon (1, uzup.)
Brzeski Witold Henryk (1, uzup.)
Brzozowski Witold (4)
Brzozowski Władysław Hubert (4)
Budzyński Wiktor (2)
Bukowiecka Aleksandra z Dzierży-
kraj–Morawskich (4)
Bukowiecki Leon (4)
Bukowiecki Mieczysław (4)

Bukowiński Stanisław (4)
 Bukowski Jan Nepomucen (1)
 Bukowski Jan Rafał (1)
 Bukowski Karol (1)
 Bukowski Tadeusz (1)
 Chabowski Leon (4)
 Chabowski Wincenty (4)
 Chabowski Władysław (4)
 Chamski Kazimierz (5)
 Chądzyński Stanisław (4)
 Chądzyński Włodzimierz (4)
 Chełchowski Stanisław (1)
 Chełkowski Józef (2)
 Chełkowski Marian (2)
 Chełkowski Michał (2)
 Chełkowski Wojciech (2)
 Chełmicki Włodzimierz (6)
 Chlipalski Henryk Władysław (5)
 Chłapowska Anna (1)
 Chłapowska Bronisława (1)
 Chłapowska Teofila (1)
 Chłapowski Alfred Stefan Franciszek (2)
 Chłapowski Dezydery Andrzej (1)
 Chłapowski Henryk Stanisław (1)
 Chłapowski Jan Wacław (1)
 Chłapowski Karol Paweł (2)
 Chłapowski Konstanty Hubert (2)
 Chłapowski Maurycy (1)
 Chłapowski Mieczysław Paweł (2)
 Chłapowski Mieczysław Pius (1, uzup.)
 Chłapowski Stanisław Jan (1)
 Chłapowski Stanisław Ludwik (1)
 Chłapowski Zygmunt Antoni
 Franciszek (2)
 Chłapowski Zygmunt Lucjan (1)
 Chmielewski Czesław (1, uzup.)
 Chrostowski Aleksander (4)
 Cichowski Anastazy (6)
 Cichowski Henryk (2)
 Cichowski Henryk (2)
 Cichowski Hipolit (6)
 Cichowski Mieczysław (2)
 Cichowski Roman Marian (4)
 Cichowski Seweryn (2)
 Cichowski Stanisław (6)
 Cichowski Zygmunt (2)
 Cichowski Zygmunt Gustaw (3)
 Cieński Stanisław Franciszek (5)
 Cieński Tadeusz (5)
 Cieszkowski Józef (4)
 Ciesliński Zygmunt Walenty (3)
 Ciszewski Mirosław Włodzimierz
 Epifaniusz (1)
 Cygański Ignacy (3)
 Cywiński Andrzej (1)
 Cywiński Stanisław (1)
 Cywiński Stanisław (1)
 Czaplicki Antoni (3)
 Czaplicki Lucjan (3)
 Czaplicki Tadeusz (3)
 Czarliński–Schedlin Adam Leon Michał (6)
 Czarliński–Schedlin Emil 18
 Czarliński–Schedlin Leon (III) Marian (6)
 Czarliński–Schedlin Leon (6)
 Czarniecki Michał (6)
 Czarnocki Kazimierz (1)
 Czarnocki Stefan (1)
 Czarnowska Zofia z Russockich (6)
 Czarnowski Feliks (4)
 Czarnowski Franciszek (4)
 Czarnowski Stanisław (6)
 Czarnowski Stefan (6)
 Czarnowski Teodor (4)
 Czecz de Lindenwald Karol (6)
 Czekanowski Stanisław (6)
 Czerwiński Stefan (4)
 Czerwińska Maria z Grocholskich (2)
 Czerwiński Antoni (5)
 Czerwiński Julian Marian Kazimierz (3)
 Czerwiński Kazimierz Aleksander (2)
 Czerwiński Kazimierz Ignacy (2)
 Czerwiński Stanisław (2)
 Czerwiński Zygmunt Julian (2)
 Daszewska Anna z Popławskich (3)
 Daszewska Zofia z Popławskich (3)
 Daszewski Aleksander Józef (2)
 Daszewski Andrzej (2)
 Daszewski Tadeusz Marian (6)
 Daszkiewicz Korybut– Dymitr (5)
 Daszkiewicz Korybut– Dymitr Andrzej (5)
 Daszkiewicz Korybut– Juliusz (5)
 Daszkiewicz Korybut– Tadeusz (5)
 Dąbrowska Janina Maria z Wieniawskich (4)
 Dąbrowski Wacław (4)
 Dąbska Antonina Maria Zenobia
 z Żychlińskich (3)
 Dąbski Adolf Cyryl Antoni (3)
 Dąbski Lucjan (5)
 Dąbski Stanisław (3)
 Dąbski Stefan (3)
 Dembińska Maria z Michałowskich (6)
 Dembiński (vel Dębiński) Stanisław (3)
 Descours Wojciech (3)
 Deskur Andrzej (2)
 Dębski Mieczysław (5)
 Dmochowski Jerzy (5)
 Dobiecki Artur Stanisław Ludwik Antoni (3)
 Doboszyński Ireneusz (5)
 Dobrowolska Janina Maria z Klottów (6)
 Dobrowolski Bolesław (6)
 Dolański Henryk (3)
 Dolański Seweryn (3)
 Domańska Teresa z Jeleńskich (3)
 Domański Zygmunt (1)

Donimirski Edward (4)
 Doruchowski Adam (2)
 Doruchowski Feliks (2)
 Doruchowski Jerzy Feliks (2)
 Doruchowski Tadeusz (2)
 Doruchowski Teodor (2)
 Döry Jabbahaza Helena (1)
 Dowgiałło Karol Marian (5)
 Dowojno Tadeusz (3)
 Drucki–Lubecki Aleksander (3)
 Drucki–Lubecki Bogdan Marian (3)
 Drucki–Lubecki Hieronim (3)
 Drucki–Lubecki Jan Maria (3)
 Drucki–Lubecki Ksawery (3)
 Dunin ze Skrzynna Józef Stanisław
 Ludwik (2)
 Dunin–Borkowski Henryk (3)
 Dworakowski Tadeusz (2)
 Dzieduszycka Felicja Maria Magdalena hr. z
 Serwatowskich (6)
 Dzieduszycki Jerzy Karol Maurycy (6)
 Dziedzicki Adam Józef (4)
 Dziedzicki Tadeusz Henryk (4)
 Dzierzbicka Józefa z Lewandowskich (6)
 Dzierzbicka Maria z Popławskich (3)
 Dziewanowski Ignacy Kazimierz (1)
 Dziewanowski Michał (3)
 Dziewanowski Stanisław (1)
 Dziewanowski Tadeusz (1)
 Ekalt Teofil (5)
 Ekiert Krystyna z Niecieckich (3)
 Erdman Karol (3)
 Erdmanowa Maria z Jeleńskich (3)
 Fangor Stanisław (4)
 Fangor Tadeusz (4)
 Fiszer Tadeusz (1)
 Froelich Stanisław Jan (3)
 Gabriel Jerzy (2)
 Geppert Franciszek Ksawery Władysław (4)
 Geppert Helena z Romerów (4)
 Glinczyzna Zofia z Wodzińskich (5)
 Glinka Zygmunt (5)
 Gniazdowski Stanisław (5)
 Gniewosz Aleksander (4)
 Gniewosz Aleksander (4)
 Gniewosz Helena (4)
 Godlewski Gabriel (5)
 Godlewski Jan (4)
 Godlewski Nepomucen (3)
 Godlewski Stanisław (4)
 Goetzendorf–Grabowski Tadeusz (3)
 Gombrowicz Jerzy (5)
 Gorski Stefan Michał (2)
 Gorzeński–Ostroróg Zbigniew (2)
 Gościcka Antonina ze Starża–Majewskich (4)
 Gościcki Kazimierz (4)
 Gozimirska Elżbieta z Belinów–Brzozowskich
 (6)
 Gozimirski Konstanty (6)
 Górńska Anna z Szembeków (2)
 Górńska Helena ze Świącickich (3)
 Górńska Maria (1, uzup.)
 Górńska Teresa Maria Antonina
 z Plater–Zyberków (3)
 Górńska Zofia (2)
 Górski Andrzej Jan (3)
 Górski Antoni (2)
 Górski Antoni (2)
 Górski Franciszek (2)
 Górski Jan Tadeusz (2)
 Górski Józef (2)
 Górski Konstanty (3)
 Górski Ludwik (2)
 Górski Ludwik (2)
 Górski Ludwik (3)
 Górski Ludwik Kazimierz Antoni
 Franciszek (2)
 Górski Paweł Franciszek Antoni (2)
 Górski Paweł Stanisław Sergiusz
 Sebastian (2)
 Górski Stanisław (2)
 Górski Stanisław (3)
 Górski Stanisław Ludwik (2)
 Górski Zygmunt Jan Franciszek (4)
 Grabianka Antoni (1)
 Grabianka Ludwik (1)
 Grabianka Mikołaj (1)
 Grabianka Seweryn (1)
 Grabianka Władysław (1)
 Grabiński Jan Jacek Antoni (5)
 Grabiński Stanisław Bohdan Antoni (5)
 Grabowski Karol Władysław (5)
 Grobicki Aleksander (I) (6)
 Grobicki Aleksander (II) (6)
 Grobicki Aleksy (6)
 Grobicki Andrzej (6)
 Grobicki Jakub (6)
 Grobicki Mikołaj (I) (6)
 Grobicki Mikołaj (II) (6)
 Grobicki Mikołaj (III) (6)
 Grobicki Stefan (6)
 Grobicki Tadeusz (6)
 Grocholska Wanda Antonina (2)
 Grodzicki Bronisław Franciszek (5)
 Grodzicki Filip (5)
 Grodzicki Jan (5)
 Grodzicki Kazimierz (5)
 Grodzicki Stanisław (6)
 Grodzicki Tadeusz (6)
 Grodzicki Włodzimierz (5)
 Grodzińska Bronisława z Arkuszewskich (2)
 Grodziński Adam (2)
 Grodziński Feliks (2)

Grodziński Michał (2)
 Grodziński Władysław (2)
 Grupińska Janina ze Szwejceroń
 (Szwajceroń) (4)
 Gumiński Jan (1, uzup.)
 Gumiński Kazimierz (1)
 Gumiński Roman (1)
 Gumiński Stefan (1)
 Gutkowski Kazimierz (3)
 Gutkowski Kazimierz Maciej (3)
 Haack Włodzimierz Hugo (3)
 Haczyńska Maria z Bielińskich (3)
 Hańczkiewiczowa Julia z Arkuszewskich (5)
 Hebda–Suski Julian (6)
 Helbich Adam (2)
 Helbich Józef (5)
 Hełczyński Zygmunt Makary (4)
 Hempel Antoni (2)
 Hempel Teresa (2)
 Hempel Zdzisław (2)
 Hericzek Jan Waclaw (2)
 Hericzek Kazimierz Franciszek (2)
 Hericzek Marian Ignacy Kazimierz (2)
 Hericzek Stanisław Gaudenty Feliks (2)
 Hericzek Sylwester Ignacy (2)
 Heydel Wojciech (5)
 Holnicki Szulc Józef (6)
 Huskowski Stanisław (4)
 Iliński–Kaszowski Aleksander (4)
 Iwanowska Sabina z Jaczynowskich (6)
 Iwanowski Jerzy (6)
 Iwanowski Jerzy (6)
 Iwanowski Leonard (6)
 Iwanowski Stanisław (6)
 Iwanowski Stefan 63
 Iwanowski Tadeusz — Ivanauskas Tadas (6)
 Iwanowski Waclaw (6)
 Iwaszkiewicz Irena z Sokołowskich (4)
 Iwaszkiewicz Waclaw (4)
 Jagniński Andrzej (2)
 Jagodzińska Halina Zuzanna (2)
 Janisławski Józef (6)
 Janisławski Ksawery (6)
 Jankowska Halina Maria ze Stegmanów (5)
 Jankowska Zofia z Karszo–Siedlewskich (3)
 Jankowski Alfred (3)
 Jankowski Andrzej Jacek (5)
 Jankowski Felicjan (3)
 Janota Bzowski Antoni (1)
 Janota Bzowski Józef Antoni Donat (1)
 Janota Bzowski Tadeusz Tomasz (1)
 Janowski Bolesław (1)
 Janowski Józef (3)
 Jarniński Jan (3)
 Jarociński Witold (1, uzup.)
 Jaruzelski Władysław Mikołaj (3)
 Jasiński Henryk Mieczysław Aleksander (1,
 uzup.)
 Jasiński Jan Szczepan (1)
 Jasiński Józef Witalis (5)
 Jasiński Michał Karol Henryk (1)
 Jasiński Mieczysław Augustyn (2)
 Jasiński Władysław Józef Ignacy (1)
 Jaśkowski Feliks Marcin (4)
 Jaworowski Artur (4)
 Jeleńska Maria (1, uzup.)
 Jeleński Józef (1)
 Jeleński Kazimierz (1, uzup.)
 Jeleński Olgierd (1)
 Jelski Jan (6)
 Jelski Jerzy (5)
 Jelski Wilhelm (5)
 Jelski Władysław (5)
 Jędrzejowicz Adam Ludwik (2)
 Jędrzejowicz Adam Ludwik (3)
 Jędrzejowicz Jan Feliks (2)
 Jędrzejowicz Jan Grzegorz Feliks
 Antoni (2)
 Jędrzejowicz Stanisław Maria (2)
 Jędrzejowicz–Francis Adam Franciszek (2)
 Kalenkiewicz Ignacy (1, uzup.)
 Kalenkiewicz Tadeusz (1, uzup.)
 Kalinowski Jerzy (1, uzup.)
 Kanigowski Władysław Paweł (5)
 Karczeńska Irena z Włodków (4)
 Karczewski Zdzisław (4)
 Karczewski Zdzisław Florian (4)
 Karpowicz Stefania (4)
 Karski Michał (2)
 Karski Szymon Michał (2)
 Karszo–Siedlewska Felicja (1, uzup.)
 Karszo–Siedlewski Aleksander (1, uzup.)
 Karśnicka Maria Wanda z Orzechowskich (2)
 Karśnicki–Fundament Antoni (2)
 Karśnicki–Fundament Ksawery
 Franciszek (2)
 Kempner Marian (3)
 Kempnerowa Janina ze Stapfów (3)
 Kentzer Tadeusz (1)
 Kęszycki Zygmunt (5)
 Kielbasiński Apolinary (2)
 Kiersnowski Tadeusz (2)
 Kiniorska Helena Stanisława z Jasińskich (2)
 Kiniorski Marian (2)
 Kleszczyński Bogusław (3)
 Kleszczyński Bogusław (3)
 Kleszczyński Edward (3)
 Kleszczyński Józef Franciszek (3)
 Klott (Kloth) v. Heidenfeld Jan Zenon (6)
 Kłoczowska Kazimiera z Rykowskich (5)
 Kłoczowski Adam Juliusz (5)
 Kłoczowski Eugeniusz Józef Dominik (5)
 Kłoczowski Piotr Józef (5)

Komecki Zygmunt (1, uzup.)
 Komierowski Roman (5)
 Konarski Aleksander Konstanty (4)
 Konarski Andrzej (4)
 Konarski Jan (2)
 Konarski Maksymilian (4)
 Konarski Stanisław (4)
 Konarski Szymon (1)
 Konarski Szymon (4)
 Kończka Paweł Piotr Juliusz (6)
 Kopeć Tadeusz (1)
 Korewa Ignacy (2)
 Korewa Onufry (2)
 Korewa Tadeusz (2)
 Kornacki Jan (4)
 Korytko Paweł (6)
 Kosiński Bohdan (3)
 Kosiński Ignacy (5)
 Kossak Szatkowska Zofia 1^ov. Szczucka (6)
 Kotkowski Ścibor–Bolesław (5)
 Kotkowski Ścibor–Ignacy (5)
 Kozłowski Teodor (4)
 Kraiński Edmund (5)
 Kraiński Wincenty (5)
 Krajewski Waclaw Karol (2)
 Krasińska Maria Stanisława Gertruda
 z Łęskich (3)
 Krasiński Henryk Piotr (3)
 Krassowski Grzmisław (1, uzup.)
 Kretkowska Maria (1, uzup.)
 Kretkowski Antoni Zygmunt (1)
 Kretkowski Ignacy Zygmunt Władysław
 (1, uzup.)
 Kretkowski Jan (1)
 Kretkowski Leon (1)
 Kretkowski Mieczysław (1)
 Kretkowski Stanisław (1, uzup.)
 Kretkowski Stefan Zygmunt (1, uzup.)
 Kretkowski Władysław (1)
 Krusenstern Karol (1)
 Krzczunowicz Leon (1)
 Krzczunowicz Walerian (2)
 Kuczyński Leon Marian (6)
 Kugler Bolesław (1)
 Kugler Mieczysław (1)
 Kugler Tadeusz (1)
 Kułakowska Stefania (1)
 Kunicki Józef (3)
 Kunicki Stanisław Antoni (3)
 Kurnatowska Seweryna z Lossowów (3)
 Kurnatowski Feliks (3)
 Kurnatowski Jan Nepomucen (3)
 Kurnatowski Stanisław (1)
 Kuszell Kazimierz Teodor (1)
 Kuszell Róża Maria (1)
 Kuszell Waclaw Kazimierz (1)

Kwiatkiewicz Zygmunt Marian Józef
 Dominik (5)
 Lamezan–Salins Irena Martyna (2)
 Lasocki Marian (3)
 Lasocki Roman (3)
 Laudowicz Bronisław Marian (6)
 Laudowicz Józef (6)
 Laudowicz Marian Michał (6)
 Laudowicz Michał (6)
 Leitgeber Czesław Kazimierz (1)
 Leopold Antoni Adam (4)
 Leopold Stanisław (4)
 Leszczyński Zygmunt (5)
 Lewicka Maria z Dziekońskich (4)
 Lewicki Adam (4)
 Lewicki Antoni (4)
 Lewicki Edward (4)
 Lewicki Kazimierz (4)
 Lewicki Stanisław (4)
 Lewicki Tadeusz (4)
 Lipiński Erazm Fortunat (4)
 Lipiński Stanisław (5)
 Lossow Józef (5)
 Lossow–Niemojowski Aleksander (5)
 Lutostański Waclaw Władysław (4)
 Lutostański Władysław (4)
 Łastowiecki Adam (4)
 Łastowiecki Antoni (4)
 Łastowiecki Franciszek (4)
 Łastowiecki Kazimierz (4)
 Łastowiecki Piotr (4)
 Łęski Hilary (5)
 Łęski Włodzimierz Marian (5)
 Łosiowa Krystyna z Konarskich (4)
 Łoś Adam Jan Nepomucen (4)
 Łoś Stanisław (5)
 Łoś Włodzimierz Adam (5)
 Łuniewski Adam Mikołaj (1, uzup.)
 Łuniewski Gabriel (3)
 Łuniewski Jan Szczepan (3)
 Łuniewski Jerzy Andrzej (3)
 Łuniewski Ludomir Marian (3)
 Łuniewski Stanisław Cyryl (3)
 Madeyski Jan Walery (2)
 Majlert Henryk Norbert (4)
 Majlert Jan (4)
 Majlert Witold (4)
 Majlert Witold Henryk (4)
 Majlert Zdzisław Teodor (4)
 Makowski Aleksander (5)
 Makulec Jan Leon (5)
 Malczewska Skarbek–Antonina ze
 Szanieckich (5)
 Malczewski Skarbek–Stanisław (5)
 Manteuffel–Szoego Józef Gustaw
 Ignacy (3)
 Marcinkowski Juliusz (6)

Marcinkowski Zdzisław (6)
 Maringe Leonard Witold Stanisław (3)
 Maringe Tadeusz (5)
 Marylski–Łuszczewski Antoni Eustachy (5)
 Matlakowski Władysław Kiejstut (3)
 Mazaraki Aleksander (2)
 Meylert Wilhelm Karol Henryk (4)
 Mieczkowski Edward (1)
 Mieczkowski Ignacy (1)
 Mieczkowski Józef (1)
 Mieczkowski Stanisław (1)
 Mieczkowski Stefan (1)
 Mieczkowski Waclaw (1)
 Mieczkowski Władysław (1)
 Mielecki Zygmunt (5)
 Mielżyńska Jadwiga z Jeleńskich (3)
 Mienicki Wincenty (5)
 Mikułowski–Pomorski Stanisław (6)
 Mikułowski–Pomorski Tadeusz Antoni (4)
 Milewska Jadwiga z Chełchowskich (6)
 Milewski Jakub Tymoteusz (6)
 Milewski Józef Antoni (6)
 Milewski Stanisław Mikołaj (6)
 Milewski Ziemowit Kazimierz (6)
 Mineyko Józef (6)
 Minja Antoni (5)
 Minja Jarosław (5)
 Mlicka Jarmułt Józefa
 z Trzebińskich 102
 Modzelewska Wanda z Grabowskich (3)
 Modzelewski Marian (3)
 Morawski Dzierżykray– Jan (6)
 Morawski Dzierżykray– Kajetan (6)
 Morawski Dzierżykray– Stanisław Kostka (6)
 Morawski Dzierżykray– Tadeusz (6)
 Morzycki Lucjan (3)
 Moszoro Mikołaj (3)
 Moszyński Ambroży Stanisław (1)
 Moszyński Emilian Piotr (1)
 Moszyński Jan (1)
 Moszyński Jan Florian (1)
 Moszyński Remigiusz Józef (1)
 Mycielska Zofia z Karskich (5)
 Mycielski Jan Zygmunt (3)
 Mycielski Ludwik (5)
 Mycielski Michał Ludwik Teodor (5)
 Myszkowski Jerzy (6)
 Myszkowski Ludwik (6)
 Myszkowski Stanisław (6)
 Myszkowski Tadeusz (6)
 Nieciecki Ludwik (5)
 Nieciecki Stanisław (5)
 Niegolewska Wanda (1, uzup.)
 Niegolewski Andrzej (1, uzup.)
 Niegolewski Kazimierz (5)
 Niegolewski Maciej (5)
 Niegolewski Stanisław (5)
 Niegolewski Zygmunt (5)
 Niemira Bogdan Maciej (1)
 Niemira Zofia (1)
 Niemirydz Stanisław (5)
 Nieniewski Ludwik (5)
 Niezabitowska Anna z Froelichów (3)
 Nowacki Stanisław (5)
 Obertyńska Beata Wanda Kornelia Anna
 z Wolskich (3)
 Obertyński na Obertynie Józef Hipolit
 Leopold (1)
 Obertyński na Obertynie Kazimierz Adam Fe-
 liks (1)
 Obertyński Zdzisław Marian (3)
 Okulicz Aleksander (5)
 Okulicz Romuald (5)
 Olizar Urszula z Andrychiewiczów (3)
 Olizar Władysław (3)
 Olizar Włodzimierz Marian (3)
 Olszowski Stefan Zygmunt (1, uzup.)
 Oppeln–Bronikowski Bronisław (6)
 Oppeln–Bronikowski Józef (4)
 Oppeln–Bronikowski Leon (4)
 Oppeln–Bronikowski Stefan (4)
 Orsetti Maria Paulina (1)
 Orsetti Wilhelm Jan (5)
 Orsetti Wilhelm Józef Jan Sulpiciusz (5)
 Orzechowski Jan (5)
 Orzechowski Kazimierz (5)
 Orzechowski Tadeusz (5)
 Orzeszkowska Zofia Anna z Żórawskich (3)
 Orzeszkowski Mieczysław (3)
 Orzeszkowski Wincenty Stanisław (3)
 Oskierka Olgierd (5)
 Ostrowski Michał (3)
 Ostrowski Michał Rajmund (3)
 Osuchowski Arkadiusz Gustaw (1)
 Ośniałowski Woyna– Gustaw (5)
 Otocki Felicjan (5)
 Padlewski Skorupka– Józef August (5)
 Padlewski Skorupka– Józef Tomasz (5)
 Padlewski Skorupka– Piotr Tomasz (5)
 Padlewski Skorupka– Stanisław (5)
 Padlewski Skorupka– Szymon Tytus (5)
 Padlewski Skorupka– Zygmunt (5)
 Papara Budzisz Kazimierz (4)
 Pawłowska Emilia (1, uzup.)
 Pawłowska Janina (1)
 Pągowski Stanisław Kazimierz (3)
 Pągowski Wiktor (5)
 Pągowski Zygmunt Bolesław (3)
 Petrozolin Jan (1, uzup.)
 Piasecki Adam (2)
 Piasecki Antoni (2)
 Piasecki Zygmunt (5)
 Piaszczyński Kazimierz (4)
 Piaszczyński Waclaw (4)

Pieniążek Odrowąż– Ludwik Stanisław (5)
 Pieniążek Odrowąż– Wojciech Stanisław Michał (5)
 Pietraszewska Maria (1, uzup.)
 Pietraszewski Tadeusz (1)
 Piniński Stanisław Antym (3)
 Piórkowska Zofia z Puchalskich (4)
 Piórkowski Edward (4)
 Piwnicki Alfred (6)
 Płoska Maria (1)
 Płoski Eugeniusz Stanisław (1, uzup.)
 Płoski Kazimierz (1)
 Płoski Władysław (1)
 Podczaska Helena Maria z Bagieńskich (3)
 Podczaski Feliks Stanisław (3)
 Podczaski Józef (3)
 Podczaski Mieczysław (3)
 Podczaski Zygmunt (3)
 Podhorski Bolesław (6)
 Podhorski Józef Jan (6)
 Podleska Anna z Jordan–Rozwadowskich (4)
 Podleski Leon Edward (4)
 Podlodowski Kazimierz (5)
 Popławska Maria z Daszewskich (5)
 Popławski Stanisław (5)
 Potocki Piotr (6)
 Potworowski Jan Adam Maksymilian (4)
 Potworowski Jan Józef Zygmunt (4)
 Potworowski Tadeusz (4)
 Poźniak Karol (5)
 Poźniak Maria ze Świeżyńskich (5)
 Pracki Lucjan (4)
 Prądyński Stanisław (6)
 Prüffer Bronisław (5)
 Pruski Antoni (6)
 Pruski Jan (6)
 Pruski Karol (6)
 Pruski Stefan (6)
 Pruski Tadeusz (6)
 Pruszek Maciej (1)
 Pruszek Maria Magdalena Augusta (6)
 Pruszek Władysław Aleksander (4)
 Przanowski Adam (6)
 Przedpeński Bronisław (6)
 Przedpeński Tadeusz (6)
 Przedpeński Waclaw (6)
 Przedpeński Władysław (6)
 Przedpeński Zygmunt (6)
 Przesmycki Tadeusz (2)
 Przyłęcki Bolesław (4)
 Przyłęcki Tadeusz (4)
 Przyłęcki Tadeusz Paweł (4)
 Pszczółkowski Jan (4)
 Pszczółkowski Józef (4)
 Puzyna Leon Roman Longinus (1, uzup.)
 Puzyna Stanisław Roman Marian (1)
 Puzyna Zofia Maria Anna (1)
 Radziwiłł Maciej (5)
 Radziwiłł Michał Karol Maria Józef (2)
 Ramułt Baldwin– Feliks (1, uzup.)
 Rataj Władysława z Czarneckich (6)
 Rdułtowska Jadwiga z Bochwiców (6)
 Rdułtowski Kazimierz (6)
 Rdułtowski Konstanty Piotr (6)
 Rdułtowski Stefan (6)
 Reszke (de Reszke) Edward August (1)
 Reszke (de Reszke, Di Reschi) Jan Mieczysław (1)
 Rey Stanisław Maria Hubert (1, uzup.)
 Robakiewicz Władysław (1)
 Rogowski Jan (6)
 Roguski Eugeniusz Adam (6)
 Roguski Henryk Franciszek (6)
 Roguski Kazimierz (6)
 Romer Stefan Józef (6)
 Rossmann Ludwik Wilhelm (1)
 Rostworowska Zofia (Zula) z Mycielskich (6)
 Rostworowski Antoni (6)
 Rostworowski Jan (6)
 Rostworowski Kazimierz Antoni (6)
 Rostworowski Roman (6)
 Rozwadowska Helena z Saryusz–Stokowskich (5)
 Różycki Bogdan (5)
 Różycki Edward Samuel Andrzej (3)
 Różycki Franciszek Edward (5)
 Różycki Henryk Erazm (1)
 Różycki Henryk Juliusz Konstanty (1)
 Różycki Jerzy Erazm Samuel (1)
 Różycki Stanisław (3)
 Różycki Tadeusz 162
 Rubczyński Józef (1)
 Rubczyński Roch Ernest (1)
 Rudowska Danuta Zofia z Mieczkowskich (5)
 Rudowski Jan (5)
 Rudowski Michał (2, 5)
 Rudowski Tadeusz (2)
 Rudowski Waclaw Ignacy Władysław (2)
 Rudziński Andrzej (1)
 Rudziński Edward (1)
 Rudziński Marian (1)
 Rudziński Oskar (1)
 Rudzki Teofil Adriaław (6)
 Rupniewski Stefan (5)
 Rutkowski Kazimierz (6)
 Rutkowski Mieczysław (1, uzup.)
 Rutkowski Walerian Kazimierz (1)
 Rutkowski Władysław (1)
 Rykowski Stanisław (5)
 Rymsha Edward (2)
 Rymsha Maria (2)
 Rymsha Roman (2)
 Rymsha Waclaw (2)
 Rzyska Maria z Kaszubskich (6)

Sakowicz Jarosław (6)
 Samplawski Stanisław Adam (4)
 Saryusz–Stokowski Bogusław (3)
 Saryusz–Stokowski Mieczysław (3)
 Schütz Adolf Ludwik (6)
 Sczaniecki Józef Maria Maciej (1)
 Serwatowski Teodor Alfred (2)
 Serwatowski Władysław Józef Ignacy (2)
 Siemieński Jacek (4)
 Siemieński Leon (4)
 Siemieński Leonard (4)
 Siemieński Władysław (4)
 Siudowski Konrad (2)
 Skarbak–Borowski Józef (3)
 Skarbak–Borowski Wacław Antoni (3)
 Skarbak–Borowski Włodzimierz Ignacy (3)
 Skarżyński Zdzisław (5)
 Skinderowa Helena z Iwanowskich (6)
 Skirmunt Bolesław (1)
 Skotnicki Antoni Leopold (6)
 Skotnicki Gustaw (5)
 Skotnicki Maksymilian (5)
 Skubniewska Marianna Helena
 z Ekaltów (5)
 Slaska Elżbieta z Grodzińskich (5)
 Slaski Jan Stanisław (2)
 Slaski Jan Stanisław Maria (2)
 Slaski Jerzy (2)
 Slaski Juliusz (2)
 Slaski Juliusz Joachim (2)
 Slaski Kazimierz (2)
 Slaski Ludwik (2)
 Slaski Ludwik Maurycy (2)
 Slaski Stanisław (2)
 Slaski Witold (2)
 Slaski Władysław Jakub (2)
 Sławiński Jan Wawrzyniec (5)
 Sławiński Tadeusz Leon (5)
 Smorczewski Marek Kazimierz Antoni (1)
 Smorczewski Władysław (1)
 Sobański Sobiesław Stanisław (1, uzup.)
 Soroko Karol (5)
 Stadnicki Adam Zbigniew Leon (2)
 Stolzman Adam (5)
 Strzembosch Wacław Marian (6)
 Suchecki Andrzej (5)
 Sulikowski Adam Stanisław Czesław (1)
 Sulikowski Karol (1, uzup.)
 Sulikowski Karol Aleksander (1)
 Sułowski Gustaw Tomasz (6)
 Sumińska–Grotowska Helena (6)
 Szablowski Izidor (5)
 Szalewicz Władysław (1, uzup.)
 Szczepański Mieczysław Piotr (5)
 Szczepański Tomasz (5)
 Szczepkowski Aleksander Mikołaj (1)
 Szczepkowski Ludwik (1)
 Szczepkowski Władysław Marek (1)
 Szemplińska Maria (1)
 Szempliński Antoni (1)
 Szrzedziński Józef (2)
 Szweycer (Szwajcjer) Janusz Wincenty Piotr
 (4)
 Szweycer (Szwajcjer) Maria Benigna
 Antonilla z Kożuchowskich (4)
 Szweycer (Szwajcjer) Michał Teofil Adam (4)
 Ślaski Roman (1, uzup.)
 Śliwiński Antoni (6)
 Śliwiński Józef (6)
 Śliwiński Stefan (6)
 Świeżyńska Helena z Jaxa–Konarskich (3)
 Świeżyński Franciszek (3)
 Świeżyński Józef (3)
 Świeżyński Kazimierz (3)
 Świeżyński Władysław (3)
 Święcicki Henryk 181
 Tabaczyński Tadeusz (6)
 Taczanowski Jan (6)
 Targowski Józef (6)
 Tarnowski Tadeusz (6)
 Thiel Stanisław Lucjan (5)
 Tołłoczko Teodor (3)
 Treutler Władysław Ryszard (6)
 Trzeciecki Jan Wojciech (6)
 Turnau Jerzy (3)
 Turnau Stanisław (3)
 Turno Jan Kazimierz (6)
 Turno Jan Marek (6)
 Ujejski Roman (1)
 Walewska Colonna– Maria Sylwia
 z Kuźnickich (5)
 Walewski Colonna– Aleksander Bronisław (5)
 Wańkiewicz Karol Tadeusz (3)
 Waśniewski Edward (1)
 Waśniewski Ludwik (5)
 Wessel Stanisław 197
 Wielowieyski Adam Jan Nepomucen (4)
 Wielowieyski Józef (4)
 Wielowieyski Stefan (4)
 Wielowieyski Zbigniew Jan Nepomucen (4)
 Wieniawski Antoni (4)
 Wierzbicka Amalia ze Skarbak–Biało-
 brzeskich (5)
 Wilski Stanisław (2)
 Wilski Zbigniew Aleksander (2)
 Winnicki Bogdan Tomasz (2)
 Winnicki Tomasz Sylwester (2)
 Wińcza Oskar (5)
 Wiszniewska Teresa z Kraińskich (3)
 Wiszniewski Maria Ludwik Błażej (3)
 Władyczański Emanuel (4)
 Władyczański Miłostaw (4)
 Włodek Bolesław Arnold (3)
 Włodek Jan Zdzisław (3)

Włodek Józef (5)
 Włodek Roman Jan (3)
 Włodek Roman Ludwik (3)
 Włodek Stanisław (5)
 Włodek Stanisław Adam Antoni (6)
 Włodek Stanisław Tomasz (3)
 Włodek Wojciech Józef (5)
 Włodek Zdzisław Aureli (3)
 Włodek Zdzisław Roman (3)
 Włodkowska Albina z Goetz–Okocimskich (3)
 Włodkowska Janina z Kozickich (5)
 Włodkowska Maria Zofia ze Straszewskich (3)
 Włodkowska Zofia Albina z bar. Goetz–Okocimskich (4)
 Wojewódzka Maria (1, uzup.)
 Wolański Franciszek Maurycy (2)
 Wolański Władysław Maurycy (2)
 Wolski Eustachy Zygmunt (5)
 Wolski Roman Józef (5)
 Wołkowicka Maria Romana z Włodków (3)
 Wołkowicki Rusiło Ignacy (3)
 Wołowski Wojciech (6)
 Woyńilłowicz Edward (1)
 Wysłouch Antoni (1)
 Wysłouch Bernard (1)
 Wysłouch Franciszek (1)
 Wysłouch Seweryn (1)
 Wysłouch Stanisław (1, uzup.)
 Wysłouch Wiktor (1)
 Wysocki Henryk (5)
 Wysocki Stanisław Karol (5)
 Wszyńska Zofia (1)
 Zacharzewska Kirkor– Jadwiga z Dowojnów (5)
 Zakrzewski Edward Wincenty (4)
 Zakrzewski Jan Adalbert (4)
 Zaleska Gabriela z Jeleńskich (3)
 Zaleski Bogusław (3)
 Zaleski Bronisław (3)
 Zaleski Lubicz– Piotr (5)
 Zaleski Wacław (3)
 Załęski Slubicz– Marcelli (5)
 Załuski Jan (4)
 Załuski Kazimierz Roch (4)
 Zasadzka Halina (1, uzup.)
 Zdziarska Anna Kamilla (2)
 Zdziarska–Zaleska Maria (2)
 Zdziarski Kazimierz Emil Wiktor (2)
 Zdziarski Stanisław Kazimierz (2)
 Zdziarski Zbigniew (2)
 Zieleniewski Bogdan Leopold (4)
 Zieliński Bolesław (3)
 Zubrzycki Henryk (6)
 Zubrzycki Józef Benedykt (4)
 Zubrzycki Józef Feliks (4)
 Zubrzycki Julian (6)
 Zubrzycki Zygmunt (6)
 Zwolski Stanisław (4)
 Żakowska Jadwiga (1)
 Żakowski Wiesław (1)
 Żółtowska Janina (1)
 Żółtowski (Cieszkowski–Żółtowski) Paweł (4)
 Żółtowski Adam (1)
 Żółtowski Benedykt Sykstus Maria Józef Seweryn (6)
 Żółtowski Henryk (1)
 Żółtowski Jan (1)
 Żółtowski Jerzy (1)
 Żółtowski Juliusz (1)
 Żółtowski Leon (4)
 Żółtowski Marcelli Teodor Marek Maria (6)
 Żółtowski Marcelli (6)
 Żółtowski Michał (1)
 Żółtowski Stanisław (4)
 Żółtowski Władysław Leon Jan (4)
 Żórawski (*vel* Jordan — Ż.) Juliusz Bronisław Wiktor (1, uzup.)
 Żórawski Tadeusz (4)
 Żórawski Władysław (4)
 Żurowski Roman (3)
 Żychlińska Wanda Agrypina z Pruskich (5)
 Żychliński Józef (3)
 Żychliński Józef Zygmunt (5)